PREFAŢĂ

(la ediţia a II-a)

Întîia ediţie a cărţii «Despre credinţa ortodoxă» a Prea Cuviosiei Sale Părintele Arhimandrit Cleopa Ilie a avut o atît de mare căutare, încît, curînd după apariţia ei, în 1981, s-a ivit trebuinţa unei a doua ediţii, pentru a răspunde multelor cereri ale credincioşilor. Această a doua ediţie apare îmbogăţită cu unele noi teme ale credinţei noastre înfăţişate şi întemeiate de Prea Cuvioşia Sa cu aceeaşi pricepere şi putere convingătoare ca şi cele înfăţişate în prima ediţie şi reluată în ediţia de faţă.

Aşa cum am spus şi în cuvintele înscrise pe coperta primei ediţii, Prea Cuviosul autor luminează, convinge şi cucereşte pe cititori în lămuritea punctelor dreptei noastre credinţe, atît prin întemeierea lor amănunţită pe textele Sfintei Scripturi, ale căror adevărate înţelesuri le pune în lumină, cît şi prin graiul înţeles de toţi, în care le explică.

Prea Cuvioşia Sa se dovedeşte şi în scris, ca şi în grăirea vie către credincioşii care au fericirea să-l audă, acelaşi cunoscător temeinic al Sfintei Scripturi şi fermecător maestru al cuvîntului rămas credincios îndelungatei tradiţii a graiului bisericesc al poporului nostru, cu totul deosebit, al grăirii către credincioşi cu care este înzestrat Prea Cuvioşia Sa, şi care, însoţit de o memorie a textelor Scripturii şi ale sfinţilor părinţi, cum nu se mai poate întîlni la altcineva în răstimpul unei sau mai multor generaţii, dau Prea Cuvioşiei Sale putinţa să vorbească ceasuri îndelungate în modul cel mai închegat, dar, în acelaşi timp, în mod zîmbitor şi neobositor atît pentru Prea Cuvioşia Sa, cît şi pentru auzitori. Abundenţa de dovezi din Scriptură şi din sfinţii părinţi se revarsă ca o ploaie peste ascultători, încît nimeni nu mai poate găsi nici un temei pentru vreo părere opusă învăţăturii de totdeauna a Bisericii.

Deşi în cartea Despre credinţa ortodoxă *nu mai e de faţă autorul care să spună lucrurile din ea şi textele din sfinţii părinţi sînt mai pu-*

ține, dîndu-se spațiul principal textelor din Scriptură, se simt în ea, totuși, cunoștințele rar întîlnite ale dreptei noastre credințe și modul ușor și fermecător de a se exprima, care e propriu Prea Cuviosiei Sale și care încîntă pe cei ce-l ascultă cînd le vorbește cu viu grai.

Nu știu dacă s-a luat de cineva vreo măsură ca să se păstreze vreuna din vorbirile prietenești ale Prea Cuviosiei Sale, extinse pe ore întregi, ca un monument de grai românesc încîntător redînd conținutul bogat al credinței noastre strămoșești, ca pe un rod plin de seva grădinilor moldovenești.

Dar, fie că se va păstra, fie nu în stare grăitoare imaginea acestui «Avă» unic al spiritualității românești, cartea P. C. Sale Despre credința ortodoxă va păstra, dacă nu chipul în stare grăitoare al personalității sale cu totul remarcabile, măcar o frîntură din farmecul graiului său și un rezumat al uimitoarei sale cunoștințe a dreptei noastre credințe, întemeiată pe o rară și deosebit de subțire înțelegere a textelor Scripturii și ale sfinților părinți ai Bisericii.

Prea Cuvioșia Sa rămîne prin această carte un minunat martor viu și cunoscător al Tradiției creștine românești din zilele noastre.

Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE

PREDOSLOVIE

Părintele Cleopa este unul dintre foarte puținii călugări cu o experiență duhovnicească totală.

Cînd l-am cunoscut eu, acum vreo treizeci de ani, într-un popas pe care-l făcusem la Sihăstria, blajinul avvă m-a petrecut o bună bucată de vreme pe drumul de pămînt de pe Valea Secului, de-a lungul apei, povestindu-mi o seamă de întîmplări din viața sa și a obștii. Îl ascultam și-mi aduceam aminte de cazul unui medic care, trebuind să stea cîțiva ani la închisoare, pentru o oarecare vină, s-a apucat să învețe acolo englezește după singura carte la îndemînă, o Biblie. Redevenind liber, s-a prezentat în fața unei comisii pentru o calificare în limba engleză, despre care credea că-i va folosi în profesie. Membrii comisiei au rămas înmărmuriți: însul știa perfect englezește, dar vorbea limba lui Shakespeare! Povestind rar, dulce și sfătos, Părintele Cleopa părea rămas în urmă cu vreo două sute de ani. El vorbea ca în vechile tipărituri de la Neamț, în graiul Patericului, al Pidalionului și al Vieților Sfinților, aidoma lui Chesarie și Damaschin, iar întîmplările zilei căpătau o aură de vechime și legendă, vecină cu literatura. Aveam să pricep, ceva mai tîrziu, că-și petrecuse tinerețea păzind oile mînăstirii în cea mai smerită ascultare de aspirant la călugărie și că-și prețuia vremea citind cu nesaț, zi și noapte, nu numai Sfînta Scriptură, ci și orice carte de slovă veche pe care o putea găsi în biblioteca chinoviei sau cumpăra de la vreun gospodar din Vînători, în schimbul oii de scăzămînt, scăpată de la lup. Precumpăneau scrierile sfinților părinți ai Răsăritului, cu tot adîncul lor de înțelepciune și contemplație. Format în singurătatea unei asemenea academii, prieten cu turma și cu Dumnezeu, novicele devenea de fapt, fără s-o știe, omul unei singure cărți, cel mai puternic posesor al unui intelect nealterat de erudiție, fișiere și aparate critice. Cînd a coborît la lume, printre vlădici și universitari, Părintele Cleopa vădea într-însul tot atîta teologie cît într-o diplomă cu sigilii.

Tot de la stînă l-a luat soborul mînăstirii, într-o bună zi, să-l aducă devale și să-l așeze stareț în locul celui bătrîn. Alesul a cerut atîta îngăduință cît să isprăvească o oaie de tuns și să-și schimbe opincile de cauciuc cu o pereche de bocanci. A stărețit cu mare iscusință, ani în șir, la o vreme cînd Sihăstria trecuse printr-o pulbere de sărăcie și lăcări.

Și-a făcut ucenici buni și i-a rînduit, după vrednicie și trebuințe, să ducă mai departe trebile obștii, pînă în ziua de azi, cînd chinovia cunoaște o înflorire gospodărească la măsura duhovniciilor de pisc.

Părintele Cleopa are vocația marilor însingurări și, poate, cu Sfinția Sa se încheie multiseculara tradiție a pustniciilor moldovene. Poartă în spate ani buni de retragere spirituală și cunoaște pe viu ce înseamnă să trăiești în peșteră, să te hrănești cu bureți și poame uscate, să te călăuzești iarna după urmele fiarelor și să birui asprimea gerului cu dogoarea rugăciunii celei fără de oprire. Aceasta însă nu l-a împiedicat să asculte pe mai-marii săi, ierarhi ai Bisericii, care l-au îndatorat să iasă la cîmp deschis și să propovăduiască printre cei ce se poticnesc în credință. Vorbește bogat și cercetează Scripturile cu o memorie limpede și pururea fragedă. De atunci a mai citit încă multe cărți, pe slovă veche și nouă, studii, manuale și tratate de teologie, cunoaște problemele creștinului contemporan, graiul său s-a potrivit limbajului curent, dar nu prin sărăcire, ci prin adaus. Propovăduirea la nivelul credincioșilor mireni, ca și călătoria la Locurile Sfinte, Grecia și Muntele Athos, i-au sporit experiența pastorală și s-ar părea că nu există o întrebare de credință la care să nu poată să răspundă. Cheia însă nu e doar în cunoaștere, ca la cei mai mulți dintre teologi, ci mai ales în trăire.

Cuvîntul Părintelui Cleopa are autoritatea focului lăuntric. La chilia sa au venit lideri ai Mișcării Ecumenice, căutînd limpeziri ; părerile sale circulă în medii teologice europene. Inima însă i-a rămas în matca Bisericii străbune. Altfel, om ca toți oamenii.

Iată că Părintele Cleopa ne dăruiește și o carte. Am citit-o și am scris această predoslovie cu încredințarea că autorul se află la acea vîrstă duhovnicească la care laudele nu-l mai pot tulbura. Am scris-o pentru cititorii acestui catehism ortodox, ca să știe că fiece cuvînt din fiece pagină a fost nu numai gîndit, ci și trăit, că, după spusa Apostolului, putem avea mulți învățători, dar nu mulți părinți. Fie ca prezența ei în mîinile preoților și credincioșilor noștri să aibă prețul izvorului și bucuria roadelor.

Arhim. B. V. ANANIA

CUVÎNT ÎNAINTE

(la ediția I)

Gîndul de a scrie această carte mi-a venit cu încetul, de-a lungul cîtorva ani.

La chilia mea au poposit oameni feluriți, pentru trebuințele lor duhovnicești, cerînd o rugăciune, o îndrumare, un sfat. Mulți însă au venit și cu întrebări privitoare la credință, unele mai ușoare, altele mai grele, după vîrsta, pregătirea și setea de cunoaștere a fiecăruia. Unii din ei erau nu numai fii credincioși ai Bisericii noastre ortodoxe și buni cunoscători ai Sfintei Scripturi, ci și oameni umblați, care se întîlniseră, în drumurile lor, cu oameni de alte credințe și convingeri, mai ales din cele mai noi, aduse din alte părți ale lumii și fără nici un fel de legătură cu ființa Ortodoxiei noastre răsăritene sau cu rădăcinile neamului nostru românesc. Cu aceștia purtaseră discuții, uneori lungi și aprige, pe teme de credință, frămîntînd textele biblice pe o parte și pe alta și căutînd să le afle înțelesurile ascunse. În urma acestui fel de discuții, ei rămăseseră cu foarte multe îndoieli semănate în suflet și începuseră chiar să se întrebe dacă ceea ce moșteniseră ei de la părinți și strămoși în materie de credință religioasă reprezenta sau nu adevărul descoperirii dumnezeiești. Astfel clătinați lăuntric, ei veneau să ceară lămuriri și sfaturi, cu Biblia în mînă și cu întrebări gata făcute, dar nu numai cu întrebări, ci și cu unele răspunsuri pe care le agonisiseră de la cei cu care stătuseră de vorbă.

Niciodată nu l-am certat pe un credincios care are îndoieli, niciodată nu i-am cerut cuiva să creadă orbește. Dacă făceam astfel, ar fi însemnat să dau dreptate tocmai acelora care-i ceruseră să creadă ca ei, fără să-și mai pună vreo întrebare. Dimpotrivă, am socotit întotdeauna că discuțiile, cu idei dintr-o parte și din alta, sînt cît se poate de folositoare, dacă ele sînt purtate cu cinste omenească și numai din dorința de a afla adevărul. Și nu m-am înșelat. Am avut bucuria să văd roadele unor asemenea convorbiri, în sufletele celor ce veniseră cu credința tulburată de îndoieli și plecau cu ea limpede ca izvorul muntelui.

Atunci am început să mă gîndesc că vor fi fiind încă mulți alții cu mintea vînturată de întrebări la care nu sînt în stare să afle răspunsuri dacă nu sînt ajutați după cuviință. Și cine să-i ajute, dacă nu preoții

lor ? Dar oare, toți preoții au aceeași vîrstă matură și aceeași experiență pastorală ? Firește, nu toți.

Astfel m-am hotărît să scriu această carte, după puțina mea pricepere, din dorul de a le fi fraților mei de folos. Mai întîi am rînduit tot materialul pe capitole, după o anume pravilă a mărturisirilor noastre de credință, apoi am socotit că înțelesurile ar fi mai la îndemîna cititorului dacă voi așeza totul în chipul unui dialog, prin întrebări și răspunsuri, între un preot ortodox și un învățăcel al său care rîvnește să ajungă la cunoștința adevărurilor de credință asupra cărora are îndoieli lăuntrice sau înrîuriri din afară.

Arhim. CLEOPA ILIE

ÎNĂLȚAREA DOMNULUI — 1980
Sfînta Mînăstire Sihăstria

CUVÎNT ÎNAINTE
(la ediția a II-a)

Fiind înștiințat de la Sfîntul Sinod că Prea Fericitul Patriarh mi-a aprobat reeditarea cărții Despre credința ortodoxă, *am început a scrie această smerită alcătuire, iar fiindcă mi s-a spus că trebuie a o mai dezvolta și îmbunătăți față de ediția întîi, am mai scris două capitole noi : «Despre Ortodoxie» și despre «Misionarismul laic în Biserica Ortodoxă», iar alte trei capitole, cel «Despre Oastea Domnului», cel despre «Calendar» și cel despre «Împărtășirea deasă sau rară cu Sfintele Taine», le-am prelucrat și dezvoltat.*

La fel, am prelucrat și dezvoltat toate capitolele ediției întîi și am făcut o recapitulare de orientare, cu trimiterile privitoare la cele scrise în această carte, spre a se găsi mai lesne cele de care va avea nevoie cititorul.

Cele scrise în capitolele noi și în cele prelucrate s-au pus în formă de dialog, ca și în vechea ediție.

Fie ca mila și îndurarea Bunului Dumnezeu să rînduiască cele spre folos și celor ce vor citi această carte.

Ajunul Bunăvestirii
24 martie 1984

Arhim. CLEOPA ILIE

Capitolul 1

DESPRE ORTODOXIE

PREOTUL : Pentru care pricină ai venit dumneata la mine ?

ÎNVĂȚĂCELUL : Am venit ca să-mi arăți mai deslușit adevărul despre credința noastră. Și mai întîi, ce se înțelege prin «ortodoxie».

PREOTUL : Cuvîntul *ortodoxie*, frate, este de origine greacă, format din orthos și doxa, adică dreaptă credință, închinare adevărată, sobornicească, învățătură care se plasează în continuitatea directă și neîntreruptă a tradiției apostolice, prin intermediul teologiei patristice și neopatristice și care formează credința comună a Bisericii neîmpărțite din primul mileniu. Ortodoxia se identifică cu însăși tradiția apostolică, așa cum a fost confirmată, interpretată și dezvoltată prin consensul Bisericii Universale. De fapt, didascalia — adică regula de credință apostolică —, a fost criteriul de bază al Ortodoxiei.

De aceea, orice ruptură în continuitatea tradiției apostolice a fost considerată ca o corupție sau abandonare a ortodoxiei, care poate să ia forma fie a unei erezii, fie a unei «confesiuni» separate (*Dicționar de teologie ortodoxă*, de preot Dr. Ioan Bria, București, 1981, p. 272—277).

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar unde se găsește expusă exact învățătura credinței ortodoxe ?

PREOTUL: Scurt, dar cuprinzător, expunerea exactă a credinței ortodoxe se găsește în *Dogmatica* sfîntului Ioan Damaschin.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar prin care mijloace s-a menținut pînă în zilele noastre învățătura de credință ortodoxă exactă și neschimbată?

PREOTUL: Aici, frate, ar fi multe de vorbit, dar așa, cît mai pe scurt, îți voi spune: Sfînta credință cea dreptmăritoare a Bisericii lui Hristos (Ortodoxia) s-a menținut neschimbată, de-a lungul veacurilor, prin învățătura Sfintei Scripturi și prin Sfînta Tradiție apostolică, prin hotărîrile celor cinci Sinoade apostolice (vezi Sf. Damaschin, *Dogmatica*, trad. de Preot Dr. D. Fecioru și Prof. Dr. Olimp Căciulă, București, 1938, p. 26—27); prin învățăturile canoanelor celor șapte Sinoade Ecumenice și ale celor locale, deoarece, după învățătura dumnezeiescului părinte Ioan Gură de Aur «Cîrma Bisericii lui Hristos sînt dumnezeieștile Canoane» (vezi *Pidalionul* de Neamț, ed. 1844, fila 7); apoi prin *Pravilele Bisericești*, așa cum a fost Pravila Mare Bisericească *Îndreptarea Legii*, 1652, *Pravila de la Govora*, 1640, *Pravila* lui Vasile Lupu ș.a.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar ce înseamnă Sobor Ecumenic și local și prin ce se deosebesc ele?

PREOTUL: Sobor Ecumenic se cheamă acela la care iau parte patriarhii, mitropoliții, episcopii și alți conducători spirituali ai Bisericii din toată lumea creștină. Acest Sobor este judecător prea înalt al pricinilor bisericești, ca cel ce urmează Bisericii sobornicești, adică a toată lumea (vezi *Dumnezeieștile Dogme ale Bisericii Ortodoxe*, M-rea Neamț, 1816, p. 30; cf. și *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, ed. 1952, p. 167); și iarăși: Sobor Ecumenic este acela la care se vor uni, într-o singură mărturisire a credinței, toți patriarhii și episcopii lumii creștine (vezi *Pidalionul* de Neamț, ed. 1844, fila 75).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar Sinodul local ce este și prin ce se deosebește de cel ecumenic?

PREOTUL: Sinodul local este acela la care iau parte episcopii dintr-o țară sau numai dintr-o parte a lumii creștine. El se deosebește de cel ecumenic prin faptul că acesta se poate întruni numai la porunca celor ce conduc țările, pe cînd cel local se întrunește din porunca celui dintîi episcop (vezi *Dumnezeieștile Dogme*, p. 29).

ÎNVĂȚĂCELUL: Au mai fost și alte mijloace prin care Ortodoxia și-a menținut unitatea și integritatea?

PREOTUL: Multe și felurite au fost mijloacele spirituale și administrative prin care Sfînta Ortodoxie și-a păstrat pînă în zilele noastre unitatea, precum: Constituirea cultului bizantin din secolele VI—VIII, în care locul principal l-au ocupat Liturghiile bizantine. Acest rit a jucat un rol capital în menținerea unității cultice și spirituale a Ortodoxiei; apoi, sinteza dogmatică făcută de sfîntul Ioan Damaschin (secolul VIII) și mai ales aportul său teologic în criza iconoclasmului provocată de islamism; contribuția teologică a Patriarhului Fotie (820—895) și mai ales enciclica sa din 867, în care acuză de erezie pe papa Nicolae I (858—867); Sinodul din 879—880, care restaurează pe Fotie și deci reconcilierea cu Biserica Romană (papa Ioan al VIII-lea 872—889); activitatea misionară în Europa centrală a fraților macedoneni Chiril († 869) și Metodie († 884), «apostolii slavilor», trimiși de împăratul bizantin Mihail al III-lea, la cererea prințului Rastislav; rezistența ortodocșilor împotriva Sinoadelor unioniste (Lion 1274 — Ferara — Florența 1438—1439), care aveau un caracter antiortodox; Sinodul de la Constantinopol din 1459 sub Ghenadie Scolarul — cel dintîi Patriarh după căderea Constantinopolului (1453), care a respins unirea de la Florența, cu toate că împăratul Ioan al VIII-lea o recunoscuse.

Adăugăm înnoirea isihastă din secolul XIV, care a condus la formarea adevăratei teologii bizantine. Isihasmul a fost ilustrat de mari teologi și mistici, ca sfinții Maxim Mărturisitorul (sec. VII), Simion Noul Teolog (sec. XI), Grigorie Sinaitul (sec. XIV) și Grigorie Palama, Arhiepiscopul Tesalonicului. Doctrina palamită despre distincția între esența lui Dumnezeu ca atare, inaccesibilă spiritului creat, și energiile divine necreate, prin care omul se împărtășește direct din viața dumnezeirii — doctrină aprobată de Sinoadele de la Constantinopol din 1341, 1347 și 1351 — constituie o nouă precizare patristică a Ortodoxiei. Sub influența ortodoxiei neopatristice din secolul XIV, care are un caracter defensiv în fața teologiei scolastice latine, se încearcă o oarecare disociere a Bisericii de imperiu, deoarece termenii «simfonici» stabiliți de împăratul Justinian (527—565) deveniseră prea rigizi. Sinodul de la Constantinopol, din 1484, fixează Taina mirungerii ca modalitate de primire a catolicilor la Ortodoxie. Doctrina despre sfintele Taine capătă o formă definitivă, mai ales datorită lui Simion al Tesalonicului (sec. XV). Comentariul critic asupra protestantismului, făcut de Patriarhul Ieremia al II-lea la răspunsul dat teologilor luterani de la Tübingen (care trimise-

seră Patriarhului în 1573—1574 «Confesiunea de la Augsburg»); o prezentare a Ortodoxiei, făcută de Patriarhul de mai tîrziu al Alexandriei, Mitrofan Kritopoulos (1630—1639), într-o «Mărturisire de credință» (1625), adresată teologilor protestanți din Helmstäd.

În 1629, Patriarhul Chiril Lucaris publică la Geneva o «Mărturisire de credință», în care își însușește principalele doctrine ale calvinismului. O serie de sinoade locale condamnă această Mărturisire: Constantinopol (1638), Kiev (1640), Iași (1642), Ierusalim (1672) și iarăși Constantinopol, în 1691. Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă, Mitropolitul Kievului (1633—1646), discutată și îndreptată de Sinodul de la Iași din 1642, este tradusă în grecește de teologul Meletie Sirigul și aprobată de Sinodul de la Constantinopol din 1643.

Altă «Mărturisire de credință» care a ținut Ortodoxia pe drumul ei cel drept a fost și cea a Patriarhului Dositei și actele Sinodului de la Ierusalim din 1672. Acest Sfînt Sinod a respins calvinismul lui Chiril Lucaris. Tot acest Patriarh publică în România o colecție de texte teologice bizantine. Apoi sinoadele locale din secolul XVII (Iași 1642, Moscova 1666—1667 și Ierusalim 1672) au adus o contribuție importantă la redescoperirea materiei sacramentale a Bisericii și la punerea în valoare a caracterului dinamic al Tradiției, ceea ce n-a fost întotdeauna și pretutindeni înțeles în mod corect.

Sinodul de la Moscova condamnă pe «Vechii Credincioși», care reduceau Ortodoxia la o religie ritualistă. Formarea Bisericilor uniate (sau greco-catolice) se realizează prin presiunea autorităților politice din Polonia și Austria, în regiuni ortodoxe: Brest (1596), Uzohograd (1646), Mucacevo (1664), Transilvania (1700).

Rezistența ortodocșilor a arătat nu numai că Orientul nu poate fi o simplă dioceză romană, dar și că există o contradicție de fond între sistemul Bisericilor locale în răsărit și sistemul papal în apus. Un sinod al Patriarhilor orientali din 1755 declară invalidat botezul latinilor și al armenilor, fapt pentru care aceștia vor fi primiți la ortodoxie prin rebotezare. «Filocalia», marea colecție de texte de spiritualitate, apare în 1792 la Veneția, alcătuită fiind de către Nicodim Aghioritul (1748—1808, canonizat în 1955), împreună cu Macarie de Corint. Starețul Paisie Velicicovschi (1722—1794) traduce în slavonă Filocalia, care apare la Petersburg în 1793 și care a salvat Ortodoxia rusă da latinizare.

În 1848 Patriarhii răsăritului publică o enciclică în care condamnă «papismul» ca erezie. În același sens, Patriarhul Antim, în răspunsul dat în 1894 la enciclica Papei Leon al XIII-lea «Preclara Gratulatimis», condamnă dogma catolică despre «Imaculata concepție» și cea despre infalibilitatea papală (vezi despre acestea pe larg în *Dicționar de teologie ortodoxă*, p. 273—277 ș.a.). Au mai ajutat la menținerea nealterată și neschimbată, de-a lungul vremilor, școlile teologice de grad universitar, seminariile teologice, sinoadele locale și naționale, adunările eparhiale, conferințele protopopilor și ale consiliilor parohiale, predicile rostite de preoți spre luminarea poporului la orașe și la sate, unele asociații bisericești cu caracter misionar, ca și viața canonică și tipiconală a monahilor din toate sfintele mînăstiri, precum și educația pe care părinții creștini ortodocși au dat-o copiilor lor pentru a ține cu toată sfințenia dreapta credință în care s-au născut.

Acestea sînt, pe scurt, mijloacele spirituale prin care Ortodoxia s-a ținut pe drumul cel drept, pînă în zilele noastre.

Capitolul 2

DESPRE BISERICĂ

ÎNVĂȚĂCELUL: Aș vrea să-mi arăți cum înțelege Ortodoxia Biserica.

PREOTUL: Biserica este așezămînt sfînt, întemeiat de Cuvîntul cel întrupat al lui Dumnezeu, spre sfințirea și mîntuirea oamenilor (cf. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, întreb. 259, p. 154).

ÎNVĂȚĂCELUL: Eu vreau să știu cum înțelegi Sfinția Ta ideea de Biserică în Sfînta Scriptură.

PREOTUL: Biserica, în dumnezeiasca Scriptură, are mai multe înțelesuri și mai multe numiri, iar Sfînta Scriptură se folosește cînd de un înțeles, cînd de altul, cînd de o numire, cînd de alta.

ÎNVĂȚĂCELUL: Care sînt aceste înțelesuri și numiri diferite ale Bisericii în Sfînta Scriptură?

PREOTUL: Mai întîi, prin cuvîntul Biserică Sfînta Scriptură a Noului Testament înțelege ierarhia superioară și conducătoare a Bisericii, pe care a întemeiat-o Hristos, Mîntuitorul nostru, la un loc cu totalitatea credincioșilor botezați în numele Sfintei Treimi.

ÎNVĂȚĂCELUL: Care este acea ierarhie superioară și conducătoare pusă de Mîntuitorul în Biserică?

PREOTUL: Această ierarhie o formează sfinții apostoli și urmașii lor: episcopii, preoții, diaconii (Matei, 18, 18; Ioan, 20, 22—23; Fapte, 6, 3—6; 20, 28; Efes., 4, 11—12; I Tim., 3, 8—12; 4, 14; Apoc., 21, 14; Evr., 13, 17).

ÎNVĂȚĂCELUL: Cînd a pus Mîntuitorul această ierarhie în Biserică?

PREOTUL: Atunci cînd a zis către apostolii Săi: «Cine vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă și cine se leapădă de voi de Mine se leapădă» (Luca, 10, 16) și iarăși, cînd a zis: «Precum M-a trimis Tatăl pe Mine și Eu vă trimit pe voi» (Ioan, 20, 21; Efes., 2, 20).

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce puteri deosebite a dat Mîntuitorul acestei ierarhii superioare și conducătoare a Bisericii?

PREOTUL: Mîntuitorul a înzestrat cu multe puteri și daruri această ierarhie superioară a Bisericii Sale (I Cor., 12, 28).

ÎNVĂȚĂCELUL: Care sînt acele puteri și daruri de care spui?

PREOTUL: Mai întîi, Mîntuitorul a dat ucenicilor Săi puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, în cer și pe pămînt (Matei, 18, 18; Ioan, 20, 22—23). Le-a dat putere disciplinară în Biserică, de a pedepsi pe cei vinovați de călcarea poruncilor lui Hristos (Matei, 16, 18—19; I Cor., 5, 4—5; I Tim., 1, 20); i-a îmbrăcat cu putere de sus la Pogorîrea Prea Sfîntului Duh (Luca, 24, 45; Fapte, 2, 2—4) și i-a binecuvîntat cu prilejul înălțării Sale la cer (Luca, 24, 51); i-a trimis să propovăduiască Evanghelia la toată zidirea și să boteze în numele Sfintei Treimi, al Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh (Matei, 28, 18—20).

ÎNVĂȚĂCELUL: Se poate spune că, prin aceasta, ideea de Biserică este întreagă?

PREOTUL: Nu. Pentru că, așa cum am mai spus, ideea de Biserică, în Sfînta Scriptură, se întregește prin totalitatea credincioșilor care sînt botezați în numele Sfintei Treimi (al Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh), care păzesc și lucrează toate poruncile lui Hristos și care urmează așezămîntul pus de Mîntuitorul și de sfinții Săi apostoli în Biserică (Matei, 16, 18; Efes., 2, 19—22; 4, 11—15; Col., 1, 18—20).

ÎNVĂȚĂCELUL: Care sînt mărturiile din Sfînta Scriptură care adeveresc numirea Bisericii sub acest înțeles?

PREOTUL: Biserica — adică totalitatea credincioșilor (păstor și turmă la un loc) — are multe mărturii scripturistice, între care este și

aceasta: «Că precum într-un singur trup avem mădulare multe și mădularele nu au toate aceeași lucrare, așa și noi cei mulți sîntem în Hristos un trup, iar fiecare dintre noi, mădulare unii altora» (Rom., 12, 4-5). Acest trup este Biserica, iar Hristos este Capul Trupului, adică al Bisericii (I Cor., 12, 27; Efes., 1, 22—23; 4, 25; 5, 23; Col., 1, 18, 24).

ÎNVĂȚĂCELUL: Cum se mai înțelege cuvîntul Biserică în Sfînta Scriptură?

PREOTUL: Prin cuvîntul Biserică, în Sfînta Scriptură se mai înțelege și biserica (materială) ca locaș de închinare.

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce înțelegeți prin biserică — locaș de închinare?

PREOTUL: Prin biserică — locaș de închinare se înțelege locul sfînt menit cultului divin public, precum este templul din Vechiul Testament. Sensul de «biserică» îl întîlnim în multe locuri ale Sfintei Scripturi. Mîntuitorul, încă de copil, a cinstit acest loc sfînt, adică biserica, drept locaș de închinare, căci de la vîrsta de doisprezece ani a venit cu părinții Lui să se închine în templu (Luca, 2, 46—48).

Această biserică-locaș de închinare, Mîntuitorul a numit-o «Casă a Mea» (Matei, 21, 13) și în fiecare zi învăța poporul într-însa (Ioan, 18, 20). De asemenea, apostolul Pavel zice, referindu-se tot la acest înțeles: «Căci mai întîi aud că, atunci cînd vă adunați în biserică, între voi sînt dezbinări și în parte cred». «Că în toate bisericile sfinților (creștinilor), femeile să tacă în biserică... căci șade rău femeilor să vorbească în biserică» (I Cor., 14, 33—35). În toate textele de mai sus, înțelesul cuvîntului biserică este clar și el arată locașul de adunare pentru cultul public.

ÎNVĂȚĂCELUL: Și care alte nume se mai dau Bisericii în Sfînta Scriptură?

PREOTUL: Biserica se mai numește și «Ogorul Domnului» (I Cor., 3, 9), «Casa Domnului» (Efes., 2, 19—22), «Mireasa lui Hristos» (II Cor., 11, 2; Apoc., 21, 2, 9; 22, 17 ș.a.), «Adunarea cuvioșilor» (Ps., 149, 1) sau a «oamenilor drepți» (Ps., 110, 1), «Adunarea celor întîi născuți» (Evr., 12, 23), «Turma lui Hristos» (Ioan, 10, 16), «Sfeșnic de aur» (Apoc., 1, 20; 2, 1), «Cetatea lui Dumnezeu» (Ps., 86, 2; Apoc., 3, 12), «Cetatea Dumnezeului celui viu» (Apoc., 21, 2; 22, 19), «Stîlp și temelie a adevărului» (I Tim., 3, 15), «Sfatul sfinților» (Ps., 88, 6), «Trupul lui Hristos» (Efes., 1, 22—23; Col., 1, 24), «Zidire dumnezeiască» (I Cor., 3, 9), «Biserica Slavei» (Efes., 5, 27), «Mireasa Mielului» (Apoc., 19, 7; 21, 9), «Casa Dumnezeului lui Iacov» (Is., 2, 2—3), «Casa lui Hristos» (Evr., 3, 6), «Ierusalimul cel Nou» (Apoc., 3, 12; 21, 2), «Casa lui Dumnezeu» (I Tim., 3, 15; Evr., 10, 21) ș.a.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cîte Biserici avem noi, creștinii?

PREOTUL: Biserica lui Hristos este una, deoarece Mîntuitorul a întemeiat o singură Biserică (Matei, 16, 18), nu mai multe, pentru că Biserica are un singur Cap, pe Iisus Hristos, ea fiind înfățișată ca Biserică slăvită (Efes., 5, 27), ca o casă a lui Dumnezeu și a lui Hristos (Evr., 3, 6; 10, 21), ca un trup unic al lui Hristos (Rom., 12, 5), ca o singură turmă (Ioan, 10, 16; 21, 15). Biserica se numește sfîntă pentru că sfînt este Capul ei, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos (Efes., 5, 25, 27) și în ea locuiește Duhul Sfînt.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum poate fi Biserica noastră sfîntă, dacă se pot aduna în ea și păcătoși?

PREOTUL: Păcătoșii nu ating sfințenia Bisericii. Misiunea Bisericii tocmai aceasta este, de a face îndreptarea păcătoșilor. Toți oamenii sînt păcătoși, așa că nici unul nu poate spune că e lipsit de păcate (Iacov, 3, 2; I Ioan, 1, 8). Unii neortodocși pretind că în comunitatea lor se adună numai oameni sfinți. Dar să știi că nu au dreptate, de vreme ce însuși marele apostol Pavel, care era vas al alegerii (Fapte, 9, 15—16), zice despre sine că este cel dintîi păcătos între păcătoși (I Tim., 1, 15). Mîntuitorul a asemănat Biserica Sa, în diferite pilde, cu țarina care cuprinde grîu și neghină (Matei, 13, 24—30, 36), cu năvodul care prinde pești buni și pești răi (Matei, 13, 47—50), iar marele apostol Pavel spune că Biserica este casă în care se găsesc vase de cinste și vase de necinste (II Tim., 2, 20). Mîntuitorul nu a venit să cheme pe cei drepți, ci pe cei păcătoși, la pocăință, căci «nu au trebuință cei sănătoși de doctor, ci cei bolnavi» (Matei, 9, 12).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar de ce zicem noi, ortodocșii, că Biserica noastră este sobornicească și apostolească?

PREOTUL: Prin cuvintele «Biserică sobornicească» noi arătăm că Biserica noastră are menirea de a se răspîndi în toată lumea, cuprinzînd pe credincioșii din toate locurile, din toate timpurile și de la toate popoarele, ca o încununare a poruncii Mîntuitorului, Care a zis: «Mergînd, învățați toate neamurile...» (Matei 28, 19). I se spune «sobornicească» pentru că învățătura ei este conformă cu întregul adevăr primit

de la Hristos, spre deosebire de sectă sau de erezie, care au numai o parte de adevăr. Ea este sobornicească sau universală (catolică) pentru că deține adevărul unic și universal. Ortodoxia nu este numai dreaptă credință, ci și deplină credință, adică adevărul întreg. De aceea i se spune sobornicească. Iar apostolică se numește Biserica ortodoxă pentru că ea a fost întemeiată de Mîntuitorul prin sfinții apostoli (Efes., 2, 20) și a fost răspîndită în lume și organizată, de la început, tot prin sfinții apostoli. Apoi, pentru că păstrează neschimbată învățătura dată de Iisus Hristos și de Duhul Sfînt prin sfinții apostoli și, în sfîrșit, pentru că păstrează darurile Sfîntului Duh de la sfinții apostoli, prin succesiune, adică păstrează legătura harului neîntreruptă, de la apostoli, pînă astăzi.

Biserica se mai zice apostolică pentru că ea este zidită pe temelia apostolilor, piatra din vîrful unghiului fiind însuși Hristos (Efes., 2, 20—22; Apoc., 1, 14). Ea trăiește viața în Hristos, așa cum a învățat de la sfinții apostoli, care sînt cei mai autorizați interpreți ai cuvintelor Mîntuitorului.

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce înțelegem noi, ortodocșii, prin Biserica biruitoare și luptătoare și de ce zicem noi că sînt două Biserici, una în cer și alta pe pămînt?

PREOTUL: Noi nu zicem că sînt două Biserici, ci doar una, după cum ți-am arătat mai sus. Dar noi mărturisim că Biserica are două părți: una văzută și pămîntească, a celor vii, și alta nevăzută, sau a celor adormiți. Amîndouă acestea alcătuiesc o singură Biserică, avînd același Cap, pe Hristos (Rom., 14, 7—9; Efes., 1, 10; Matei, 22, 32; 28, 18; Luca, 14, 10; Filip., 2, 10; Efes., 2, 19; Col., 2, 10; Evr., 21, 23).

Așadar, înțelege că Biserica celor vii, sau pămîntească, văzută, se mai numește și Biserica luptătoare, fiindcă membrii ei sînt încă în luptă cu puterile vrăjmașe ale răului (Efes., 6, 11—13; Gal., 5, 17; I Petru, 2, 11 ș.a.). Iar prin Biserica nevăzută sau a celor adormiți, numită și biruitoare, noi înțelegem Biserica pe care o formează toți îngerii și sfinții din ceruri, care au biruit puterile celui rău și au trecut în lumea cea nevăzută și cerească (Evr., 12, 23; Efes., 5, 27; Apoc., 21, 10 ș.a.). Biserica este una singură, dar ea cuprinde pe cei vii de pe pămînt, precum și pe cei care au adormit în dreapta credință și ei sînt vii cu sufletul și slăvesc pe Dumnezeu alături de îngeri.

ÎNVĂȚĂCELUL: De cînd a întemeiat Mîntuitorul Hristos Biserica Sa?

PREOTUL: Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a pus temelia Bisericii Sale prin întrupare și pe Cruce și i-a dat forma concretă după înviere, la coborîrea Sfîntului Duh (Fapte, 20, 28). A făcut-o văzută în a cincizecea zi după Învierea Sa, la Cincizecime, sau Rusalii, cînd a trimis pe Duhul Sfînt în chip de limbi de foc asupra sfinților Săi ucenici și apostoli care, prin cuvîntul propovăduirii lor, au întărit și au organizat prima obște de credincioși (Fapte, 1, 8; 2, 41—44).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum înfățișează Descoperirea dumnezeiască legătura dintre Hristos și Biserica Sa?

PREOTUL: Descoperirea dumnezeiască ne arată că Mîntuitorul este Capul Bisericii, iar Biserica este Trupul Lui. Așa ne învață sfîntul apostol Pavel, zicînd: «Și mai presus de toate pe El L-a dat Cap Bisericii, care este Trupul Lui, plinirea Celui ce plinește toate întru toți» (Efes., 1, 22—23).

«El este Capul Trupului, al Bisericii; El este începutul, întîiul născut din morți, ca să fie întru toate El cel dintîi; că întru El a binevoit să locuiască toată plinirea și printr-Însul să împace toate cu Sine, fie cele de pe pămînt, fie cele din ceruri, făcînd pace prin El, prin sîngele Crucii Lui (Col., 1, 18—20).

Același apostol al neamurilor, adresîndu-se romanilor și corintenilor, îi numește pe ei mădulare ale Trupului lui Iisus Hristos, adică ale Bisericii (Rom., 12, 5; I Cor., 12, 27).

Sfînta Tradiție susține de la început că Hristos este capul Bisericii, iar aceasta este Trupul Lui *(Inv. de Cred. Ort.*, într. 263, pag. 155).

ÎNVĂȚĂCELUL: Cum adică este «Trupul lui Hristos» sau «Trupul Domnului»?

PREOTUL: Sfîntul apostol Pavel ne arată în Epistola către Galateni — cap. 4 — că noi sîntem membre ale Trupului lui Hristos, care este Biserica. Mîntuitorul însuși ne-a anunțat că noi trebuie să ne hrănim cu trupul Său, atunci cînd a întemeiat Taina euharistiei, iar apoi ne-a arătat că El este vița din care noi facem parte ca mlădițe (Ioan, 15, 1—6). Deci noi creștinii sîntem parte din trupul Domnului, care este Biserica.

ÎNVĂȚĂCELUL: Cum prelungește Biserica întruparea Mîntuitorului?

PREOTUL : Biserica prelungește întruparea Mîntuitorului prin neîntrerupta prezență a Fiului lui Dumnezeu cel întrupat, în sînul Ei, și prin lucrarea Sfîntului Duh, în mădularele Ei (Ioan, 14, 16).

În calitatea Lui de Cap nevăzut al Bisericii, Domnul Iisus Hristos este în Biserică permanent prin continua Sa întrupare pe altarele la care se săvîrșește liturghia. Căci Hristos este nu numai Cap al Bisericii, ci și trup al Ei, dîndu-Se pe Sine spre cuminecare credincioșilor.

Biserica are două înfățișări, una văzută, fiindcă oamenii fac parte din Ea cu trupuri, și alta nevăzută, care e lucrarea Sfîntului Duh al lui Hristos sau Dumnezeiescul Har, izvorul vieții, lucrării și unității ei. El este cel care face posibilă transformarea pîinii și a vinului euharistic, în trupul și sîngele Domnului.

Fericitul Augustin spune : «Ceea ce este sufletul pentru trupul omului, aceasta este Duhul sfînt pentru Trupul lui Hristos, care este Biserica, căci El lucrează ca sufletul în toate mădularele, ținîndu-le într-un singur Trup» (Fericitul Augustin, *Cuvîntarea* 267, 4, 4).

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar cum ne facem noi membre ale Trupului Domnului, adică ai Bisericii ?

PREOTUL : Noi ne facem membre ale Bisericii prin harul sfintelor Taine, îndeosebi prin botez și prin Sfînta Împărtășanie.

Prin botez ajungem mădularele Bisericii, murind și înviind în chip tainic cu Hristos. Prin Sfînta Împărtășanie ne facem purtători de Hristos, înzestrați cu puteri duhovnicești pe drumul desăvîrșirii. Mîntuitorul zice : «Cel ce mănîncă Trupul Meu și bea Sîngele Meu întru Mine petrece și Eu întru el» (Ioan, 6, 56).

Tîlcuind aceste cuvinte, sfîntul Chiril al Alexandriei spune : «Primind în noi trupul, am primit trupește și duhovnicește pe Fiul cel după fire și adevărat unit după ființă cu Tatăl...». Iar Fericitul Augustin zice : «Am primit mărirea de a ne face părtași și de a ne împărtăși cu firea cea mai presus de toate» (*Cuvîntarea* 272). Sau în alt loc : «Dacă vrei să înțelegi Trupul lui Hristos, ascultă pe apostolul care zice credincioșilor : «Voi însă sînteți mădularele lui Hristos» (I Cor., 6, 15). «Taina voastră este așezată pe masa Domnului ; primind taina voastră, răspundeți... la ceea ce sînteți și răspunzători subscrieți... Fii mădular al trupului lui Hristos pentru ca «Aminul» să fie adevărat. O, taină a evlaviei ! O, semn al unității ! O, lanț al dragostei ! Cine vrea să trăiască,

să creadă că e Trupul Lui, ca să fie viu» (Fericitul Augustin, *Comentar la Evanghelia după Ioan*, 26, 13).

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar ce trebuie să credem despre Biserică ?

PREOTUL : Credem că Ea este unirea noastră cu Dumnezeu, pentru că în Ea se află neîncetat Hristos și Sfîntul Duh și pentru că ea nu greșește.

Credem în Ea și în înălțimea scopurilor pe care le urmărește, și anume, de a ne pregăti pentru mîntuire. Viața Bisericii este în întregime o luptă pentru mîntuire, cum mărturisește Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție.

Sfîntul Ciprian susține că în afară de Biserică nu este mîntuire (*Scrisoarea* 73, 21) și cel ce nu are Biserica drept mamă, nu poate avea pe Dumnezeu ca Tată *(Despre unitatea Bisericii sobornicești)*.

ÎNVĂȚĂCELUL : Oare despărțirea Bisericii apusene de cea a Răsăritului nu a dus la ruperea unității Bisericii ?

PREOTUL : Despărțirea creștinilor n-a atins unitatea Bisericii ; această unitate nu se poate dărîma niciodată, oricare ar fi numărul și calitatea credincioșilor care se smulg de la sînul ei. Ereziile și schismele, oricît de multe ar fi ele și oricît de mari, nu pot împărți Biserica, pentru că ea e strîns unită cu Capul ei, care este Iisus Hristos. Unitatea Bisericii este mai presus de sine și ea nu poate fi zdruncinată de nimeni *(Inv. de Credință Ortodoxă*, C. 276 p. 165).

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar de ce Biserica e numită sfîntă ?

PREOTUL : Biserica e numită sfîntă pentru că sfînt este Capul ei, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, și sfînt este Duhul, Care sălășluiește în Biserică pînă la sfîrșitul veacului ; precum sfînt este și Trupul Domnului, care se dăruiește continuu pe altarele ei. Sfîntul Apostol zice : «Hristos a iubit Biserica și pe Sine S-a dat pentru dînsa, ca să o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvînt, ca să o pună înaintea Lui ca Biserică slăvită, neavînd pată sau zbîrcitură, ori altceva de acest fel, și ca să fie sfîntă și fără de prihană (Efes., 5, 25—27). Sfîntul Irineu scrie : «Unde este Biserica, acolo este și Duhul Sfînt, Care oblăduiește și Biserica și tot harul» *(Contra ereziilor* 3, 24, 1).

Capitolul 3

DESPRE SFÎNTA SCRIPTURĂ

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce se înțelege prin Sfînta Scriptură?

PREOTUL: Prin Sfînta Scriptură noi înțelegem colecția cărților sfinte care au fost scrise sub insuflarea Duhului Sfînt într-un răstimp de aproape 1500 de ani, adică de la Moise — circa 1400 de ani înainte de Hristos — pînă la autorul Apocalipsei — circa 100 de ani după Hristos — *(Învățătura de credință ortodoxă,* întreb. 29, p. 18).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar de ce arhiereii și preoții nu le dau voie creștinilor — care sînt membri ai Bisericii — să tălmăcească sau să predice în public cuvîntul lui Dumnezeu din Scripturi?

PREOTUL: Orice creștin are voie să citească Sfînta Scriptură, dar nu oricine are dreptul de a învăța, de a tălmăci cuvîntul Scripturii. Dreptul acesta îl are numai Biserica, prin clerul său și prin profesorii recunoscuți de ea și care sînt oameni bine pregătiți, cunoscători ai dreptei credințe. De ce dreptul de a preda învățătura îl au numai episcopii, preoții și profesorii teologi ai Bisericii, este ușor de înțeles, cînd ne gîndim că Mîntuitorul a dat puterea de a învăța sfinților și păstorilor și apostolilor (Matei, 28, 20), iar nu mulțimilor. Apostolii erau trimiși de

Hristos ca să învețe și să săvîrșească Tainele. Iar sfîntul apostol spune: «Cum vor propovădui, dacă nu vor fi trimiși?» (Rom., 10, 15). Deci, dreptul la propovăduire îl are numai cel trimis. Or, episcopii sînt urmașii legitimi ai apostolilor. Sfîntul Pavel încredințează episcopului Timotei, din Efes, sarcina de a învăța în Biserică, și nu tuturor credincioșilor din Efes. Același apostol spune corintenilor: «Oare toți sînteți apostoli, oare toți sînteți învățători?» (I Cor., 12, 19). Același apostol spune despre episcop, preot și diacon că trebuie să fie destoinici a învăța pe alții (I Tim., 3, 2; Tit, 1, 9). Nu spune însă același lucru despre toți credincioșii. El face distincție între păstor și turmă, între cei care învață și cei care ascultă. Episcopul, preotul și diaconul, teologii Bisericii, nu pot învăța ce vor ei, ci ceea ce a învățat Biserica întotdeauna. Ei învață în numele Bisericii. Nu oricine are destulă pricepere și înțelegere să tîlcuiască Scriptura. Acest lucru îl arată marele apostol Petru în epistola sa, cînd, referindu-se la epistolele marelui apostol Pavel, zice că în ele sînt unele lucruri «anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc, ca pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare» (II Petru, 3, 16).

ÎNVĂȚĂCELUL: Nu este drept, zic unii, ca membrii Bisericii să nu aibă voie să predice și să tălmăcească Scripturile. Orice creștin știe să tîlcuiască Sfînta Scriptură, acest lucru putîndu-se înțelege din cele scrise: «Iar voi, ungere aveți de la Cel Sfînt să știți toate». «Cît despre voi, ungerea pe care ați luat-o de la El rămîne întru voi și nu aveți trebuință să vă învețe cineva...» (I Ioan, 2, 20, 27).

PREOTUL: Sfînta Scriptură este ca o fîntînă cu adîncime fără fund, fiindcă în ea este cuprinsă înțelepciunea lui Dumnezeu, Care nu are margini. Dacă cineva însetat ar veni la o fîntînă și ar voi să bea toată apa, s-ar îneca în ea; dar dacă va scoate din ea cu ciutura și de acolo cu paharul va bea, se va răcori fără de primejdie. Cine este omul acela nebun care ar voi să se bage într-o apă adîncă, fără să știe să înoate? Sfînta Scriptură are «oase» după cum spun sfinții părinți ai Bisericii, și nimeni, avînd dinții înțelegerii sale de lapte, să nu îndrăznească a sparge cu ei oasele tari ale Scripturilor dumnezeiești, căci se vatămă pe sine și se pierde.

Dumneata nu ai citit în Sfînta Scriptură cele despre famenul etiopian? Acesta citea pe proorocul Isaia și cînd l-a întrebat apostolul Filip

dacă înțelege cele ce citește, el a zis: «Cum voi putea înțelege, de nu mă va povățui cineva?» (Fapte, 8, 31). Ia seama, căci și cuvîntul «ungere», despre care ai pomenit dumneata, înseamnă revărsarea Sfîntului Duh în Sfînta Taină a mirungerii, îndată după primirea botezului (Fapte, 4, 27; II Cor., 1, 21; Ioan, 16, 13; Rom., 8, 9 etc.), iar cuvintele «știți toate» înseamnă tot ceea ce ține de adevărul creștin și de mîntuire, precum și tot ceea ce este în legătură cu antihrist și cu răspînditorii lui, despre care este vorba în versetele următoare (Ioan, 2, 22; 4, 2, 3). Așadar, nu trebuie a învăța fiecare după înțelegerea sa în tîlcuirea Scripturilor, căci se rătăcește.

ÎNVĂȚĂCELUL: Se spune, totuși, că orice creștin are dreptul și chiar datoria de a citi singur Sfînta Scriptură, căci așa ne-a poruncit nouă Mîntuitorul zicînd: «Cercetați Scripturile, căci voi socotiți că în ele aveți viața veșnică. Și acelea sînt care mărturisesc pentru Mine» (Ioan, 5, 39).

PREOTUL: Ia seama, că mulți începători de erezii din vechime au îndrăznit a se afunda în marea Scripturii cea fără de fund și s-au înecat duhovnicește, pierzîndu-se pe ei și pe toți cei care i-au urmat. Nu toți au vîrsta duhovnicească la fel și, de aceea, nu toți pot înțelege Sfînta Scriptură la fel.

Sfînta Scriptură cuprinde trei feluri de înțelesuri: 1) înțelesul după literă, obștesc, gramatical, verbal sau istoric; 2) înțelesul alegoric, metaforic, mai înalt sau sufletesc; 3) înțelesul spiritual, duhovnicesc. După cum spun sfinții părinți ai Bisericii, cei simpli la cunoștință să se mulțumească cu înțelesul cel obștesc și istoric (după litera Scripturii); cei mai înaintați să pătrundă cu înțelegerea și în sufletul Scripturii, iar cei mai pregătiți, cu fapta și înțelegerea, pot cuprinde înțelesurile mai adînci ale Sfintei Scripturi. Pentru aceasta și marele Pavel, arătînd că înțelepciunea cea desăvîrșită a Scripturilor se cuvine celor desăvîrșiți, zice: «Însă noi grăim înțelepciunea la cei desăvîrșiți, dar nu înțelepciunea veacului acestuia, nici a stăpînitorilor acestui veac, care sînt pieritori, ci propovăduim înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, pe cea ascunsă, pe care a rînduit-o Dumnezeu mai înainte de veci spre slava noastră» (I Cor., 2, 6—7).

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii spun că nu este nevoie ca cineva să aibă multă știință spre a putea pricepe învățăturile Sfintei Scripturi, căci și

celor neînvățați li se descoperă înțelepciunea acestor învățături, după cum arată Mîntuitorul prin cuvintele: «Te laud pe Tine, Părinte... căci ai ascuns acestea de cei înțelepți și le-ai descoperit pe ele pruncilor» (Matei, 11, 25).

PREOTUL: Da, le-a descoperit Dumnezeu înțelepciunea Sa acelora pe care i-a cunoscut că sînt prunci cu răutatea, dar nu cu mintea și cu înțelegerea, adică celor desăvîrșiți în toată fapta bună și care ajunseseră la nerăutatea pruncilor. La acest lucru îndeamnă marele Pavel pe creștinii din Corint, zicînd: «Fraților, fiți prunci cu răutatea. Cu mintea însă fiți desăvîrșiți» (I Cor., 14, 20).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dumnezeu a osîndit înțelepciunea și știința oamenilor, după cuvîntul scris: «Pierde-voi înțelepciunea înțelepților și știința celor învățați o voi dărîma» (Is., 29, 14). Și apostolul zice: «Unde este înțeleptul? Unde este cărturarul? Unde este cercetătorul veacului de acum? Au nu a făcut Dumnezeu nebună înțelepciunea lumii acesteia?» (I Cor., 1, 19—20). Oare, cum e posibil ca Dumnezeu să fi rezervat tîlcuirea Sfintei Scripturi numai unor oameni cu pregătire, așa cum susținem noi, ortodocșii?

PREOTUL: Trebuie să știi mai întîi că nu orice știință și înțelepciune a osîndit-o Dumnezeu, ci numai ceea ce aduce vătămarea omului, dar nicidecum nu osîndește învățătura duhovnicească. Căci dacă ar fi după afirmația unora care interpretează greșit acest verset, atunci ar însemna ca și înțelepțiunea lui Solomon, a lui Iisus — fiul lui Sirah, a Mîntuitorului, a sfinților proroci și apostoli cărora li s-a poruncit să fie «înțelepți ca șerpii și blînzi ca porumbeii» (Matei, 10, 16) — să fie osîndă. Dar nu este deloc așa. Ia seama, deci, să nu fii asemenea celor ce — după cuvîntul Domnului — «se rătăcesc neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu» (Matei, 22, 29).

ÎNVĂȚĂCELUL: De ce Sfînta Scriptură se mai numește și «Biblie»?

PREOTUL: Cuvîntul «Biblie» este de origine grecească și înseamnă carte. Cărțile Scripturii și-au păstrat de-a lungul veacurilor numele grecesc de «Biblie», atît pentru că Sfînta Scriptură a fost tradusă mai întîi în limba greacă, cît și pentru că la început, în primele veacuri ale creștinismului, învățăturile cuprinse în ea au fost propovăduite mai ales în graiul grecesc, așa cum arată documentele timpului, îndeosebi Sfînta Tradiție.

Acest cuvînt, «Biblie», care este cel mai întrebuințat atît de creștini, cît și de necreștini, înfățișează deci Sfînta Scriptură ca pe o carte care, de-a lungul istoriei, și-a păstrat acest nume fără alt adaos și pe care noi, credincioșii, o socotim cartea mai presus de toate cărțile sau cartea cărților. E cartea pe care, dacă nu o putem numi cea mai mare ca întindere, o putem numi cea mai prețioasă pentru cuprinsul și roadele ei în sufletele noastre (cf. *Înv. de Cred. Ortod.*, întrebarea 30, pag., 18).

ÎNVĂȚĂCELUL: Spun unii că unele texte din Sfînta Scriptură se contrazic cu altele.

PREOTUL: Mai întîi, Sfînta Scriptură, pe care o poate citi oricine, cuprinde în sine învățături folositoare și mîntuitoare de suflet. Sfînta Scriptură niciodată nu poate minți, deoarece Duhul Sfînt nu a înșelat pe slujitorii Săi, proorocii (Sf. Ipolit, *Comentar la Daniel*, 4. 6; Fericitul Augustin, *Scrisoarea* 283, 3).

Prin firea și prin mintea lor, oamenii nu puteau cunoaște lucruri atît de mari și dumnezeiești, ci numai printr-un dar coborît de sus asupra oamenilor celor sfinți. În sfîrșit, Sfînta Scriptură are o unitate desăvîrșită. Același suflu dumnezeiesc se simte în toate cărțile ei, deși acestea sînt așa de deosebite între ele, prin lucrurile despre care vorbesc. Fiind dată prin Duhul Sfînt, Sfînta Scriptură cuprinde adevărul. Nimic nedrept sau prefăcut nu se află într-însa (Sf. Clement Romanul, *Scrisoarea I-a către Corinteni*, 43).

Sfînta Scriptură nu se contrazice (sfîntul martir și filozof Iustin, *Dialogul cu iudeul Trifon* 65, 2; Sfîntul Epifanie, *Contra ereziilor*; Pamurion 70, 7) cum se contrazic scrierile păgîne: «Dacă scrierile proorocilor sînt de acord cu Evangheliile, este pentru că toți au vorbit insuflați de un singur Duh al lui Dumnezeu» (Sf. Teofil al Antiohiei, *Către Anatolie*, 256).

«Cuvîntul lui Dumnezeu este viu și lucrător și mai ascuțit decît toată sabia cea ascuțită cu două tăișuri și străbate pînă la despărțitura dintre suflete și duh, dintre încheieturi și mădulare și este judecător al simțirilor și cugetelor inimii» (Evr., 4, 12).

Fericitul Ieronim, traducător și tîlcuitor al Sfintei Scripturi în limba latină, se pronunță astfel: «Te rog, spune-mi ce e mai sfînt ca acest cuvînt al lui Dumnezeu? Ce mîncări, ce fel de miere, sînt mai dulci decît cunoașterea lui Dumnezeu și pătrunderea în lucrurile Sale ascunse, decît privirea la ideea Ziditorului, la cuvîntul Stăpînului tău, decît ca aceste cuvinte ale Stăpînului, pline de înțelepciunea duhovnicească, să-i învețe pe oameni! Desfătarea noastră să stea în a medita la legea Domnului ziua și noaptea, în a bate la ușa ce ne e deschisă, în a primi pîine de la Sfînta Treime și a merge pe valurile vieții avînd pe Domnul călăuză» (*Scrisoarea* 30, 13).

ÎNVĂȚĂCELUL: Atunci, Sfînta Scriptură nu ne poate călăuzi ea singură pe calea mîntuirii?

PREOTUL: Sfînta Scriptură nu ne poate călăuzi ea singură pe calea mîntuirii și iată de ce: întîi, pentru că ea nu a fost dată omenirii de la început; al doilea, pentru că atunci cînd a fost dată nu era singura autoritate în privința mîntuirii sufletelor omenești, fiindcă a avut înaintea ei și o dată cu ea și Sfînta Tradiție în vatra mereu caldă a obștii religioase sau a Bisericii. Cu mult înainte de a începe Moise să scrie primele cărți ale Vechiului Testament, a existat o evlavie a obștii religioase, chiar mai veche decît cea a patriarhilor. Cărțile Noului Testament încep să apară după mai bine de zece ani de la întemeierea Bisericii. Ele apar în sînul acesteia, iar Biserica alege cărțile insuflate din veacul I al erei noastre.

Biserica este autoritatea superioară și hotărîtoare în această privință, precum și în tîlcuirea textului biblic. Ea este «Stîlpul și Temelia adevărului» (I Tim., 3, 15).

Ea ține canonul neschimbat al adevărului (Fer. Ieronim, *Contra ereziilor* 1, 9, 4). În ea lucrează Duhul Sfînt pentru păstrarea neîntinată a adevărului mîntuitor.

Unde este Biserica — zice Fer. Ieronim —, acolo este și Duhul lui Dumnezeu, și unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este și Biserica și tot harul, iar Duhul este adevărul (*op. cit.*, 3, 23, 1).

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce înțelegem prin canonul cărților Sfintei Scripturi?

PREOTUL: Prin canonul cărților Sfintei Scripturi înțelegem totalitatea cărților sfinte insuflate de Dumnezeu, mai precis, lista acestor cărți. Cuvîntul canon n-a avut acest înțeles de la început. El este împrumutat din limba ebraică, prin mijlocirea celei grecești și înseamnă, printre altele, «dreptar» sau «regulă» și cu aceste două înțelesuri îl găsim întrebuințat și în Noul Testament.

Sfîntul apostol Pavel, după ce dă anumite sfaturi duhovnicești galatenilor, adaugă: «Și cîți vor umbla cu dreptarul acesta, pace peste ei și milă peste Israelul lui Dumnezeu» (Gal., 6, 16).

Canonul mai are înțelesul de rînduială hotărîtoare privitoare la disciplina bisericească și la anumite cărți care intră în rînduiala slujbelor bisericești; dar și înțelesul de totalitatea sau lista scrierilor care conțin aceste rînduieli.

Cuvîntul «canon» are acest înțeles, atît la vechii iudei cît și la primii creștini. Există un canon al cărților Vechiului Testament și un canon al cărților Noului Testament (cf. *Înv. de Cred. Ort.*, cap. 33).

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce cuprinde canonul cărților Vechiului Testament?

PREOTUL: Cărțile care se cuprind în canonul Vechiului Testament sînt în număr de 39 și anume: 1. Facerea. 2. Ieșirea. 3. Leviticul. 4. Numeri. 5. Deuteronomul. 6. Cartea lui Iosua Navi. 7. Cartea Judecătorilor. 8. Cartea Rut. 9. Cartea întîia a Regilor. 10. Cartea a doua a Regilor. 11. Cartea a treia a Regilor. 12. Cartea a patra a Regilor. 13. Cartea întîia Paralipomena (întîi a Cronicilor). 14. Cartea a doua Paralipomena (a doua a Cronicilor). 15. Cartea întîia a lui Ezdra. 16. Cartea lui Neemia (a doua Ezdra). 17. Cartea Esterei. 18. Cartea lui Iov. 19. Psalmii. 20. Pildele lui Solomon. 21. Eclesiastul. 22. Cîntarea cîntărilor. 23. Isaia. 24. Ieremia. 25. Plîngerile proorocului Ieremia. 26. Iezechiel. 27. Daniel. 28. Osea. 29. Amos. 30. Miheia. 31. Ioel. 32. Avdie. 33. Iona. 34. Naum. 35. Avacum. 36. Sofonie. 37. Agheu. 38. Zaharia. 39. Maleahi.

Cărțile canonice ale Noului Testament sînt în număr de 27 și anume:

1. Sfînta Evanghelie după Matei. 2. Sfînta Evanghelie după Marcu. 3. Sfînta Evanghelie după Luca. 4. Sfînta Evanghelie după Ioan. 5. Faptele Sfinților Apostoli. 6. Epistola către Romani a Sfîntului Apostol Pavel. 7. Epistola întîi către Corinteni a Sfîntului Apostol Pavel. 8. Epistola a doua către Corinteni a Sfîntului Apostol Pavel. 9. Epistola către Galateni a Sfîntului Apostol Pavel. 10. Epistola către Efeseni a Sfîntului Apostol Pavel. 11. Epistola către Filipeni a Sfîntului Apostol Pavel. 12. Epistola către Coloseni a Sfîntului Apostol Pavel. 13. Epistola întîi către Tesaloniceni a Sfîntului Apostol Pavel. 14. Epistola a doua către Tesaloniceni a Sfîntului Apostol Pavel. 15. Epistola întîi către Timotei a Sfîntului Apostol Pavel. 16. Epistola a doua către Timotei a Sfîntului Apostol Pavel. 17. Epistola către Tit a Sfîntului Apostol Pavel. 18. Epistola către Filimon a Sfîntului Apostol Pavel. 19. Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel. 20. Epistola Sobornicească a Sfîntului Apostol Iacov. 21. Întîia Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol Petru. 22. A doua Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol Petru. 23. Întîia Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol Ioan. 24. A doua Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol Ioan. 25. A treia Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol Ioan. 26. Epistola Sobornicească a Sfîntului Apostol Iuda. 27. Apocalipsa Sfîntului Ioan Teologul.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar am văzut că, în afară de cărțile canonice, în Sfînta Scriptură mai sînt și alte cărți.

PREOTUL: În afară de cele 39 de cărți canonice ale Vechiului Testament, mai sînt și alte cărți pe care Biserica, socotindu-le folositoare și ziditoare de suflet, le-a recomandat spre citire. De aceea ele au fost păstrate în Sfînta Scriptură și așezate după cărțile canonice ale Vechiului Testament. Ele sînt pline de înțelepciune duhovnicească și de aceea Biserica le folosește pe unele din ele chiar în sfintele slujbe.

Aceste cărți sînt: 1. Cartea lui Tobit. 2. Cartea Iuditei. 3. Cartea lui Baruh. 4. Epistola proorocului Ieremia. 5. Cîntarea celor trei tineri. 6. Cartea a treia a lui Ezdra. 7. Cartea înțelepciunii lui Solomon. 8. Cartea înțelepciunii lui Iisus fiul lui Sirah numit și Eclesiasticul. 9. Istoria Suzanei. 10. Bel și Balaurul. 11. Cartea întîi a Macabeilor. 12. Cartea a doua a Macabeilor. 13. Cartea a treia a Macabeilor. 14. Rugăciunea regelui Manase. 15. Ultimul psalm, care urmează după cei 150. Acestea sînt cărțile din Sfînta Scriptură.

Capitolul 4

DESPRE SFÎNTA TRADIŢIE

ÎNVĂŢĂCELUL : Ce este Sfînta Tradiţie pe care noi o socotim al doilea izvor al descoperirii dumnezeieşti şi o punem în egalitate cu dumnezeiasca Scriptură ?

PREOTUL : Sfînta Tradiţie sau Sfînta Predanie este învăţătura dată de Dumnezeu prin viu grai Bisericii, din care o parte s-a fixat în scris, mai tîrziu. Ca şi Sfînta Scriptură, Sfînta Tradiţie cuprinde descoperirea dumnezeiască trebuitoare mîntuirii noastre.

De la Adam şi pînă la sfîrşitul lui Avraam au trecut — potrivit vechilor cronografi (Kedrinos ş.a.) — 3678 ani (*Hronograful* de la Neamţ ed. 1837, p. 44—45), la care, adăugînd 430 de ani, cît au stat izraeliţii robi în Egipt, avem 4108 ani. În aceşti ani, nici Sfînta Scriptură nu era scrisă şi nici simbăta nu s-a ţinut ca sărbătoare de vreun popor. Timp de atîtea mii de ani, oamenii cei credincioşi şi aleşi de Dumnezeu s-au povăţuit pe calea mîntuirii numai prin predania pe care au primit-o direct de la Dumnezeu, şi numai vreme de 1400 ani — cît a fost de la Moise pînă la venirea Domnului — s-au călăuzit şi de Sfînta Scriptură a Vechiului Testament.

După cum mai înainte de a se scrie cărţile Vechiului Testament lumea s-a povăţuit la cunoaşterea lui Dumnezeu şi la calea mîntuirii numai prin Sfînta Tradiţie (predania prin viu grai), tot astfel, mai înainte de a se scrie cărţile Noului Testament, Sfînta Tradiţie a fost îndreptarul după care primii creştini s-au povăţuit la calea mîntuirii. Primul care a semănat învăţăturile Noului Testament prin viu grai în urechile oamenilor a fost Însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos care, trei ani şi jumătate cît a vestit Evanghelia Sa, nu a scris nimic, ci neîncetat a învăţat poporul. Iar după ce Şi-a împlinit ascultarea către Părintele Său, pe apostolii Săi nu i-a trimis să scrie, ci să propovăduiască în toată lumea Evanghelia, spunîndu-le : «Drept aceea, mergînd, învăţaţi toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, învăţîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă. Şi iată, Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacului. Amin.» (Matei, 28, 19—20). Din ziua întemeierii ei (anul 33) şi pînă în anul 44 d.Hr., cînd sfîntul Matei a scris prima Evanghelie, Biserica s-a condus fără Scriptura Noului Testament, s-a condus prin Sfînta Tradiţie, din care o parte va fi consemnată mai tîrziu în scris. De asemenea, au fost multe scrieri despre care s-a pretins că sînt inspirate şi scrise de apostoli, dar Biserica a fost aceea care le-a admis, le-a recunoscut sau nu ca fiind inspirate, deoarece ea trăia adevărul Evangheliei mai înainte ca el să fi fost scris ; îl trăia prin Tradiţie.

Aşadar, iată ce este Sfînta Tradiţie : izvorul şi rădăcina ambelor Testamente — al celui Vechi şi al celui Nou — şi de aceea noi o numim al doilea izvor al descoperirii dumnezeieşti şi o socotim ca avînd aceeaşi însemnătate ca şi Sfînta Scriptură.

ÎNVĂŢĂCELUL : Da, dar se spune că Sfînta Scriptură este cuvînt dumnezeiesc şi că nu este iertat a fi înlocuită sau schimbată cu Tradiţia, care e cuvînt omenesc, pentru că scrie în Evanghelie : «De ce şi voi călcaţi porunca lui Dumnezeu pentru datina voastră ? ... Aţi desfiinţat porunca lui Dumnezeu pentru rînduiala voastră. Făţarnicilor, bine a proorocit despre voi Isaia, cînd a zis : poporul acesta ... zadarnic Mă cinsteşte învăţînd învăţături care sînt porunci ale oamenilor» (cf. Matei, 15, 3, 6—9 ; Marcu, 7, 13). De aceea nu e voie să înlocuim şi să schimbăm sau să adăugăm şi noi la legea lui Dumnezeu, cuprinsă în Sfînta Scriptură, prin cuvîntul omenesc al Tradiţiei.

PREOTUL : Nu este deloc adevărat ceea ce spun prietenii dumitale, căci legea lui Dumnezeu nu este cuprinsă numai în Sfînta Scriptură. Auzi ce spune dumnezeiescul evanghelist Ioan : «Sînt încă și alte multe cîte a făcut Iisus, care de s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris» (Ioan, 21, 25). Iarăși, același evanghelist Ioan mărturisește în una din epistolele sale : «Multe avînd a vă scrie, n-am voit să vi le scriu pe hîrtie și cu cerneală, ci nădăjduiesc să vin la voi și să vorbesc gură către gură, ca bucuria noastră să fie deplină» (II Ioan, 1, 12). Așadar, vezi că dumnezeiescul evanghelist mai mult se bucura cu ucenicii săi cînd avea posibilitatea să le vorbească prin viu grai (predanie), decît să le trimită ceva în scris. Iar prietenii dumitale țin morțiș numai la cele scrise și nu bagă de seamă că atît Mîntuitorul cît și mulți dintre apostoli n-au lăsat nimic în scris, ci au propovăduit prin viu grai.

ÎNVĂȚĂCELUL : Nu știu însă cum trebuie înțeleasă afirmația că noi, creștinii, nu trebuie să ne lăsăm ademeniți de alte învățături omenești înșelătoare, deosebite de cele dumnezeiești ale Sfintei Scripturi, căci așa ne îndeamnă Apostolul : «Luați aminte să nu vă fure mințile cineva cu filozofia și cu deșarta înșelăciune din predania omenească, după stihiile lumii și nu după Hristos» (Col., 2, 8). Așadar, datoria noastră ar fi să ne ferim de înșelăciunea predaniei (tradiției) omenești.

PREOTUL : Dumneata nu deosebești înțelesul dintre învățăturile cele din predanie omenească și cele ce sînt din predanie apostolească și evanghelică. Ai adus aici un citat al Sfintei Scripturi, care se referă la predania învățăturilor omenești și la filozofia deșartă și care nu are nici o legătură cu Sfînta Tradiție, cea evanghelică și apostolică, a Bisericii lui Iisus Hristos. Sfînta Tradiție nu e o predanie omenească, nici filozofie, nici înșelăciune, ci este cuvîntul lui Dumnezeu, care ni s-a dat nouă prin viu grai. Marele apostol Pavel ne învață și ne îndeamnă să ținem cu tărie predaniile, zicînd : «Așadar, fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvînt, fie prin epistola noastră» (II Tes., 2, 15). Iar unii îi îndeamnă pe creștinii neîntăriți să hulească și să lase predaniile apostolești și bisericești, fără să priceapă că însăși Sfînta Scriptură este un rod al Duhului Sfînt, care a crescut din rădăcina și din pomul Sfintei Tradiții.

ÎNVĂȚĂCELUL : Oare Sfînta Scriptură nu ne este de ajuns pentru credință și pentru mîntuire, fără să mai avem nevoie și de Tradiție ? Așa ar rezulta din cuvintele apostolului Pavel către Timotei : «De mic copil cunoști Sfintele Scripturi care pot să te înțelepțească spre mîntuire, prin credința cea întru Iisus Hristos. Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțelepțirea cea întru dreptate» (II Tim., 3, 15—16). Cuvintele sînt limpezi : orice adaos la Sfînta Scriptură este de prisos.

PREOTUL : Aici este vorba numai de Scriptura Vechiului Testament, căci cea a Testamentului Nou încă nu era scrisă. Pavel scrie lui Timotei că Vechiul Testament îi poate servi drept cel mai bun învățător pentru întărirea credinței sale în Hristos și pentru educarea în creștinism. După tîlcuirea la care ești ispitit, ar urma ca nici cărțile Testamentului Nou — care aveau să fie scrise în perioada ce a urmat acestei scrisori adresate de apostolul Pavel lui Timotei — să nu fie primite, ci să ne ținem numai de cel vechi, despre care se amintește aici.

ÎNVĂȚĂCELUL : Unii nu admit Tradiția pentru că — zic ei — în ea au intrat, cu vremea, multe elemente false, așa încît, mai ales astăzi, nu mai putem deosebi Tradiția cea adevărată și apostolică de cea falsă.

PREOTUL : Biserica lui Hristos a statornicit adevărurile de credință — dezvoltate de-a lungul Tradiției — prin învățăturile și canoanele sfintelor soboare ecumenice, ale celor locale, ale cărților simbolice, prin mărturisirile de credință, ca de pildă *Mărturisirea Ortodoxă*, de la Iași, din 1642, și prin alte multe sinoade de sfinți arhierei și făcători de minuni, care s-au adunat în acest scop în vechime. În aceste sinoade s-a statornicit îndreptarul sfintei credințe ortodoxe, care era atacată de multe cete eretice existente în acele vremuri.

Cît privește neschimbarea și nealterarea Sfintei Tradiții, aceasta se poate cunoaște dacă se controlează menținerea următoarelor condiții :

1. Să nu consfințească formulări cuprinzînd contraziceri, sau care contrazic Tradiția apostolică sigură, și să nu contrazică Sfînta Scriptură.

Numai astfel este posibil ca o învățătură oarecare să fie «Tradiție» și să provină de la Mîntuitorul sau de la sfinții apostoli, sau, dacă noile formulări s-au făcut sub înrîurirea directă a Sfîntului Duh.

2. Tradiția să fi fost ținută de Bisericile apostolice care au continuitate neîntreruptă pînă azi.

3. Să fi fost recunoscută și urmată întotdeauna de întreaga Biserică ecumenică.

4. Să fie de acord cu cea mai mare parte dintre părinții și scriitorii bisericești.

Cînd o tradiție nu îndeplinește aceste condiții, ea nu poate fi adevărată și sfîntă, deci nu poate fi admisă și urmată.

ÎNVĂȚĂCELUL: Cu toate aceste verificări pe care ziceți că le-a făcut și le face Biserica Ortodoxă referitor la adeverirea Tradiției, unii se cred mai siguri pe învățăturile cuprinse în Sfînta Scriptură. Căci primii creștini — zic ei — primeau numai cele cuprinse (scrise) în Sfînta Scriptură, după cum este scris: «Aceștia (iudeo-creștinii din Bereea) erau mai mărinimoși decît cei din Tesalonic; ei au primit cuvîntul cu toată osîrdia și zilnic cercetau Scripturile, ca să vadă dacă ele sînt așa» (Fapte, 17, 11). De aici ar urma ca noi să ținem învățăturile pe care le găsim scrise în Sfînta Scriptură.

PREOTUL: Dar marele apostol Pavel laudă pe creștinii din Corint nu pentru că țineau învățăturile cele scrise, ci pentru că își aduceau aminte de el și țineau cu tărie la învățăturile cele nescrise, pe care le primiseră prin Predanie (Tradiție) de la el, scriindu-le: «Fraților, vă laud că în toate vă aduceți aminte de mine și țineți predaniile așa cum vi le-am dat» (I Cor., 11, 2). Oare, cum este bine să facem: să ținem numai la învățăturile scrise sau să urmăm pe marele apostol Pavel, care laudă pe cei ce țin și predaniile nescrise? Ba, mai mult, noi dovedim că sfinții apostoli și evangheliștii au crezut și au predicat multe din Sfînta Tradiție pe care o moșteniseră din vechime și care nu se găsesc scrise în Sfînta Scriptură.

ÎNVĂȚĂCELUL: Unde anume se vede că apostolii ar fi predicat și alte învățături, în afară de cele ce sînt scrise în Sfînta Scriptură?

PREOTUL: Iată două dovezi: sfîntul apostol Iuda, în epistola sa cea sobornicească (1—9), printre altele, zice: «Dar Mihail Arhanghelul, cînd se împotrivea diavolului certîndu-se cu el pentru trupul lui Moise, n-a îndrăznit să aducă judecată de hulă, ci a zis: «Certe-te pe tine Domnul». Caută dumneata în toată Sfînta Scriptură și vezi dacă vei afla scrise aceste cuvinte. Dar și mai jos, în aceeași sfîntă epistolă, apostolul amintește de proorocia lui Enoh, zicînd: «Dar și Enoh, al șaptelea de la Adam, a proorocit despre aceștia zicînd: Iată, a venit Domnul în zecile

de mii de sfinți ai Lui. Ca să facă judecată împotriva tuturor și să mustre pe toți nelegiuiții de faptele păgînătății lor întru care au făcut fărădelege și de toate cuvintele de ocară pe care ei, păcătoșii, netemători de Dumnezeu, le-au rostit împotriva Lui» (Iuda, 14—15). Dar nu numai Iuda, apostolul, vorbește de Tradiție, ci și marele Pavel, în epistola a doua către Timotei, iată ce zice: «După cum Iannes și Iambres s-au împotrivit lui Moise, așa și aceștia stau împotriva adevărului, oameni stricați la minte și netrebnici pentru credință» (II Tim., 3, 8).

Și iarăși, marele apostol Pavel, adresîndu-se preoților din Efes, le zice: «Țineți minte cuvintele Domnului Iisus, căci El a zis: «Mai fericit este a da decît a lua» (Fapte, 20, 35).

Acum te întreb pe dumneata, care ești ispitit să crezi numai în cele scrise, de unde au luat acești doi apostoli — Iuda și Pavel — cuvintele de mai sus, căci nicăieri în Sfînta Scriptură nu le vei afla scrise?

ÎNVĂȚĂCELUL: Totuși, este oare cu putință ca Sfînta Tradiție să se fi putut păstra pînă astăzi în întregime și în toată curăția pe care a avut-o la început? Nu cumva avem noi mai multă garanție în învățăturile scrise din Sfînta Scriptură?

PREOTUL: Ai văzut în cele de mai sus că marele Pavel laudă pe creștinii din Corint, pentru că au ținut cu tărie predaniile cele nescrise, așa cum le primiseră din gura lui. Ai auzit că înșiși apostolii au folosit în propovăduirea lor cuvinte directe din Sfînta Tradiție, ca acele referitoare la proorocia lui Enoh și celelalte. Ți-am arătat încă și prin ce mijloace s-a păstrat de-a lungul veacurilor Sfînta Tradiție. Ei bine, același apostol Pavel îndeamnă și sfătuiește pe creștinii din Tesalonic să fie foarte atenți și veghetori la păstrarea Sfintei Tradiții: «Fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvînt, fie prin epistola noastră» (II Tes., 2, 15). Iar în alt loc: «Chiar dacă noi înșine sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decît aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatema!» (Gal., 1, 8). Deci, Evanghelia pe care a vestit-o și prin viu grai, nu numai prin scrisoare.

ÎNVĂȚĂCELUL: Cum a putut să se păstreze vreme de mii de ani această normă a Sfintei Tradiții în Biserică, de vreme ce unii afirmă că preoții și scriitorii noștri bisericești schimbă de la zi la zi adevărurile Sfintei Scripturi și predaniile apostolice, care la început au existat curate și nealterate? După cum — zic ei —, dacă ai în mînă o Biblie de

acum 50 de ani și o pui alături de cele de azi, nu mai seamănă nicidecum, tot așa vor fi făcut arhiereii și preoții noștri și cu alte cărți sfinte și cu Sfînta Tradiție, cu care noi, ortodocșii, ne lăudăm că o ținem așa cum am moștenit-o de la apostoli.

PREOTUL: Nu este deloc adevărat ceea ce susțin prietenii dumitale. Învățătura Bisericii lui Hristos este ocrotită de Duhul Sfînt și nu poate greși (Matei, 10, 17—20; Ioan, 4, 16—26; 15, 26; 16, 12—14; I Tim., 3, 15 ș.a.). Dacă unii scriitori bisericești, arhierei, preoți sau laici au tradus Biblia din alte limbi sau au îndreptat vreun cuvînt învechit care nu mai corespunde exprimării în limba de azi a poporului nostru, apoi aceasta a fost o îndreptare și o corectare de exprimare, iar nu o schimbare de fond, de conținut, a textului biblic. Dacă ar învia astăzi un român de pe vremea lui Mircea cel Bătrîn sau a Marelui Ștefan și ai vrea să vorbești cu el, te-ai înțelege mai greu, căci limba a evoluat, nu mai este întocmai cu cea care se vorbea atunci. Tot astfel și cu cărțile de pe atunci: o dată cu trecerea vremii, s-au corectat de scriitori cuvinte și expresii, potrivit vorbirii de azi, dar nu s-a schimbat înțelesul lor scripturistic și tainic. Ți-am spus mai înainte că sînt temeiuri pe care se reazimă Sfînta Tradiție și prin care se asigură păstrarea curăției originale și transmiterea ei peste veacuri, ca: simbolurile vechi de credință, canoanele apostolice sau definițiile dogmatice ale celor șapte Sinoade ecumenice. La acestea se adaugă, ca garanții pentru păstrarea neschimbată a Sfintei Tradiții, și alte mărturii de mare importanță precum sînt:

— Practica veche a Bisericii, mărturiile bărbaților apostolici, printre care sfîntul Ignatie Teoforul, ucenicul apostolilor († 104 d.Hr.), și sfîntul Policarp al Smirnei († 106 d.Hr.), îndeamnă pe credincioșii de pe vremea lor să se ferească de învățăturile ereticilor și să păzească curată numai Tradiția apostolică (Eusebiu de Cezareea, *Istoria Bisericii*, Cartea a II-a, c. 36, nr. 2).

Apoi, lucrările unor sfinți părinți și scriitori bisericești ca:

— Hegesip — ne mărturisește același istoric Eusebiu de Cezareea (Cartea a IV-a, c. 8, nr. 1) — s-a sîrguit să adune la un loc toate tradițiile apostolice și a adunat mai multe din ele în cinci cărți — din care Eusebiu citează — dar care cu timpul s-au pierdut.

— Sfinții Irineu († 202 d.Hr.) și Clement Alexandrinul († 215 d.Hr.) arată: «Aceia care explică Scriptura contra Tradiției bisericești au stricat norma adevărului» (*Stromate*, cap. 7); tot așa de hotărît în această privință scria Sfîntul Ciprian († 258): «Dacă ne vom îndrepta noi la izvorul Tradiției dumnezeiești, se va curma rătăcirea omenească» (*Epistola 74*). Iată deci, mărturii grăitoare oglindind în ele credința din vremea apostolilor și din perioada imediat următoare, încă în secolul IV. Practica veche a Bisericii este, de asemenea, o importantă mărturie despre valoarea Sfintei Tradiții și despre prețuirea pe care a avut-o de la început pînă azi.

— Origen († 250 d.Hr.) zicea: «Să fie păstrată Tradiția apostolică în Biserică». Sfîntul Epifanie († 403) scrie: «Trebuie păstrată Tradiția, pentru că nu este cu putință a afla toate în Sfînta Scriptură: sfinții apostoli au depus unele în scrisori, altele în Tradiție...». Sfîntul Ioan Gură de Aur († 407) menționează: «De aici (din II Tes., 2, 15) se vede că apostolii n-au predat toate prin scrisoare, ci multe fără scrisori, dar și acestea nescrise sînt demne de crezare. Dacă este Tradiția, atunci nu căuta nimic mai mult» (*Omilia IV*, nr. 2 la Tes.). Sfîntul Grigorie de Nyssa († 394) scria: «Avem Tradiția ajunsă la noi de la părinți, ca o moștenire prin succesiune de la apostoli, trimisă prin sfinții ce au urmat» (*Contra lui Eunomie*, Cartea a IV-a).

— Sfîntul Vasile cel Mare († 379) dă în scrierile lui mărturii asemănătoare. Acesta se exprimă astfel: «Dintre dogmele și propovăduirile păstrate în Biserică, unele le avem din doctrina cea scrisă, iar altele le-am primit prin Tradiția Apostolilor, prin succesiunea în taină, nescrise — și acelea au aceeași putere ca și cele scrise» (*Despre Sfîntul Duh*, c. 27).

Așadar, trebuie ținută cu mare sfințenie Sfînta Tradiție, deoarece în Sfînta Scriptură nu este cu putință a afla toate cele spre mîntuire. Sfînta Scriptură ne învață multe să facem, dar nu totdeauna ne arată cum. De exemplu, ne cere să ne botezăm, dar nu ne arată cum; să ne mărturisim, să ne împărtășim, să ne cununăm, dar nu și modul concret de realizare; să ne rugăm, dar nu ne arată cum, unde și cînd; să facem semnul crucii sfinte pe fața noastră, după cele scrise: «Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne» (Ps., 4, 6), dar nu ne arată și cum. Dar cine ne-a învățat pe noi, prin scriere, să ne închinăm spre răsărit? Care Scriptură ne arată graiurile chemării Sfîntului Duh de la sfințirea Preacuratelor Daruri sau la sfințirea pîinii și a paharului

euharistic? Care învățătură din Sfînta Scriptură ne arată să facem binecuvîntarea apei botezului și sfințirea Hrismei (Sfîntul și Marele Mir)? Care Scriptură ne învață despre întreita afundare a celui ce se botează și lepădările de satana de la botez? Rugăciunea de doxologie către Sfînta Treime («Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh»), din care Scriptură ne-a rămas? Punînd aceste întrebări defăimătorilor Tradiției, marele Vasile arată că: «Dacă ne-am apuca noi a lăsa cele nescrise, din obiceiuri, ca pe unele ce nu ar avea putere mare, am greși la înseși cele mai de frunte, păgubind Evanghelia. Așadar, obiceiul ce îl ține Biserica nescris, ca unul ce este de origine apostolică și folosit de sfinții părinți ca predanie rămasă de la ei, în Biserica lui Hristos are putere de lege» (Sfîntul Vasile cel Mare, canon 87 și 91, *Pidalionul de Neamț*, 1844, f. 431—435).

Prin urmare, trebuie reținut că importanța și folosul Sfintei Tradiții provine din raportul strîns ce există între ea și Sfînta Scriptură, căci, într-adevăr, ele stau într-un raport de unire și de întregire reciprocă, bazat pe faptul că amîndouă cuprind în ele Sfînta Descoperire dumnezeiască și sînt pentru noi izvoarele acesteia. Deci, este cu neputință să se contrazică între ele sau să se excludă una pe cealaltă. Sfînta Scriptură are numai în Sfînta Tradiție mărturia cea mai sigură pentru canonul cărților ei și pentru caracterul ei dogmatic (inspirația ei divină), iar Sfînta Tradiție numai prin Sfînta Scriptură își poate dovedi curăția adevărurilor ei.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum a luat naștere Sfînta Tradiție?

PREOTUL: Despre aceasta ți-am spus încă de la început, dar la acelea mai adaug: să știi că, la începutul Bisericii, învățătura a venit de la Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat. Iisus Hristos era, așadar, învățătura și predica vie.

Prin predica lor, apostolii s-au făcut vestitori ai adevărului adus de Hristos. Ei puneau la temelia credinței lor, și a acelora pe care îi converteau, aceeași Evanghelie ieșită din plinătatea cunoașterii vieții dumnezeiești de către Iisus, cu Care apostolii petrecuseră împreună și cu Care erau acum în comuniune duhovnicească.

Sfîntul apostol Pavel arată că predica apostolică este însuși cuvîntul lui Hristos rostit prin gura sfinților apostoli și zice: «Cum de vor chema numele Aceluia în Care încă nu au crezut? Și cum vor crede în Acela de Care n-au auzit? Și cum vor auzi, fără de propovăduitor? Și cum vor propovădui de nu se vor trimite?» (Rom., 10, 14—15). Deci credința este din auz, iar auzul prin cuvîntul lui Dumnezeu.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum se numește Tradiția încredințată de-a dreptul sfinților apostoli?

PREOTUL: Tradiția încredințată de-a dreptul sfinților apostoli poartă numele de Tradiție Apostolică. Din aceasta s-a dezvoltat Tradiția Bisericească.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum s-a dezvoltat Tradiția Bisericească?

PREOTUL: Tradiția Bisericească s-a dezvoltat cum ți-am spus mai sus. Sfinții apostoli au primit nu Scriptura, ci Tradiția (prin viu grai) de la Însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, iar în continuare Biserica a primit-o de la sfinții apostoli, care au dat-o primilor episcopi și celor de după ei pînă în ziua de astăzi (Sfîntul Irineu, *Contra ereziilor*, 2, 9).

Este deci o Tradiție Apostolică și o Tradiție Bisericească, în strînsă legătură una cu alta. Semnul adevăratei Tradiții este neîntreruperea. Marii teologi ai lumii, zice Fericitul Augustin, au ținut ce au găsit în Biserică: au învățat de la înaintașii lor, iar ce au învățat au predat și la alții. Ce au primit de la părinți, aceea au predat fiilor (Idem, *Împotriva lui Iulian*, 2, 10, 34).

De aceea trebuie crezut numai acel adevăr de credință care nu se depărtează întru nimic de Tradiția Apostolică și Bisericească.

După moartea ultimului apostol, viața în Duhul Sfînt nu s-a împuținat, căci Mîntuitorul a făgăduit apostolilor și urmașilor acestora că va fi cu ei pînă la sfîrșitul veacului și că Duhul Sfînt îi va ajuta să înțeleagă tot adevărul și să-l apere neștirbit.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se află cuprinsă Sfînta Tradiție?

PREOTUL: Sfînta Tradiție se află cuprinsă în:

1) Definițiile Sinoadelor Ecumenice, în frunte cu Simbolul Credinței, alcătuit de Sinoadele de la Niceea (325) și de la Constantinopol (381).

2) Unele scrieri ale sfinților părinți.

3) Cărțile de slujbă ale Bisericii (cf. *Înv. de Cred. Ort.*, într. 37).

ÎNVĂȚĂCELUL : Care este datoria noastră față de Sfînta Tradiție ?

PREOTUL : Datoria noastră față de Sfînta Tradiție este : de a păstra cu sfințenie și neatins cuprinsul ei, la fel cu acela al Sfintei Scripturi, așa cum au făcut din cele mai vechi timpuri sfinții părinți (cf. *Înv. de Cred. Ort.*, într. 62).

ÎNVĂȚĂCELUL : Care sînt semnele adevăratei Tradiții ?

PREOTUL : Semnele adevăratei Tradiții le arată Vincențiu de Lerin zicînd : «În Biserica universală trebuie să ținem acel lucru care a fost crezut pretutindeni și totdeauna de toți».

Ea are în sine universalitatea, vechimea și consensul. Ținem de universalitatea ei dacă mărturisim că este adevărată numai acea credință pe care întreaga Biserică o mărturisește pe pămînt. Și urmăm vechimea, dacă nu ne depărtăm deloc de acele înțelesuri pe care se știe că le-au practicat sfinții, înaintașii și părinții noștri.

Capitolul 5

DESPRE CULTUL SFINȚILOR ȘI AL ÎNGERILOR

ÎNVĂȚĂCELUL : Pentru care pricină, noi, ortodocșii, ne închinăm la îngeri și la sfinți și îi punem pe ei mijlocitori către Dumnezeu pentru mîntuirea noastră ? Nu există — zic unii — decît un singur mijlocitor între Dumnezeu și oameni, Iisus Hristos. Apostolul ne învață în această privință : «Unul este Dumnezeu, Unul este și mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, Cel ce S-a făcut om, Iisus Hristos» (I Tim., 2, 5). Deci, nici îngerii, nici sfinții, nimeni în afară de Hristos nu poate mijloci la Dumnezeu pentru mîntuirea noastră.

PREOTUL : Într-adevăr, nimeni în afară de Iisus Hristos nu este mijlocitor înaintea Tatălui, pentru că nimeni în afară de El nu s-a adus pe sine jertfă pentru mîntuirea lumii. Deci, în afară de Hristos, nimeni nu poate mîntui de păcate. Cinstind pe sfinți, însă, nu îi punem în locul lui Hristos, nici măcar alături de El. Cînd sfinții se roagă pentru noi, ei tocmai cer lui Hristos ca El să mijlocească mîntuirea noastră. Ei cer de la Hristos mîntuirea noastră. Și, în acest înțeles, spunem că mijlocesc pentru noi. Singurul care mîntuiește este Hristos, iar sfinții, prin

rugăciunile lor, cer mîntuirea noastră, dar nu o dau ei înșiși. De aceea, noi nu ne închinăm la sfinți și la îngeri ca la Dumnezeu. Închinarea pe care o aducem noi sfinților și îngerilor este numai o cinstire (venerare), iar lui Dumnezeu ne închinăm și Îi slujim cu desăvîrșită închinare, care se mai numește și latrie sau adorare. Noi venerăm pe sfinții lui Dumnezeu pentru că ei sînt prieteni și casnici ai lui Dumnezeu, după cum este scris: «Voi prietenii Mei sînteți dacă faceți cele ce vă poruncesc» (Ioan, 15, 14). Iar despre Avraam citim de asemenea: «Și a crezut Avraam lui Dumnezeu și i-a socotit lui spre dreptate și prietenul lui Dumnezeu s-a chemat» (Iacov, 2, 23). Și marele apostol Pavel scrie efesenilor: «Deci, dar, nu mai sînteți străini și locuitori vremelnici, ci sînteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu» (Efes., 2, 19). Așadar, ca pe niște prieteni ai lui Dumnezeu și casnici ai Lui îi venerăm (cinstim) pe sfinți. Încă mai știm că sfinții sînt preaslăviți de Dumnezeu în ceruri (Luca, 20, 36). Sfinții, încă pe pămînt fiind, aveau darul proorocirii (III Regi, 14, 1—17) ca, de pildă, proorocia lui Elisei asupra lui Ghezi (IV Regi, 5, 25—27). Sfinții, încă în viața aceasta fiind, se rugau lui Dumnezeu pentru oameni. Astfel, Avraam s-a rugat pentru Abimelec (Fac., 20, 7). Moise s-a rugat lui Dumnezeu pentru popor etc.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum pot sfinții și îngerii să fie mijlocitori la Dumnezeu pentru mîntuirea oamenilor, de vreme ce noi trebuie să așteptăm mîntuirea numai de la Hristos, Mîntuitorul și Mijlocitorul mîntuirii noastre, după cum este scris: «Întru nimeni altul nu este mîntuire, căci nu este sub cer nici un alt nume dat nouă oamenilor, întru care să ne mîntuim» (Fapte, 4, 12)? Deci, nu este nevoie să ne adresăm sfinților, dacă voim să dobîndim mîntuirea.

PREOTUL: Dimpotrivă, acest lucru este de mare nevoie, după cum se arată luminat din cuvîntul Apocalipsei, care zice: «Și cînd (Mielul) a luat cartea, cele patru ființe și cei douăzeci și patru de bătrîni au căzut înaintea Mielului, avînd fiecare alăute și năstrape de aur, pline cu tămîie, care sînt rugăciunile sfinților» (Apoc., 5, 8). Dar sfinții se roagă lui Dumnezeu nu numai pentru ei și nu numai după ce s-au săvîrșit, ci și fiind încă în lumea aceasta, după cum am arătat mai sus că s-a rugat Avraam pentru Abimelec, Moise pentru popor și după cum se ruga marele apostol Pavel cînd scrie: «Mulțumim lui Dumnezeu

totdeauna pentru voi și vă pomenim în rugăciunile noastre, aducîndu-ne aminte neîncetat înaintea lui Dumnezeu și Tatăl nostru, de lucrul credinței voastre...» (I Tes., 1, 2—3). Și iarăși: «Pentru aceasta ne și rugăm pururea pentru voi ca Dumnezeul nostru să vă facă vrednici de chemarea Sa...» (II Tes., 1, 2). Și iarăși: «Nu încetez a mulțumi pentru voi pomenindu-vă în rugăciunile mele, ca Dumnezeu... să vă dea vouă duhul înțelepciunii...» (Efes., 1, 16—17). Și iarăși: «Aceasta și cerem în rugăciunea noastră: desăvîrșirea voastră» (II Cor., 13, 19). Iar lui Timotei îi scrie: «Mulțumesc lui Dumnezeu, pe Care Îl slujesc — ca și strămoșii mei — într-un cuget curat, că te pomenesc neîncetat zi și noapte în rugăciunile mele» (II Tim., 1, 3).

De asemenea, Dumnezeu trimite pe îngerii Săi spre ajutorul celor ce se roagă Lui (Fac., 24, 7); Dumnezeu trimite pe îngerul Său la Daniel și îl scapă de gura leilor (Dan., 4, 22). Și marele apostol Pavel arată că îngerii sînt slujitorii lui Dumnezeu, pe care El îi trimite spre ajutorul celor ce vor să moștenească mîntuirea (Evr., 1, 14). Cine primește pe sfinți primește pe Hristos (Matei, 10, 40—41).

Așadar, din mărturiile scripturistice de mai sus se vede că sfinții și îngerii pot să mijlocească la Dumnezeu pentru noi, cei de pe pămînt, prin rugăciunile lor, ca niște prieteni ai lui Dumnezeu (Ioan, 15, 14), ca niște iubiți ai lui Dumnezeu (Dan., 10, 19) și ca niște casnici ai lui Dumnezeu (Efes., 2, 19).

ÎNVĂȚĂCELUL: Am auzit pe cineva că noi, ortodocșii, prin închinarea și slujirea la îngeri și la sfinți, umbrim slava și cinstea ce I se cuvine numai lui Dumnezeu. Apostolul Pavel mustră și oprește cu asprime pe coloseni, scriindu-le: «Nimeni să nu vă smulgă biruința, prin fățarnică smerenie sau prin slujirea îngerilor... în loc să țină cu putere la capul (Hristos) de la care tot trupul, prin încheieturi și legături, îndestulîndu-se și întocmindu-se, sporește în creșterea lui Dumnezeu» (Col., 2, 18—19).

PREOTUL: Nici o umbrire sau micșorare nu se aduce slavei lui Dumnezeu prin venerarea și slujirea slugilor Lui. Mai întîi, că una este închinarea (adorarea) pe care o aducem noi lui Dumnezeu și alta este cinstirea (venerarea) pe care o aducem noi îngerilor și sfinților lui Dumnezeu. Însuși Duhul Sfînt ne îndeamnă să lăudăm pe Dumnezeu prin sfinții Lui, zicînd: «Lăudați pe Domnul întru sfinții Lui» (Ps. 150, 1).

Noi, cînd cerem ajutorul și mijlocirea sfinților și a îngerilor în rugăciunile noastre, tot pe Dumnezeu Îl slăvim, deoarece și sfinții, la rîndul lor, duc cererile și rugăciunile noastre, împreună cu rugăciunile lor, la Dumnezeu (Fapte, 9, 32—42; 20, 36; 28, 3—9; Apoc., 5, 8). Însuși Dumnezeu a proslăvit pe sfinții Săi (Rom., 2, 10) și i-a îmbrăcat pe ei cu slava Sa: «Și Eu, slava pe care Mi-ai dat-o Mie, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi sîntem una» (Ioan, 17, 22) și le-a zis lor: «Cel ce vă primește pe voi pe Mine Mă primește, și cel ce Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine. Cel ce primește prooroc în nume de prooroc plată de prooroc va lua, și cel ce primește pe un drept în nume de drept plata dreptului va lua» (Matei, 10, 40—41).

Aceste mărturii dovedesc pînă unde ajunge rătăcirea tuturor celor ce, lepădîndu-se de cinstirea sfinților și a îngerilor — care sînt slugile iubite ale lui Dumnezeu —, nu-și dau seama că, de fapt, ei se leapădă de Însuși Dumnezeu, Ziditorul tuturor.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar, de ce sfinții, chiar dacă pot, nu vor să mijlocească la Dumnezeu pentru mîntuirea noastră? Avraam, de pildă, n-a vrut să mijlocească la Dumnezeu pentru bogatul nemilostiv, deși acesta îl rugase stăruitor (Luca, 16, 24—31).

PREOTUL: Avraam n-a mijlocit pentru că bogatul, în timpul vieții sale, n-a cerut ajutorul sfinților și nici măcar nu și-a adus aminte de Dumnezeu. În Faptele Apostolilor, 10, 25—26, apostolul Petru respinge închinarea ce i-o aduce Corneliu, sub cuvînt că și el este om. Sutașul roman era familiarizat cu noțiunea de zeu, ca unul ce fusese păgîn. Deci, socotind pe Petru ca pe un trimis al lui Dumnezeu, era foarte înclinat a-l socoti zeu, sau măcar un om superior celorlalți oameni sau semizeu, căruia i se cuvenea nu venerarea, ci adorarea, ca zeilor, ceea ce Petru a refuzat să i se aducă.

În citatul din Faptele Apostolilor, 14, 3—15, Pavel și Varnava resping închinarea ce li s-a adus, pentru același motiv ca și mai sus, căci erau socotiți ca zei și li s-a adus adorare, nu cinstire. Contextul ne spune clar că locuitorii pămîntului din Listra, uimiți de minunea vindecării ologului din naștere de către Pavel, într-un glas au strigat: «Zeii luînd asemănare omenească s-au pogorît la noi». Și ziceau de Varnava că este Zeus, iar de Pavel că este Hermes, de vreme ce este «purtătorul cuvîntului» (Fapte, 14, 8—12). Astfel, este lesne de înțeles

refuzul apostolilor de a fi adorați ca niște zei, de vreme ce ei tocmai împotriva zeilor predicau întoarcerea la Unicul Dumnezeu (Fapte, 14, 15—17). «Și vorbind acestea, de abia au domolit mulțimile ca să nu le aducă jertfe» (Fapte, 14, 18), se spune în continuare.

În alt citat (Apoc., 9, 10), îngerul descoperitor al vedeniilor apocaliptice respinge închinarea ce i-a adus-o apostolul și evanghelistul Ioan, motivînd astfel: «Sînt împreună-slujitor cu tine...», adică sînt egal cu tine, ca slujitor al lui Dumnezeu cum ești și tu și nu se cuvine să primesc de la tine închinare, mai cu seamă că ești și tu aici, nu în trup, ci în «duh» (Apoc., 1, 10), adică în stare îngerească; în plus, și tu ca și mine ești în «duhul proorociei», care constă în a mărturisi pe Iisus. Al doilea motiv al refuzului este exprimat în cuvintele: «Lui Dumnezeu te închină». Dumnezeu era de față și îngerul descoperitor I-ar fi adus o jignire dacă ar fi primit pentru sine, chiar în fața lui Dumnezeu, închinarea de la Ioan. Chiar și între oameni este jignitor a respecta prea mult pe un înalt slujitor al unui conducător de țară, cînd acel conducător este de față. Totdeauna, toată atenția și toată cinstea se îndreaptă către cel ce este mai marele tuturor, atunci cînd el este prezent. Dar aceasta nu înseamnă că cei din jurul lui nu ar fi oameni de cinste.

În citatul din urmă (Apoc., 22, 8—9), de asemenea, îngerul exprimă chiar mai bine, mai limpede decît în citatul dintîi, egalitatea sa cu apostolul Ioan și necuviința ce ar face-o primindu-i închinarea.

Astfel, în toate citatele de mai sus, invocate de unii în motivarea învățăturilor lor greșite, refuzul sfinților și al îngerilor de a li se aduce închinare își are explicație proprie și particulară: apostolii Petru, Pavel, și Varnava au refuzat să li se aducă adorare ca unor zei, în loc de cinstirea sau venerarea pe care sfinții o primesc. Iar îngerul descoperitor a respins închinarea lui Ioan, pentru egalitatea pe care o avea cu el, ca împreună slujitor al lui Dumnezeu.

În ce privește cinstirea și venerarea pe care oamenii o aduc sfinților și îngerilor lui Dumnezeu, acestea sînt primite de ei, după cum se poate vedea în diferite locuri ale dumnezeiești Scripturi.

Un prim exemplu se poate vedea atunci cînd al treilea căpitan trimis de împăratul Ohozia, cu cei cincizeci de oameni ai lui, «a îngenunchiat înaintea lui Ilie și s-a rugat lui și a grăit către el și a zis: Omule al lui Dumnezeu, caută cu ochi milostivi la sufletul meu și la sufle-

tul acestor cincizeci de robi ai tăi!» (IV Regi, 1, 13). Și iarăși: «...feciorii proorocilor cei din Ierihon... au venit înaintea lui Elisei și s-au închinat lui pînă la pămînt» (IV Regi, 2, 15). Și iarăși: «Atunci împăratul Nabucodonosor a căzut cu fața la pămînt și s-a închinat lui Daniel» (Dan., 2, 46). Și iarăși, vedem că Valaam «plecîndu-se cu fața sa s-a închinat...» îngerului Domnului (Num., 22, 31). Îngerii au primit închinăciunea de la Lot (Fac., 19, 1). Îngerul Domnului a primit închinăciunea de la Manoe și femeia lui care i s-au închinat pînă la pămînt, iar îngerul Domnului s-a înălțat ca para focului de pe jertfelnic (Jud., 13, 18—21). Îngerul Domnului a primit închinarea de la David și de la bătrînii poporului (I Par., 21, 16—18). Îngerul Domnului a primit închinăciunea de la Daniel proorocul (Dan., 8, 11; 10, 9—15).

Iată, în cele de pînă aici ți-am răspuns la cele ce ai fost dumneata ispitit să crezi, că îngerii și sfinții lui Dumnezeu nu voiesc a primi închinăciune de la oameni. Citește cu atenție locurile indicate din Sfînta Scriptură și vei înțelege destul de clar că atît sfinții lui Dumnezeu, cît și îngerii Lui primesc cinstire de la oameni, fără ca această venerare a lor să aducă vreo mîhnire lui Dumnezeu.

ÎNVĂȚĂCELUL: Care sînt acele daruri și puteri deosebite cu care Dumnezeu a înzestrat pe sfinții Săi?

PREOTUL: Mai întîi sînt puterile date lor de a face minuni, după cum scrie: «Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi, Dumnezeul lui Israel» (Ps. 67, 36) și iarăși: «Prin sfinții care sînt pe pămîntul Său, minunată a făcut Domnul toată voia întru ei» (Ps. 15, 3).

Oare nu prin mîna proorocului Său, Moise, a bătut Dumnezeu Egiptul (Ieș., 7, 10—12), a prefăcut apa în sînge (7, 20—21), a adus broaște (8, 6), țăuni (8, 24), ciuma vitelor (9, 3), bășici usturătoare, grindină și foc (9, 8, 18, 33), lăcuste (10, 4—6), întuneric (10, 21), moartea primilor născuți (12, 29—30), i-a trecut pe evrei prin Marea Roșie (14, 15—16), l-a pierdut pe faraon și pe ostașii lui (14, 27)? Apoi, învingerea lui Amalic (Ieș., 17), îndulcirea apei la Mera (Ieș., 15), scoaterea apei din piatră la Horeb (Ieș., 17, 6), înghițirea lui Core și Datan în pămînt (Num., 16, 28, 31), vindecarea prin șarpele de aramă (Num., 21), izvorîrea apei din piatră la Cadeș (Num., 20).

Apoi, prin Iosua Navi: oprirea apelor Iordanului (Ios., 3, 11—17), căderea zidurilor Ierihonului (Ios., 6, 6—20); prin Ghedeon: nimicirea

madianiților (Jud., 7, 16—23); prin Samson: leul sfîșiat (Jud., 14), filistenii uciși, porțile Gazei luate și dărîmarea templului lui Dagon (Jud., 16, 23—31); prin Samuel: tunet și ploaie peste seceriș (I Regi, 12, 16—18); prin Ilie Proorocul: seceta cea mare (III Regi, 17, 1), făina și untul de lemn al văduvei (III Regi, 18, 14); învierea fiului văduvei din Sarepta Sidonului (III Regi, 17, 17—23); foc din cer peste jertfe (III Regi, 18, 36—38); deschiderea cerului și ploaie mare (III Regi, 18, 41—42). Se mai arată: Ohozia, pedepsit cu moartea (IV Regi, 1, 16); despărțirea apelor Iordanului cu mantia (IV Regi, 2, 8); prin Elisei; despărțirea apelor Iordanului (IV Regi, 2, 14), curățirea apelor Ierihonului (IV Regi, 2, 19—22), copiii din Betel sfîșiați de urși (IV Regi, 2, 23), învierea fiului șunamitencei (IV Regi, 4, 32—35), vindecarea lui Neeman (IV Regi, 5, 10). Ghehazi lovit cu lepră (IV Regi, 5, 20—27), omul înviat prin oasele lui Elisei (IV Regi, 13, 21), iar prin Isaia, vindecarea lui Iezechia (IV Regi, 22, 1—7).

Cei doisprezece sfinți apostoli au adus diferite vindecări (Matei, 10, 1; Marcu, 3, 14—15; 6, 7, 13; Luca, 9, 1—6). Cei șaptezeci de ucenici au făcut diferite minuni (Luca, 10, 9, 17). Apoi alte nenumărate minuni ale apostolilor (Marcu, 16, 20; Fapte, 2, 43; 5, 12, 16); vindecarea ologului (Fapte, 3, 2—8), moartea lui Anania și a Safirei (Fapte, 5, 1—10), vindecări de bolnavi (Fapte, 15—16), vindecarea slăbănogului Enea (Fapte, 9, 34), învierea Tavitei (Fapte, 9, 36—41), redarea vederii lui Saul (Fapte, 9, 17—18; 22, 11—13), orbirea lui Elimas (Fapte, 13, 11), învierea lui Eutih (Fapte, 20, 9—12), vindecarea tatălui lui Publius (Fapte, 28, 8), și alte nenumărate minuni și puteri pe care nu este aici loc a le pomeni.

Iată, deci, frate, cu ce puteri și cu ce daruri a împodobit Dumnezeu pe sfinții Săi, atît în Vechiul cît și în Noul Testament. Pentru aceasta, în încheierea cuvîntului despre minunile sfinților lui Dumnezeu, repet cele ce zice Duhul Sfînt: «Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi, Dumnezeul lui Israel» (Ps. 67, 36).

Iar dacă venerăm și pe îngerii lui Dumnezeu întocmai ca pe sfinți, apoi trebuie arătat că multe și preaslăvite minuni a făcut Dumnezeu în lume prin mijlocirea sfinților Săi îngeri, ca de pildă: îngerul Domnului a condus pe izraeliți din Egipt (Ieș., 14, 19; 23, 20; 32, 34; 33, 2; Num., 20, 16); nimicirea Sodomei și Gomorei, de asemenea, s-a făcut prin îngeri (Fac., 19, 13), molima în Ierusalim (II Regi, 24, 15—7; I Par., 21,

14—16), nimicirea oștii asiriene (IV Regi, 19, 35; II Par., 22, 21; Isaia, 37, 36); Irod lovit de moarte (Fapte, 12, 23), vestirea zămislirii lui Iisus Hristos și a nașterii sfîntului Ioan Botezătorul (Matei, 1, 20—21; Luca, 1, 31), vestirea nașterii lui Hristos (Luca, 2, 10), învierea Domnului (Matei, 28, 5—7), înălțarea și a doua venire a Domnului (Fapte, 1, 51); îngerii slujeau lui Iisus Hristos (Matei, 4, 11; Marcu, 1, 13), ei au vestit păstorilor nașterea Domnului (Luca, 2, 9), ei au vestit sfintelor mironosițe învierea Domnului (Matei, 28, 1), ei vor despărți pe cei drepți de cei nedrepți în ziua judecății celei de apoi (Matei, 13, 39—42; 24, 31) și încă multe, nenumărate minuni și puteri ale lui Dumnezeu s-au făcut prin sfinții Lui îngeri — și se fac și se vor face pînă la sfîrșitul veacurilor.

Aceste binefaceri făcute de Dumnezeu prin sfinții Săi îngeri ne obligă să-i cinstim pe cei ce slujesc cu milă și cu blîndețe la mîntuirea noastră (II Petru 2, 11; Iuda, 1, 9; Ps. 67, 17; 90, 11; 102, 21 etc.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar pentru care pricină Dumnezeu primește pe sfinți și pe îngeri să se roage și să mijlocească pentru mîntuirea oamenilor, de vreme ce numai Mîntuitorul nostru Iisus Hristos este singurul mijlocitor între Dumnezeu și oameni?

PREOTUL: Dumnezeu primește rugăciunile și mijlocirile care se fac către El, prin sfinți și prin îngeri, fiindcă El voiește a-i slăvi pe ei, precum și ei Îl slăvesc în cer și pe pămînt. Fiindcă sfinții au suferit pentru slava lui Dumnezeu, au primit de la El nu numai slavă, ci și darul de a face minuni mari, chiar mai mari decît a făcut El cînd era pe pămînt, împlinindu-se astfel cuvîntul Mîntuitorului care a zis: «Cel ce crede în Mine va face și el lucrurile pe care le fac Eu, și mai mari decît acestea va face...» (Ioan, 14, 12). Noi ne închinăm sfinților lui Dumnezeu, nu ca unora care ar fi prin fire dumnezei, ci ca unor slujitori ai lui Dumnezeu, care au dobîndit de la El deplină încredere, încît orice vor cere primesc de la El, ca unii ce I-au păzit poruncile (I Ioan, 3, 21—22).

Noi venerăm (cinstim) pe sfinții lui Dumnezeu fiindcă Însuși Împăratul Dumnezeu Se simte cinstit văzînd că sluga lui iubită este cinstită nu numai ca o slugă, ci și ca prieten al lui Dumnezeu (Ps., 138, 17; Ioan, 15, 14). Noi credem că Domnul nostru Iisus Hristos este unicul nostru Mijlocitor și că El S-a dat pre Sine preț de răscumpărare pentru toți și cu Sîngele Său a făcut împăcarea omului cu Dumnezeu, că El

este îngrijitorul, mîngîietorul și curățitorul păcatelor noastre. Dar mărturisim, de asemenea, că sfinții intervin pentru noi în rugăciuni și cereri și, din iubire pentru ei, Mîntuitorul ne comunică și prin ei ceea ce are în Sine pe seama noastră. Înaintea tuturor ne comunică prin Prea Sfînta Sa Maică, ascultîndu-i cuvîntul cu care se roagă pentru noi.

Tot astfel zicem și despre sfinții îngeri și păzitorii noștri; despre apostoli, prooroci, martiri, ierarhi, drepți și despre toți aceia care au preamărit pe Dumnezeu și care Îi sînt slugi credincioase. Cu ei împreună numărăm pe arhierei, pe preoți, ca pe unii ce stau la dumnezeiestile altare, precum și pe bărbații drepți, distinși prin virtuți. Domnului Îi place să ne rugăm unii pentru alții, că mult poate rugăciunea dreptului (Iacov, 5 16). Că Dumnezeu ascultă mai mult pe cei sfinți, decît pe cei ce rămîn în păcate, aceasta o aflăm din Sfintele Scripturi (Ioan, 9, 31).

Mărturisim că sfinții sînt ajutători și mijlocitori pentru noi înaintea lui Dumnezeu nu numai aici, în timpul petrecerii cu noi, ci încă mult mai mult după moarte, cînd ei, după îndepărtarea «oglinzii» (de care pomenește sfîntul Apostol), contemplă curat Sfînta Treime și nemărginita Ei lumină. Căci nu ne îndoim nici de sfinții profeți care, în trup muritor fiind, au văzut lucrurile cele cerești, prin care se prevesteau cele viitoare.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar se spune în Sfînta Scriptură că Dumnezeu îi ascultă pe sfinți cînd aceștia se roagă pentru noi?

PREOTUL: Am arătat că sfinții sînt slăviți de Dumnezeu cu cinste (Rom., 2, 10), că vor judeca lumea (I Cor., 6, 3), că sînt iubiți de Dumnezeu (Dan., 10, 19). Iar cum că sfinții sînt ascultați de Dumnezeu cînd se roagă pentru noi, caută în Dumnezeiasca Scriptură la citatele pe care ți le însemnez aici: Fac., 27, 7; Iov, 42, 8—10; I Regi, 7, 9; Ier., 15, 15—21; Iacov, 5, 13, 15; Apoc., 8, 3, 4, 5; Fac., 20, 7; II Tim., 1, 3; Dan., 10, 12. De asemenea, caută despre mijlocirea îngerilor pentru noi la: Fac., 24, 7; Dan., 3, 19—25; Evr., 1, 14; Ieș., 19, 22; Num., 20, 16; Fac., 19, 13; II Regi, 24, 16—17; I Par., 21, 14—16. Dar vei găsi și încă alte multe mărturii în această privință, în dumnezeiasca Sfîntă Scriptură, care confirmă cele de mai sus. Nu rămîne la îndoială în această privință, ca să nu te osîndești și tu ca cei ce stau împotriva adevărului invederat și dovedit.

Capitolul 6

DESPRE PREACINSTIREA SFINTEI FECIOARE MARIA

ÎNVĂŢĂCELUL : Dar pe Maria, Maica lui Iisus Hristos, de ce noi ortodocşii o cinstim atît de mult, după cît se pare, ne închinăm la ea ca la Dumnezeu ?

PREOTUL : Noi pe Preasfînta Fecioară Maria şi Născătoarea de Dumnezeu o cinstim mai mult decît pe toţi sfinţii şi îngerii, dar totuşi nu-i aducem slujire ca lui Dumnezeu. Cinstirea ce se dă ei se numeşte preacinstire sau supravenerare, pentru că ea este Maica lui Dumnezeu, fiinţial legată de El, nu numai prin prietenie, cum sînt ceilalţi sfinţi. De aceea se spune în cîntarea bisericească (axionul) : «Ceea ce eşti mai cinstită decît Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decît Serafimii». Ea este mai presus decît sfinţii şi îngerii, deoarece în ea S-a sălăşluit Cuvîntul întrupat. Astfel i s-a închinat şi îngerul Gavriil, la Buna Vestire (Luca, 1, 28—29), şi în acelaşi chip i s-a închinat ei şi sfînta Elisaveta, maica sfîntului Ioan Botezătorul (Luca, 1, 40—43). Însăşi Sfînta Fecioară, prin Duhul Sfînt, prooroceşte că pe ea o vor ferici

toate neamurile, «că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic...» (Luca, 1, 48—49), adică cinstirea ei este voită de Dumnezeu.

ÎNVĂŢĂCELUL : I-am auzit pe unii spunînd că nu trebuie să dăm multă cinstire Fecioarei Maria, pentru că nici Însuşi Fiul ei, Iisus Hristos, n-a cinstit-o. Aceasta s-ar vedea din cuvintele Mîntuitorului, redate de sfîntul evanghelist în textul următor : «Şi cineva i-a zis : Iată, mama şi fraţii Tăi stau afară, căutînd să-Ţi vorbească. Iar El i-a zis : Cine este mama Mea şi cine sînt fraţii Mei ? Şi întinzînd mîna către ucenicii Săi, a zis : Iată mama Mea şi fraţii Mei. Căci oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela Îmi este frate şi soră şi mamă» (Matei, 12, 47—50). Deci, faptul că Fecioara Maria I-a fost mamă nu are nici o importanţă. În faţa Lui, legăturile Sale de sînge sau de rudenie trupească n-au nici un preţ şi nici o precădere faţă de legăturile Sale spirituale cu cei ce fac voia Tatălui, oricine ar fi aceştia.

PREOTUL : Ceea ce vrea Mîntuitorul să arate este că de importanţă deosebită pentru oameni este nu înrudirea trupească, ci a face voia Tatălui, ceea ce noi ştim că Sfînta Fecioară realizase deja, cînd a acceptat să fie Maica trupească a lui Dumnezeu-Cuvîntul. Domnul nostru nu pune în discuţie deci faptul că ea era Maica Sa, ci faptul că legătura omenească se face cu Dumnezeu numai odată cu împlinirea voii Lui. Cel ce face voia lui Dumnezeu devine sufleteşte înrudit cu Dumnezeu. Prin cuvintele de mai sus, Mîntuitorul nici n-a înlăturat înrudirea Sa cea trupească cu Maica Sa, nici n-a micşorat cinstirea ce i se cuvine unei mame de la fiul ei, ci numai a căutat să accentueze că cealaltă înrudire cu El, cea spirituală, are tot aşa de mare preţ şi o poate realiza totuşi orice credincios. Aşadar, a fost un cuvînt de îndemn şi de încurajare la adresa mulţimii, iar nu unul de dispreţ la adresa Maicii Sale. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, cît a fost cu Maica Sa pe pămînt, pururea o asculta şi o iubea şi era supus faţă de ea (Luca, 2, 51) şi oricînd îi cerea ceva, nu Se arăta neascultător faţă de ea. Astfel, la nunta din Cana Galileii, la cererea Mamei Sale, El a făcut prima minune, prefăcînd apa în vin (Ioan, 2, 3—10). A avut mare grijă de Maica Sa, chiar cînd era pe cruce, răstignit ; purtîndu-i de grijă, a pus-o sub ocrotirea celui mai iubit dintre ucenicii Săi — a lui Ioan Evanghelistul — după cum este scris : «Deci Iisus, văzînd pe Maica Sa şi pe ucenicul pe care îl iubea stînd alături, a zis Maicii Sale : «Femeie, iată fiul tău !».

Apoi a zis ucenicului: «Iată mama ta!». Și din ceasul acela, ucenicul a luat-o sub îngrijirea sa» (Ioan, 19, 26—27). Vezi că Mîntuitorul, nici în vremea cea grea a suferințelor Sale de pe cruce, nu a neglijat purtarea de grijă față de Maica Sa, care L-a născut și L-a crescut. Și cum oare ar fi putut să disprețuiască pe Mama Sa, cînd Însuși Dumnezeu a dat poruncă să cinstim pe tata și pe mama, după cum s-a scris: «Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta» (Deut., 5, 16)?

ÎNVĂȚĂCELUL: Da, dar de ce noi o numim pe Maria «pururea fecioară», de vreme ce Însuși Fiul său a numit-o «femeie», ceea ce ar însemna că a fost căsătorită iar nu fecioară, căci așa reiese din cuvîntul Scripturii: «Deci Iisus, văzînd pe Maica Sa și pe ucenicul pe care-l iubea stînd alături, a zis Maicii Sale: «Femeie, iată fiul tău!...» (Ioan, 19, 26). Tot așa o numește, disprețuitor, și la nunta din Cana Galileii: «Zis-a ei Iisus: Ce este Mie și ție, femeie?» (Ioan, 2, 4). În acest caz, nici noi nu o putem socoti mai mult și nu îi putem aduce un cult deosebit.

PREOTUL: În citatul prim, nicidecum nu este vorba de dispreț, ci, dimpotrivă, se vede cum s-a îngrijit de soarta ei încredințînd-o pe ea purtării de grijă a apostolului Ioan, știind că El nu va mai sta pe pămînt pentru ca să o îngrijească în restul vieții ei. Acest lucru nu este o necinstire, ci, cu adevărat, o mare cinstire și un mare respect față de Mama Sa, căreia nici în chinurile de pe cruce nu uită să-i poarte de grijă. Iar dacă o numește «femeie», nicidecum în înțeles de femeie căsătorită sau în semn de dispreț, ci numai în înțeles de gen sau sex, cum se vede și din aceea că tot așa s-au adresat și cei doi îngeri Mariei Magdalena la mormînt: «Femeie, de ce plîngi?» (Ioan, 20, 12—13), iar cei doi bărbați care s-au arătat la Înălțarea la cer a Domnului au zis către apostoli: «Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer?» (Fapte, 1, 11). Nici îngerii, nici cei doi bărbați n-au rostit cu dispreț cuvintele «femeie» sau «bărbați», ci dimpotrivă, în chip mîngîietor.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se spune în Sfînta Scriptură că Maria, mama lui Iisus, a fost fecioară și pururea-fecioară, așa cum o numim noi?

PREOTUL: Că a născut fiind fecioară ne-o arată chiar Evanghelia (Luca, 1, 28—35); intrînd la ea arhanghelul Gavriil a numit-o «plină de har...» și «...binecuvîntată între femei». «Iar ea, văzîndu-l, s-a tulburat

de cuvîntul lui și cugeta în sine: Ce va fi însemnînd urarea aceasta? Și îngerul i-a zis: Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu. Și iată, vei lua în pîntece și vei naște Fiu și vei chema numele lui Iisus. Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va chema și Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul lui David, tatăl Său. Și va împărăți peste casa lui Iacov în veci și Împărăția Lui nu va avea sfîrșit. Și a zis Maria către înger: Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat? Și răspunzînd, îngerul i-a zis: Duhul Sfînt Se va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea, și Sfîntul care se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema» (Luca, 1, 29—35)

Ai auzit cum arhanghelul s-a închinat Fecioarei Maria numind-o pe ea «plină de har» și «binecuvîntată între femei». Dar, deși o numește și el «femeie» o anunță că a fost umbrită de puterea Celui Preaînalt și că a zămislit și a născut din Duhul Sfînt pe Fiul lui Dumnezeu. Este ceea ce se confirmă și de însăși Maria, mirîndu-se că i se anunță o naștere ei, care nu știa de bărbat. Vezi deci, că îngerul i-a zis nu «binecuvîntată ești tu între fecioare», ci «binecuvîntată ești tu între femei», prin aceasta nearătînd dispreț față de Preasfînta Născătoare de Dumnezeu, cea «plină de dar», ci descoperă o veche taină: zdrobirea capului șarpelui prin femeie (Fac., 3, 15) și că ea va fi acea tainică și duhovnicească Evă care va naște pe Noul Adam, Hristos, Care va aduce viață în lume. Dumnezeiești Părinți ai Bisericii zic că Hristos S-a numit sămînța femeii (Fac., 3, 15), ca Cel ce nu S-a născut din sămînță de bărbat, ci de la Duhul Sfînt și din Preacuratele sîngiuri ale Preasfintei Fecioare Și-a luat trup. În ziua cea mare a judecății celei de apoi, această împărătească și Fecioară Maria va sta de-a dreapta tronului Fiului său cu mare și negrăită slavă, după cum Psalmistul o arată zicînd: «Șezut-a împărăteasa de-a dreapta Ta, îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată» (Ps. 44, 11, 12, 21). Pentru că arhanghelul Gavriil a numit-o pe ea femeie cînd a zis: «binecuvîntată ești tu între femei», apoi în aceasta vezi dumneata că Fecioara Maria era femeie căsătorită? Dar cînd Dumnezeu a zidit-o pe Eva din coasta lui Adam (Fac., 2, 21—22) și a adus-o la el, iar el a numit-o pe ea «femeie» — oare și atunci Eva era femeie căsătorită fiindcă Adam a numit-o «femeie»? Așadar, dacă Eva a fost zidită de Dumnezeu fecioară, iar Însuși Dumnezeu și Adam

pe această fecioară, Eva, o numesc «femeie» (Fac., 2, 22—23), apoi nu o numește pe Maria «femeie» în înțeles de femeie căsătorită — cum greșit înțeleg unii cuvîntul «femeie». Ci atît Dumnezeu, cît și Adam au zis Evei «femeie» — pentru că ea era parte femeiască, nu bărbătească, și astfel se adresau evreii în vremea aceea. Dar nicidecum nu se înțelege că Dumnezeu și Adam, pe cea luată din coasta lui Adam — și care atunci era fecioară — au numit-o femeie în înțeles de femeie măritată (căsătorită). Căci precum Eva era fecioară, atunci cînd i s-a zis «femeie», tot așa Eva cea tainică și duhovnicească, Preacurata Fecioară Maria, care a născut pe Noul Adam, Hristos, fecioară este în vecii vecilor, cu toate că Sfînta Scriptură o numește pe ea «femeie». Așa a binevoit Dumnezeu ca întru Fecioara Maria să dea îndreptare firii lui Adam celui vechi, prin Noul Adam cel născut din Fecioara, Care a venit în lume și S-a îmbrăcat în firea noastră din negrăita Sa milă și bunătate, pentru ca să izbăvească pe vechiul Adam, cu tot neamul lui, din osîndă și din moarte, «Căci precum întru Adam toți mor, așa întru Hristos toți înviază» (Rom., 6, 5, 8; Ioan, 3, 16; 5, 24 ș.a.). Deci, ia aminte că Sfînta Scriptură nu numește pe Maica Domnului (Luca, 1, 43) «femeie» în sensul de femeie căsătorită, cum înțeleg unii, ci prin cuvîntul «femeie», Sfînta Scriptură arată numai sexul, genul feminin al Sfintei Fecioare și totodată arată în chip umbros și tainic că este femeia a cărei sămînță (Hristos) va zdrobi capul șarpelui (Fac., 3, 15) și prin care va veni mîntuirea neamului omenesc.

La cele de mai sus trebuie adăugat:

1. Fiind Maică a Mîntuitorului, Fecioara Maria a primit cea mai mare cinste pe care o poate avea o făptură omenească.

2. Zămislind de la Duhul Sfînt pe Mîntuitorul în pîntecele ei, a fost cu totul curățită de păcate, ca nici un alt om oricît de sfînt ar fi fost.

3. Fiindu-i prezisă de Dumnezeu cinstirea ei — ca nici o altă cinstire a vreunui om — Sfînta Fecioară Maria trebuie socotită cea dintîi dintre sfinți, așa cum Ioan Botezătorul este cel mai mare între proorocі (cf. Mal., 3, 1; Isaia, 40, 3).

Pentru toate acestea, Sfintei Fecioare Maria i se cuvine o cinstire mai mare decît altor sfinți, adică preacinstire, ea fiind împărătească

și cununa tuturor sfinților. Iar cum că și după naștere a rămas fecioară, citește și vezi cele proorocite despre ea de proorocul Iezechiel (44, 1—3).

ÎNVĂȚĂCELUL: Se mai spune, totuși, că nu trebuie să dăm prea multă cinstire Fecioarei Maria și nici nu poate fi preavenerată ca fecioară, pentru că ar mai fi avut și alți copii, care sînt numiți de Sfînta Scriptură «frați și surori» ai lui Iisus, iar Iisus este numit «Întîiul născut» (Matei, 1, 25), de unde ar urma că Maria a mai avut ulterior și alți fii. Și, într-adevăr, Biblia ne vorbește de niște «frați» ai Domnului și, de asemenea, despre «surorile» Lui, cînd redă cuvintele iudeilor nedemeriți de persoana minunată a Domnului: «Au nu este Acesta feciorul teslarului? Au nu se numește mama Lui Maria și frații Lui, Iacov și Iosif și Simon și Iuda? Și surorile Lui au nu sînt toate la noi?» (Matei, 13, 55—56; Marcu, 6, 3). Atunci, cum o numim noi pe Maica Domnului «pururea fecioară» și o venerăm ca atare?

PREOTUL: În citatul prim, expresia «întîiul născut» nu însemnează numaidecît că trebuie să presupunem și existența altora născuți ulterior. Acesta este un fel de a vorbi al Vechiului Testament, unde «întîiul născut» se numește cel ce deschide întîi pîntecele, indiferent dacă va mai avea și alți frați sau nu (Ieș., 13, 2) și unde adeseori numeralul cardinal (1, 2, 3 etc.) este înlocuit ori întrebuințat amestecat cu cel ordinal (întîiul, al doilea, al treilea). Ebraismul acesta a intrat în felul de vorbire al Noului Testament căci aghiografii erau dintre evrei. În cazul de față, «întîiul născut» înseamnează «unul născut» în sens de «unicul născut». Alt înțeles este exclus, deoarece, dacă în adevăr Iisus ar mai fi avut și alți frați naturali n-ar fi lăsat-o pe Maica Sa în grija unui apostol, ci în grija vreunui fiu de al ei. În citatul al doilea, unde este vorba de «frați» și de «surori» ai Domnului este vorba de verii Lui, care la evrei purtau numele de «frați» și sînt chiar amintiți cu numele lor, în număr de patru de mai multe ori (vezi Matei, 12, 47—50; Marcu, 3, 31; Luca, 8, 19; Ioan, 2, 12; 7, 3; Fapte, 1, 15; I Cor., 9, 5; Gal., 1, 19). Ei însă în nici un caz nu au putut fi frați naturali ai lui Iisus Hristos și fii ai Mariei, mama lui Iisus, pentru că:

1. Mama acestor așa-ziși «frați» ai Domnului este o altă persoană decît Fecioara Maria, cea numită în Sfînta Scriptură Maria sau «cealaltă Marie» (adică deosebită de Maria Maica Domnului și de Maria Mag-

dalena) sau «sora mamei Lui, Maria lui Cleopa», fiind amintită chiar alături de Maica Domnului și în apropierea ei.

Iată textele biblice lămuritoare: «Și erau acolo multe femei, privind de departe... între care era Maria Magdalena și Maria, mama lui Iacov și a lui Iosif, și mama fiilor lui Zevedeu» (Matei, 27, 55—56). Iacov și Iosif sînt doi din cei patru «frați» ai Domnului (Matei, 13, 35). Mama lor este o altă persoană decît Maria mama lui Iisus. Evanghelistul continuă apoi: «Tîrziu, sîmbătă noaptea... a venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormîntul» (Matei, 28, 1). Aici iarăși este vorba de «cealaltă» Marie, care nu poate fi decît mama «fraților» Domnului și despre care a fost vorba și în textul precedent. În chip asemănător scriu și ceilalți evangheliști: «Și erau și femei care priveau de departe, între care și Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov cel Mic și a lui Iosi, și Salomea». «Iar Maria Magdalena și Maria, mama lui Iacov cel mic și a lui Iosi, priveau unde L-au pus» (Marcu, 15, 40, 47). Același evanghelist scrie apoi: «După ce a trecut ziua sîmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, și Salomea au cumpărat miresme, ca să vină să-L ungă» (Marcu, 16, 1). Apoi, în alt text: «Iar ele erau: Maria Magdalena și Ioana și Maria lui Iacov și celelalte împreună cu ele, care ziceau către apostoli acestea» (Luca, 24, 10). Și, în sfîrșit, altul: «Și stăteau lîngă Crucea lui Iisus mama Lui și sora mamei Lui, Maria lui Cleopa, și Maria Magdalena» (Ioan, 19, 25).

În toate textele de mai sus e vorba de aceleași femei care au luat parte la evenimentele Patimilor și Învierii Domnului. Toate sînt pomenite cu numele, numai «Maria, mama lui Iacov și a lui Iosi» (doi din «frații» Domnului — Matei, 13, 55) este numită în ambele locuri «Maria, mama lui Iacov», apoi alteori «mama lui Iosi», sau «cealaltă Marie», iar în alte locuri, «sora mamei Lui, Maria lui Cleopa». Deci, «frații Domnului» avînd altă mamă decît pe Maria, mama lui Iisus, nu sînt fii ai Fecioarei Maria și frați naturali ai lui Iisus.

2. «Frații Domnului» nu se numesc ei înșiși «frați», ci «robi» și «slujitori ai lui Iisus». Doi dintre ei, Iacov și Iuda, sînt autorii celor două epistole sobornicești numite «a lui Iacov» și respectiv «a lui Iuda». Or, acolo ei se numesc, fiecare, «rob» (Iacov, 1, 1) și «slujitor» (Iuda, 1, 1) ai Domnului Iisus, iar nu «frați».

3. Dacă ar fi fost frați naturali ai Săi, Hristos i-ar fi făcut apostoli; ei însă nu au fost apostoli. Deși unii presupun că aceștia doi dintre «frații Domnului», anume Iacov și Iuda, ar fi identici cu cei doi apostoli care poartă acest nume (Iacov fiind conumit la fel cu «fratele Domnului» cel mic, în toate listele apostolilor, iar Iuda «fratele Domnului» ar fi fost Iuda Tadeul), totuși, aceasta este o simplă presupunere, neîndestulător de întemeiată, mai ales că ei înșiși nu se numesc «apostoli» după cum nu se numesc nici «frați ai Domnului», iar despre apostoli vorbesc la persoana a treia (Iuda, 1, 17). Despre Iacov, «fratele Domnului», se știe numai că a fost cel dintîi episcop al Ierusalimului și că se bucura de cea mai mare autoritate, atît în fața credincioșilor, cît și în fața apostolilor (Fapte, 12, 17; 15, 13), în timp ce apostolul Iacov al lui Zevedeu fusese ucis (Fapte, 12, 2); iar despre celălalt Iacov nu mai putem ști nimic.

4. Hristos ar fi încredințat grijii lor pe Fecioara Maria, iar nu apostolului Ioan, care, oricum, ar fi fost mai străin acesteia decît un fiu al ei.

Deci «frații Domnului» nu pot fi nici măcar frați vitregi ai lui Iisus, sau fii ai lui Iosif dintr-o altă căsătorie anterioară a acestuia, deoarece:

a) Nicăieri nu se spune și nicăieri nu se poate presupune că Iosif ar mai fi fost căsătorit înainte și că ar fi devenit văduv sau ar fi divorțat. Știm din Tradiție doar atît, că era «drept».

b) Mama «fraților Domnului», după cum s-a văzut mai sus, trăia și era în apropierea intimă a Maicii Domnului, ceea ce ar fi fost exclus — pentru motive lesne de înțeles — dacă ea ar fi fost cîndva soția lui Iosif, acum divorțată.

5. Ținînd seama de faptul că peste tot, în Orient, dar în special la iudei, «frate» se întrebuințează și în înțeles mai larg, de «văr» sau de alte înrudiri mai apropiate sau mai îndepărtate (ca de ex. la Facere, 13, 8, unde Avraam îl numește pe Lot «frate», deși îi era numai nepot de frate, Fac., 11, 27), trebuie să admitem că «frații Domnului» au fost veri ai lui Iisus.

ÎNVĂȚĂCELUL: Din cele arătate pînă aici, s-ar putea crede, într-adevăr, că Fecioara Maria, Maica lui Iisus Hristos, a rămas pururea fecioară și nu a mai avut alți copii în afară de Iisus. Este totuși scris în Sfînta Scriptură că Iosif n-a cunoscut-o pe ea numai pînă ce a născut pe Cel întîi Născut, pe Iisus Hristos, lăsînd astfel a se înțelege că apoi ea ar fi putut avea și alți copii.

PREOTUL: Sfînta Scriptură spune într-una din traducerile românești: «Și n-a cunoscut-o pe ea pînă cînd a cunoscut pe Fiul său Cel Unu-Născut, Căruia I-a pus numele Iisus» (Matei 1 ,25); dar luați aminte și înțelegeți că, în Sfînta Scriptură, expresia «pînă cînd» însemnează veșnicie.

Căci zice Domnul: «Iată, Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului» (Matei, 28, 20). Oare aceasta însemnează că Se va despărți de noi după sfîrșitul veacului acestuia? Oare nu zice dumnezeiescul apostol Pavel: «Și astfel (după obștească înviere) pururea vom fi cu Domnul» (I Tes. 4, 17)?

Iar în alt loc al Sfintei Scripturi este scris: «Zis-a Domnul, Domnului meu: Șezi de-a dreapta Mea pînă ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale» (Ps. 109, 1). Oare aceasta înseamnă că după aceea Mîntuitorul nostru Iisus Hristos nu va ședea de-a dreapta Tatălui spre a împărăți cu El peste toate veacurile, deoarece știm bine că «Împărăția Lui nu va avea sfîrșit» (Luca, 1, 35)?

Iar în alt loc al Sfintei Scripturi se zice că Noe a dat drumul corbului din corabie spre a vedea dacă a scăzut apa, și, zburînd, corbul nu s-a mai întors pînă cînd s-a uscat apa pe pămînt (Fac., 8, 7); aceasta înseamnă că s-a mai întors la corabie vreodată?

Iarăși, se arată în dumnezeiasca Scriptură că Micol, fata lui Saul (soția lui David), nu a născut fiu «pînă în ziua în care a murit» (II Regi, 6, 23). Oare înseamnă că a mai născut fii după ce a murit, pentru că se zice «pînă cînd»?

Așadar, deschide ochii minții asupra acestor trei mărturii, alese din multe altele ale Sfintei Scripturi, și înțelege că cuvîntul *pînă cînd* în Sfînta Scriptură înseamnează veșnic și, după cum Mîntuitorul Hristos veșnic va fi cu apostolii Săi și cu toți cei ce împlinesc poruncile Lui, după cum El veșnic va sta de-a dreapta Tatălui împărățind în Împărăția Sa cea fără de sfîrșit, după cum corbul în veci nu s-a mai întors pe corabia lui Noe și după cum în veci Micol, fiica lui Saul, nu a mai făcut fii după ziua în care a murit, tot astfel Iosif cel drept și temător de Dumnezeu, veșnic (în veac) nu a cunoscut-o pe aceea care a fost fecioară înainte de naștere, a rămas fecioară în naștere și pururea, Preasfînta și Preacurata Fecioară Maria, Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii, Împărăteasa îngerilor și a oamenilor.

La acestea să mai adăugăm și observația că expresia «pînă cînd» nu limitează nicidecum durata stării de feciorie a Mariei, ci, dimpotrivă, este folosită tocmai să accentueze faptul că Iisus Hristos S-a născut din fecioară, fără de bărbat. De aceea, unele ediții ale Noului Testament folosesc și traducerea: «fără să o fi cunoscut pe ea Iosif, Maria a născut pe Fiul său Cel Unul-Născut...», ceea ce înseamnă același lucru, așa cum am arătat mai sus.

ÎNVĂȚĂCELUL: În Sfînta Scriptură ni se spune, în mai multe locuri, că noi, creștinii, nu avem decît un singur mijlocitor al mîntuirii, pe Iisus Hristos. Or, noi ne adresăm Maicii Domnului zicînd: «N-avem alt ajutor afară de tine» și zicem: «Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, mîntuiește-ne pe noi», ceea ce, spun unii, este o mare greșeală, că adică punem pe Maica Domnului ca și pe Mîntuitorul, mijlocitoarea mîntuirii noastre.

PREOTUL: În această privință ți-am dat lămuriri pe larg, cînd am vorbit despre cultul sfinților. Iar în ce privește adresarea noastră către Maica Domnului în acest chip: «Nu avem alt ajutor în afară de tine», noi nu tăgăduim prin aceasta unicitatea lui Hristos Dumnezeu ca mijlocitor al mîntuirii noastre obiective, dar nu neglijăm nici folosul oricărui ajutor în legătură cu mîntuirea noastră subiectivă (a se vedea cap. 14 al acestei cărți). Înțelesul acestei adresări este că nimeni dintre pămînteni nu ne poate ajuta ca Maica Domnului, ea fiind purtătoare de trup ca și noi, dar fiind și cea care a născut trupul Mîntuitorului, ridicat de Acesta în Sfînta Treime. Ea este omul în cea mai mare apropiere de Hristos și deci rugăciunile ei au cea mai mare trecere la Dumnezeu. Și cuvintele de rugăciune adresate ei: «Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, mîntuiește-ne pe noi» însemnează: «Înduplecă pe Fiul Tău să ne mîntuiască!» Sau «izbăvește-ne pe noi». În limba greacă, limba în care au fost scrise aproape toate cărțile Noului Testament, ca și cărțile de cult ortodox, verbul a mîntui însemnează și a izbăvi de rău, de necaz, de ispită, de strîmtorare. Deci: «Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, mîntuiește-ne pe noi» înseamnează: «ajută-ne cu rugăciunile tale să ne izbăvim de rele, de necaz, de lucrările diavolului, de patimi». Așadar, prin «mîntuiește-ne pre noi» nu înțelegem «iartă-ne păcatele», ci roagă-te Fiului tău să ni le ierte. Cu neputință este ca venerarea Maicii Domnului să supere pe Fiul ei, Căruia prin aceasta nu-I scădem nimic din adorarea ce I se cuvine, ci,

dimpotrivă, toată preavenerarea Maicii Domnului trece de partea Fiului său, Care a ales-o și a sfințit-o pe ea spre a-I fi Lui Maică.

În cele de pînă aici ți-am arătat, cu mărturii din Sfînta Scriptură, cinstea, slava și darurile date de Dumnezeu Preasfintei Sale Maici și ai auzit că:

Dumnezeu, după căderea lui Adam și a Evei, a prevestit că Maica Domnului va fi acea «femeie-fecioară», care, prin Fiul ei, va zdrobi capul șarpelui (Fac., 3, 15). Apoi, despre ea s-a proorocit că va fi acea fecioară care va naște pe Emanuel-Dumnezeu (Isaia, 7, 13); ea va fi mijlocitoare a intrării în lume a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos (Ier., 31, 22—23); ei i s-a închinat arhanghelul Gavriil și a numit-o pe ea «plină de dar» și «binecuvîntată între femei» (Luca, 1, 28); ei i s-a închinat Elisaveta, maica sfîntului Ioan Botezătorul, numind-o «binecuvîntată între femei» și «Maica Domnului meu» (Luca, 1, 40—43); fericit este pîntecele și sînul ei, că a purtat și a alăptat pe Mîntuitorul lumii, Hristos (Luca, 11, 27—28); Mîntuitorul, ca fiu al ei, o asculta și-i era supus (Luca, 2, 51); o primă minune a făcut-o Mîntuitorul la nunta din Cana Galileii, la rugămintea ei (Ioan, 2, 3—10); Mîntuitorul S-a îngrijit de soarta ei chiar și atunci cînd El suferea înfricoșate chinuri pe Cruce, încredințînd-o, spre purtare de grijă, celui mai iubit dintre apostolii Săi (Ioan, 19, 26—27); ea însăși, prin Duhul Sfînt, a proorocit că toate neamurile o vor ferici și-i vor aduce cult pentru mărirea cu care a învrednicit-o Dumnezeu pentru smerenia ei (Luca, 1, 48—49); însuși numele ei înseamnă «Doamnă, Stăpînă», în limba ebraică. Această Doamnă și Împărăteasă-Fecioară va sta de-a dreapta tronului Fiului său în ziua Judecății de apoi; ea a zămislit și a născut din Duhul Sfînt pe Fiul lui Dumnezeu (Luca, 1, 35), fiind umbrită de puterea Celui Preaînalt (Luca, 1, 35) și rămînînd fecioară și după naștere (Iez., 44, 1—3); ea este «mai cinstită decît Heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decît Serafimii» (Axionul), nemaiavînd și alți fii în afară de Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii (Ioan, 2, 12—13; Fapte, 1, 11). Mama celor zișI «frați și surori ai Domnului» nu este Maica Domnului, ci Maria lui Cleopa (Matei, 27, 55—56; Marcu, 14, 40, 47; 16, 1 ș.a.; Ioan, 19, 25), și frații Domnului sînt numai rudenii cu El, iar nu frați naturali ai Lui.

Așadar, cum să nu cinstim noi pe Maica Domnului, cînd însăși dumnezeiasca Scriptură ne arată că și arhanghelul Gavriil a cinstit-o cu închinăciune (Luca, 1, 29)? Cum să n-o cinstim noi pe Maica Domnului, care este Biserica Împăratului Slavei, mai desfătată decît cerurile, căci ea pe Dumnezeu — a Cărui slavă nu o cuprinde nici cerul, nici pămîntul — L-a purtat în pîntece (II Par., 2, 6)? Pentru care pricină n-am cinsti-o pe Maica Domnului, care după mărturia Sfintei Scripturi și a arhanghelului binevestitor este «plină de dar» (Luca, 1, 28)? Pentru care pricină o socotesc unii pe Maica Domnului femeie de rînd, pe aceea care a aflat «har de la Dumnezeu» și care este «binecuvîntată între femei» (Luca, 1, 28—30)?

Dacă noi cu adevărat credem cele scrise în Sfînta Scriptură, se cuvine să cinstim și să venerăm pe Maica Domnului, căci Scriptura ne arată că pe ea o vor ferici toate neamurile, pentru mărirea pe care i-a făcut-o Dumnezeu (Luca, 1, 48—49).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar ce înseamnă în Simbolul Credinței Ortodoxe cuvintele: «S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și S-a făcut om»? De ce anume se spune în chip deosebit «S-a întrupat» și în chip deosebit «S-a făcut om»?

PREOTUL: «S-a întrupat» înseamnă cu deosebire «S-a zămislit», ca început al întrupării, iar «S-a făcut om» înseamnă în special arătarea Fiului lui Dumnezeu ca om între oameni, prin nașterea din Fecioara Maria. Prin acest cuvînt, sfinții părinți care au alcătuit Simbolul au ținut să spună mai ales, cu hotărîre, că Fiul lui Dumnezeu Și-a alcătuit Trup adevărat, nu numai unul părut, cum spuneau unii eretici. El n-a venit cu trupul din cer, ci l-a luat din Sfînta Maria. Iar prin cuvintele «și S-a făcut om», a ținut să sublinieze că Fiul n-a avut numai un trup fără de suflet — sau fără de minte cum spun alți eretici —, ci S-a făcut om deplin, cu trup și suflet cuvîntător *(Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 175).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar ce înseamnă «De la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara»? Care este partea Duhului Sfînt și care a Fecioarei Maria, în întruparea Cuvîntului?

PREOTUL: Fiul lui Dumnezeu S-a zămislit ca om din Fecioara. Deci S-a zămislit fără sămînță bărbătească, dar această zămislire minunată nu s-ar fi putut face fără lucrarea Duhului Sfînt. Duhul Sfînt a făcut ca Fecioara să zămislească fără sămînță bărbătească pe Fiul lui Dumnezeu ca om. Acest adevăr ni-l arată nouă dumnezeiasca Scriptură, cînd zice: «Iată, îngerul Domnului în vis s-a arătat lui zicînd: «Iosife, fiu al lui

David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este din Duhul Sfînt» (Matei, 1, 20). De aceea spune Simbolul: «Și S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara». Desigur, în întruparea Fiului lui Dumnezeu, una este partea Duhului Sfînt și alta a Fecioarei Maria, Sfîntul Duh nu-I dă Fiului o fire omenească de la Sine, ba nici măcar o parte din ea.

Într-un asemenea caz, Fecioara Maria ar fi fost numai un vas ales prin care ar fi venit Fiul lui Dumnezeu în lume cu un trup adus întreg, sau în parte, din cer, care deci n-ar mai fi fost un trup adevărat omenesc, luat din trup omenesc. Dar Duhul Sfînt dă Fecioarei să zămislească, fără de sămînță bărbătească și deci fără de păcat. Și a zis Maria către înger: «Cum va fi mie aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?» Și răspunzînd Îngerul a zis: «Duhul Sfînt Se va pogorî peste tine și puterea Celui Prea Înalt te va umbri» (Luca, 1, 34—35; vezi și *Inv. de Cred. Ort.*, într. nr. 176).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar Duhul Sfînt a fost singur în Fecioara Maria cînd aceasta a zămislit pe Fiul lui Dumnezeu ca om?

PREOTUL: N-a fost singur, căci știm că în fiecare persoană divină se află toată firea lui Dumnezeu. Deci Însuși Fiul lui Dumnezeu era din acest moment în ea, cum a voit Tatăl, iar Duhul Sfînt fiind nedespărțit de El. Fiul lui Dumnezeu a fost nedespărțit de firea Sa omenească, din prima clipă a existenței Sale, din clipa zămislirii; de aceea spune Simbolul de Credință că «S-a întrupat», adică S-a alcătuit ca fire omenească din Fecioara Maria. Dar Duhul Sfînt a dat putere Mariei să-L primească pe Fiul lui Dumnezeu în ea, ca pe Cel ce începe să-Și alcătuiască Trupul în ea. Căci Dumnezeu lucrează asupra oamenilor, totdeauna, prin Duhul Sfînt. Sfîntul Ioan Damaschin spune: «Duhul Sfînt S-a pogorît peste ea... dîndu-i putere de a primi dumnezeirea Cuvîntului și puterea de a naște. Atunci a umbrit-o înțelepciunea ipostatică și Puterea Prea Înaltului Dumnezeu, adică Fiul lui Dumnezeu, Cel de o ființă cu Tatăl, ca o sămînță dumnezeiască, și Și-a alcătuit Luișî, din sîngiurile ei, trup însuflețit» (*Dogmatica*, cartea a III-a, cap. 2, trad. rom. p. 147).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar despre Fecioara Maria se mai știu și alte lucruri?

PREOTUL: Maria a fost o fecioară din sămînța lui David, din care trebuia, după făgăduința dumnezeiască, să Se nască Mîntuitorul. Ea trăise în curăție desăvîrșită și era logodită cu Iosif, un bărbat bătrîn din aceeași semințe, căci ea avea de gînd să trăiască în feciorie, așa cum I se făgăduise lui Dumnezeu. De aceea, cînd îngerul îi aduce vestea că va naște pe Fiul lui Dumnezeu, ea întreabă: «Cum va fi mie aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?» (Luca, 1, 34). Deși îngerul nu-i spusese cînd va naște, ca să poată înțelege că aceasta se va întîmpla în viitor, ea totuși se miră, pentru că era hotărîtă să nu știe de bărbat. Ea zămislește pe Fiul lui Dumnezeu, ca fecioară.

Sfînta Scriptură ne spune că Iosif, după ce a aflat că Maria avea în pîntece, se gîndea să o părăsească. Dar îngerul Domnului i s-a arătat în vis, spunîndu-i să nu-i fie teamă și să ia pe femeia lui, căci ceea ce s-a zămislit într-însa, din Duhul Sfînt este (Matei, 1, 20).

Așadar, Fecioara Maria a fost fecioară înainte de naștere, iar după naștere a rămas pururea fecioară (vezi *Inv. de Cred. Ort.*, întreb. 178—179).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar de ce a avut nevoie de logodnic Sfînta Fecioară Maria, dacă ea a trăit în feciorie pînă la moarte și nu a mai avut copii?

PREOTUL: Ca să înțelegi acest lucru, ascultă pe dumnezeiescul Damaschin care, în această privință, zice așa: «Dușmanul mîntuirii noastre (diavolul) pîndea fecioarele din cauza profeției lui Isaia care spusese: «Iată, Fecioara va avea în pîntece și va naște Fiu și vor chema numele lui Emanuel, care se tîlcuiește: Cu noi este Dumnezeu» (Isaia, 7, 14). Dar cel care «îi prinde pe cei înțelepți în viclenia lor» (Iov, 15, 13; I Cor., 3, 19), ca să amăgească pe cel care se îngîmfă întotdeauna cu înțelepciunea, face ca tînăra să fie logodită cu Iosif și este dată de preoți... cartea cea nouă a celui ce știe carte (Isaia, 29, 11). Așadar, logodna a fost păzitoare a Fecioarei Maria și înșelăciune a celui ce o pîndea pe Fecioara. (*Dogmatica*, partea IV-a cap. 27).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar nașterea Fecioarei Maria n-a fost după legile firii? Ea n-a născut cu dureri și la 9 luni, ca orice femeie?

PREOTUL: Nașterea Pururea-fecioarei Maria a fost după legile firii, dar, în același timp, mai presus de natura nașterii obișnuite, căci ea nici dureri nu a avut, nici cheile fecioriei sale nu s-au stricat, căci Hristos,

Fiul lui Dumnezeu, cum spun imnografii, Se naște fără de tată din femeie și fără de mamă din Tatăl. Pentru că S-a născut fără de tată, dar potrivit legilor firii, S-a născut la timpul sorocit nașterii — adică atunci cînd a împlinit 9 luni, dar mai presus de legea nașterii, născîndu-Se fără să pricinuiască dureri. Celui căruia nu i-a precedat plăcerea, nu i-a urmat nici durerea, potrivit cuvintelor proorocului care zice: «Înainte de a simți dureri a născut»; și iarăși: «Înainte de a veni vremea durerilor, ea a născut un fiu» (Isaia, 66, 7).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar pentru ce o numim pe Fecioara Maria «Născătoare de Dumnezeu»?

PREOTUL: Și în cele de mai înainte ți-am arătat, și în cele ce urmează îți spun așa: «Noi numim pe Preacurata Fecioară Maria «Născătoare de Dumnezeu», pentru că Cel ce S-a născut din ea — după fire omenească — e Însuși Fiul lui Dumnezeu. Domnul Iisus Hristos este persoană în două firi, e persoana lui Dumnezeu-Cuvîntul care, ca Dumnezeu, sau ca persoană a firii dumnezeiești, e născut mai înainte de veci din Tatăl. Dar aceeași persoană e ipostas și firii divine și celei omenești. De aceea, cele două firi se întrepătrund, chiar dacă ele nu se amestecă, așa cum ne învață sfinții părinți în sinoadele ecumenice și mai ales în cel de la Calcedon. Și dat fiind că S-a întrupat chiar Cuvîntul lui Dumnezeu, spunem că Dumnezeu S-a născut din Maria, căci nu se naște niciodată o fire singură, ci ipostaziată într-o persoană. Iar persoana firii omenești a lui Iisus Hristos era Însuși Fiul lui Dumnezeu. Dacă n-am recunoaște că Fecioara Maria e Născătoare de Dumnezeu, n-am socoti persoana născută de ea ca fiind și Dumnezeu, ci numai om. Iar Iisus, dacă ar fi fost numai om, nu ne-ar fi putut mîntui. Întreaga noastră mîntuire își are deci temelia în faptul că Sfînta Fecioară Maria a fost cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, căci prin colaborarea lui Dumnezeu Duhul Sfînt, ea a născut trupește pe Dumnezeu Cuvîntul» (Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, cartea a IV-a, cap. 14; vezi și *Înv. de Credință Ort.*, întreb. 187).

ÎNVĂȚĂCELUL: Unde se numește în Sfînta Scriptură Fecioara Maria «Maică a lui Dumnezeu»?

PREOTUL: În Sfînta Evanghelie după Luca, la 1, 43. Și oriunde vei auzi în Sfînta Scriptură de «Mama lui Iisus», înțelege că despre Maria, Maica lui Dumnezeu, este cuvîntul, deoarece Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat care a avut ca Maică pe pămînt pe Preacurata Fecioară Maria.

ÎNVĂȚĂCELUL: Aș vrea să știu mai precis care sînt mărturiile Sfintei Scripturi care ne dovedesc nouă că trebuie să cinstim pe Prea Sfînta Fecioară Maria și să ne închinăm ei?

PREOTUL: Iată, frate! Mărturiile Sfintei Scripturi care ne arată că sîntem datori a supravenera și a ne închina Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururea-fecioarei Maria sînt acestea:

1. Supravenerăm și ne închinăm Prea Sfintei Fecioare Maria pentru că Dumnezeu a învrednicit-o de o mare cinste, de a fi Maică a Fiului Său și a naște pe Mesia.

2. Noi cinstim și ne închinăm și preavenerăm pe Prea Sfînta Fecioară Maria, fiindcă Însuși Dumnezeu, prin Duhul Sfînt, a vestit că prin ea va face Dumnezeu mîntuirea lumii și va zdrobi capul șarpelui nevăzut (diavolul) (vezi Fac., 3, 15; Isaia, 7, 13; Ier., 31, 4 și următorii), readucîndu-ne în starea de fii ai Lui.

3. Noi cinstim și ne închinăm și preavenerăm pe Prea Sfînta Fecioară Maria, deoarece însuși arhanghelul Gavriil, trimis de Dumnezeu să o anunțe că va naște pe Mesia, i s-a închinat și a numit-o «plină de dar» și «binecuvîntată între femei» (Luca, 1, 26—29).

4. Noi cinstim și preavenerăm pe Maica Domnului, pentru că și Sfînta Elisaveta, maica marelui prooroc Ioan Botezătorul, a cinstit-o și a numit-o «Maică a Domnului» și «binecuvîntată între femei» (Luca, 9, 43, 45).

5. Noi cinstim și preavenerăm pe Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu și Pururea-fecioara Maria pentru că și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, chiar cînd era în cele mai grele suferințe, răstignit pe Cruce, a cinstit-o ca pe o Maică și a avut grijă de ea, dînd-o în seama celui mai iubit ucenic al Său (Ioan, 19, 26, 27).

6. Noi cinstim pe Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu și Pururea-fecioara Maria și ne închinăm ei pentru că și oamenii cei credincioși, chiar din vremea cînd trăia ea pe pămînt, o cinsteau și o fericeau (Luca, 11, 27—28).

7. Noi cinstim și preamărim pe Maica Domnului, pentru că ea însăși, prin Duhul Sfînt, a mărturisit că Cel Puternic i-a făcut mărire și că de acum o vor ferici toate neamurile (Luca, 1, 48).

8. Noi cinstim și preavenerăm pe Maica Domnului, căci ea a fost cinstită și ascultată de Fiul ei, după porunca ce zice: «Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta» (Ieș., 20, 12; Deut., 5, 16; Ioan, 19, 26—27 ș.a.).

9. Noi cinstim și preavenerăm pe Maica Domnului, pentru că în ziua Judecății celei de Apoi ea va sta de-a dreapta Sfintei Treimi cu mare cinste și slavă, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: «De față au stătut Împărăteasa de-a dreapta Ta, în haine aurite prea înfrumusețată» (Ps. 44, 11).

10. Noi cinstim pe Maica Domnului și ne închinăm ei, pentru că ea a fost cinstită de Dumnezeu mai mult decît toată făptura, deoarece Dumnezeu a ales-o pe ea să fie Maică Ziditorului tuturor făpturilor celor văzute și celor nevăzute, Care ne-a răscumpărat din moarte (Rom., 5, 17—18).

11. Noi cinstim și preavenerăm pe Maica Domnului căci ea a zămislit pe Fiul lui Dumnezeu de la Duhul Sfînt și a fost umbrită de puterea Celui Prea Înalt și, prin aceasta, a fost curățită de păcate mai mult decît oricare alt sfînt ce stă înaintea lui Dumnezeu: ea n-a avut numai dar de la Dumnezeu, ci a fost «plină de har» (Luca, 1, 28, 35).

12. Noi cinstim pe Maica Domnului mai mult ca pe oricare din sfinți, deoarece înțelegem că ea a născut și a alăptat pe Sfîntul sfinților, pe Iisus Hristos, Dumnezeul și Mîntuitorul nostru.

13. Noi cinstim și preavenerăm pe Maica Domnului mai mult decît pe toți sfinții și toți îngerii din cer, căci așa o cinstește și Biserica lui Hristos și îi cîntă: «Ceea ce ești mai cinstită decît Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît Serafimii» (Axion).

Iată, frate, cîteva din multele mărturii ce se găsesc în Sfînta Scriptură despre cinstirea și preavenerarea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururea-fecioarei Maria.

Capitolul 7

DESPRE CINSTIREA SFINTELOR MOAȘTE

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce reprezintă sfintele moaște?

PREOTUL: Sfintele moaște sînt rămășițele pămîntești făcătoare de minuni, ale unora dintre sfinți. Noi le cinstim ca pe niște obiecte în care Dumnezeu Își arată toată puterea minunată a harului Său. Cît au fost pe pămînt, sfinții au avut în ei harul Duhului Sfînt într-o măsură foarte mare, făcînd — prin aceasta — adeseori minuni, harul acesta avîndu-l în sufletele lor și în viața cerească la care s-au dus, într-o măsură mai mare. Dar precum sfîntul poate sta în legătură cu oamenii care i se roagă, ajutîndu-i în chip minunat, cu atît mai mult păstrează el însuși o anumită legătură cu trupul său, care a fost și el locașul Duhului Sfînt, precum spune apostolul: «Au nu știți că trupul vostru este locașul Duhului Sfînt care locuiește în voi?» (I Cor., 6, 19). Sfînta Scriptură ne spune despre minuni făcute prin trupurile sfinților în vremea vieții lor pămîntești, mărturisind despre puterea ce o au în ele. Mulți oameni se vindecau numai atingîndu-se de ștergarele și de trupul apostolului Pavel

(Fapte, 19, 11—12), iar alții, numai prin trecerea umbrei apostolului Petru peste ei (Fapte, 5, 15).

ÎNVĂȚĂCELUL: Da, înțeleg că trupurile sfinților și al Mîntuitorului au făcut minuni cînd erau în viață, cînd erau în ele sufletele care aveau credință; dar după moarte, ce putere are un trup mort ca să facă minuni?

PREOTUL: Ți-am arătat că trupurile oamenilor credincioși sînt locașuri ale Duhului Sfînt care locuiește în ele, apoi că același Duh Sfînt prin trupurile sfinților face minuni, atît cît sfinții sînt în viață, cît și după moarte. O dovadă că trupurile sfinților și după moarte au putere de la Dumnezeu de a face minuni ne-o dă Sfînta Scriptură, arătîndu-ne că oasele proorocului Elisei învie un mort (IV Regi, 13, 21).

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii spun că închinarea la moaște înseamnă idolatrie, iar aceasta este oprită răspicat de porunca I și a II-a din Decalog, care sînt categorice: «Eu sînt Domnul Dumnezeul tău... să nu ai alți dumnezei afară de Mine. Să nu-ți faci ție chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din cîte sînt sus în cer și jos pe pămînt... Să nu te închini lor și nici să le slujești» (Ieș., 20, 2—5; Deut., 5, 6—9). Trupurile venerate nu sînt oare «asemănări» din cele oprite în aceste porunci?

PREOTUL: Nici sfintele moaște nu sînt idoli sau zei ori asemănări ale lui Dumnezeu, și nici închinarea la ele nu este idololatrie. Căci dacă însuși Dumnezeu le proslăvește prin puterea minunată ce le-o dă, și noi trebuie să le cinstim, deoarece prin aceasta cinstim pe Dumnezeu, Care le-a dat putere, și sîntem datori să cinstim puterea dumnezeiască din ele, iar nu pe ele însele ca atare. Noi nu le ridicăm sfintelor moaște biserici, cum făceau păgînii zeilor și idolilor lor, ci pe locul descoperirii lor ridicăm biserici lui Dumnezeu și proslăvim pe Dumnezeu prin ele. Porunca I și a II-a înlătură cinstirea idolilor, iar nu și pe a sfintelor moaște, căci prin sfintele moaște noi nu înlocuim pe Dumnezeu, așa cum Îl înlocuiesc păgînii idololatri, prin idolii lor.

ÎNVĂȚĂCELUL: Mai spun că cei ce se ating de cadavre devin necurați șapte zile. Deci atingerea de moaște (sărutarea lor) nu ar aduce sfințire, întărire, ci necurăție, prin care — chiar și indirect — cineva poate să întineze însăși Biserica. Așa ni se spune și în Sfînta Scriptură: «Cel ce se atinge de trupul mort al unui om, necurat să fie șapte zile.

Acesta să se curețe cu această apă în ziua a treia și în ziua a șaptea va fi curat; iar de nu se va curăți... nu va fi curat... Tot cel ce se atinge de trupul mort al unui om și nu se va curăți, acela va întina locașul Domnului...» (Num., 9, 6—11; 19, 11—13; Lev., 21, 10—11).

PREOTUL: Numai cadavrele din Vechiul Testament spurcau pe cei ce se atingeau de ele, pentru că erau sub păcat și sub blestem. Totuși, nici chiar acelea nu erau toate spurcate; căci trupul mort al lui Iosif n-a spurcat pe Moise cînd acela l-a luat la sine în Egipt (Ieș., 13, 19); cadavrul lui Elisei, proorocul, n-a spurcat pe cel care a fost așezat în mormînt peste el, ci l-a înviat (IV Regi, 13, 20—21). În Testamentul Nou, trupurile (cadavrele) creștinilor nu mai sînt spurcate, pentru că ele sînt biserici sau locașuri ale Sfîntului Duh (I Cor., 6, 19—20; 3, 16—17), și sînt curățite de blestemul care venea asupra lor. Prin urmare, ele nu mai spurcă pe cei ce se ating de ele.

Dar să știți că toate cazurile de neatingere a anumitor lucruri socotite spurcate au alcătuit o învățătură aparținînd numai Vechiului Testament, care în Testamentul Nou nu mai are valoare. Apostolul scrie: «Dacă deci ați murit împreună cu Hristos pentru stihiile lumii, pentru ce atunci, ca și cum ați fi viețuind în lume, răbdați porunci ca acestea: Nu lua! Nu gusta! Nu te atinge! — lucruri menite toate să piară prin întrebuințare potrivit unor rînduieli și învățături omenești?» (Col., 2, 20—22). În Testamentul Vechi erau și alte lucruri «necurate» care întinau pe om prin atingerea de ele. Așa erau, de pildă, hainele și patul celor care au avut scurgere de sînge (Lev., cap. 15) sau animalele socotite în Vechiul Testament ca necurate (Lev., 11, 24—25 ș.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Se mai spune că menirea trupurilor moarte este să fie îngropate și a se preface, prin putrezire, în pămîntul din care au fost luate, iar nu să fie sustrase acestei legi a naturii. Căci scris este: «Întru sudoarea feței tale vei mînca pîinea ta, pînă cînd te vei întoarce în pămîntul din care ești luat; căci pămînt ești, și în pămînt te vei întoarce» (Fac., 3, 19). «Pulberea să se întoarcă în pămînt precum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu, Care l-a dat» (Ecl., 12, 7). Atunci, de ce tocmai trupurile sfinților să le sustragem de la această menire a lor și de la legile naturii care le privesc și pe ele ca și pe orice altă materie?

PREOTUL: Legea stricăciunii trupurilor moarte este într-adevăr o lege generală, dar, ca orice lege, ea este în primul rînd pentru cei păcătoși (I Tim., 1, 9). Neputrezirea trupurilor sfinților dovedește că și legea aceasta — prin excepțiile ce le face — privește mai mult pe cei păcătoși. De altfel, însăși Biblia ne mărturisește că excepții de la această lege au mai fost și că Dumnezeu, în anumite cazuri, ridică puterea ei. Așa, de pildă, prin voia și puterea lui Dumnezeu, trupul lui Enoh și cel al lui Ilie n-au fost îngropate în pămînt spre a putrezi, ci au fost luate în cer, căci Cartea Sfîntă zice: «Și a bineplăcut Enoh lui Dumnezeu, apoi nu s-a mai aflat, pentru că l-a mutat Dumnezeu» (Fac., 5, 24) și iarăși: «Nici unul nu s-a făcut ca Enoh pe pămînt, pentru că și el a fost răpit de pe pămînt» (Înț. Sir., 49, 16). Și apostolul Pavel grăiește, de asemenea: «Prin credință Enoh a fost luat de pe pămînt, ca să nu vadă moartea și nu s-a mai aflat, pentru că Dumnezeu îl strămutase — căci mai înainte ca să-l strămute, el a avut mărturie că a bineplăcut lui Dumnezeu» (Evr., 11, 5). Tot așa și despre Ilie ni se spune: «Pe cînd mergeau ei (Ilie și Elisei) așa pe drum și grăiau, deodată s-a ivit un car și cai de foc și despărțindu-i unul de altul, a ridicat pe Ilie în vîrtej de vînt la cer» (IV Regi, 2, 11; Înț. Sir., 48, 12). Despre Melchisedec, apoi, nu avem nici un indiciu în Biblie că ar fi fost îngropat vreodată, căci era «fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavînd nici începutul zilelor, nici sfîrșit al vieții» (Evr., 7, 3; Fac., 14, 18). Dar peste toate, însuși trupul Mîntuitorului, care este întru totul asemenea trupurilor noastre, în afară de păcat (Evr., 2, 17; 4, 5 ș.a.), n-a suferit putrezire în pămînt și totuși s-a înălțat la cer. Prin urmare, Dumnezeu a făcut și face cu trupurile sfinților excepție de la legea generală — pe care tot El a dat-o — a îngropării și putrezirii în pămînt. În această privință, istoria creștinismului încă e bogată în mărturii asemănătoare celor din Biblie.

ÎNVĂȚĂCELUL: Trupurile moarte, dacă nu putrezesc mai întîi în pămînt, nu vor putea învia. De aceea, împiedicînd procesul descompunerii lor, oare nu se înlătură posibilitatea învierii lor? Căci zice sfîntul apostol: «Dar va zice cineva: Cum înviază morții? Și cu ce trup au să vină? Nebun ce ești! Tu ce semeni nu dă viață dacă nu va fi murit. Și ce semeni? Nu trupul ce va să fie îl semeni, ci numai grăunte gol, dacă se întîmplă de grîu sau de altceva din celelalte; iar Dumnezeu îi dă un trup după a Sa voință; fiecărei semințe, un trup al ei... Așa și cu învierea morților; se seamănă trupul întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă; se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc» (I Cor., 15, 35—44; Ioan, 12, 24). Deci, este absolut necesar ca trupurile să putrezească în pămînt spre a putea învia. Atunci, oare, nu înseamnă că se opresc de la putrezire, și deci de la înviere, tocmai trupurile sfinților?

PREOTUL: În citatul acesta este vorba de schimbarea pe care trebuie să o sufere toate trupurile pentru a putea trece, din timp, în veșnicie, adică pentru a putea fi adaptate veșniciei. Schimbarea aceasta se face de obicei prin moarte. Totuși, sînt și excepții de la această regulă, ca Ilie și Enoh, după cum ai văzut, și aceștia sînt schimbați la trup, fără să fi trecut prin moarte, precum apostolul zice: «Iată, taină vă spun vouă: Nu toți vom muri, dar toți vom fi schimbați, deodată, într-o clipeală de ochi, la trîmbița de apoi» (I Cor., 15, 51—52; I Tes., 4, 15—17). Astfel se vede că Dumnezeu poate găsi și alte căi pentru schimbarea trupurilor noastre, fără a fi pentru toate nevoie să le treacă, numaidecît, prin moarte și putrezire.

ÎNVĂȚĂCELUL: Toate trupurile moarte trebuie înmormîntate, căci și în Testamentul Vechi, toți drepții au fost înmormîntați, iar uneori trupurile lor au fost chiar ascunse tocmai pentru a nu fi venerate. Așa de pildă, despre trupul lui Moise aflăm următoarele: «Și a murit Moise, robul lui Dumnezeu, acolo, în pămîntul Moabului, după cuvîntul Domnului, și a fost îngropat în vale în pămîntul Moabului, în fața Bet-Peorului, dar nimeni nu știe mormîntul lui nici pînă în ziua de astăzi» (Deut. 34, 5—6). Pe atunci iudeii erau înclinați spre idololatrie și ușor ar fi putut cădea în această greșeală a venerării trupului lui Moise. Deci, dacă i-au ascuns trupul, nu a fost tocmai ca nu cumva, avîndu-l înaintea ochilor, să-l venereze?

PREOTUL: Și după Testamentul Nou, trupurile sfinților sînt îngropate — ca și ale tuturor creștinilor — și numai acelea din ele care fac minuni sînt dezgropate și li se dă o cinste deosebită, dar nu adorare, ca lui Dumnezeu. Prin această cinstire ele nu sînt idololatrizate, căci a venera nu este același lucru cu a idololatriza. În Testamentul Vechi au fost ascunse moaștele lui Moise — și poate ale altor drepți — pentru că iudeii, într-adevăr, fiind înclinați spre idololatrie, avîndu-l, l-ar fi zei-

ficat ca pe vițelul de aur (Ieș., 32, 1—35; Deut., 9, 16). Pentru evitarea acestor rătăciri, era bine să rămînă ascunse trupurile unor bărbați sfinți și drepți, ca Moise, despre care, de altfel, știm că însuși arhanghelul Mihail căuta să nu-l lase în stăpînirea diavolului (Iuda, 1, 9). Pe atunci trupul mort era socotit ca necurat, căci încă nu sosise Hristos cu harul Său sfințitor și deci trupul omenesc era încă nerăscumpărat de sub stăpînirea diavolului.

Iată, să știi și aceasta, că Biserica a cinstit din primele veacuri osemintele mucenicilor, adunîndu-le cu mare evlavie și grijă și zidind altarele bisericilor peste ele, iar mai tîrziu, îngrijindu-se ca în altarul fiecărei biserici, ca și în sfîntul antimis de pe altar, să pună o părticică din sfintele moaște, ceea ce se face pînă azi.

Epistola Bisericii din Smirna despre martiriul sfîntului Policarp, episcopul acelei cetăți († 166), spune: «Noi am strîns oasele lui ca pe un odor mai scump decît aurul și decît pietrele scumpe și le-am așezat unde se cuvine; aici ne vom aduna cu bucurie și Domnul ne va da nouă să sărbătorim ziua nașterii sale celei mucenicești, prin cinstirea biruinței și spre întărirea altor luptători» (Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, IV, 15). Se înțelege că cinstirea sfintelor moaște se îndreaptă tot spre Dumnezeu, a Cărui putere sălășluiește în ele. «Cinstim moaștele mucenicilor ca să adorăm dumnezeiește pe Acela, ai Cărui ucenici sînt, și cinstim pe slujitori în așa fel, ca cinstea lor să treacă asupra Stăpînului care a zis: «Cel ce vă primește pe voi pe Mine Mă primește» (Fer. Ieronim, *Epistola către Prezbiterul Ruperiu*, 37, I).

Capitolul 8

CULTUL SFINTELOR ICOANE

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii creștini se miră că noi ne închinăm la icoane.

PREOTUL: Sfînta Scriptură oprește închinarea la chipuri cioplite și la alte asemănări văzute (Ieș., 20, 4; Lev., 26, 1; Deut., 5, 8; Fapte, 7, 9). Dar prin aceasta oprește numai închinarea întemeiată pe socotința că chiar aceste chipuri trebuie cinstite ca dumnezei, adică oprește închinarea la idoli. Nu oprește însă cinstirea unor semne și înfățișări ale lui Dumnezeu și ale sfinților, cînd această cinstire nu rămîne în materia din care sînt făcute, ci duce gîndul nostru la Dumnezeu, de la sfîntul cel închipuit de ea. Am văzut cinstirea ce se dă unor brîie și ștergare de pe trupul apostolului Pavel. În Vechiul Testament se vorbește despre doi Heruvimi sculptați, așezați deasupra chivotului Legii sau în covoarele din locașul sfînt (Ieș., 25, 18—22; 26, 32). Înaintea lor se tămîia și se făceau închinăciuni (Ios., 7, 6). Precum ne ajutorăm de cuvînt ca să ne ridicăm la cele mai presus de cuvînt, tot așa ne folosim și de icoană,

ca să ne ridicăm mai presus de icoană. Și precum Dumnezeu vrea ca auzul nostru să se sfințească prin cuvinte curate, așa vrea ca și vederea noastră să se sfințească prin icoane cuvioase, ca să pătrundă în suflet gîndiri curate prin amîndouă aceste simțiri superioare.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar se spune că nu trebuie să ne închinăm icoanelor, pentru că Dumnezeu este cu totul diferit de icoane, oricît de prețios ar fi materialul din care sînt făcute și oricît de artistic ar fi executate. Căci Apostolul Domnului grăiește lămurit: «Dacă sîntem neam al lui Dumnezeu, nu trebuie să credem că dumnezeirea este asemenea aurului sau argintului sau ca marmora cioplită de meșteșugul și de gîndirea omului» (Fapte, 17, 29).

PREOTUL: Aici nu cultul sfintelor icoane se înlătură, ci înțelegerea greșită a păginilor de a confunda pe Dumnezeu cu materia, cioplită artistic, a chipurilor de idoli reprezentînd pe zeii păginilor atenieni. Apostolul Pavel tocmai aceasta vrea să le arate învățaților atenieni, în cuvîntarea sa din Areopag, că dacă noi, oamenii — după cum și ei înșiși credeau — «sîntem neam al lui Dumnezeu», adică avem suflet imaterial care este chipul lui Dumnezeu în noi, de aici putem deduce că Dumnezeu este și El imaterial ca și sufletul nostru pe care îl avem de la El și după care sîntem înrudiți cu El. Dumnezeu nu poate fi socotit identic, și nici confundat, cu materia unor statui de zei ca cele din templele păgîne ale Atenei. Ci trebuie să spunem că Dumnezeu este străin față de orice materie și de aceea este de neînțeles a-L confunda cu o statuie oarecare, oricît de prețios ar fi materialul din care este turnată și oricît de genială ar fi creația artistului care a executat-o.

În Ortodoxie susținem întocmai acest adevăr. Avem icoane sfințite, de aur, de argint etc., executate cu măiestrie și cu talent, dar nu susținem deloc că Dumnezeu este identic și omogen cu argintul icoanei care-I înfățișează chipul. Noi învățăm că există un singur Dumnezeu, iar sfintele icoane ne reprezintă chipul Tatălui, care e Fiul, ori pe Tatăl ca pe un părinte ceresc, ori pe sfinți, ori evenimente din viața Mîntuitorului sau a Bisericii. Ele au deci un rol ajutător în rugăciunea credinciosului și uneori îl ajută să înțeleagă sensuri ale învățăturii creștine. Astfel, în Biserica Ortodoxă icoana are rol pedagogic, ea fiind rezultatul și mijlocul răspîndirii învățăturii noastre despre Dumnezeu.

ÎNVĂȚĂCELUL: Bine, dar icoanele, ca și idolii, fiind simple obiecte materiale, neputincioase, Dumnezeu a osîndit pe cei ce nădăjduiesc vreun ajutor de la ele, căci zice psalmistul: «Idolii neamurilor sînt argint și aur, lucruri de mîini omenești. Gură au și nu vor grăi, ochi au și nu vor vedea, urechi au și nu vor auzi, căci nu este duh în gura lor. Asemenea lor să fie toți cei ce îi fac pe dînșii și se încred în ei» (Ps. 134, 15—18; 113, 12—16).

PREOTUL: Citatul acesta se referă numai la idoli. Dacă cei doi Heruvimi din Vechiul Testament, precum și chipurile de Heruvimi cusute pe catapeteasma de acolo, au fost poruncite de Însuși Dumnezeu, nu este cu putință ca sfintele icoane să fie oprite de El. Și dacă cei ce au cinstit și s-au închinat chipurilor Heruvimilor în Testamentul Vechi, la porunca directă a lui Dumnezeu, chiar atunci cînd idololatria era foarte aspru condamnată, n-au putut cădea nicidecum în osîndă, atunci nu pot fi osîndiți nici cei ce cinstesc sfintele icoane. Idolii, într-adevăr, sînt neputincioși, dar sfintele icoane adeseori au dat dovadă că au în ele putere dumnezeiască de a face minuni, punînd în uimire uneori o lume întreagă; însuși acest fapt este foarte grăitor în privința atitudinii pe care trebuie să o avem față de sfintele icoane.

ÎNVĂȚĂCELUL: Am auzit pe unii spunînd că cinstirea lui Dumnezeu în icoane — și mai ales cinstirea icoanelor cu chipul lui Dumnezeu pe ele — ar fi ceva păgînesc, pentru că numai păgînii și-au făcut asemănări ale lui Dumnezeu în diferite feluri și li s-au închinat, după cum ne mărturisește apostolul Pavel: (Păgînii) «au schimbat slava lui Dumnezeu celui nestricăcios întru asemănarea chipului omului stricăcios și a păsărilor și a dobitoacelor cu patru picioare și a tîrîtoarelor» (Rom., 1, 23). Or, este absurd să ne întoarcem la idoli sau la un astfel de păgînism.

PREOTUL: Aici este vorba de idoli și de rătăcirea păgînilor relativ la credința lui Dumnezeu, iar nu la sfintele icoane ale creștinilor, care sînt cu totul altceva. În sfintele icoane, creștinii niciodată nu L-au închipuit pe Dumnezeu ca stricăcios sau ca animal cu patru picioare sau ca tîrîtor, ci, dimpotrivă, L-au zugrăvit așa cum S-a descoperit El oamenilor. Prin aceasta, creștinii și-au făcut o idee mai clară și mai precisă despre adevăratul Dumnezeu. Tocmai din acest motiv, sfintele icoane au fost întotdeauna un mijloc foarte potrivit pentru adîncirea evlaviei,

mai ales la neștiutorii de carte, dar și la oricare om. Prin aceasta, și artiștii pictori și-au pus talentul în slujba și mărirea lui Dumnezeu, Care i-a înzestrat pe ei.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dumnezeu nu poate fi văzut de oameni; de aceea nimeni nu știe cum este El și nu-I poate zugrăvi fața în icoane sau să facă o asemănare a chipului Său cel adevărat, căci Domnul a zis: «Nu poate omul să vadă fața Mea și să fie viu» (Ieș., 33, 20), iar Evanghelistul, la fel, a zis: «Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată» (Ioan, 1, 18; I Ioan, 4, 12). Apostolul a zis, de asemenea: «Cel ce singur are nemurirea (Dumnezeu) și locuiește întru lumina cea neapropiată, pe Care nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici poate să-L vadă, Lui cinste și stăpînire veșnică, Amin!» (I Tim., 6, 16).

PREOTUL: Este adevărat că pe Dumnezeu nimeni nu-L poate vedea în ființa Sa, așa cum este, deoarece El este Duh (Ioan, 4, 24), nevăzut ochiului material al omului și este nemărginit, încît nu numai ochiul, dar nici mintea sau priceperea omului nu-L poate cuprinde, pentru că tot ceea ce ține de om este limitat, finit, iar Dumnezeu este infinit. De aceea, nu-i de mirare că este cu neputință a-L vedea cineva așa cum este. Arhiereii Vechiului Testament, cînd intrau o dată pe an în Sfînta Sfintelor, unde Se arăta în locașul Său văzut (în templu), tămîiau mult, potrivit unei rînduieli dumnezeiești, ca să nu vadă cumva pe Dumnezeu și să moară (Ieș., 30, 10; Lev., 16, 2, 12—13). Cei trei apostoli au căzut la pămînt atunci cînd Iisus Hristos, pe muntele Tabor, Și-a arătat strălucirea dumnezeirii în trupul Său (Matei, 13, 6); străjerii de la Mormîntul Domnului au căzut la pămînt, «s-au făcut ca niște morți», cînd au văzut îngerul Domnului coborît deasupra mormîntului (Matei, 28, 4). Apostolul Pavel a căzut orbit la pămînt, cînd a auzit glasul lui Hristos-Dumnezeu pe drumul spre Damasc (Fapte, 9, 3—8). Astfel, pentru oamenii muritori și mărginiți, vederea lui Dumnezeu a rămas o imposibilitate.

Totuși Biblia — și chiar istoria — ne mărturisește că au existat teofanii, hristofanii sau pneumatofanii (cazuri cînd Dumnezeu, Hristos ori Duhul Sfînt S-au arătat). Este cumva o contrazicere între aceste arătări și cele spuse mai sus, că Dumnezeu nu poate fi văzut de oameni? Nu! Căci dacă oamenilor le este cu neputință a vedea vreodată ființa lui Dumnezeu, în schimb, Dumnezeu Se poate face văzut ochiului și minții omenești în diferite chipuri sau sub diferite forme, fără ca omul să moară. Astfel:

Pe Dumnezeu-Tatăl L-a văzut Avraam în chipul a trei călători la stejarul Mamvri (Fac., 18, 1—3); L-a văzut Iacov, care a zis apoi: «Am văzut pe Dumnezeu față către față și mîntuit a fost sufletul meu» (Fac., 32, 30); L-a văzut Moise tot în chip de om, grăind cu el «față către față», «cum ar grăi cineva către prietenul său» (Ieș., 33, 11); tot Moise L-a văzut pe muntele Horeb în rugul care ardea și nu se mistuia (Ieș., 3, 2—4); L-a mai văzut apoi Isaia, proorocul, după cum însuși mărturisește: «O, ticălosul de mine! că m-am umilit fiindcă sînt om și buze necurate avînd, locuiesc întru popor care are buze necurate și pe Împăratul Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei» (Isaia, 6, 5); L-a văzut sfîntul prooroc Daniel în chip de om bătrîn și într-un cadru foarte minunat (Dan., 7, 9—10). Iarăși, Amos, proorocul, ne mărturisește zicînd: «Văzut-am pe Domnul șezînd pe Altar» (9, 1). Însuși Dumnezeu a anunțat că Se va arăta unora în chip văzut, după cum spune Cartea Sfîntă: «Apoi a zis către ei (lui Aaron și surorii lui, Mariam): «Ascultați cuvintele Mele: De este între voi vreun prooroc al Domnului, Mă arăt lui în vedenie și în somn vorbesc cu el. Nu tot așa am vorbit cu robul Meu Moise... Cu el grăiesc gură către gură, la arătare și aievea, iar nu în ghicituri, și el vede fața Domnului...» (Num., 12, 6—8).

Pe Dumnezeu-Fiul L-au văzut în chip de om preamărit: Daniel proorocul (Dan., 7, 13—15); diaconul Ștefan (Fapte, 7, 55—56); apostolul Pavel pe drumul Damascului (Fapte, 9, 3, 5) precum și dumnezeiescul evanghelist Ioan (Apoc., 1, 8, 12—13, 20 ș.a.).

Pe Dumnezeu-Duhul Sfînt L-au văzut sfîntul Ioan Botezătorul la Botezul Domnului, în chip de porumbel (Matei, 3, 16; Luca, 3, 21—22); apostolii, la primele Rusalii creștine, în chip de limbi de foc (Fapte, 2, 1—4).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă icoanele sînt plăcute lui Dumnezeu și sînt învrednicite de puterea harului dumnezeiesc, de ce nu pedepsește Dumnezeu pe cei care le hulesc, le profanează și le distrug?

PREOTUL: Trebuie știut că icoana are ca model pe Însuși Iisus Hristos, Care la ai Săi a venit (Ioan, 1, 11) și în mijlocul lor și cu ei a trăit. Dumnezeu nu pedepsește pe păcătoși și pe hulitori. El îi rabdă în-

delung, pentru că nu vrea moartea păcătoșilor, ci întoarcerea și îndreptarea lor. De aceea le dă timp de pocăință. Nici chiar pe cei ce hulesc sau distrug Biserica nu-i pedepsește îndată, după cum nici pe cei ce au răstignit pe Fiul Său nu i-a pedepsit îndată.

Însă îi așteaptă pe toți, în viața de dincolo, și numai la judecata cea de apoi îi va răsplăti fiecăruia după faptele lui (Rom., 14, 10; II Cor., 5, 10).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar prin închinarea la icoane noi ajungem a ne închina oamenilor, deci a ne închina la chipurile sfinților, care au fost oameni ca și noi, slujim făpturilor și ne închinăm lor, nu lui Dumnezeu!

PREOTUL: Nu-i deloc așa cum gîndești frăția ta. Eu ți-am arătat mai sus că noi nu ne închinăm la icoane ca lui Dumnezeu, nici le cinstim ca pe niște dumnezei, cum făceau închinătorii la idoli.

Noi ne ajutăm privind la sfîntul făcut pe icoană, mintea noastră pătrunde mai ușor la sfîntul respectiv cel de dincolo de icoană și îi cerem să se roage pentru noi. Adu-ți aminte că și noi sîntem făcuți după chipul lui Dumnezeu (Fac., 1, 26—27), iar sfinții lui Dumnezeu, care s-au desăvîrșit în faptele cele bune, au ajuns într-o măsură să fie și după asemănarea lui Dumnezeu; căci toți am fost făcuți după chip, dar după asemănare rămîne la voința noastră și la darul lui Dumnezeu să ajungem. Cine se silește să ajungă desăvîrșit în fapta cea bună se face și un dumnezeu după dar. Iar cum că și oamenii se numesc, în acest fel, dumnezeu, ne arată Sfînta Scriptură: «Eu am zis: dumnezei sînteți și fiii Celui Preaînalt toți» (Ps. 81, 6).

Deci, cinstim (venerăm) icoanele Sfinților lui Dumnezeu ca ale unor dumnezei după dar. Îi cinstim prin ele pe cei ce au pe Dumnezeu în ei.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar nu se supără Dumnezeu cînd noi cinstim icoanele sfinților și ne închinăm lor?

PREOTUL: Nicidecum, căci Dumnezeu slăvește pe cei ce Îl slăvesc pe El în cer și pe pămînt, că auzi ce zice: Viu sînt Eu, zice Domnul, și voi slăvi pe cei ce Mă vor slăvi pe Mine (Pilde, 3, 35; Isaia, 60, 21; Col., 3, 4; II Tes., 2, 14; II Tim., 2, 10 ș.a.). Dumnezeu este preamărit în lume prin faptele cele bune ale sfinților (vezi Matei, 5, 16; I Petru, 2, 12) și El preamărește atît pe pămînt, cît și în cer, pe cei ce-L proslăvesc pe El

(Ps. 149, 5; Ioan, 17, 24 ș.a.). Așadar, noi cinstim icoanele sfinților sau ale Mîntuitorului și ale Maicii Domnului și facem acest lucru spre slava lui Dumnezeu, după cum ne învață marele apostol Pavel zicînd: «De aceea, ori de mîncați, ori de beți, sau altceva de faceți, spre slava lui Dumnezeu să le faceți» (I Cor., 10, 31; Filip., 2, 15; I Petru, 2, 12 ș.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar icoanele sînt lucruri făcute de oameni; unde se arată în Sfînta Scriptură că Dumnezeu a dat poruncă a se face lucruri de mîini omenești spre slava Lui?

PREOTUL: Eu ți-am arătat mai sus destul de clar acest lucru, dar dacă vrei să știi mai luminat, citește cu atenție în Sfînta și dumnezeiasca Scriptură în aceste locuri: Ieș., 25, 1—40; 26, 1—37; 27, 1—21 ș.a. E clar că Dumnezeu a poruncit să se facă multe lucruri care să fie cinstite de oameni spre slava Lui. Tot despre aceasta vezi și la sfîntul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, cap. 16 ș.a. În toate a făgăduit Dumnezeu să fie prezent.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se arată în Sfînta Scriptură că Dumnezeu a dat poruncă să fie cinstite icoanele făcute de mîini omenești, punîndu-se în fața lor candele, sfeșnice cu lumînări aprinse și tămîindu-se înaintea lor, așa cum fac preoții noștri prin biserici și creștinii prin casele lor?

PREOTUL: Eu despre aceasta ți-am arătat mai sus, dar ca să ții minte mai cu întemeiere, ascultă:

Dumnezeu a poruncit lui Moise să facă cortul adunării, cerînd să I se aducă prinoase, ca: «aur, argint și aramă; mătase violetă, purpurie și stacojie, în și păr de capră; piei de berbec vopsite roșu... untdelemn pentru candele, aromate pentru mirul de uns și pentru miresme de tămîiere... Din acestea să-Mi faci locaș sfînt și voi locui în mijlocul lor» (Ieș., 25, 2—8). În acest cort sfînt a poruncit Dumnezeu ca, pe lîngă celelalte lucruri, să fie puși doi Heruvimi: «Și vei face doi Heruvimi de aur; și să-i faci ca dintr-o bucată... să pui un Heruvim la un capăt și un Heruvim la celălalt capăt al capacului...» (Ieș., 25, 18—19). Iar sicriul mărturiei era «din lemn de salcîm, de doi coți și jumătate de lung și de un cot și jumătate de lat și de un cot și jumătate de înalt» (Ieș., 25, 10). Apoi, în fața acestui sicriu, cu cei doi Heruvimi, a dat poruncă să se facă sfeșnic

de aur curat, zicînd: «Și vei face sfeșnic de aur curat, sfeșnicul să-l facă bătut în ciocan, fusul, brațele, cupele, nodurile și florile lui să fie dintr-o bucată» (Ieș., 25, 31—32). Dar nu numai sfeșnic a poruncit să se facă înaintea sicriului celui cu Heruvimi, ci și candele: «Și vei face șapte candele și vei pune în ele fețtile ca să lumineze latura din fața lui» (Ieș., 25, 37); și iarăși: «Vei pune candelele și la altarul de aur al tămîierii, înaintea sicriului mărturiei» (Ieș., 40, 4—5).

Făcînd cortul mărturiei și sicriul Legii cu Heruvimi, și sfeșnicul și candelele, Moise a împlinit porunca lui Dumnezeu. Înaintea sicriului Legii, Domnul însuși a poruncit să se tămîieze cu miresmele tămîierii. Oare nu erau toate acestea lucruri făcute de mîini omenești pe care le-a poruncit Însuși Dumnezeu? Oare n-a dat această poruncă împreună cu făgăduința că El va fi «în ele»?

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar se scrie în Sfînta Scriptură că aceste lucruri făcute de mîini omenești în cortul mărturiei au fost sfințite la porunca lui Dumnezeu și că oamenii se închinau înaintea lor și aprindeau candele și lumînări, cum fac preoții în biserici și creștinii prin casele lor, înaintea icoanelor?

PREOTUL: Auzi ce zice Dumnezeu lui Moise: «Și vei face untul de lemn, ungere sfîntă, mir alcătuit după meșteșugul făcătorului de aromate; acesta va fi mirul pentru sfînta ungere; și vei unge cu el cortul adunării, chivotul Legii și toate lucrurile din cort, masa și toate cele de pe ea, sfeșnicul și toate lucrurile lui și altarul tămîierii. De asemenea, și altarul arderilor de tot și toate lucrurile lui și baia și postamentul ei. Și să le sfințești pe acestea și va fi sfințire mare: Tot ce se va atinge de ele se va sfinți» (Ieș., 30, 25—29).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se scrie ca oamenii să se închine la aceste lucruri?

PREOTUL: Dacă ai fi citit cu atenție Sfînta Scriptură, nu mai era nevoie să mă întrebi aceste lucruri. Dar și la această întrebare îți voi răspunde cît mai pe scurt. Auzi ce zice Sfînta Scriptură în această privință: «Și sculîndu-se David de la pămînt s-a spălat și s-a uns și și-a schimbat hainele și intrînd în Casa Domnului (biserica), s-a închinat Lui» (II Regi, 12, 20). Dar auzi și de Iisus al lui Navi, care «și-a sfîșiat hainele sale și a căzut cu fața la pămînt înaintea chivotului Domnului și au stat așa pînă seara, el și bătrînii lui Israel, și și-au pus cenușă pe capetele lor» (Iosua Navi, 7, 6; Num., 20, 6; Apoc., 19, 4).

ÎNVĂȚĂCELUL: Unde se vorbește însă de aprinderea lumînărilor înaintea acestor lucruri sfinte, la porunca lui Dumnezeu?

PREOTUL: Auzi ce spune Sfînta Scriptură în privința aprinderii lumînărilor înaintea locurilor sfințite, la porunca lui Dumnezeu: «Poruncește fiilor lui Israel să aducă la tine untdelemn de măsline, curat și limpede, pentru candele, ca să ardă sfeșnicul pururea înaintea perdelei în cortul adunării și-l vor aprinde Aaron și fiii lui, înaintea Domnului, ca să ardă totdeauna de seara pînă dimineața. Acesta este așezămînt veșnic în neamul vostru. Candelele să le pună în sfeșnicul cel de aur curat de dinaintea Domnului ca să ardă sfeșnicul de seara pînă dimineața» (Lev., 24, 1—4).

Și în alt loc scrie așa: «Cînd va aprinde Aaron seara candelele, iar va arde miresme. Această tămîiere neîntreruptă se va face pururea înaintea Domnului, din neam în neam» (Ieș., 30, 7—8, ș.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se scrie în Sfînta Scriptură că au voie creștinii să țină aceste icoane sfințite prin casele lor? Dacă sînt sfințite, nu trebuie ei să le ducă în biserică, iar nu să le țină în casele lor, unde se fac atîtea păcate?

PREOTUL: Sfînta Scriptură ne arată că chiar chivotul Domnului, care stătea în cort (vezi II Regi 7, 2), era ținut uneori prin casele oamenilor: «Și-a șezut chivotul Domnului în casa lui Obed-Edom Gateanul trei luni și a binecuvîntat Domnul pe Obed-Edom și toată casa lui» (II Regi 6, 11—12; vezi și la 7, 6 ș.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Unde se arată în Sfînta Scriptură că aceste lucruri sfinte (icoanele) făceau minuni?

PREOTUL: Ai văzut mai sus că Dumnezeu l-a binecuvîntat pe Obed-Edom și toată casa lui. El a dat putere acelor lucruri făcute de mîini omenești — și sfințite la porunca Lui — să facă minuni cu cei buni și să pedepsească pe cei răi, care nu le-au dat cinstea cuvenită (vezi despre aceasta pe larg la cartea I-a Regi, cap. 5, 1—8 și altele).

ÎNVĂȚĂCELUL: Am înțeles, din cele de pînă aici, că Dumnezeu a poruncit a se face diferite lucruri de mîini omenești, care s-au sfințit tot la porunca lui Dumnezeu și că, deci, sfintele icoane sînt, într-adevăr, lucruri făcute de mîini omenești, dar spre slava lui Dumnezeu în Biserica Sa.

Am mai înțeles că Dumnezeu a dat poruncă de a se aprinde candele și lumînări în sfeșnice și a se tămîia înaintea lucrurilor făcute de mîini omenești și sfințite spre slava Sa. Iarăși am înțeles că Dumnezeu, prin lucrurile cele făcute de mîini omenești, spre slava Sa, face minuni și binecuvintează pe cei credincioși care țin aceste lucruri sfințite în casele lor și că El pedepsește pe cei ce defaimă lucrurile cele sfințite spre slava Sa, cum sînt și sfintele icoane, așa cum a pedepsit pe filistenii care au luat chivotul Legii Domnului în robie și nu i-au dat cinstea cuvenită (I Regi 5, 1—2 ș.a.).

Capitolul 9

VENERAREA SFINTEI CRUCI

ÎNVĂȚĂCELUL: Aud pe mulți mirîndu-se că noi ne închinăm la cruce.

PREOTUL: Sfinta Cruce a fost altarul pe care s-a adus jertfa cea adevărată pentru oamenii din toate timpurile. Iisus a fost și jertfa adevărată și preotul care a adus-o, cîștigînd prin ea mîntuirea noastră, după cum ne adevărește Sfinta Scriptură, zicînd: «Iar Iisus venind Arhiereu al bunătăților viitoare... nu cu sînge de țapi sau de viței, ci cu însuși Sîngele Său a dobîndit veșnică răscumpărare. Căci dacă sîngele taurilor și al țapilor și cenușa junicii stropind pe cei spurcați îi sfințește spre curățirea trupului, cu cît mai mult Sîngele lui Hristos, Care prin Duhul cel veșnic pe Sine S-a adus jertfă fără de prihană lui Dumnezeu, va curăți cugetul vostru de faptele cele moarte, ca să slujiți Dumnezeului Celui viu?» (Evr., 9, 11—14).

Iar sfîntul Chiril al Ierusalimului zice: «Mîntuitorul a suferit toate aceste patimi ca să împace prin Sîngele Crucii pe cele din cer și pe cele de pe pămînt (Col. 1, 20). Din pricina păcatelor, erau dușmani ai lui Dumnezeu și Dumnezeu hotărîse ca păcătosul să moară. Trebuia să se în-

timple una din două: sau ca Dumnezeu, ca unul ce-și îndeplinește spusele, să-i omoare pe toți, sau să anuleze hotărîrea, ca unul ce este iubitor de oameni. Totuși, privește la înțelepciunea lui Dumnezeu! A menținut cu adevărat și hotărîrea și Și-a arătat cu putere iubirea de oameni! În trupul răstignit pe lemnul Crucii, Hristos a luat păcatele, pentru ca prin moartea Lui noi să murim pentru păcate și să trăim pentru dreptate (I Petru, 2, 24). Nu era om de rînd Cel ce a murit pentru noi. Nu era oaie necuvîntătoare. Nu era înger numai, ci Dumnezeu întrupat! Nu era atît de mare nelegiuirea păcătoșilor, pe cît de mare era dreptatea Celui Care a murit pentru noi» (*Cateheza a XIII-a*, vol. II, p. 349).

În Sfînta Scriptură, cuvîntul cruce are două înțelesuri: a) un înțeles spiritual (întrebuințat mai rar); b) un înțeles material, propriu sau obișnuit, însemnînd lemnul Crucii sau Crucea de lemn compusă din două lemne puse de-a curmezișul, cum au fost cele pe care a fost răstignit Mîntuitorul.

a. Înțelesul spiritual al cuvîntului Cruce este redat în cuvintele Mîntuitorului: «Oricine voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Marcu, 8, 34). «Și cel care nu-și ia crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine» (Matei, 10, 38).

b. Celălalt înțeles este folosit mai des în Sfînta Scriptură. El este evident în texte precum sînt următoarele: «Și ducîndu-Și crucea Sa, a ieșit din cetate, la locul numit al Căpățînii, care evreiește se zice Golgota» (Ioan, 19, 17). «Și ieșind afară, au găsit pe un om din Cirene cu numele Simon; pe acesta l-au silit să ducă crucea Lui» (Matei, 27, 32; Marcu, 15, 21). «Și stăteau lîngă crucea lui Iisus mama Lui și sora mamei Lui, Maria lui Cleopa, și Maria Magdalena» (Ioan, 19, 25). Mai găsim și cuvintele: «Mîntuiește-Te pe Tine însuți și Te pogoară de pe cruce» (Marcu, 15, 30).

c. În înțelesul obișnuit, în vorbirea de toate zilele (nu și în Sfînta Scriptură), cruce mai înseamnă și semnul crucii făcut cu mîna dusă la frunte, la piept și la cei doi umeri (vezi capitolul următor).

Crucea, ca mijloc de mîntuire a oamenilor, a fost prefigurată în Testamentul Vechi, prin «șarpele de aramă» (Num., 21, 9), arătată de Mîntuitorul în Noul Testament (Ioan, 3, 14—15).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum este posibil să cinstim noi obiectul care a servit ca instrument de chinuire pentru Mîntuitorul nostru?

PREOTUL: Noi trebuie să cinstim Sfînta Cruce cît se poate mai mult, deoarece Iisus Hristos a iubit Crucea și a îmbrățișat-o pe ea cu iubire și a ars pe ea, ca pe un altar, păcatul nostru. Crucea arată rușinea noastră, iar nu a Domnului; din partea Domnului arată iubire. Deci, gîndul la ea ne face pe de o parte să ne rușinăm și să ne căim de păcatele noastre și să luptăm împotriva lor, îmbrățișînd și noi Crucea cum a îmbrățișat-o Domnul. Iar pe de altă parte, să ne înduioșăm de dragostea Lui cu care ne-a mîntuit prin Cruce din păcatele noastre și să o slăvim. Desigur că obiectele care ne aduc întristare și durere pentru pierderea unei persoane scumpe nu le cinstim, dar Crucea Domnului nu ne-a adus numai întristare, ci și bucurie și mîntuire. Căci ea n-a fost, cum socotesc unii, o simplă spînzurătoare, ci a fost altar de jertfă pe care s-a adus cea mai mare și mai prețioasă jertfă cu putință, pentru mîntuirea noastră.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă este vorba să cinstim Crucea, atunci trebuie să cinstim nu numai Crucea, ci și piroanele, cununa de spini, pe Pilat și pe Iuda, pe arhiereii Ana și Caiafa, pe ostașii batjocoritori, pentru că tot atît au contribuit și aceștia, cît și Crucea, la mîntuirea noastră.

PREOTUL: Nu putem să cinstim pe Pilat, pe Iuda, pe arhierei, pe ostașii batjocoritori și ucigași ai Domnului, pentru că trebuie să ținem seama de intenția pe care au avut-o ei cînd au contribuit la patimile și la moartea Domnului. Scopul lor era de a-L batjocori, de a-L rușina și de a-L chinui, omorîndu-L ca să nu mai fie. Cît privește cununa de spini, piroanele etc., noi le cinstim și pe acestea, pentru că au atins trupul Domnului, dar nu ca pe Cruce, căci nicăieri în Sfînta Scriptură nu ni se spune că am fi fost împăcați cu Dumnezeu prin ele, și nici n-au fost prefigurate în Testamentul Vechi precum a fost Crucea. Iată deci pentru ce cinstim Sfînta Cruce mai mult decît pe acestea.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă este așa și trebuie să cinstim Crucea lui Hristos, atunci trebuie să cinstim numai Crucea cea adevărată, pe care a fost răstignit Domnul Iisus Hristos, iar nu și toate crucile făcute de

oameni, pentru că acestea, fiind lucrate de oameni păcătoși, nu pot fi sfinte și vrednice de a fi venerate.

PREOTUL: Dar atunci și cu Biblia ar trebui să facem tot așa. Astăzi avem foarte multe Biblii și — prin asemănare cu cele ce spui dumneata — ar trebui să o respectăm numai pe cea originală, iar nu și pe toate celelalte tipărite de culegători și de tipografi păcătoși sau necreștini. Aceasta ar fi însă ceva de neînțeles pentru un om cu mintea întreagă, cum de neînțeles este și obiecțiunea dumitale de mai sus.

ÎNVĂȚĂCELUL: Crucea — zic unii — nu trebuie păstrată în afară, pe piept, în biserici și în case etc., ci în lăuntrul nostru, în suflet.

PREOTUL: Cine o are în suflet, și cînd o vede în afară se bucură. Cea din afară întărește pe cea din lăuntru, căci totdeauna obiectele din afară trezesc și întăresc sentimentele cele din lăuntrul nostru; ca simțămînt de evlavie a fost produsă tot prin cea din afară. Cine este următor al Crucii lui Hristos iubește și crucea cea din lăuntru și cinstește cu evlavie și credință și pe cea din afară.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cine a hotărît scopul acesta, de a binevoit Domnul să moară pe Cruce?

PREOTUL: La această întrebare ne răspunde nouă dumnezeiescul părinte Maxim Mărturisitorul, arătînd că Sfînta Treime a voit așa: «Acesta a fost, așadar, scopul Domnului, ca, pe de o parte, să asculte de Tatăl pînă la moarte ca un om, pentru noi păzind porunca Aceluia; iar, pe de altă parte, să biruiască pe diavol, pătimind de la el, prin cărturari și farisei, puși la lucru de el. Astfel că, lăsîndu-Se de bună voie învins, a învins pe cel ce nădăjduia să-L învingă și a scăpat lumea de stăpînirea lui» (*Filocalia* II, p. 9).

ÎNVĂȚĂCELUL: Mai este vreun loc în Sfînta Scriptură în care să se arate despre puterea Crucii și că pe ea a folosit-o Mîntuitorul nostru spre mîntuirea noastră?

PREOTUL: Ascultă-l pe marele apostol Pavel care se laudă cu Crucea Domnului zicînd: «Cuvîntul Crucii, pentru cei ce pier este nebunie; iar pentru noi, cei care ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu» (I Cor., 1, 18). Și iarăși zice: «Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decît numai în Crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu, pentru lume» (Gal., 6, 14). Iar cum că prin Cruce s-a omorît vrajba și cum că prin Cruce a împăcat Mîntuitorul pe oameni cu Dumnezeu, ascultă: «El este pacea noastră, El care a făcut din cele două lumi — una, surpînd peretele cel din mijloc al despărțiturii..., ca pe cei doi să-i zidească întru Sine, într-un om nou și să întemeieze pacea și să-i împace cu Dumnezeu pe amîndoi, uniți într-un singur trup prin Cruce, omorînd prin ea vrăjmășia» (Efes., 2, 14—16). Și iarăși zice: «Că întru El a binevoit să locuiască toată plinirea, și printr-Însul să le împace pe toate cu Sine, fie cele de pe pămînt, fie cele din ceruri, făcînd pace prin El, prin sîngele Crucii Sale» (Col., 1, 19—20). Și iarăși: «Ștergînd zapisul ce era asupra noastră, care era potrivnic nouă cu rînduielile lui, și l-a luat din mijloc, pironindu-l pe Cruce. El a dezbrăcat începătoriile și stăpîniile și le-a dat de ocară în văzul tuturor, biruind asupra lor prin Cruce» (Col., 2, 14—15).

Prin Cruce S-a înălțat Iisus Hristos la mărire (Filip., 2, 8—9; Luca 24, 26; Ioan 17, 1). Dacă Crucea ar fi fost lucru de rușine pentru El, nu S-ar fi înălțat prin ea.

Capitolul 10

SEMNUL CRUCII

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar ce rost are semnul crucii, cu care ne închinăm?

PREOTUL: Orice creștin, care este adevărat fiu al Bisericii celei dreptmăritoare a lui Hristos și care trăiește în viață cu evlavie și frică de Dumnezeu — cînd începe o sfîntă rugăciune sau o termină, la începutul unei cărți sfinte, la începutul și sfîrșitul unui lucru, la plecarea în călătorie și la întoarcerea din ea, cînd este tulburat de vreo frică, de vreo veste rea sau de oarecare gînduri rele, cînd se scoală și se culcă, cînd stă la masă și cînd se scoală de la masă — îndată se însemnă pe sine cu semnul Sfintei Cruci pe care îl face cu mîna pe fața sa, aducîndu-și aminte de puterea cea nemăsurată a Celui ce a sfințit Crucea cu preacurat și preascump Sîngele Său și a lăsat-o nouă ca pe o armă nebiruită împotriva diavolului și ca pe un semn dumnezeiesc, după cum se scrie: «Dat-ai celor ce se tem de tine, Doamne, semn ca să fugă de la fața arcului» (Ps. 59, 4) și iarăși: «Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne» (Ps. 4, 6). Noi știm că la rugăciune trebuie

și trupul nostru, cu toate mădularele sale, să ia parte. Între acestea, mîinile au un rol important în exprimarea rugăciunii.

Iată cîteva mărturii din Sfînta Scriptură:

Iacov a binecuvîntat cu mîinile sale pe fiii lui Iosif, după cum este scris: «Și Iosif i-a luat pe amîndoi feciorii săi, pe Efraim cu dreapta sa în fața stîngii lui Israel, iar pe Manase cu stînga sa în fața dreptei lui Israel, i-a apropiat de el. Dar Israel și-a întins mîna dreaptă și a pus-o pe capul lui Efraim, care era cel mai tînăr, iar mîna stîngă a pus-o pe capul lui Manase. Dinadins și-a încrucișat mîinile fiindcă Manase era cel dintîi născut. Și i-a binecuvîntat pe ei...» (Fac., 48, 13—15).

Hristos a binecuvîntat cu mîinile pe copii și pe apostoli. Despre binecuvîntarea copiilor ne istorisește Sfînta Scriptură astfel: «Și cuprinzîndu-i cu brațele, i-a binecuvîntat, punîndu-Și mîinile peste ei» (Marcu, 10, 16). Iar despre binecuvîntarea apostolilor ne spune: «Apoi i-a adus afară, spre Betania, și ridicîndu-Și mîinile i-a binecuvîntat» (Luca, 24, 50).

Apostolii au așezat diaconi, preoți și episcopi prin rugăciune și punerea mîinilor (Fapte, 6, 6; 14, 23; I Tim., 5, 22), fapt pentru care Taina preoției era numită «punerea mîinilor preoției». Tot prin rugăciuni și punerea mîinilor împărtășeau apostolii sfînta Taină a Mirului, a împărtășirii Sfîntului Duh, celor botezați (Fapte, 9, 5—6; 8, 14—17 ș.a.). Împărtășirea Sfîntului Duh în această Taină se numea, de asemenea, «punerea mîinilor preoției».

Prin urmare, la rostirea rugăciunii trupul ia și el parte îndeosebi prin acest mădular al său care este mîna. Trebuința de a lua parte și trupul sau cel puțin un organ al trupului, la rostirea rugăciunii, rezultă din îndemnul apostolului: «Preamăriți-L dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, ca unele care sînt ale lui Dumnezeu» (I Cor., 6, 20). Și în alt loc: «Ridicînd mîini curate, fără de mînie și fără șovăire» (I Tim. 2, 8).

În Testamentul Vechi, de asemenea, se practica rugăciunea prin participarea trupului, ca, de pildă, prin îngenunchiere, plecarea capului, lovirea pieptului cu mîna, ridicarea mîinilor ș.a. Psalmistul zice: «Așa Te voi binecuvînta în viața mea, și în numele Tău voi ridica mîinile mele» (Ps. 62, 5).

Semnul Crucii în Vechiul Testament a fost prefigurat în binecuvîntarea lui Iacov (Fac., 48, 14); în ținerea mîinilor lui Moise în chipul Crucii în timpul luptei cu Amalec (Ieș., 17, 11—12).

În Legea darului, a Noului Testament, semnul Crucii se face astfel: se împreună trei degete de la mîna dreaptă (degetul mare, arătătorul și cel mijlociu) și se duc la frunte, apoi la piept, la umărul drept și la umărul stîng, rostind cuvintele: «În numele Tatălui (la frunte) și al Fiului (la piept) și al Sfîntului Duh (la ambii umeri), după care apoi, lăsînd mîna în jos, zicem: Amin!

«În numele Tatălui» însemnează cinstirea lui Dumnezeu Tatăl, Stăpînul tuturor. Coborîrea mîinii la piept rostind cuvintele «și al Fiului» însemnează coborîrea Fiului lui Dumnezeu pe pămînt pentru mîntuirea noastră. Iar ducerea mîinii de la umărul drept la cel stîng rostind cuvintele «și al Sfîntului Duh» însemnează împăcarea noastră cu Dumnezeu și împăcarea cu El, prin harul Sfîntului Duh adus nouă de Dumnezeu Fiul.

ÎNVĂȚĂCELUL: Am auzit că, totuși, nu am avea trebuință de semnul Crucii făcut cu mîna, pentru că Dumnezeu nu cere slujirea mîinilor omenești, căci cei ce se închină lui Dumnezeu trebuie să se închine în duh, și nu în trup, după cuvîntul apostolului: «Dumnezeu... fiind Domnul cerului și al pămîntului nu locuiește în temple făcute de mînă omenească și nici nu este slujit de mîini omenești, căci nu are nevoie de nimic, de vreme ce El ne dă tuturor viață și suflare și toate...» (Fapte, 17, 24—25). Iar Mîntuitorul a vorbit femeii samarinence: «Dar vine ceasul — și acum este — cînd adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr, căci Tatăl astfel de închinători dorește. Duh este Dumnezeu și cei care I se închină să I se închine în duh și în adevăr» (Ioan, 4, 23—24). Deci, închinarea trebuie să fie în duh, iar nu în trup; cu duhul, iar nu cu mîna, în semnul Crucii.

PREOTUL: În citatul prim nu este vorba de semnul sfintei Cruci făcut cu mîna. Aici se spune numai că pe Dumnezeu nu trebuie să-L slujim cu ostenelile mîinilor noastre, cum am slujit pe oarecare om mai mare al nostru. Dumnezeu nu are nevoie de asemenea slujitori, omul

fiind atît de mic față de El, încît în privința aceasta, ca și de altfel în orice privință, nu-I poate folosi cu nimic.

În citatul al doilea, de asemenea, este vorba de cu totul altceva, și anume, că în curînd se va începe o epocă nouă, în care închinarea lui Dumnezeu (cultul dumnezeiesc) va fi mai aproape de desăvîrșire, mai adevărată (lăuntrică și spirituală), iar nu ca pînă atunci, aproape numai formală (exterioară și materială), legată de un anumit fel de locaș (templu), de o anumită localitate (Ierusalim, respectiv Garizim), de o anumită națiune (iudei, sau respectiv samarineni). Căci Dumnezeu este Duh și ca atare nu poate fi cuprins între zidurile unui templu oarecare din Ierusalim — pe muntele Sion, fie în Samaria — pe muntele Garizim — și monopolizat acolo. El este pretutindeni și de aceea închinarea nu trebuie să fie legată de ceva material sau mărginit, ci trebuie a se face «în duh», adică să fie interioară (spirituală), cum nici la samarineni, nici la iudei nu fusese pînă atunci. Această închinare «în duh» este o închinare «în adevăr» sau adevărată — și aceasta va trebui să fie practicată și respectată. Dar prin aceasta nu înseamnă că se înlătură cultul exterior, ci numai că se pune mai multă bază pe cel interior, atît de nesocotit mai înainte; căci și cultul extern este necesar, dat fiind natura dublă a făpturii noastre, trupească și sufletească (Matei, 6, 5—6; 16, 18). Dacă unii cer de la noi numai închinare în duh, pentru ce ei, cînd se roagă, își pleacă genunchii și capetele, își bat piepturile, își ridică mîinile, își împreună mîinile amîndouă și au alte multe manifestări de acestea în vremea rugăciunii? Pentru că și acestea sînt asemănătoare cu facerea semnului Crucii cu mîna, fiind participări ale trupului nostru la rugăciune. Ca și îngenunchierea, ca și plecarea capului, ca și metania sau ca și ridicarea mîinilor în sus, la rugăciune, tot așa și semnul sfintei Cruci, făcut cu mîna, este un semn care arată o ținută religioasă sau o stare sufletească de evlavie în fața lui Dumnezeu, Căruia trebuie să-I slujim și cu sufletul și cu trupul nostru (I Cor., 6, 20; Filip., 1, 10).

Potrivnicii Crucii și ai semnului ei sînt vrăjmașii lui Hristos (Filip., 3, 18—19). Semnul Crucii va vesti venirea a doua a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: «Atunci se va

arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plînge toate neamurile pămîntului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și cu slavă multă» (Matei, 24, 30—31). Acel semn este Crucea, deoarece ea este semnul puterii și al biruinței lui Hristos (I Cor., 1, 18; Col., 2, 15).

Satana urăște foarte semnul Crucii, căci este arma cea nebiruită cu care Hristos a biruit și a prădat iadul — și de aceea îndeamnă pe toți cei rătăciți de la adevăr, care îi slujesc lui, să hulească și să vrăjmășească Crucea lui Hristos, căci după cum ciinele fuge de bățul cu care a fost lovit, tot așa și diavolul fuge de Crucea care îi amintește că prin ea a fost bătut (Sfîntul Chiril al Ierusalimului, *op. cit.*, p. 256).

ÎNVĂȚĂCELUL: Am auzit că au fost în vechime semne care închipuiau Crucea Domnului nostru Iisus Hristos.

PREOTUL: Crucea Domnului nostru Iisus Hristos a fost închipuită tainic, în Legea Veche, și prin semnul T, care apără pe cei ce îl au pe fruntea lor (Iez., 9, 4—6), sau prin pecetea lui Dumnezeu care păstrează nevătămați pe cei ce o au însemnată pe frunțile lor (Apoc., 7, 2—4; 9, 4).

Capitolul 11

RUGĂCIUNILE PENTRU CEI MORȚI

ÎNVĂȚĂCELUL: La ce pot ajuta rugăciunile pentru răposați, odată ce ei sînt judecați și s-a hotărît soarta fiecăruia?

PREOTUL: Primul lucru ce se întîmplă fiecărui suflet, îndată după moartea omului, este judecata. Această judecată care se face cu fiecare suflet în parte se numește judecata particulară și se deosebește de judecata cea de obște sau universală, cea de la sfîrșitul lumii, de după învierea trupurilor. Prin această judecată particulară se cercetează starea în care iese omul din viața pămînteasc. Dacă această stare este bună, sufletul este dus de îngeri în fericire, iar dacă este rea, este luat de duhurile cele necurate la chinuri. Fericirea la care sînt duși cei găsiți vrednici se numește «sînul lui Avraam» (Luca, 16, 22) sau «rai» (Luca, 13, 43), iar chinurile la care sînt supuși păcătoșii poartă numele de «iad» (Luca, 16, 23). Că această judecată și trimitere a sufletelor la rai sau la iad are loc îndată după moarte, vedem din cuvintele Mîntuitorului către tîlharul de pe Cruce: «...astăzi vei fi cu Mine în Rai» (Luca, 23, 43) sau din cuvintele apostolului Pavel: «Rînduit este oamenilor o dată să moară, iar după aceea să fie judecata» (Evr., 9, 27). Același lucru îl

arată marele apostol Pavel și atunci cînd zice: «...doresc să mă despart de trup și să fiu împreună cu Hristos — și aceasta e cu mult mai bine» (Filip., 1, 23) și iarăși: «Că pentru mine viață este Hristos și moartea, un cîștig» (Filip., 1, 21). Dintre vechii scriitori bisericești care vorbesc despre judecata particulară deosebit de cea de obște, amintim pe Tertulian, care zice că sufletul (după moarte), mai întîi trebuie să încerce judecata lui Dumnezeu, ca unul ce a fost primitorul tuturor celor ce le-a făcut, dar el trebuie să aștepte și trupul său ca să primească răsplata și pentru ceea ce a făcut cu ajutorul trupului, că s-a supus poruncilor lui (Silvestru de Kanev, *Dogmatica*, vol. V, p. 94). Încă trebuie de știut și acest lucru: dacă cineva la judecata particulară ar fi fost găsit vrednic de chinuri și de pedeapsă și dacă unul ca acesta este creștin și fiu al lui Hristos, mai are o portiță de scăpare — prin mijlocirea celor vii — din chinurile la care a fost pedepsit de Dumnezeu.

ÎNVĂȚĂCELUL: Posibilitatea intervenției celor vii pentru cei morți pare exclusă, știut fiind că Dumnezeu va judeca pe fiecare după faptele lui și după dreptate, dînd fiecăruia răsplata cuvenită propriilor sale fapte. O judecată făcută pe baza intervenției altora n-ar mai fi dreptate. Sfîntul apostol Pavel vorbește lămurit: «Pentru că noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, pentru ca să ia fiecare, după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău» (II Cor., 5, 10). Cuvinte asemănătoare cu acestea găsim destule în Sfînta Scriptură și anume, în toate textele privitoare la judecata de apoi.

PREOTUL: Că Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele sale este adevărat (Ps. 61, 11). Dar că posibilitatea de a ne ruga pentru cei morți este exclusă, acest cuvînt este cu totul străin de adevăr. Noi vedem că în Sfînta Scriptură se pune mare preț pe rugăciunea unora pentru alții. Dacă ar fi așa cum gîndesc unii, că rugăciunea unora pentru alții n-ar avea nici un folos, atunci nici marele apostol Pavel n-ar trebui să îndemne cu rugăminte pe ucenicul său, Timotei, spre un lucru ca acesta, scriindu-i: «Deci, rogu-te, mai întîi de toate, să faci cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii» (I Tim., 2, 1). Iar sfîntul apostol Iacov spune: «Mărturisiți-vă unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului» (5, 16). Sfîntul apostol Pavel cere să se facă rugăciune și pentru el (Efes., 6, 19).

Dar dacă rugăciunile noastre folosesc celor vii, ce pricină ar fi să nu le folosească și celor morți, odată ce ei trăiesc cu sufletele lor și de vreme ce Același Dumnezeu le ascultă și pe unele și pe altele? La mărturiile de mai sus, se pot adăuga și cele directe, din Vechiul Testament. Astfel, în Cartea a II-a a Macabeilor (cap. 12, 42—45) se arată că s-a adus jertfă pentru ostașii cei morți și apoi se zice: «Drept aceea sfînt și cuvios gînd a fost că au făcut curățire pentru cei morți, ca să se slobozească de păcat» (12, 46). Iar sfîntul prooroc Baruh se roagă și el pentru cei morți ai lui Israel: «Doamne, ...Nu-Ți aduce aminte de nedreptățile părinților noștri...» (3, 4—5).

În chipul cel mai limpede vorbește de aceste rugăciuni Sfînta Tradiție, începînd din primele secole ale Bisericii, după cum arată și conținutul Sfintelor Liturghii. Sfîntul Ioan Gură de Aur arată că apostolii chiar au rînduit să se facă la Liturghie pomenire pentru cei morți zicînd: «Nu degeaba au rînduit apostolii să se facă asupra Tainei celei înfricoșătoare pomenirea celor morți. Cînd stă poporul, plinătatea preoțească, cu mîinile întinse și în față stă jertfa cea înfricoșătoare, cum nu vor îndupleca pe Dumnezeu pentru cei adormiți? Iar aceasta, numai pentru cei plecați cu credință» (*Omilia a III-a, la Filipeni*).

ÎNVĂȚĂCELUL: Există, totuși, un citat care-mi dă de gîndit și anume: «Acestea zice Domnul: Blestemat să fie omul care nădăjduiește în om și își face sprijin în carne și inima căruia se depărtează de Domnul» (Ier., 17, 5).

PREOTUL: În acest citat sînt blestemați și osîndiți numai acei oameni care își pun nădejdea mîntuirii lor exclusiv în ajutorul de la oameni și nu în cel de la Dumnezeu — față de care sînt îndepărtați cu inima lor — fapt pentru care își merită toată osînda de la Dumnezeu, iar nu cei ce așteaptă și de la oameni mijlociri pentru ei către Dumnezeu. Căci atunci ar trebui să socotim sub această osîndă și pe marele apostol Pavel, care de multe ori cere de la credincioșii săi rugăciuni către Dumnezeu pentru el, precum și el însuși face pentru alții și nădăjduiește în folosul acestor rugăciuni, așa cum am arătat la învățătura noastră despre cultul sfinților. Deci, este cu neputință ca, în baza

textului pe care îl invoci, să negi necesitatea de a ne ruga pentru morți, mai ales că în acest citat adus de dumneata este vorba de altceva.

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii spun că rugăciunile pentru morți ar fi nefolositoare și de prisos, neavînd nici un rezultat, căci cuvîntul biblic este limpede: «Și iarăși a zis Domnul: Să nu intri în casa celor ce jelesc și să nu te duci să plîngi și să jelești cu dînșii... Și vor muri cei mari și cei mici în pămîntul acesta și nu vor fi îngropați; și după ei nimeni nu va plînge, nici se va zgîria, nici se va tunde pentru ei. Nu se va frînge pentru ei pîine de jale ca mîngîiere pentru cel mort; și nu li se va da cupa mîngîierii ca să bea după tatăl lor și după mama lor» (Ier., 16, 5—7).

PREOTUL: Aici este vorba numai de cei păcătoși care sînt vinovați de păcate grele, ceea ce înseamnă că pentru morții cei mai puțin păcătoși se poate frînge pîinea întru pomenirea lor. Poți să vezi lămurirea în context, cu deosebire v. 10—13. Astfel, din citatul de mai sus ar urma ca morții să nu fie nici îngropați.

ÎNVĂȚĂCELUL: Cum poate cineva să scoată pe altul din iad prin pomeniri, de vreme ce este scris: «că nu este întru moarte cel ce Te pomenește pe Tine. Și în iad cine Te va lăuda pe Tine?» (Ps. 6, 5)? Sau poate au dreptate catolicii, care cred în purgatoriu?

PREOTUL: Se poate mîntui cineva și din iad, dar nu prin suferințele purgatoriului — așa cum spun romano-catolicii — ci prin Jertfa Răscumpărării, care s-a făcut pentru vii și pentru cei morți. Căci Dumnezeu are puterea să scoată sufletele din iad, după cum scrie: «Domnul pogoară la iad și ridică» (I Regi, 2, 6). Numai El poate să scoată sufletele din iad (Ps. 48, 16; Rom., 14, 9; I Cor., 15, 20; I Ioan, 2, 2; Apoc., 1, 18).

Puterea și iertarea lui Dumnezeu, Care împlinește «orice» se va cere de la El (Marcu, 11, 24; Ioan, 14, 13), sînt fără de margine, iar bunătatea Lui este atît de mare, că numai El poate schimba osînda veșnică a omului. Așadar, dacă Hristos este El însuși Dumnezeu, are și puterea de a scoate din iad pe cei osîndiți. Noi știm că Dumnezeu ne cere să iubim pe semenii noștri și privește cu plăcere la această iubire a noastră. Nu

este faptă mai mare ca iubirea; or, din iubire noi ne rugăm pentru alții. Rugăciunea Bisericii găsește cu atît mai multă ascultare la Dumnezeu, cu cît în ea se împletesc glasurile sfinților din cer și ale credincioșilor de pe pămînt, cu însuși glasul Maicii Domnului. Biserica este într-o nesfîrșită rugăciune pentru mădularele sale: pentru noi toți se roagă îngerii și apostolii, mucenicii și patriarhii și, mai presus de toate, Maica Domnului nostru Iisus Hristos — și această sfîntă unire este viața Bisericii. Însuși Mîntuitorul ne adevărește că nu va trece cu vederea rugăciunile noastre, mai ales cînd pe acestea le facem din iubire către aproapele nostru. El însuși zice: «Toate cîte cereți rugîndu-vă, să credeți că le veți primi și le veți avea» (Marcu, 11, 24). Așadar, rugăciunea pentru morți este nu numai un semn și o întărire a iubirii, ci și o probă a credinței noastre. Căci tot Mîntuitorul a zis: «De poți crede, toate sînt cu putință celui ce crede» (Marcu, 9, 23).

ÎNVĂȚĂCELUL: Sfînta Scriptură spune, totuși, că între iad și rai există o prăpastie de netrecut, după cuvîntul Domnului, din parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr: «Și peste toate acestea, între noi și voi s-a întărit prăpastie mare, astfel ca acei ce ar vrea să treacă de aici la voi, ori de acolo la noi, să nu poată să treacă» (Luca, 16, 26). Dacă adevărul este acesta, apoi cum se poate spune că noi am fi în stare să-i mutăm pe unii de acolo în cealaltă parte, de la rău la bine? Oare acest lucru este posibil?

PREOTUL: Între rai și iad este, într-adevăr, o prăpastie de netrecut, așa cum ne-a spus Mîntuitorul. Dar această prăpastie nu are puterea de a opri mila lui Dumnezeu, Care ascultă rugăciunile noastre, făcute pentru cei morți. Noi nu presupunem — ca frații noștri apuseni — că există un purgatoriu, ci spunem că numai pentru cei ce au păcate de moarte (nemărturisite), trecerea din iad la rai este imposibilă. Pentru cei cu păcate mai ușoare, această cale nu este definitiv închisă, deoarece abia la judecata de apoi se va hotărî definitiv cine este pentru rai și cine este pentru iad, fiind de la sine înțeles că, după această judecată, unul osîndit pentru iad nu va mai putea trece în rai. Știm că pentru cei vinovați de păcate de moarte, rugăciunile noastre sînt oprite, ca fiind

nefolositoare: «Este și păcat de moarte; nu zic să se roage pentru așa păcat» (I Ioan, 5, 16), dar nu tot așa este situația pentru celelalte suflete, pentru care noi ne rugăm și avem datoria de a ne ruga. Deci pomenirile celor morți sînt ascultate datorită iubirii, ca orice rugăciune. Noi sîntem «împreună-cetățeni cu sfinții», oameni ai casei lui Dumnezeu, «fiind ziditi pe temelia apostolilor și proorocilor, piatra din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos» (Efes., 2, 19—20). În virtutea acestei «cetățenii», noi Îl rugăm ca să ierte pe frații noștri care au trecut în lumea cealaltă.

Noi nu ne rugăm pentru cei care au făcut păcate împotriva Duhului Sfînt, căci acestora nu li se iartă nici în lumea aceasta, nici în cealaltă (Matei, 12, 31). Dar pentru acei cu păcate care se pot ierta în lumea cealaltă, noi ne rugăm fiindcă, dacă ne iubim veșnic (I Cor., 13), Dumnezeu ține seama de cererile făcute din iubire, aceasta fiind chiar porunca Lui.

Apostolul spune că «ceea ce a murit a murit păcatului odată pentru totdeauna» (Rom., 6, 10), iar Simeon Tesaloniceanul comentează astfel: «Celor adormiți le sînt mai de folos liturghiile, iar celelalte mai puțin îi ajută (pentru că omul murind a încetat de la păcat), iar prin jertfă se împărtășesc cu Hristos, se umplu de dumnezeiască veselie, de dar și se izbăvesc cu dumnezeiască milă de toată durerea. Deci, mai înainte de toate, să se facă liturghie pentru dînsul și după aceea, de va avea avuție... milostenie săracilor, zidiri sfintelor biserici și altele care sînt spre mîntuirea lui» (IX, 72). Și continuă: «...Mirida (adică părticica ce se pune pe sfîntul disc, alături de Agneț, pentru pomenirea celor vii și a celor morți) care se scoate la liturghie și pomenirea care se face pentru cel mort unesc pe cel mort cu Dumnezeu și-l împărtășesc cu Dînsul nevăzut. Drept aceea, folosindu-se foarte mult dintru aceasta, nu numai se mîngîie frații cei ce cu pocăință s-au mutat întru Hristos, dar încă și sfintele suflete ale sfinților se bucură pentru aceste pomeniri care se fac pentru dînșii; unindu-se cu Hristos și împărtășindu-se din Sfînta Liturghie mai curat și mai luminat, și împărtășindu-se mai mult cu darurile Lui, se roagă pentru noi. Deci pentru aceasta, Dumnezeu a lucrat această

jertfă și a dat-o spre mîntuirea și luminarea trupurilor, ca să fim cu Dînsul toți una, cum S-a făgăduit. Drept aceea, se roagă pentru aceia care îi pomenesc pe dînșii săvîrșind jertfe pentru cinstea lor și se fac mijlocitori și solitori pentru dînșii. Și se roagă ca și aceștia să se împărtășească cu Hristos ca și dînșii. Pentru aceea trebuie să facem pomenirea celor răposați, pentru că dragostea unește pe cei vii cu cei morți, și să pomenim pe sfinți, ca, veselindu-i, să se facă și ei rugători veseli pentru noi, către Dumnezeu» (Sfîntul Simeon Tesaloniceanul, VI, 375).

Cît despre purgatoriul închipuit de romano-catolici, noi nu avem dovezi temeinice nici în Sfînta Scriptură, nici în Sfînta Tradiție. Sfînta Scriptură ne arată numai două locuri: rai și iad. În Tradiția sfinților părinți nu se admite purgatoriul; marele Antonie († 373), de pildă, zice: «Este o nebunie a crede în al treilea loc în cealaltă viață» (*Cartea I-a*). Iar Fericitul Augustin († 430) scrie: «Nu este vreun loc mijlociu, ca cineva care nu este cu Hristos să poate fi altundeva decît cu diavolul» *(Despre merit și păcat)*. Știm apoi că al V-lea Sinod Ecumenic din Constantinopole (553) a osîndit pe Origen, pe Didim cel Orb și pe Evagrie din Pont, care învățau că pedepsele viitoare vor avea sfîrșit. Dacă pe atunci Biserica ar fi avut vreo cunoștință despre existența purgatoriului, ar fi făcut vreo amintire de el, ca fiind o excepție de la alternativa iad-rai.

Nemărginita bunătate a lui Dumnezeu, precum și rugăciunile Bisericii și Jertfa Euharistică sînt de ajuns pentru mîntuirea celor ce și-au făcut în viața aceasta canonul pocăinței și au murit în dreapta credință.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum se face că rugăciunile Bisericii le pot ajuta unora să se mîntuiască de chinuri înainte de Judecata de Apoi?

PREOTUL: Rugăciunile Bisericii pot ajuta unora să se mîntuiască după moarte, înainte de învierea cu trupurile, deoarece chinurile ce le suportă păcătoșii după moarte și înainte de învierea cu trupurile nu sînt definitive ca după Judecata din Urmă, ci provizorii, ca să se lase omenirii din Biserică prilejul să se întărească în dragoste, prin rugăciunile pentru morți, care nu se mai pot ajuta ei singuri, ci sînt ajutați prin dragostea altora. Chinurile de dinainte de Judecata din Urmă nu sînt nici

definitive, nici așa de mari ca cele de după Judecată, cînd vor fi răbdate în trup (cf. *Înv. de Cred. Ortodoxă*, întreb. 346).

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii spun că sfinții și îngerii se roagă pentru cei morți în dreapta credință. Dar de unde au înțeles ei acest lucru?

PREOTUL: Marele Apostol Pavel ne arată că Mîntuitorul însuși Se roagă pentru noi, «mijlocește» (Rom., 8, 34), după cum Se roagă și Duhul Sfînt (Rom., 8, 26—27). Iar cum că și sfinții se roagă pentru noi, vezi la Apocalipsă unde ne spune: «Și cînd a luat cartea, cele patru ființe și cei douăzeci și patru de bătrîni au căzut înaintea Mielului, avînd fiecare alăută și cupe de aur pline cu tămîie, care sînt rugăciunile sfinților» (Apoc., 5, 8). Și iarăși vedem din alte locuri că sfinții se roagă pentru noi și sînt ascultați de Dumnezeu (Fac., 20, 7; Iov, 42, 8; I Regi, 7, 9; Ier., 15, 15; Iacov, 5, 16—17; Apoc., 8, 3—4). Dar nu numai că sfinții și îngerii se roagă pentru noi, ci și «bucurie li se face îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăiește» (Luca, 15, 10).

Capitolul 12

SIMBOLURI ȘI RITURI

ÎNVĂȚĂCELUL: Spun unii că în slujbele noastre se folosesc neîntrerupt tot felul de gesturi și mișcări, închinăciuni și semne, care contrazic Scriptura.

PREOTUL: Simbolul este un semn care închipuie ceva sau un obiect care închipuie altceva decît este el de fapt. În cele ce urmează îți voi vorbi despre semne simbolice și gesturile care însoțesc rugăciunile noastre publice.

Rit sau ritual (ceremonie) înseamnă o lucrare simbolică sfîntă sau o înșiruire treptată de semne simbolice sfinte, prin care se exprimă fie un adevăr de credință, fie un sentiment religios sau o atitudine de evlavie, fie o întîmplare sfîntă, o rugăciune ș.a.

Simbolurile sfinte și riturile sînt expresii sau exteriorizări și întăriri ale cultului divin care devine prin ele extern. Simbolurile și riturile sînt absolut necesare — întregind modul de închinare către Dumnezeu — prin faptul că pun la contribuție nu numai sufletul, ci și trupul nostru, dîndu-i și acestuia o parte activă din cultul divin: fără ele, cultul nu este întreg. Și după cum numai prin ele singure, fără participa-

rea activă a sufletului, nu au prea mare valoare, tot astfel nici cultul spiritual, dacă înlăturăm cu totul partea acestora, a riturilor și a simbolurilor, nu este întreg și nici nu poate fi întreg, după cum un suflet fără trup sau un trup fără suflet nu poate fi ființă omenească întreagă.

Pentru a aprecia valoarea riturilor, trebuie să știm și să ținem seama de faptul că sufletul însoțește întru totul trupul, participînd la orice stare și lucrare a acestuia. Astfel, la bucurie omul rîde, la necaz plînge; la frică tremură și se îngălbenește; după expresia feței sale se poate cunoaște sufletul cuiva sau diferite stări ale sale. Acest adevăr îl arată și Sfînta Scriptură cînd zice: «Inima veselindu-se înflorește fața, iar duhul posomorît usucă oasele» (Pilde, 17, 22) și iarăși: «Înțelepciunea unui om îi luminează fața, iar cruzimea feței lui i se schimbă» (Ecl., 8, 1). Iar despre ucigașul Cain ne spune: «Și a întrebat Domnul Dumnezeu pe Cain: Pentru ce te-ai întristat și de ce s-a posomorît fața ta? Cînd faci bine, oare nu-ți este fața senină?» (Fac., 4, 6). Iar Mîntuitorul a grăit: «Din prisosința inimii grăiește gura» (Matei, 12, 34).

Așa fiind, atît semnul sfintei Cruci, cît și alte semne simbolice și ritualurile sînt necesare, la închinarea către Dumnezeu trebuind să ia parte și trupul, ca unul ce este și el de la Dumnezeu. Cuvîntul inspirat grăiește: «Căci ați fost cumpărați cu preț! Slăviți, dar, pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sînt ale lui Dumnezeu» (I Cor., 6, 20), și în alt loc: «Deci, vă îndemn, fraților, să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfîntă, bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească» (Rom., 12, 1). Astfel, pe Dumnezeu trebuie să-L preamărim și cu trupul, aducîndu-I o închinare din partea întregii noastre ființe.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dumnezeu este duh și de aceea cultul nostru ar trebui să fie în duh și adevăr, iar nu în semne și în mișcări simbolice ale trupului sau în ritualuri externe. Așa ne-a învățat Mîntuitorul: «Vine ceasul — și acum este — cînd adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr, căci și Tatăl voiește asemenea închinători. Duh este Dumnezeu și cei care se închină Lui cade-se să I se închine în duh și în adevăr» (Ioan, 4, 23—24).

PREOTUL: La acest citat ți-am dat lămuriri la cap. 9 — despre semnul Crucii — deci nu mai este nevoie să-ți vorbesc acum.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar sînt unii care afirmă că trupul nu are nici un preț și, ca atare, nici simbolurile și ritualul, sau mișcările însoțitoare nu pot fi de vreun folos, căci zice Mîntuitorul: «Duhul este cel ce dă viață; trupul nu folosește la nimic. Cuvintele pe care vi le-am spus Eu sînt duh și viață sînt» (Ioan, 6, 63). Iar apostolul, de asemenea, vorbește: «Deprinderea trupească la puțin folosește, dar dreapta credință spre toate este de folos, avînd făgăduința vieții de acum și a celei ce va să vină» (I Tim., 4, 8).

PREOTUL: În citatul întîi (Ioan, 6, 63) nu se amintește nimic despre nefolosul riturilor și al simbolurilor și nu se neagă prețul trupului în ceea ce privește participarea lui la rugăciune, ci se spune numai că cele zise despre mîncarea Trupului și a Sîngelui Mîntuitorului în Sfînta Împărtășanie (vezi contextul v. 32—64) trebuie înțelese duhovnicește. În Sfînta Cuminecătură aducătoare de mîntuire, omul mănîncă și bea Însuși Trupul și Sîngele Domnului, sub chipul pîinii și al vinului. Unii din ascultători crezuseră că Iisus le poruncește să-I sfîșie Trupul și să-L mănînce și să-I bea Sîngele în înțelesul propriu, ceea ce mai ales la iudei era un păcat foarte grav. Mîntuitorul însă caută să-i lămurească.

În citatul al doilea (I Tim., 4, 3), este vorba de cu totul altceva. Aici se combate rătăcirea ereticilor gnostici care propovăduiau și practicau abținerea totală de la căsătorie, abținerea de la mîncarea de carne ș.a. (vezi v. 1—7). Apostolul combate rătăcirea aceasta spunînd că abținerea totală de la acestea este un păcat — deoarece Dumnezeu pe toate le-a arătat curate — și arătînd că o abținere cu măsură de la acestea este bună, spre a nu duce la păcate grele (I Cor., 7, 5—9). Nu spune că abținerea parțială a trupului nu folosește la nimic, ci tocmai dimpotrivă. Așadar, aici nu este vorba nicidecum despre înlăturarea ritualurilor și a simbolurilor.

ÎNVĂȚĂCELUL: Da, dar mai este scris: «Pentru că noi sîntem tăierea-împrejur, noi cei ce slujim în Duhul lui Dumnezeu și ne lăudăm întru Iisus Hristos și nu ne bizuim pe trup...» (Filip., 3, 3). Deci, nici noi nu ar trebui să ne bizuim pe ritualuri și pe participarea trupească la slujire.

PREOTUL: Aici este vorba despre prea marea încredere a iudeilor în cele trupești, ca de pildă tăierea-împrejur, cu care ei se lăudau și credeau că aceasta le este de ajuns pentru mîntuire. Apostolul combate

această greșită înțelegere a lor, arătînd că creștinii nu se bizuiesc pe ceva trupesc și nefolositor, ci pe slujirea lui Dumnezeu cu duhul, adică cu credință, rugăciune, evlavie, fapte bune etc., care se fac cu participarea trupului și deci nu sînt excluse ritualurile și simbolurile.

De altfel, Sfînta Scriptură e plină de simboluri prin care cele adevărate se înțeleg din cele închipuite. Iată, de exemplu, simbolurile Sfîntului Duh: El este numit «Apă» (Ioan, 3, 5; 7, 38—39); «Apă Vie» (Ier., 2, 13; 17; 13; Ioan, 4, 14; 7, 37—39; Apoc., 7, 17); «Apă care potolește setea» (Isaia, 41, 17—18; 55, 1); «Apă curățitoare» (Iez., 16, 9; 36, 25; Efes., 5, 26; Evrei, 10, 22); «Apă tainică și din destul» (Isaia, 58, 11; Ioan, 4, 14; Apoc., 22, 17); «Apă dată în dar» (Isaia, 54, 1; Matei, 3, 11; Luca, 3, 16); «Vînt care suflă unde vrea» (Ioan, 3, 8; I Cor., 12, 11; Fapte, 2, 2); «Porumbel» (Matei, 3, 16; Marcu, 1, 10; Luca, 3, 22; Ioan, 1, 32); «Pecete» (Efes., 1, 13; 4, 30; II Cor., 1, 22 ș.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Simbolurile se referă numai la Dumnezeu?

PREOTUL: Sînt multe feluri de simboluri în Sfînta și dumnezeiasca Scriptură. Unele închipuiesc pe cei credincioși, ca: «Miei» (Isaia, 40, 11; Matei, 10, 16); «Vulturi» (Ps. 102, 5; Isaia, 40, 31); «Arbori roditori» (Ps. 1, 3; Ier., 17, 8); «Cerbi» (Ps. 17, 36); «Smochini buni» (Ier., 24, 2—7); «Oi și capre» (Ps. 77, 57; Zah., 13, 7; Matei, 25, 33; 26, 31; Ioan, 10, 11—16; 21, 16) ș.a.

Capitolul 13

DESPRE POST

ÎNVĂȚĂCELUL: Spun unii că sfîntul apostol Pavel are altă învățătură despre post decît Mîntuitorul. Poți lămuri acest lucru?

PREOTUL: Postul — după mărturisirea marelui Vasile — este cea mai veche poruncă dată omului de Dumnezeu. Căci zice acest mare părinte al Bisericii lui Hristos: «Cucerește-te și sfiește-te, omule, de bătrînețea și vechimea postului, pentru că de o vechime cît lumea este porunca postului. Căci în rai s-a dat această poruncă atunci cînd a zis Dumnezeu lui Adam: Din toți pomii raiului poți să mănînci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănînci, căci în ziua în care vei mînca din el, vei muri negreșit (Fac., 2, 16—17)».

Prin cuvîntul «post» noi înțelegem o înfrînare de la mîncăruri, dar și de la toate dorințele rele, pentru ca creștinul să-și poată face rugăciunea cu ușurință și să împace pe Dumnezeu, să-și omoare poftele și să cîștige harul lui Dumnezeu (*Mărturisirea Ortodoxă*, Partea a III-a, Răsp. la întreb. a 7-a). Postirea este o faptă de virtute, cu lucrare de înfrînare a poftelor trupului și de întărire a voinței, o formă de pocăință, deci un mijloc de mîntuire.

În același timp însă, este și un act de cult, adică o faptă de cinstire a lui Dumnezeu, pentru că este o jertfă, o renunțare de bunăvoie la ceva care ne este îngăduit, izvorîtă din iubirea și respectul pe care le avem față de Dumnezeu. Postul este și un mijloc de desăvîrșire, de omorîre a voii trupului, un semn văzut al rîvnei și al sîrguinței noastre spre asemănarea cu Dumnezeu și cu îngerii Săi, care nu au nevoie de hrană. «Postul este lucrul lui Dumnezeu, căci Lui nu-I trebuie hrană» (Sf. Simeon Tesaloniceanul, răsp. la întreb. 14, p. 327).

Rostul postului este folosul trupului și al sufletului, pentru că întărește trupul și curățește sufletul, păstrează sănătatea trupului și dă aripi sufletului. De aceea și Legea Veche îl recomandă și îl impune de atîtea ori (Ieș., 34, 28; Deut. 9, 18; Jud., 20, 26; I Regi, 7, 6; Isaia, 58; Ioel, 2, 15). Și Iisus, fiul lui Sirah, zice: «Nu fi nesățios întru toată deșertăciunea și nu te apleca la mîncări multe. Că în mîncările cele multe va fi durere, iar nesațiul va veni pînă la îngrețoșare. Pentru nesaț, mulți au pierit; iar cel înfrînat își va spori viața» (37, 32—34).

Mîntuitorul însuși a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți în pustie, înainte de a începe propovăduirea Evangheliei (Matei, 4, 2; Luca, 4, 2); și tot Mîntuitorul ne învață cum să postim (Matei, 6, 16—18). El ne spune că diavolul nu poate fi izgonit decît cu post și rugăciune (Matei, 17, 21; Marcu, 9, 29). Posteau, de asemenea, sfinții apostoli și ucenicii lor (Fapte, 12, 2—3; II Cor., 6, 5); ei au rînduit postul pentru creștini (*Așezămintele Sfinților Apostoli*, Cartea a V-a, cap. XIII).

Iată cîteva situații în care Sfînta Scriptură pomenește despre post: Moise a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți (Ieș., 34, 28; Deut., 9, 9—18); Daniel, de asemenea, a postit (9, 3; 10, 3). Postul este de folos în vremea judecăților lui Dumnezeu (Ioel, 1, 14; 2, 11—12; Iona, 3, 4—7), în vreme de nenorociri și primejdii (II Regi, 1, 12; Matei, 4, 3) și este bun în vederea izbăvirii de primejdii viitoare (Ioel, 2, 12; Iona, 3, 4—5). Postul este bun în vremea suferințelor Bisericii (Matei, 9, 15; Luca, 5, 33—35); în vremea suferințelor altora (Ps. 13, 3; 14, 23). Postul trebuie însoțit de rugăciune (II Regi, 12, 16; Ioel, 2, 15—17; Dan., 9, 3; Luca, 2, 37; I Cor., 5, 7), de mărturisirea păcatelor (I Regi, 7, 6; Dan., 9, 3—6) și de smerenie (Deut., 9, 18). Postul este bun pentru întoarcerea la Dumnezeu (II Par., 20, 3; Isaia, 58, 6; Ioel, 2, 12), ca și în vremea de întristare (Jud., 20, 26; II Regi, 1, 12; Ps. 34, 12—13; 68, 12; Dan., 10, 2—3).

Sfinții părinți ai Bisericii lui Hristos laudă și recomandă postul cu multă stăruință. Iată ce spune sfîntul Ioan Gură de Aur: «Postul potolește zburdălnicia trupului, înfrînează poftele cele nesățioase, curățește și înaripează sufletul, îl înalță și-l ușurează» (*Omilia a X-a la Cartea Facerii*, cap. I).

Postul se săvîrșește în mai multe feluri și anume:

a) *Ajunare desăvîrșită* — atunci cînd nu mîncăm și nu bem nimic cel puțin o zi întreagă.

b) *Postul aspru* sau uscat, sau ajunarea propriu-zisă, cînd mîncăm numai spre seară mîncări uscate: pîine și apă, fructe uscate, semințe etc.

c) *Postul obișnuit* sau comun — cînd mîncăm la orele obișnuite, dar numai mîncări de post, adică ne înfrînăm doar de la mîncările de dulce (carne, pește, brînză, lapte, ouă, vin, grăsime ș.a.).

d) *Post ușor* (dezlegarea), cînd se dezleagă la vin, pește, icre și untdelemn, cum este prevăzut în Tipicul Mare al Bisericii, la anumite sărbători care cad în cursul posturilor de peste an.

Posturile de o zi în cursul anului sînt în zilele de miercuri și vineri, ziua înălțării Sfintei Cruci (14 septembrie), ziua tăierii Capului sfîntului Ioan Botezătorul (29 august), precum și ajunul Botezului Domnului (6 ianuarie), post așezat din vremea cînd catehumenii se pregăteau prin post și rugăciuni spre primirea botezului.

Iar posturile de mai multe zile ale Bisericii lui Hristos sînt: Postul Mare, Postul Nașterii Domnului, Postul Sfintei Marii (Maicii Domnului) și Postul Sfinților Apostoli; rînduiala după care se țin aceste sfinte patru posturi este scrisă în Tipicul cel Mare al Bisericii.

ÎNVĂȚĂCELUL: Nu cumva e o exagerare? Omul poate să mănînce orice mîncare, fiindcă mîncarea nu spurcă pe om. De aceea, nu trebuie să facem deosebire între mîncările de post și cele de frupt (dulce), fiindcă toate sînt la fel de curate, după cum a spus Mîntuitorul: «Nu ceea ce intră în gură spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură, aceea spurcă pe om». Și mai departe tot El dă explicații, la insistențele sfîntului Petru: «Nu înțelegeți că tot ce intră în gură se duce în pîntece și se aruncă afară, iar cele ce ies din gură pornesc din inimă și acelea spurcă pe om?» (Matei, 15, 11—18). Deci, nu are rost să facem deo-

sebire între mîncări, ca și cum prin unele (de post) ne-am mîntui, iar prin altele ne-am spurca și ne-am osîndi.

PREOTUL: Este adevărat că nu prin mîncări se spurcă omul, pentru că ele toate sînt curate. Dar aceasta nu înseamnă că nu trebuie să mai existe post. În cele de mai sus ți-am arătat — după Sfînta și dumnezeiasca Scriptură — că postul este cea mai veche poruncă dată omului de Dumnezeu, apoi ți-am dat numeroase citate biblice ca mărturii despre legea postului și folosul lui. Scopul postului nu este numai de a face deosebiri între unele mîncări, ci și de a disciplina trupul și puterile sufletești spre ușurare și curățire de păcate. Dacă sfinții proroci, sfinții apostoli și toți sfinții lui Dumnezeu ar fi cugetat asemenea, apoi ei nu ar mai fi postit atît de mult în viața lor și nici nu ar fi lăsat oamenilor învățătură să postească.

Citatul invocat aici de dumneata nu are nici o legătură cu dezlegarea posturilor, ci se referă numai la obiceiul fariseilor și al cărturarilor de a nu mînca cu mîinile nespălate. Mîntuitorul tîlcuiește sfinților Săi ucenici și apostoli cele ce nu înțelegeau, spunîndu-le că a mînca cineva cu mîinile nespălate (situația în care se aflau ei atunci) nu este un lucru necurat, căci necurăția omului nu vine din afară, ci din lăuntru, adică din inima lui, așa cum adesea din inima fariseilor și a cărturarilor fățarnici ieșeau cuvinte pline de hulă, de ură, de zavistie și pizmă la adresa Mîntuitorului, și acelea erau care îi spurcau pe ei. Mîntuitorul nostru și Dumnezeu, văzînd în inima lor această necurăție duhovnicească, îi mustra numindu-i «orbi». Cărturarii aveau nevoie să-și spele inima de ură, de zavistie, de pizmă, de fățărnicie, pentru a se curăți înaintea lui Dumnezeu, iar ei, fățărnicindu-se, se arătau rîvnitori în obiceiurile lor de a-și spăla negreșit mîinile cînd stăteau la masă, ca și cum acesta ar fi fost lucrul cel mai de seamă și mai plăcut lui Dumnezeu. Așadar, acesta este înțelesul adevărat al textului invocat de dumneata. Prin cuvintele acestui citat Mîntuitorul n-a zis către ucenicii Săi «Să nu mai postiți» și nici nu putea să spună aceasta, cîtă vreme El, fiind fără de păcat (Matei, 28, 24; Ioan, 8, 46; II Cor., 5, 21; 4, 15 ș.a.), a postit pentru noi și pentru mîntuirea noastră timp de patruzeci de zile și patruzeci de nopți (Matei, 4, 2; Luca, 4, 2).

ÎNVĂȚĂCELUL: Există, totuși, un text care îmi dă de gîndit. Scrie Apostolul: «Aceștia (învățătorii mincinoși ce se vor ivi) opresc de la căsătorie și de la unele bucate, pe care Dumnezeu le-a făcut spre gustare cu mulțumire, pentru cei credincioși și pentru cei ce au cunoscut adevărul, pentru că orice făptură a lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat dacă se ia cu mulțumire; căci se sfințește prin cuvîntul lui Dumnezeu și prin rugăciune... Căci deprinderea trupească la puțin folosește, iar dreapta credință spre toate este cu folos, avînd făgăduința vieții de acum și a celei ce va să vină» (I Tim., 4, 3—8).

PREOTUL: Unora le convine să mănînce mereu de toate, fără deosebire, să dezlege frîul postului și să facă largă calea pîntecelui. Dar pe noi ne învață Mîntuitorul nostru Dumnezeu că demonii nu ies din oameni «decît numai prin rugăciune și prin post» (Matei, 17, 21). Sfinții Săi ucenici și apostoli slujeau Domnului postind, după cum este scris: «Și pe cînd slujeau Domnului și posteau...» și iarăși: «Atunci, postind și rugîndu-se, și-au pus mîinile peste ei și i-au lăsat să plece» (Fapte, 13, 1—4); și iarăși spune marele Pavel, arătînd că nici în suferințele sale nu lăsa postul: «În bătăi, în temnițe, în tulburări, în osteneli, în privegheri și posturi» (II Cor., 6, 5).

Deci, de cine trebuie să asculte creștinii? De Hristos Dumnezeul nostru și de sfinții și dumnezeiești Lui apostoli, sau de cei ce strică și răstălmăcesc înțelesul Scripturii (II Petru, 3, 16—17)? Citatul care îți dă de gîndit nu se referă la anularea postului. Prin el este combătută rătăcirea vechilor eretici, de pe acea vreme (gnosticii), care opreau cu desăvîrșire căsătoria și mîncarea de carne; iar acest lucru nu-l făceau pentru o vreme, cum facem noi în vremea postului — ci pentru totdeauna opreau căsătoria, spre a nu se înmulți «materia», iar carnea o socoteau ca pe ceva necurat.

ÎNVĂȚĂCELUL: Nu cumva postul este ceva indiferent, neutru? Adică nu este nici bun, nici rău și, ca atare, prin el nu ne putem face noi mai plăcuți lui Dumnezeu. Apostolul grăiește: «Nu mîncarea ne va pune înaintea lui Dumnezeu. Că nici dacă vom mînca nu ne prisosește, nici dacă nu vom mînca nu ne lipsește» (I Cor., 8, 8). «Pentru că Împărăția lui Dumnezeu nu este mîncare și băutură, ci dreptate și pace și

bucurie întru Duhul Sfînt» (Rom., 14, 17). Oare de aici nu se înțelege că nu este nici un păcat a nu ține post? Cine îl ține nu face rău și cine nu-l ține iarăși nu face rău; nici a-l ține nu este virtute, nici a nu-l ține nu este vreun păcat.

PREOTUL: Așa ți se pare dumitale, dar deloc nu este așa. Zici că postul pe nimeni nu face mai bun înaintea lui Dumnezeu. Cine te-a învățat astfel de neadevăruri? Căci cine a făcut pe niniviteni să nu piară și să întoarcă hotărîrea cea dreaptă a lui Dumnezeu spre milă, dacă nu postul? Așadar, postul și pocăința au făcut pe Dumnezeu să Se milostivească și să nu piardă pe cei peste 120.000 de oameni care au postit împreună cu împăratul lor și cu vitele lor (Iona, 3, 4; 4, 12). Au nu cu postul și cu rugăciunea a bineplăcut David, împăratul și proorocul, lui Dumnezeu, după căderea în desfrînare și ucidere? Auzi ce zice: «Cenușă cu pîine am mîncat» (Ps. 101, 10). Și în alt loc: «Iar eu, cînd mă supărau aceia, m-am îmbrăcat în sac și mi-am smerit cu post sufletul meu» (Ps. 34, 12—13). Au nu cu postul au plăcut cei trei tineri lui Dumnezeu și nu i-a ars cuptorul Babilonului? (Dan., 1, 8; 3, 25, 30). Au nu cu postul a închis Daniel gurile leilor în groapă? (Dan., 6, 23—24). Dar nu ajunge vremea și nici nu este aici locul a-ți arăta cîți dintre oameni s-au făcut plăcuți lui Dumnezeu cu postul.

Apoi să știi că amîndouă aceste citate nu se referă deloc la post, ci la carnea cea jertfită idolilor, cum rezultă din contextul ambelor citate: I Cor., 8, 10; I Cor., 10, 25—27. Vezi acolo că cei ce s-au scandalizat de mîncarea celor jertfite la idoli erau iudeo-creștinii, care țineau cu mare strictețe la Legile Vechiului Testament cu privire la mîncări (Deut., cap. 14). Aceștia nu mîncau carne jertfită idolilor și voiau să oprească și pe creștinii proveniți dintre păgîni de la acest lucru; cu acest prilej a scris apostolul Pavel cele de mai sus.

ÎNVĂȚĂCELUL: Poate că ar trebui, Părinte, să fim mai largi în cugetarea acestor lucruri, după cuvîntul Apostolului: «Cel ce mănîncă să nu disprețuiască pe cel ce nu mănîncă; iar cel ce nu mănîncă să nu judece pe cel ce mănîncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit. Cine ești tu ca să judeci pe sluga altuia?... Și cel ce mănîncă pentru Domnul mănîncă, pentru că mulțumește lui Dumnezeu; și cel ce nu mănîncă tot pentru Domnul nu mănîncă, și mulțumește și el lui Dumnezeu» (Rom., 14, 3—6). «Nimeni deci să nu vă judece pentru mîncare sau băutură, sau cu privire la vreo sărbătoare, sau la lună nouă, sau la simbete, care sînt umbră celor viitoare, iar trupul, al lui Hristos» (Col., 2, 16—17).

PREOTUL: Întîiul citat, ca și cele pe care le-ai invocat mai înainte, nu oprește și nu anulează postul. El vorbește numai despre deosebirea dintre mîncări oprite și neoprite, sau curate și necurate, potrivit rînduielilor — acum desființate — ale Vechiului Testament. În citatul al doilea se combate părerea iudeo-creștinilor, care învinuiau pe unii dintre păgîno-creștini că mănîncă din carnea jertfită idolilor; marele apostol arată că de acum înainte să nu se mai facă deosebire între mîncăruri, deoarece acest lucru nu mai are nici o însemnătate pentru mîntuire. Chestiunea în cauză se punea pentru aplanarea și liniștirea tulburărilor, a neînțelegerilor și conflictelor care se iviseră între iudeo-creștini și păgîno-creștini, în special în privința mîncărurilor și, în general, în problema obligativității legii mozaice în creștinism. Contextul, precum și textele paralele, lămuresc îndeajuns despre ce este vorba. Dacă ai citi Sfînta Scriptură cu atenție, totdeauna, din analiza contextului, făcută cu chibzuință duhovnicească, ai înțelege clar și textele care sînt în legătură cu ele și nu te-ai rătăci. Dar dacă citești numai textul singur și te mulțumești cu părerea și înțelegerea unora despre el, de aici vine și putința rătăcirii.

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii cred că postul adevărat este numai cel zis «negru», care constă în reținerea totală — pe un timp determinat — de la orice fel de mîncare și băutură. Iar acest post se ține după libera alegere, după împrejurări și după posibilitatea fiecăruia, dar nicidecum în zilele rînduite de alții sau în anumite răstimpuri ale anului.

PREOTUL: Nici Biserica noastră nu osîndește postul «negru», dimpotrivă, îl recomandă ca avînd bune temeiuri biblice. Dar, fiindcă acest post este foarte greu și nu fiecare om îl poate practica — din diferite motive igienice și fizice — Biserica a rînduit ca numai celălalt fel de post, care — de asemenea — are temeiuri biblice să fie obligatoriu pentru fiecare creștin.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum trebuie ținut postul cel adevărat, după învățătura Bisericii Ortodoxe?

PREOTUL : Postul cel adevărat, frate, trebuie să-l ținem nu numai cu trupul, ci și cu sufletul. Adică nu numai să mîncăm de post, ci și înfrînîndu-ne de la patimi, ferindu-ne de păcate și ispite. Odată cu înfrînarea de la mîncărurile de dulce, să ne silim a ne curăți nu numai trupul, ci și sufletul, petrecînd în rugăciune și pocăință. Postul întreg, adevărat și desăvîrșit, este așadar nu numai trupesc, ci și sufletesc. Postul adevărat este postul de bucate, împreună cu celelalte fapte bune.

Așa ne învață Biserica în cîntările postului mare, zicînd : «Să postim post bineplăcut Domnului». Postul cel adevărat este înstrăinarea de răutăți, înfrînarea limbii, lepădarea mîniei, depărtarea de pofte, de clevetire, de minciună și de jurămînt mincinos (vezi *Triod,* ed. 1946, p. 39—140). Iar sfîntul Ioan Gură de Aur zice : «Postiți ? Arătați-mi prin fapte, cum. De vedeți pe sărac, aveți milă de el ; un dușman, împăcați-vă cu el ; un prieten înconjurat de un nume bun, nu-l invidiați ; o femeie, frumoasă, întoarceți capul. Nu numai gura și stomacul să postească, ci și ochiul și urechile și picioarele și mîinile și toate mădularele trupului vostru. Mîinile voastre să postească rămînînd curate de hrănire și de lăcomie, picioarele nealergînd la priveliști urîte și în calea păcătoșilor, ochiul neprivind frumusețile străine, gura trebuie să postească de sudalme și alte vorbiri rușinoase» (*Către poporul antiohian,* Cuv. 3).

Capitolul 14

DESPRE JURĂMÎNT

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar jurămîntul este îngăduit creștinului ?

PREOTUL : Jurămîntul nu este oprit atunci cînd se face după voia lui Dumnezeu, adică atunci cînd nu se face pentru un lucru de nimic și cînd cel ce se jură este hotărît să spună adevărul.

Însuși Dumnezeu S-a jurat pe Sine, după cum spune Sfînta Scriptură : «Dumnezeu cînd a dat lui Avraam făgăduință... S-a jurat pe Sine însuși» (Evr., 6, 13). Asemenea și sfinții apostoli au luat chezășie numele Domnului, întărind prin aceasta adevărurile propovăduite (Rom., 1, 9 ; II Cor., 1, 23 ; Gal., 1, 20 ș.a.). Cînd Mîntuitorul spune : «Să nu vă jurați nicidecum... ci să fie cuvîntul vostru ceea ce este da, da — și ceea ce este nu, nu ; iar ceea ce este mai mult decît aceasta, de la cel rău este» (Matei, 5, 34—37), El nu oprește desăvîrșit jurămîntul, ci numai jurămîntul cel nedrept și cel făcut cu ușurință pentru lucruri de nimic, neînsemnate sau neadevărate. Jurămîntul drept și făcut pentru lucruri înalte fiind o faptă de slujire a lui Dumnezeu — căci prin el se recunoaște că Dumnezeu este atotștiutor și atotprezent — de bună seamă că trebuie ținut cu sfințenie. Călcarea lui este un păcat. Există și jurămînt mincinos (Zah., 5, 4), de care creștinul trebuie să se ferească (cf. Ieș., 22, 9—11).

ÎNVĂȚĂCELUL: Da, dar nu cumva prin jurămînt se calcă porunca a treia a Decalogului: «Să nu iei în deșert numele Domnului Dumnezeului tău. Căci Domnul nu va cruța pe cel ce va lua numele Său în deșert» (Ieș., 20, 7)?

PREOTUL: Jurămîntul nu poate fi luare în deșert a numelui lui Dumnezeu, deoarece prin el I se recunoaște lui Dumnezeu autoritatea supremă, dreptatea Lui și puterea Lui pedepsitoare. Numai atunci poate fi jurămîntul o luare în deșert a numelui lui Dumnezeu, și deci o călcare a poruncii a treia, cînd el este făcut strîmb sau cînd e întrebuințat abuziv și pentru lucruri de nimic. Aceste jurăminte strîmbe și făcute în grabă pentru lucruri neînsemnate sînt cu adevărat defăimări la adresa numelui (ființei) lui Dumnezeu și, deci, sînt în directă opoziție cu porunca a treia.

Jurămîntul drept însă este ca o rugăciune, ca o invocare cuviincioasă și evlavioasă a lui Dumnezeu pentru stabilirea adevărului și pentru înlăturarea minciunii. Jurămîntul este un factor necesar triumfului adevărului în lume, prin mijlocirea atotștiinței și atotputerii lui Dumnezeu. Așa cum nu e cu putință ca rugăciunea evlavioasă să fie oprită, tot așa cu neputință e să fie oprită invocarea evlavioasă și cucernică a numelui lui Dumnezeu în jurămîntul drept.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă jurămîntul este bun, ca act prin care se recunoaște puterea lui Dumnezeu și prin care se cere de la El pedepsirea minciunii, atunci, același lucru s-ar putea spune și despre blesteme, căci și în ele se cere intervenția pedepsei dumnezeiești și, prin aceasta, se recunoaște puterea și dreptul lui Dumnezeu de a pedepsi răul. Or, așa ceva ar fi un mare păcat.

PREOTUL: Jurămîntul drept, luînd ca martor numele lui Dumnezeu nu este una cu a pomeni numele Lui blestemînd, căci cine oare se va împăca cu un asemenea înțeles nebun? Înjurăturile și blestemele nu se fac spre slava și cinstirea lui Dumnezeu, nici din evlavie și prețuire a dreptății și a atotștiinței Lui, spre a se stabili prin ele vreun adevăr, ci ele se fac spre a se necinsti numele lui Dumnezeu și al sfinților Lui sau al vreunui lucru sfînt. Ele nu caută altceva decît pedepsirea aproapelui nostru, care de multe ori este fără vină. Jurămîntul drept se face din frica lui Dumnezeu și din marea considerație față de dreptatea și atotștiința Lui, iar înjurăturile se fac din mîndrie, din răutatea și din ura noastră față de

aproapele nostru. Așa fiind, blestemul nu este act de cinstire a lui Dumnezeu, ci un act doveditor al răutății sufletului nostru, al urii și al dorinței noastre de răzbunare asupra acelora pe care îi urîm. Totodată, înjurătura este o luare în deșert a numelui lui Dumnezeu, prin care îl chemăm ca pedepsitor al lucrărilor părute nouă nedrepte și, prin aceasta — în nebunia noastră — noi am voit să facem pe Dumnezeu oarecum părtaș al răutății noastre pedepsind pe acela pe care noi îl urîm, lucru care este cu totul spre necinstirea dreptății lui Dumnezeu. Așadar, analizînd aceste lucruri, putem înțelege destul de bine și de clar că înjurăturile sînt numai de la diavolul și, deci, nu le putem pune în cîntar ca un judecător drept.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar votul sau făgăduința ce este?

PREOTUL: Făgăduința — sau votul — este aproape de jurămînt și este o îndatorire cu care creștinul se leagă de bună voie în fața lui Dumnezeu să facă o faptă deosebită, de vrednicie morală, ca recunoștință pentru binefacerile primite. Făgăduința nu poate cuprinde faptele la care omul este îndatorat prin poruncă și nici fapte lipsite de preț moral.

Făgăduința poate fi făcută de orice om credincios și este un mijloc pentru întărirea voinței în virtuți, pentru arătarea evlaviei adevărate și înaintarea spre desăvîrșirea morală.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se văd în Sfînta Scriptură indicații asupra făgăduinței?

PREOTUL: În Sfînta Scriptură găsim multe pilde de făgăduințe făcute de bărbați evlavioși. Astfel Iacov, deșteptîndu-se din somn, făgăduiește că piatra care i-a servit de căpătîi o va face altar de închinare lui Dumnezeu (Fac., 28, 20—22), iar sfîntul apostol Pavel și-a tuns părul capului său pentru împlinirea unei făgăduințe (Fapte, 21, 23—27; 18, 18 și altele); odată făgăduința făcută, trebuie îndeplinită, căci altfel înseamnă lipsă de credință și de respect față de Dumnezeu. Acest lucru îl adevărește Sfînta Scriptură cînd zice: «Iar de te vei lega cu făgăduință Domnului Dumnezeului tău, să nu întîrzii a plini, căci curînd va cere Domnul Dumnezeul tău de la tine și va fi ție păcat» (Deut., 23, 21—22). Și iarăși se scrie: «Mai bine este să nu făgăduiești, decît să nu împlinești ce ai făgăduit» (Ecl., 5, 4; *Învățătura de Credință Ortodoxă*, întrebarea 125).

Capitolul 15

CONDIŢIILE MÎNTUIRII SUBIECTIVE

ÎNVĂŢĂCELUL : Ai pomenit mai înainte, Părinte, şi am auzit şi pe alţii vorbind despre mîntuire subiectivă. Ce este aceea ?

PREOTUL : Unele culte învaţă că mîntuirea subiectivă este condiţionată numai de harul divin (sola gratia), anume de harul «Justificării» — după Calvin — sau de harul credinţei, adică al încrederii — după Luther — prin care i se atribuie sau i se impută omului «meritele» Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Deci, în general, sînt unii creştini, protestanţi, care cred că mîntuirea vine numai prin credinţă (sola fide) şi că omul nu are propriu-zis nici o contribuţie personală în mîntuirea sa.

Biserica noastră însă învaţă că mîntuirea subiectivă — individuală — nu este un dar şi nici un simplu act, ci este un proces şi o lucrare care se dezvoltă treptat şi se înfăptuieşte prin împreună-lucrarea a doi factori : Dumnezeu şi omul însuşi. Din partea lui Dumnezeu ni se dăruieşte harul divin, iar din partea omului sînt necesare credinţa şi faptele bune. Deci, condiţiile mîntuirii subiective sînt acestea : harul divin de la Dumnezeu şi credinţa şi faptele bune ale omului.

Mîntuirea obiectivă s-a realizat numai prin jertfa lui Iisus Hristos, iar mîntuirea subiectivă — numită în limbajul Noului Testament şi «îndreptare», «sfinţire» sau «mîntuire» în sens mai restrîns — se înfăptuieşte ca o urmare a celei obiective, prin acţiunea noastră de a ne apropia sau de a ne însuşi mîntuirea obiectivă prin eforturile noastre personale, în colaborare cu harul divin.

Din partea lui Dumnezeu, harul divin este absolut necesar, fiindcă toţi am păcătuit şi sîntem lipsiţi de slava lui Dumnezeu ; şi sîntem îndreptaţi în dar, cu harul Lui, «prin răscumpărarea cea în Hristos Iisus» (Rom., 3, 23—24 ; 5, 15—17). «Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi şi ca să voiţi şi ca să săvîrşiţi, după a Lui bunăvoinţă» (Filip., 2, 13). «Căci în har sînteţi mîntuiţi, prin credinţă, şi aceasta nu este de la voi ; este darul lui Dumnezeu ; nu din fapte, ca să nu se laude nimeni. Pentru că a Lui făptură sîntem, ziditi în Hristos Iisus spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a grăit mai înainte, ca să umblăm întru ele» (Efes., 2, 8).

Din toate aceste cuvinte rezultă că harul divin este de neapărată trebuinţă pentru mîntuirea subiectivă. Acest adevăr rezultă şi din cuvintele Mîntuitorului : «Eu sînt viţa, voi mlădiţele. Cel ce rămîne întru Mine şi Eu întru el, acesta aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteţi face nimic. Dacă cineva nu rămîne întru Mine, se aruncă afară ca o mlădiţă şi se usucă ; şi o adună şi o aruncă în foc şi arde. Dacă rămîneţi întru Mine şi cuvintele Mele rămîn întru voi, cereţi orice veţi voi şi se va da vouă» (Ioan, 15, 5—7).

Aşadar, harul de la Dumnezeu este pentru noi ceea ce pentru mlădiţă este sucul pe care-l are din viţă. Din partea omului se cere credinţă mîntuitoare sau credinţă lucrătoare, adică «credinţa care lucrează prin dragoste» (Gal., 5, 6) ; fără această contribuţie a omului, mîntuirea nu-i vine nimănui pe de-a gata. Credinţa cunoscătoare în Dumnezeu, fără de fapte bune, o au şi diavolii, căci şi ei «cred şi se cutremură» (Iacov, 2, 19).

Faptele bune sînt amintite şi ele în Sfînta Scriptură ca unele ce sînt necesare pentru mîntuire. Biblia este foarte bogată în texte care confirmă cu stăruinţă că mîntuirea este condiţionată de faptele noastre cele bune (Matei, 25, 34—35 ; Ioan, 5, 29 ; Rom., 2, 6—13 ; II Cor., 5, 10 ; I Tim., 6, 18—19 ; Iacov, 2, 14—26 ; Apoc., 20, 12—13 ş.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Acesta este un subiect foarte interesant, despre care am purtat unele discuții cu cei de altă credință și asupra căruia aș vrea să stărui mai mult, chiar dacă vorbele mele, Părinte, te vor mîhni. Aceia spun că harul divin lucrează în mod irezistibil. Deci nu poate fi vorba nici de libertate, nici de vreun merit al omului în ceea ce privește mîntuirea lui. Așa rezultă din parabola Mîntuitorului: «Atunci stăpînul a poruncit robului: Ieși la drumuri și la garduri și silește pe toți să intre, așa încît să-mi fie casa plină» (Luca, 14, 23). Iar altă dată a zis Mîntuitorul: «Nimeni nu poate să vină la Mine dacă nu-l va trage Tatăl care M-a trimis, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi» (Ioan, 6, 44). În același înțeles zice și sfîntul apostol Pavel: «Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și ca să voiți și ca să săvîrșiți, după a Lui bunăvoință» (Filip., 2, 13). Din toate acestea ar rezulta că nu există o libertate a voinței și că mîntuirea o dă numai Dumnezeu.

PREOTUL: Dumnezeiasca și Sfînta Scriptură ne învață luminat că omul a fost făcut de Dumnezeu liber și încununat de El cu voie liberă, după cum ne spune Sfîntul Duh: «Doamne, căci cu arma bunăvoirii ne-ai încununat pe noi» (Ps. 5, 12); iar în alt loc zice: (Dumnezeu) «dintru început a făcut pe om și l-a lăsat în mîna sfatului său» (Înț. Sir., 15, 14); și iarăși: «Pus-a înaintea ta foc și apă, și la oricare vei vrea, vei întinde mîna ta» (Înț. Sir., 15, 16); și iarăși: «Înaintea oamenilor este viața și moartea și oricare din ele le va plăcea, li se va da» (Înț. Sir., 15, 17). Iar în alt loc, Sfînta Scriptură ne spune: «Iată, eu vă pun astăzi înainte binecuvîntare și blestem. Binecuvîntare veți avea dacă veți asculta poruncile Domnului Dumnezeului vostru» (Deut., 11, 26—27). Și în alt loc zice: «Iată, eu astăzi ți-am pus înainte viața și moartea, binele și răul ... Martori înaintea voastră iau astăzi cerul și pămîntul: viață și moarte ți-am pus eu astăzi înainte și binecuvîntare și blestem. Alege viața, ca să trăiești tu și urmașii tăi» (Deut., 30, 15, 19).

Libertatea voinței omului — și dependența mîntuirii de lucrarea liberă și voluntară a lui — se vede luminat și din cuvintele Mîntuitorului: «Ierusalime, Ierusalime, care omori pe proorocі și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine; de cîte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună cloșca puii săi sub aripi, dar voi nu ați voit» (Matei, 23, 37; 11, 20). Iar tînărului bogat i-a zis: «De vrei să intri în viață, păzește poruncile» (Matei, 19, 17; Evr., 4, 11; Rom., 2, 4).

Și prin marele prooroc Isaia vorbește Dumnezeu: «De veți vrea și Mă veți asculta bunătățile pămîntului veți mînca; iar de nu veți vrea și nu Mă veți asculta, atunci sabia vă va mînca» (1, 19, 20); și iarăși, către tînărul bogat a zis Mîntuitorul: «De voiești să fii desăvîrșit, du-te, vinde averile tale, dă-le săracilor și vei avea comoară în cer ... Și auzind tînărul s-a întristat, căci avea multe avuții» (Matei, 19, 21—22). Iată deci că el a fost liber să refuze comoara din cer. Și în alt loc zice Mîntuitorul: «Cel ce vrea să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Matei, 16, 24; Marcu, 8, 34; Luca, 9, 23 ș.a.)

Așadar, în toate aceste citate se arată categoric și limpede că Dumnezeu l-a făcut pe om cu voie liberă și de sine stăpînitoare și nu silește voia nimănui de a veni la mîntuire. Căci dacă voia omului ar fi forțată spre mîntuire, orice pedeapsă sau răsplată în viața viitoare ar fi fără rost, iar Dumnezeu ar înceta de a mai fi judecător drept, cum adeseori Îl numește dumnezeiasca Scriptură. Dacă mîntuirea noastră s-ar face fără voia noastră proprie, atunci nu am putea înțelege ceea ce zice marele apostol Pavel: «noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea judecății lui Hristos, ca să ia fiecare, după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău» (II Cor., 5, 10; I Cor., 3, 8).

ÎNVĂȚĂCELUL: Am o mare nedumerire: nu cumva Dumnezeu a hotărît din eternitate soarta fiecăruia? Pe unii, adică, îi mîntuiește, iar pe alții îi osîndește, potrivit hotărîrii sau predestinației Sale absolute, din veci. Deci, condiția mîntuirii noastre subiective ar fi numai prehotărîrea necondiționată și din veci a lui Dumnezeu în acest sens, potrivit căreia harul lucrează automat și irezistibil la mîntuirea noastră. Cuvintele sfîntului apostol Pavel par a susține această părere: «Căci mai înainte de nașterea lor (a lui Isav și a lui Iacov) și fără să fi făcut ei ceva bun sau rău, ca să rămînă voia lui Dumnezeu cea fără alegere nu din fapte, ci de la Cel care cheamă, i s-a zis ei (Rebecăi) că cel mai mare va sluji celui mai mic. Precum este scris: Pe Iacov l-am iubit, pe Isav l-am urît. Ce vom zice dar? Nu cumva la Dumnezeu este nedreptate? Nicidecum! Căci grăiește către Moise: Milui-voi pe cine vreau să miluiesc și îndura-Mă-voi de cine vreau să Mă îndur. Așadar, nu este nici de la cel care voiește, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu, Care miluiește. Căci Scriptura zice lui Faraon: Pentru aceasta chiar

te-am ridicat, ca să arăt în tine puterea Mea și ca numele Meu să se vestească în tot pământul. Deci dar, Dumnezeu pe cine vrea îl miluiește, iar pe cine vrea îl împietrește. Îmi vei zice deci: De ce mă dojenești? Căci voinței Lui cine i-a stat împotrivă? Dar, omule, tu cine ești ca să răspunzi împotriva lui Dumnezeu? Oare făptura va zice Celui care a făcut-o: De ce m-ai făcut așa? Sau nu are putere olarul peste lutul lui, ca din aceeași frământătură să facă un vas de cinste, iar altul, de necinste?» (Rom., 9, 11—21). Același apostol mai zice: «Binecuvîntat fie Dumnezeu ... Cel care, întru Hristos ne-a binecuvîntat pe noi ... Precum întru El ne-a și ales, înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și fără de prihană înaintea Lui...» (Efes., 1, 3—4). De aici, de asemenea, ar rezulta că mîntuirea se face potrivit alegerii sau hotărîrii din veci a lui Dumnezeu. Căci mai zice Apostolul: «Iar noi ... datori sîntem totdeauna să mulțumim lui Dumnezeu pentru voi, că v-a ales Dumnezeu dintru început, spre mîntuire ... la care v-a chemat prin Evanghelia noastră, spre dobîndirea slavei Domnului nostru Iisus Hristos» (II Tes., 2, 13—14). Și în alte locuri tot așa: «Ci propovăduim înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, pe cea ascunsă, pe care Dumnezeu mai înainte de veci a rînduit-o spre mărirea noastră» (I Cor., 2, 7). «Cine te deosebește pe tine? Și ce ai, pe care să nu-l fi primit?» (I Cor., 4, 7). «Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează întru voi și ca să voiți și ca să săvîrșiți, după a Lui bunăvoință» (Filip., 2, 13). Deci, problema s-ar pune așa: nimeni nu se mîntuiește decît pe temeiul alegerii din veci sau al predestinației dumnezeiești. Omul, în viața aceasta, își urmează soarta pe care i-a hotărît-o Dumnezeu, fără putința de a o schimba sau a o înlocui.

PREOTUL: Sfînta Scriptură are locuri tari, sau, cum zice sfîntul Grigorie de Nyssa, are «oase tari» (*Comentariu la Viața lui Moise*). Unii ar vrea să spargă oasele Scripturii cu dinții de lapte ai înțelepciunii lor; dar acest lucru niciodată nu se va putea. El s-a vîrît în adîncul Scripturii fără a putea înota în oceanul fără de fund al înțelepciunii lui Dumnezeu. Așa au pățit Origen, Arie, Macedonie, Nestorie, Sabelie, Dioscor, Eutihie și toți începătorii de eresuri din vechime, care s-au înecat în marea cea fără de fund a Sfintei Scripturi. Nu adîncimea Scripturii a fost pricina căderii lor, a înecării lor, ci ei înșiși și-au fost pricină de a nu fi putut înota cu slaba lor putere în adîncimea tainelor ei.

Sfînta Scriptură, fiind ca un izvor sau ca o fîntînă fără de fund a înțelepciunii lui Dumnezeu, din ea ni se cuvine a ne adăpa și a lua cu măsură, numai după puterea noastră de înțelegere și după vîrsta noastră duhovnicească. Și așa după cum din fîntînă scoatem mai întîi cu ciutura, apoi din ciutură punem în cană și apoi în pahar, pentru a ne potoli setea noastră cea trupească, la fel se cade a face și cu setea noastră cea duhovnicească, atunci cînd ea ne silește a bea din oceanul cel fără de fund al înțelepciunii lui Dumnezeu din Sfînta Scriptură. Căci de vom scotoci în înțelesurile ei cele duhovnicești mai presus de curăția minții și a inimii noastre, ne vom prăpăstui din cauza mîndriei și a iscodirii noastre de a cerca cele mai presus de noi și de puterea noastră de înțelegere în cele duhovnicești. Dacă noi, de pildă, am vedea un copil de clasa întîia chinuindu-se să știe și să spună la alții ceea ce nu știu cei din facultate, ce lucru nepotrivit și de rîs ar fi pentru noi! La fel, și cu mult mai rău, îi este celui ce vrea să tîlcuiască și să deslușească cele grele din Sfintele Scripturi, cu o minte necoaptă și neluminată de Duhul Sfînt.

Dumnezeiești prooroci și apostoli, precum și sfinții părinți ai Bisericii lui Hristos au ajuns cu curăția vieții la nevinovăția pruncilor și cu înțelepciunea, la starea de bărbați desăvîrșiți (I Cor., 13, 11—12; Efes., 4, 13), și totuși nu au îndrăznit a cerca cele neîncercate ale înțelepciunii lui Dumnezeu din Sfînta Scriptură. Ci, față de cele prea înalte înțelesuri ale ei, au rămas în uimire cu mintea zicînd: «Cît s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, adînci cu totul sînt gîndurile Tale» (Ps. 91, 5); și iarăși: «Mare este Domnul nostru și mare este tăria Lui și priceperea Lui nu are hotar» (Ps. 146, 5); și în alt loc: «Nu știi tu, sau n-ai aflat că Domnul Dumnezeu este veșnic, Care a făcut marginile pămîntului, Care nu obosește și nici nu Își sleiește puterea? Că înțelepciunea Lui este nemărginit de adîncă?» (Isaia, 40, 28). Îl auzim și pe vasul alegerii, pe marele Pavel, cu multă mirare zicînd: «O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cît de necercetate sînt judecățile Lui și cît de nepătrunse căile Lui! Căci cine a cunoscut gîndul Domnului sau cine a fost sfetnicul Lui?» (Rom., 11, 33—34).

Deci înțelege, omule, că acest adînc fără de fund al înțelepciunii lui Dumnezeu nu poate fi atins de nici o minte rațională a zidirilor Lui din cer și de pe pămînt. Cu atît mai puțin — nici cu participare — la

cei ce nu și-au curățit mintea și inima lor de patimi și vor să pătrundă în adîncul înțelegerilor celor din Scripturi, fără de lumina harului lui Dumnezeu.

Dumneata ai adus citatele de mai sus, care ți se par că sînt un fel de temelie a predestinației, dar adevărul este cu totul altul.

Citatul întîi (Rom., 9, 11—21) se referă la chemarea oamenilor, la harul și îndreptarea cea în Iisus Hristos. Apostolul vrea să dovedească prin acest exemplu că chemarea și îndreptarea oamenilor nu depinde numai de «faptele legii», ci de bunătatea lui Dumnezeu, Care cheamă, prin harul Său, pe toți oamenii la mîntuire, fie iudei, fie păgîni (v. 22—24); fără harul lui Dumnezeu oamenii nu pot face nimic în ceea ce privește mîntuirea lor. Dacă totuși se spune aici că Dumnezeu dă oamenilor darul Său numai din nemărginita Lui bunătate și că hotărăște cu totul liber soarta oamenilor chiar înainte de nașterea lor, prin aceasta se pune accent pe importanța condiției obiective a mîntuirii sau sfințirii noastre, fără să se mai repete și condiția subiectivă: libertatea omului de a conlucra cu harul divin prin credință și fapte bune; și nu se mai repetă nici ideea că la baza hotărîrii sorții fiecăruia stă prestiința lui Dumnezeu. Dar ea este subînțeleasă, deoarece apostolul zice că pe unii Dumnezeu îi pedepsește și îi împietrește, după ce aceștia s-au făcut «vase ale mîniei» (adică vrednici de a fi împietriți după dreptatea lui Dumnezeu) și după ce Dumnezeu i-a răbdat îndelung (v. 22). Dumnezeu știe totul dinainte, de aceea n-a trebuit ca să treacă mai întîi timpul pentru a ști că dintre cei doi fii ai lui Isaac, unul va fi purtător al făgăduinței Sale mesianice. Și atunci nu este nici o mirare că zice: Pe Iacov l-am iubit și pe Isav l-am urît. Iar dacă se zice apoi că Dumnezeu miluiește pe cine vrea și osîndește pe cine vrea, noi trebuie să ne întrebăm: oare, pe cine vrea Dumnezeu să miluiască și pe care oameni vrea să-i osîndească? Oare iubește El numai pe aceia pe care Însuși i-a predestinat la mîntuire și care în viață pot să fie răi? Și osîndește numai pe cei respinși de El, care totuși în viață pot fi buni? Sau vrea Dumnezeu ca din unii buni să facă răi, iar din alții răi să facă buni, fără nici o dreaptă judecată? Dar în acest caz, unde sînt dreptatea, nepărtinirea, înțelepciunea și alte însușiri ale lui Dumnezeu? Nici măcar între oameni nu e cu putință așa ceva, iar cînd, totuși, se practică între ei arbitrariul, acesta este o pacoste și o nenorocire.

În celelalte texte, de asemenea, nu se vorbește despre predestinație la mîntuirea cea veșnică, ci despre alegerea sau chemarea la harul pe care l-a adus Hristos, nu pe baza vredniciei noastre, ci numai din bunătatea lui Dumnezeu. Această chemare nu este mărginită și dată numai unora, așa cum zic predestinațianiștii, ci se referă la toți oamenii, căci se vorbește numai la plural, deși nu toți sînt aleși sau chemați în înțeles de predestinare. În acest înțeles, zice sfîntul apostol Pavel: «Că acesta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, Care voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină. Căci unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Hristos Iisus, Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți, mărturia adusă la timpul său» (I Tim., 2, 3—6). Dacă s-ar înțelege și aici predestinația absolută la mărirea cerească, această predestinație ar trebui să o înțelegem — după litera și spiritul textului — ca nelimitată, și atunci ar însemna că mîntuirea vine automat asupra tuturor oamenilor. Or, este știut că nu toți se mîntuiesc și înșiși predestinațianiștii susțin că numărul celor predestinați la mîntuire este limitat.

Adevărul este însă că Hristos a adus mîntuirea tuturor, ceea ce teologii numesc mîntuire obiectivă; dar mîntuirea subiectivă nu o realizează toți, ci numai cei ce o caută. Mîntuirea obiectivă a fost dăruită tuturor oamenilor, dar cea subiectivă ține de buna alegere a creștinului, iar cei ce doresc să se mîntuiască și lucrează pentru ea primesc ajutorul harului. Am văzut că harul divin nu lucrează în noi cu de-a sila (irezistibil), ci că noi avem o anume contribuție la lucrarea mîntuirii noastre. Prin urmare, despre o predestinație absolută și necondiționată nu poate fi vorba. Iată deci care este adevărul în ceea ce privește predestinația, soarta sau viața omului.

A. — Sfînta Scriptură vorbește adeseori despre oarecare prehotărîre, în sensul de precunoaștere, și anume:

1. — Direct, numind-o uneori «sfat» (Fapte, 2, 23); «precunoaștere» sau «prehotărîre» (Rom., 8, 29); «Sfatul voii lui Dumnezeu» (Efes., 1, 11); «taina cea ascunsă din veac» (Col., 1, 26; Efes., 3, 9); «cartea vieții» (Luca, 10, 20; Apoc., 20, 15 ș.a.).

Dar această prehotărîre este bazată pe viața și faptele omului, cunoscute de prestiința lui Dumnezeu, căci Sfînta Scriptură vorbește de-

spre anumite vrednicii ale celor «predestinați» sau, în orice caz, direct sau indirect, despre alte motive decît simpla hotărîre arbitrară, pentru care unii se mîntuiesc, iar alții se osîndesc. Doar Sfînta Scriptură spune textual: «Știm că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor care iubesc pe Dumnezeu, celor care sînt chemați după voia Lui; căci pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărît să fie asemenea chipului Fiului Său ..., iar pe care i-a hotărît mai înainte, pe aceștia i-a și chemat; și pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și preamărit» (Rom., 8, 28—30).

Știm apoi că la judecata de apoi vor exista anumite criterii după care vor fi judecați toți și că nu vor fi judecați arbitrar (Matei, 25, 34—36), hotărîrea fiind luată în funcție de vrednicia sau de nevrednicia cu care fiecare om s-a conformat acestor criterii, pentru ca judecata să fie cît mai dreaptă. Apostolul zice: «Pentru că noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea judecății lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău» (II Cor., 5, 10; I Cor., 3, 8). «Aceasta însă zic: Cel ce seamănă cu zgîrcenie, cu zgîrcenie va și secera, iar cel ce seamănă cu dărnicie, cu dărnicie va și secera» (II Cor., 9, 6; vezi și Matei, 7, 21; 16, 27; 20, 16; Ioan, 3, 36; 6, 47; Rom., 2, 6—11; 8, 17; I Cor., 9, 27; II Tim., 2, 20; I Petru, 1, 10 ș.a.

2. — Sfînta Scriptură confirmă mai ales indirect această învățătură. Astfel, se repetă adeseori că Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului (Iez., 18, 23; 33, 11; II Petru, 3, 9; I Tim., 2, 4; Rom., 3, 29—30; I Cor., 8, 6; Efes., 4, 6); că toți oamenii sînt chemați la mîntuire (Matei, 28, 19; Rom., 10, 18; II Cor., 5, 15; I Tim., 2, 6; I Petru, 3, 9 ș.a.) și că Dumnezeu a înmulțit harul Său spre a copleși păcatul și spre a da tuturor oamenilor posibilitatea de a se mîntui (Rom., 5, 15; Ioan, 3, 16). Toate acestea ar fi cu neputință dacă numărul aleșilor ar fi limitat.

B. — Istoria, prin părinții bisericești și prin alți oameni de toată autoritatea, precum și Sfînta Tradiție prin toate monumentele ei, atestă că aceasta a fost întotdeauna în Biserică tîlcuirea învățăturii despre prestiința dumnezeiască.

Sfîntul Irineu († 202) zice: «Dumnezeu care pe toate le știe a pregătit ... locuința corespunzătoare: căci acelora care caută lumina cea netrecătoare și năzuiesc spre ea, le dă cu îndurare această lumină». Sfîntul Ioan Hrisostom († 407): «Dumnezeu ne-a predestinat pe noi nu numai din iubire, ci și din faptele noastre cele bune, căci dacă aceasta ar depinde numai de faptele noastre cele bune, atunci venirea lui Hristos și tot ce a făcut El pentru mîntuirea noastră ar fi de prisos». De asemenea, sfîntul Ilariu († 366) scrie: «Aceia pe care Dumnezeu i-a prevăzut, pe aceia i-a și predestinat». Fericitul Ieronim († 420): «Despre care Dumnezeu a știut că vor fi în viața lor asemenea Fiului Său, pe care i-a și predestinat a fi asemenea Lui întru mărire». Sfîntul Ambrozie († 397) arată: «Dumnezeu n-a predestinat decît numai după ce a cunoscut; cărora le-a prevăzut vrednicia, acelora le-a predestinat și răsplata».

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă harul este totdeauna de neapărată trebuință pentru mîntuire și dacă mîntuirea este un dar al lui Dumnezeu dat prin har, mai avem și noi vreo parte la lucrarea mîntuirii noastre?

PREOTUL: Da, avem și noi o parte; deși harul este de neapărată trebuință pentru mîntuirea noastră, el nu poate mîntui singur. Noi nu sîntem niște bușteni sau niște pietre cu care Dumnezeu face ce voiește.

Dacă harul ar lucra singur, ar însemna că ne duce fără voia noastră la mîntuire. În acest caz, dacă unii nu se mîntuiesc, aceasta n-ar fi din pricina lor, ci a harului care nu-i silește; aceasta însă este o învățătură a calvinilor numită predestinație (mai înainte rînduire). După această învățătură, Dumnezeu a hotărît din veci să mîntuiască pe unii oameni și să piardă pe alții, după cum îi place Lui, nu după cum vor lucra ei în chipul lor, cu harul celor pe care i-a hotărît să-i mîntuiască. Unora le dă harul care îi silește să lucreze după voia Lui, celorlalți nu li-l dă (*Înv. de cred. ort.*, întreb. 243).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar învățătura Bisericii noastre este alta?

PREOTUL: Ți-am arătat mai sus destul de clar și pe larg. La acestea mai adaug: «Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină» (I Tim., 2, 4). Harul nu silește pe nimeni. Oamenii au libertatea să-l primească și să conlucreze cu el, sau să-l respingă. Cei dintîi se mîntuiesc, cei de pe urmă se pierd (*Înv. de cred. ortodoxă*, întreb. 244). Ține minte, fiule, cu tărie cele ce ai auzit, spre a rămîne adevărat ortodox și a fi lămurit în cele ce ai întrebat.

Capitolul 16

DESPRE CELE ŞAPTE TAINE

ÎNVĂŢĂCELUL: Cred că Biserica vorbeşte felurit despre Taină.

PREOTUL: E adevărat. Mai întîi, Taină este o lucrare sfîntă, instituită de Dumnezeu întrupat, prin care, într-o formă văzută, se împărtăşeşte primitorului harul divin nevăzut *(Teologia Dogmatică şi Simbolică*, Bucureşti, 1958, vol. II, p. 827).

Cele şapte Taine ale Bisericii lui Hristos cea dreptmăritoare sînt următoarele:

1. Botezul. 2. Mirungerea. 3. Împărtăşania. 4. Pocăinţa. 5. Hirotonia. 6. Nunta. 7. Maslul.

Înainte de a arăta însemnătatea celor şapte Taine, însemnăm, pe scurt, cîteva date asupra importanţei numărului şapte în Sfînta Scriptură, căci numărul şapte pecetluieşte o mulţime de acte din Vechiul Testament şi din cel Nou.

Aşa, de pildă, în ziua a şaptea S-a odihnit Dumnezeu de toate lucrările Sale pe care le făcuse (Fac., 2, 1—2); şapte perechi de animale şi păsări curate a poruncit Dumnezeu lui Noe să bage în corabie înainte de a începe potopul (Fac., 7, 2—3). Iarăşi, i-a spus că după şapte

zile va veni potopul (Fac., 6 şi 17). În luna a şaptea şi în ziua a 27-a s-a oprit corabia pe Munţii Ararat (Fac., 8, 4). După şapte zile a dat drumul Noe a doua oară porumbelului din corabie, iar acesta s-a întors, avînd în cioc o ramură de măslin verde (Fac., 8, 10). Avraam a dat lui Abimeleh, împăratul, şapte mieluşele, ca mărturie între ei amîndoi. Iacov, patriarhul, s-a închinat de şapte ori cu faţa la pămînt în faţa fratelui său Isav (Fac., 33, 1—3). Faraon a visat şapte vaci grase şi şapte slabe, şapte spice pline şi şapte seci (Fac., cap. 41). Lui Moise i-a spus Dumnezeu că pentru Sfîntul locaş să facă şi un sfeşnic de aur curat şi deasupra lui să pună şapte candele ca să lumineze (Ieş., 37, 23). Tot lui Moise i-a poruncit Dumnezeu să spună izraeliţilor să numere şapte săptămîni de zile (Lev., 23, 16), iar a cincizecea zi să le fie sărbătoare sfîntă. Înainte de a mînca Paştele, şapte zile să mănînce pîine fără aluat (Ieş., 12, 19). Pe lîngă alte daruri ce aveau poruncă să le aducă, în acea zi trebuiau să aducă şapte miei (Lev., 23, 15—18). Apoi să numere şapte săptămîni de ani, iar al cincizecilea să fie an de slobozie (Lev., 25, 8—10; Isaia, 61, 1—4; Luca, 4, 16—21). Pe Mariam, sora lui Moise, fiindcă a cîrtit, şapte zile a lovit-o Dumnezeu cu lepră (Num., cap. 12). Lui Iosua Navi i-a poruncit Dumnezeu să pună şapte trîmbiţe să înconjoare Ierihonul de şapte ori, iar a şaptea oară să sune în trîmbiţă de şapte ori şi vor cădea zidurile Ierihonului (Ios., cap. 6). În şapte zile s-a primit sfinţirea lui Aaron şi a fiilor săi de către Dumnezeu prin Moise (Lev., 8, 33—35). De şapte ori în zi David, proorocul, lăuda pe Dumnezeu (Ps. 118, 164). Şaptezeci de ani a proorocit Ieremia că vor fi robi evreii în Babilon (Ier., 25, 11—12; 29, 10). Şapte candele cu şapte braţe a văzut sfîntul proroc Zaharia (Zah., 4, 1—2). Şapte funii a rupt Samson, cel ce avea şapte şuviţe de păr care-i dădeau putere (Jud., cap. 13—16). Şaptezeci au fost bărbaţii care au tradus Biblia pe vremea Faraonului Ptolomeu Filadelful (283 î.Hr.). De şapte ori s-a scăldat Neeman Sirianul în Iordan şi s-a curăţit de lepră (IV, Regi, 5, 14). Cu şapte pedepse a fost pedepsit Cain de către Dumnezeu pentru uciderea fratelui său Abel (Fac., 4, 15). De şaptezeci de ori cîte şapte au fost pedepsele asupra lui Lameh, cel cu două femei (Fac., 4, 24).

Apoi, în Noul Testament, Mîntuitorul porunceşte să iertăm de şaptezeci de ori cîte şapte (Matei, 18, 22; Luca, 17, 3—4). Şapte sînt duhurile care stau înaintea lui Dumnezeu şi a scaunului Său de domnie (Apoc.,

1, 4). Șapte sînt sfeșnicele cele de aur dinaintea Mîntuitorului și șapte sînt stelele din dreapta Sa (Apoc., 2, 1). Șapte sînt Bisericile la care a fost trimis sfîntul Ioan evanghelistul să le scrie (Apoc., 15, 6—8; 16). Șapte sînt urgiile apocaliptice (Apoc., 15, 6—8; 16). Șapte peceți avea cartea pe care a văzut-o dumnezeiescul Ioan evanghelistul în mîna lui Dumnezeu (Apoc., 5, 1—4). Șapte sînt duhurile lui Dumnezeu pe care le trimite în tot pămîntul (Apoc., 5, 6), în Biserici (Apoc., 1, 4). Șapte sînt păcatele de moarte. Șapte sînt cele vrednice de Hristos: 1. puterea; 2. bogăția; 3. înțelepciunea; 4. tăria; 5. cinstea; 6. slava; 7. binecuvîntarea (Apoc., 5, 12). Șapte sînt darurile Sfîntului Duh.

În sensul cel ascuns, neînțeles, taină se numește și rînduiala întrupării lui Dumnezeu-Cuvîntul (Col., 1, 6). Tot astfel, sfîntul Dionisie Areopagitul, în trimiterea sa către Gacius, scrie: «Căci taina Întrupării lui Dumnezeu-Cuvîntul pururea rămîne taină, deoarece această taină, prin nici un cuvînt, prin nici o minte (taina cea despre Hristos) nu s-a scos afară, ci, grăindu-se, negrăită rămîne și neînțelegîndu-se, necunoscută rămîne». Încă se zice taină și învățătura Sfintei Evanghelii, după cum zice marele Pavel: «...prin descoperire mi s-a făcut cunoscută taina» (Efes., 3, 3). Taină este cea a credinței, precum același apostol Pavel zice către Timotei: «Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe» (I Tim., 3, 16). Numim taină și învierea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și învierea cea din morți a toată firea omenească și a doua venire a Domnului și multe altele.

Dar cînd se vorbește de sfintele Taine ale Bisericii, înțelegem pe cele șapte Taine, care sînt lucrări sfinte întemeiate de Domnul Iisus Hristos, prin care în mod nevăzut, se comunică celor ce se împărtășesc din ele harul mîntuitor nevăzut.

Capitolul 17

DESPRE TAINA BOTEZULUI

ÎNVĂȚĂCELUL: Care este temeiul scripturistic al Tainei sfîntului botez?

PREOTUL: Mîntuitorul a spus: «Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre întru Împărăția lui Dumnezeu» (Ioan, 3, 5).

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce înseamnă de fapt această Taină?

PREOTUL: Botezul este Taina în care, prin întreita cufundare în apă, în numele Sfintei Treimi, cel ce se botează se curățește de păcatul strămoșesc și de toate păcatele făcute pînă la botez, se naște la o viață spirituală nouă și devine membru al trupului tainic al Domnului, al Bisericii lui Hristos.

Botezul din apă și din Duh își are prefigurarea în proorociile Vechiului Testament, deoarece Domnul nostru Iisus Hristos a venit să împlinească tot ce s-a proorocit și s-a dat în Lege. Începîndu-Și lucrarea Sa mesianică, Mîntuitorul Hristos a dat o mulțime de semne și a făcut minuni, tămăduind bolile și scoțînd demonii din cei ce Îl rugau. Vestea minunilor s-a dus departe, punînd pe gînduri pe mulți, căci așa ceva nu

se mai pomenise (Matei, 9, 32—38; Ioan, 9, 32—33). În aceste împrejurări Sfînta Scriptură ne spune că între farisei era un om cu numele Nicodim, un fruntaș al iudeilor. «Acesta a venit noaptea la Iisus și I-a zis: Rabi, știm că de la Dumnezeu ai venit învățător, căci nimeni nu poate face aceste minuni pe care le faci Tu, dacă nu este Dumnezeu cu el. Drept răspuns, Iisus i-a zis: Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă Împărăția lui Dumnezeu. Nicodim I-a zis: Cum poate un om bătrîn să se nască din nou? Poate el oare să intre a doua oară în pîntecele maicii sale și să se nască? Iisus a răspuns: Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu. Ce este născut din trup, trup este, și ceea ce este născut din Duh, duh este» (Ioan, 3, 1—6). Deci, nașterea din nou înseamnă a avea botezul din apă și din Duhul Sfînt, pe care l-au primit și îl dau apostolii Domnului, cărora le-a zis Domnul după învierea Sa: «Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui, iar cel ce nu va crede se va osîndi» (Marcu, 16, 15—16) și botezînd în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățați pe toți «să păzească toate cîte am poruncit vouă; și iată, Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului. Amin» (Matei, 28, 19—20).

ÎNVĂȚĂCELUL: I-am auzit pe unii că în Sfînta Scriptură numai două Taine sînt pomenite: botezul și Cina Domnului, și că celelalte sînt niște născociri omenești, pe care ei nu le pot admite. Iar cît privește botezul, nu ar fi o Taină, ci un simbol, o lucrare simbolică în care se închipuiește curățirea de păcate și prin care numai se întărește credința, fiind doar o dovadă pe care o face cineva despre faptul că s-a pocăit, sau că el este o moștenire, o pecete a pocăinței. Curățirea păcatelor însă nu ar face-o botezul, ci credința, care prin botez este pecetluită și confirmată. Credința și nu botezul ar fi agentul care transformă pe om în făptură nouă, mîntuindu-l, după cum ar rezulta din cuvintele îngerului către Cornelie, că prin credința în cele ce îi va spune apostolul Petru se va mîntui cu toată casa sa (Fapte, 11, 14), sau din cuvîntul apostolului Pavel către temnicerul din Filipi: «Crede în Domnul Iisus și te vei mîntui tu și casa ta» (Fapte, 16, 31). Deci, spun ei, credința este cea care a adus mîntuire, iar botezul i-a urmat numai ca un simbol al convertirii și al credinței sau ca o pecete a terminării pocăinței.

PREOTUL: Botezul creștin este o Taină Sfîntă, iar nu un simbol, deoarece Mîntuitorul a numit botezul «naștere de sus», în urma căruia omul se curățește de păcate și se sfințește (Ioan, 3, 3—7). Sfîntul apostol Pavel îl numește «înnoirea vieții» (Rom., 6, 3—5), prin înnoirea Sfîntului Duh (Tit, 3, 5). Apostolul Petru spune și mai lămurit că botezul este împărtășit spre iertarea păcatelor (Fapte, 2, 38) și că nu este numai un simbol sau o spălare a trupului — cum li se pare unora — ci este o naștere adevărată. Botezul, zice el, «vă mîntuiește astăzi și pe voi nu ca ștergere a necurăției trupului, ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu» (I Petru, 3, 21).

Chiar și dacă nu ni s-ar spune, ar fi totuși de la sine înțeles că toate aceste urmări ale botezului nu se fac decît prin lucrarea Sfîntului Duh și, astfel, botezul nu este un simbol, ci o Taină, adică o lucrare pe care o face Dumnezeu asupra noastră, prin apa sfințită.

ÎNVĂȚĂCELUL: Mai spun aceia că botezul trebuie să fie aplicat numai adulților, pentru că pe de o parte, cei ce-l primesc trebuie să aibă mai întîi credință și pocăință și abia apoi să se boteze, iar pe de altă parte, cei ce îl aplică trebuie mai întîi să propovăduiască credința și pocăința și abia apoi să boteze. Căci iată ce spune Sfînta Scriptură propovăduitorilor: «Mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă» (Matei, 28, 19—20). Iar despre cel ce voiește să primească botezul zice: «Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui, iar cel ce nu va crede se va osîndi» (Marcu, 16, 16). Altă dată li se adresează direct și le zice: «pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre și veți primi darul Duhului Sfînt» (Fapte, 2, 38). Deci, cel ce trebuie să primească botezul trebuie mai întîi să aibă credință și să facă pocăință. Care este adevărul?

PREOTUL: Am spus de la început că botezul creștin își are prefigurarea în Vechiul Testament. Astfel, Dumnezeu i S-a arătat lui Avraam cînd acesta era în vîrstă de 99 de ani și, între altele, i-a spus că pe toată partea bărbătească să o taie-împrejur, iar pe copiii de parte bărbătească ce li se vor naște de aici încolo să-i taie-împrejur în a opta zi

de la naștere. Iar cel ce nu se va tăia-împrejur va fi nimicit (Fac., 17, 10—14). Deci, Dumnezeu nu i-a zis lui Avraam, pentru copii și tineri, să se taie-împrejur cînd vor fi maturi, sau ca el de 99 de ani, ci toată partea bărbătească, de orice vîrstă ar fi, să o taie-împrejur, iar pe nou născuți, a opta zi după nașterea lor. Unii zic că botezul pruncilor nu are valoare, căci ei nu știu cînd au fost botezați. Dar ce știa Isaac, pruncul lui Avraam, la opt zile? Desigur, nimic. Dar știau tatăl și mama sa. Așa trebuie să fie și botezul — cum, de fapt, este practica Bisericii Ortodoxe — știut fiind că tăierea-împrejur închipuia botezul din Legea Nouă (Col., 2, 13). Însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos S-a botezat cu acest botez al Legii Vechi, la opt zile după nașterea Sa (Luca, 2, 21).

Altă preînchipuire din Vechiul Testament, prin care se arată că la plinirea vremii trebuie să se boteze și copiii, este scoaterea izraeliților din Egipt și trecerea lor prin Marea Roșie, de la bătrîn și pînă la cel mai mic prunc. Că aceasta închipuie botezul tuturor, adevărește și marele apostol Pavel zicînd: «Fraților, nu vreau să nu știți voi că părinții noștri (izraeliții) au fost toți sub nor și că toți au trecut prin mare, și toți, prin Moise s-au botezat în nor și în mare» (I Cor., 10, 1—2). Va să zică «toți», și copiii, căci Moise spunea lui Faraon: «Vom merge cu copiii noștri și cu bătrînii, cu fiii și fiicele noastre, cu oile și cu boii noștri» (Ieș., 10, 9). Negreșit, norul și marea (apa) însemnau «apa și Duhul Sfînt» în care trebuie să fie botezat oricine (Ioan, 3, 5).

Trecînd la Noul Testament, auzim pe Domnul nostru Iisus Hristos spunînd apostolilor, înainte de răstignirea Sa, că Tatăl le va trimite pe Mîngîietorul, adică pe Duhul Sfînt, în numele Fiului și îi va învăța toate lucrurile (Ioan, 14, 16—17, 26). Și venind Duhul Sfînt peste apostoli, în ziua Cincizecimii (adică Duminică), la ora nouă dimineață, ei au propovăduit poporului ceea ce-i învăța Duhul Sfînt, spunîndu-le să se pocăiască și fiecare din ei să fie botezat în numele Domnului nostru Iisus Hristos, «că a voastră și a copiilor voștri este această făgăduință». Și au fost botezați «ca la trei mii de suflete» (Fapte, 2, 1—39, 41). Ia aminte: «a voastră și a copiilor voștri este făgăduința aceasta», adică a botezului. Deci, și a copiilor. Și cînd spune că s-au botezat, nu spune că au botezat trei mii de bărbați și de femei, ci «trei mii de suflete», ceea ce înseamnă că printre cei botezați au fost și copii. Desigur, apostolii predicau celor mari, însă, fiind ei inspirați de Duhul Sfînt, spuneau că și a copiilor este «făgăduința», iar ascultătorii le dădeau crezare, ca și Avraam, lui Dumnezeu.

Iată și cîteva cazuri de familii botezate cu copiii lor: «Lidia a fost botezată — ea și casa ei» (Fapte, 16, 14—15); «Temnicerul i-a luat la sine (pe Pavel și pe Sila) în acel ceas al nopții, a spălat rănile lor și s-a botezat și el și toți ai lui îndată» (Fapte, 16, 33); «Dar Crispus, fruntașul sinagogii, a crezut în Domnul, împreună cu toată casa lui» (Fapte, 18, 8); iarăși zice sfîntul apostol Pavel: «Am botezat și casa lui Stefana» (I Cor., 1, 16). Cînd zice «casa», «toată casa», se înțelege de la sine că este vorba de toată familia, pînă la cel mai mic, după cum zice Iosua Navi: «Eu și casa mea voi sluji Domnului» (Ios., 24, 15).

Domnul Hristos a arătat, de asemenea, că trebuie botezați copiii mici, deoarece atunci cînd I-au adus niște copilași ca să se roage pentru ei, iar apostolii opreau pe cei ce i-au adus, Domnul i-a certat zicîndu-le: «Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, că a unora ca aceștia va fi Împărăția Cerului. Și după ce Și-a pus mîinile peste ei, S-a dus de acolo» (Matei, 19, 13—15). Deci, dacă Dumnezeu cheamă și pe copii la mîntuire, de mici, pentru ce i-am opri de la sfîntul botez?

ÎNVĂȚĂCELUL: Pot oare copiii să se mîntuiască numai cu botezul fără credință? Scriptura spune nu numai despre botez, ci și despre credință că este trebuitoare spre mîntuirea cuiva: «Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui. Iar cel ce nu va crede se va osîndi» (Marcu, 16, 15—16).

PREOTUL: Într-adevăr, copiii nu pot crede la vîrsta cînd sînt botezați, dar nici nu-L pot tăgădui și nici nu-L pot refuza pe Hristos. Nu se mîntuiește numai acela care crede, ci el trebuie să se și boteze. Așa cum în Vechiul Testament tăierea-împrejur se făcea în baza credinței părinților, tot așa botezul copiilor se face pe temeiul credinței părinților sufletești, care sînt nașii (Marcu, 9, 36—37). Copiii nu au credință, dar au nașii. Nașii sînt persoane în vîrstă care însoțesc pe prunci la botez și fac cuvenita mărturisire de credință în locul lor. Nașii sînt părinții sufletești ai pruncilor care se botează și care se nasc prin botez la o viață nouă cu Duhul.

Așa cum părinții trupești ai pruncului l-au născut pe el spre viață trupească, după cum scrie: «Ce este născut din trup, trup este» (Ioan, 3, 6), tot așa nașii sînt părinții sufletești ai pruncilor care se botează, garanți în fața lui Dumnezeu și a Bisericii Sale, că pruncul (finul) va fi crescut în credința creștină și va fi un bun credincios (Sfîntul Simeon Tesaloniceanul, *Despre Sfintele Taine*, cap. XLII, p. 7).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se scrie în Sfînta Scriptură că nașii pot fi chezași pentru mîntuirea altora și că prin credința lor se pot mîntui copiii?

PREOTUL: Mîntuitorul spune: «...din gura a doi sau trei martori să se statornicească adevărul» (Matei, 18, 16; I Tim., 5, 19). În Scriptură se arată că Iisus, luînd un copil, l-a pus în mijlocul lor și luîndu-l în brațe le-a zis: «Oricine va primi în numele Meu pe unul din acești copii, pe Mine Mă primește» (Matei, 18, 5). Deci, pe baza credinței părinților, a nașilor și a celorlalți martori care sînt la botezul pruncului, preotul botează pruncul. Iar fiindcă ai întrebat unde se găsesc în Sfînta Scriptură mărturii prin care să se arate că credința unora a mîntuit pe alții, apoi din cele multe, unele îți voi spune:

Prin credința sutașului roman s-a vindecat sluga sa (Matei, 8, 13). Robul nu credea, dar prin credința stăpînului său și-a dobîndit de la Mîntuitorul sănătatea.

Patru oameni aduc la Mîntuitorul un slăbănog: «Și văzînd Iisus credința lor, a zis slăbănogului: «Fiule, iertate sînt păcatele tale!» (Marcu, 2, 3—13). Deci credința era a celor patru, nu numai a slăbănogului.

Pe temeiul credinței lui Iair, Domnul a înviat copila de 12 ani (Matei, 9, 18—26). Pe temeiul credinței altora, Domnul a vindecat pe un mut și îndrăcit (Matei, 9, 32—34; 12, 22). Pentru credința canaanencei, Mîntuitorul a vindecat pe fiica acesteia, scoțînd demonul din ea (Matei, 15, 21—28). Tot astfel, pentru credința unui tată, Domnul i-a tămăduit copilul lunatic (Matei, 17, 14—18). Așadar, acestea și încă multe alte mărturii ale Sfintei Scripturi, ne arată că pentru credința părinților, a nașilor și a martorilor care sînt la botez, Dumnezeu le dă copiilor sfințire și mîntuire, după cum adeverește și marele apostol Pavel zicînd: «Căci bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă ... femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios» (I Cor., 7, 14).

ÎNVĂȚĂCELUL: Totuși nici Hristos n-a primit botezul decît ca adult, la vîrsta de 30 de ani, iar Ioan Botezătorul nu a botezat decît adulți. N-ar trebui oare ca și noi să aplicăm botezul numai adulților?

PREOTUL: Dar botezul primit de El n-a fost același cu al nostru, deoarece n-a avut același efect, acela fiind numai un botez cu apă, un botez al «pocăinței», al lui Ioan, iar nu unul cu «apă și Duh» ca botezul creștin, instituit de Hristos. El nu S-a botezat spre a Se curăți de păcate — cum facem noi cu botezul nostru — pentru că El nu avea păcate și, deci, nici trebuință nu avea ca mai întîi să Se pocăiască. Altul era rostul acelui botez și altul este al botezului nostru.

Știm că botezul «cu apă și cu Duh», care a venit mai tîrziu, se împărtășește spre iertarea păcatelor. Iisus Hristos însă nu S-a botezat cu acest botez, pentru că pe atunci nu Se pogorîse încă Duhul Sfînt, iar pe de altă parte, Hristos era fără de păcate și, deci, n-ar fi avut nevoie de acest botez.

ÎNVĂȚĂCELUL: În acest caz de ce S-a botezat Iisus cu acest botez al lui Ioan?

PREOTUL: Sfîntul Ioan Gură de Aur spune următoarele: «La botezul Său în apele Iordanului, Ioan Botezătorul cerea tuturor pocăință. Însuși botezul era numit «al pocăinței». Cu toate acestea lui Iisus nu I-a cerut pocăință. Dimpotrivă, în fața Lui s-a simțit umilit, zicînd că el însuși ar avea nevoie a se boteza de la Iisus și nu invers (Matei, 3, 14). Nici nu-I putea cere, deoarece Iisus nu avea păcate, era «zămislit de la Duhul Sfînt», iar nu din trup bărbătesc, «nu din poftă trupească, nici din poftă bărbătească» (Ioan, 1, 13; Matei, 1, 20; Luca, 1, 34—35) și, deci, nu moștenise păcatul strămoșesc. Dar El nu avea nici păcate personale (Ioan, 8, 16), după cum El nu avea trebuință nici de o mai mare revărsare a Duhului Sfînt asupra Sa, pe care, de altfel, botezul lui Ioan nu I-o putea oferi. Dar atunci, de ce S-a botezat? Iată de ce: mai întîi, pentru ca Ioan să-L facă cunoscut oamenilor, arătîndu-L lor. «Iată Mielul lui Dumnezeu ... Acesta este despre care eu am spus...» (Ioan, 1, 29—30). Ioan Îl mărturisește oamenilor, iar acum Îl și

arată, pentru ca mărturisirea lui Ioan despre «Cel ce vine» după el (Luca, 3, 16; Ioan, 1, 27), să nu rămînă îndoielnică. Tot acum Îl mărturisesc pe Iisus, pe Dumnezeu-Tatăl și pe Sfîntul Duh în chip de porumbel (Matei, 3, 16—17). De acum, mulțimile nu aveau să mai pună la îndoială cele mărturisite de Ioan. Acum Iisus S-a făcut cunoscut, căci înainte nici chiar Ioan nu-L cunoscuse (Ioan, 1, 31), pentru că, deși îi era rudenie (Luca, 1, 36), el își petrecuse viața în pustie propovăduind și botezînd, Dumnezeu întocmind astfel lucrurile, pentru ca lumea să nu-l poată învinui pe Ioan că L-ar propovădui pe Iisus pentru legăturile de rudenie și de prietenie ce le are cu El.

În al doilea rînd, Iisus a primit botezul de la Ioan pentru ca să împlinească «toată dreptatea» (Matei, 3, 14—15). «Dreptate» însemnează împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, iar «drept» era cel ce împlinise aceste porunci (Luca, 1, 6, ș.a.). Deci, S-a botezat Domnul de la Ioan pentru ca nici această orînduire de la Dumnezeu — de a se boteza — să nu rămînă neîndeplinită de El, singurul care împlinește toată dreptatea.

Iată rolul botezului omului și motivele pentru care S-a botezat El de la Ioan. Botezul creștin de mai tîrziu — «cu apă și cu Duh» — se face din alte motive și are cu totul alt rost.

Iar dacă este vorba de vîrstă, nici eterodocșii nu aleg vîrsta de 30 de ani la botezul lor. Mîntuitorul n-a stabilit nici o vîrstă sau limită de vîrstă. El însă, cînd a vorbit despre botezul pe care îl va așeza, a arătat marea importanță pe care o avea lucrarea acelui botez și de aceea n-a mai fost nevoie să spună că va trebui aplicat tuturor, deci și copiilor. Iar dacă n-a spus-o direct, a spus-o indirect, cu toată claritatea, cuvîntul «cineva» cuprinzîndu-i pe toți.

Cît despre Ioan Botezătorul, e adevărat că el predica pocăința și că îi boteza numai pe cei ce făcuseră pocăință și că aceștia nu puteau fi decît adulți. Dar botezul lui nu era identic cu al nostru, ci era numai un botez pregătitor, un rit simbolic, sau cu caracter ceremonial — cum am arătat și mai sus — nefiind de neapărată trebuință tuturor. De aceea, era de prisos a se aplica și copiilor.

Aș fi și eu de părere să nu se boteze copiii, dacă ar trăi orice parte bărbătească sau femeiască oricît ar vrea, pînă la adînci bătrînețe și să

se boteze cînd ar dori. Dar ce zici dumneata, sîntem noi siguri că trăim 30, 50 sau 100 de ani? Nu știi ce spune Sfînta Scriptură? «Voi nu știți ce aduce ziua de mîine» (Iacov, 4, 14); și iarăși: «Nebune, în noaptea aceasta ți se va lua sufletul» (Luca, 12, 20); și iarăși: «Fiți gata, căci nu știți ziua, nici ceasul» (Matei, 24, 44).

ÎNVĂȚĂCELUL: Nu cumva copiii se pot mîntui și fără botez? Despre ei se spune că sînt sfinți și, ca atare, n-ar avea trebuință să-și curețe păcatele — pe care nu le au. Așa găsim în Sfînta Scriptură, prin cuvintele Mîntuitorului: «Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor» (Matei, 19, 14). Deci, copiii pot intra și fără botez întru Împărăția cerurilor. În același înțeles pare a fi grăit Mîntuitorul și altă dată: «De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra întru Împărăția cerurilor» (Matei, 18, 3; Marcu, 10, 15; Luca, 18, 15—17). Apostolul Pavel spune chiar direct că copiii sînt sfinți: «Bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă și femeia necredincioasă prin bărbatul credincios. Altminterea, copiii voștri ar fi necurați, dar acum ei sînt sfinți» (I Cor., 7, 14). Deci, dacă părinții sînt sfinți (creștini botezați), atunci și copiii lor sînt sfinți.

PREOTUL: Mai întîi de toate, trebuie știut că copiii nu sînt sfinți, pentru că «ce este născut din trup, trup este» (Ioan, 3, 6); deci, copiii născuți numai din trup, nu și din «apă și Duh», sînt numai trup, cu păcatul lui Adam în ei. Botezul la copii aduce spălarea păcatului strămoșesc intrat în lume prin călcarea poruncii de către Adam și Eva în rai (Fac., cap. 3). «Printr-un singur om (Adam) a intrat păcatul în lume și prin păcat, moartea — și astfel moartea a trecut asupra tuturor oamenilor prin acela în care toți au păcătuit» (Rom., 5, 12). Iar acum: «Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat» (Gal., 3, 27) și iarăși: «Au nu știți că toți cîți în Iisus Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat?» (Rom., 6, 3). Așadar, afundarea de trei ori în apă, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh (Matei, 28, 19) înseamnă botezul în moartea lui Hristos, adică cel nou botezat a murit față de păcatul strămoșesc și față de Legea lui Moise (Rom., 6, 4—25; 7, 1—6). Și prin Cruce, noul botezat este răstignit față de lume și lumea față de el.

Încă să știi și aceasta, că nimeni nu are voie să boteze a doua oară pe cei botezați în numele Sfintei Treimi — după rînduiala Bisericii dreptmăritoare a lui Hristos, căci zice marele apostol Pavel: «Un Domn, o credință, un botez» (Efes., 4, 5). Numai dacă au fost botezați de eretici (sectanți), îi botezăm din nou.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar mai sînt în Sfînta Scriptură mărturii prin care să se arate că copiii sînt păcătoși și au nevoie să se boteze?

PREOTUL: Dacă mai vrei mărturii în această privință, caută în Sfînta Scriptură în aceste locuri: Fac., 3, 6—12; I Tim., 2, 14; Fac., 8, 21; Iov, 15, 14; 24, 4; Ps. 50, 5; 57, 3; Isaia, 48, 8; Ioan, 3, 6; Ps. 13, 1; 52, 1—3; 105, 6; Pilde, 20, 9; Rom., 3, 10; 5, 12; I Ioan, 1, 8 ș.a.

Așadar, Sfînta Scriptură ne-a arătat că tot omul este păcătos, iar cel ce se crede fără de păcat este un mincinos (I Ioan, 1, 10). Mai mult, se spune că cei păcătoși sînt fiii diavolului (Matei, 13, 38; Ioan, 8, 44; I Ioan, 3, 8). Iată, deci, pentru ce toți oamenii au nevoie de botez spre a se curăți de păcate.

Capitolul 18

DESPRE TAINA SFÎNTULUI MIR

ÎNVĂȚĂCELUL: Oare botezul creștin nu este suficient pentru mîntuire? De ce Biserica a mai așezat și Taina Mirungerii?

PREOTUL: Auzi ce spune sfîntul evanghelist Ioan: «*Dar voi ați primit ungere din partea Celui Sfînt și știți toate*» (Ioan, 2, 20).

Taina sfîntului mir este o lucrare sfîntă instituită de Iisus Hristos, prin care, ungîndu-se cu mir sfințit membrele celui botezat și rostindu-se cuvintele rînduite: «Pecetea darului Sfîntului Duh, Amin», se împărtășește primitorului harul perfecțiunii vieții duhovnicești începute prin botez.

Această sfîntă Taină a «peceții Duhului Sfînt», sau ungerea cu Sfîntul mir, se administrează îndată după sfîntul botez, de către episcop sau preot, noului botezat. Această «ungere» cu untdelemn sfințit a noului botezat a fost profețită prin Iacov, patriarhul. Pe cînd acesta dormea cu capul pe o piatră, noaptea i S-a arătat Dumnezeu în vis deasupra unei scări ce ajungea pînă la cer și pe care se suiau și se pogorau îngerii Lui. Și deștepîndu-se Iacov din somn, a zis: «Cît de înfricoșat este locul acesta! Aici este casa lui Dumnezeu, aici este poarta cerurilor! Și Iacov

s-a sculat dimineața și a luat piatra pe care o pusese căpătîi și a pus-o stîlp de aducere aminte și a turnat untdelemn pe vîrful ei» (Fac., 28, 11—18). Ungerea pietrei cu untdelemn închipuie ungerea creștinului cu untdelemn sfințit sub pecetea Sfîntului Duh, căci zice Sfînta Scriptură: «Și voi (creștinii) ca niște pietre vii sînteți zidiți ca să fiți casă duhovnicească» (I Petru, 2, 5; Evr., 3, 6). «Pietre vii» sînt numiți creștinii, și ungerea pietrei, de către Iacov, cu untdelemn a însemnat ungerea pietrelor celor vii (a creștinilor) — prin Duhul Sfînt — cu untdelemn sfințit.

În Legea Veche a lui Moise numai pe împărați aveau poruncă preoții cei mari — arhiereii — să-i ungă cu untdelemn sfințit (I Regi, 10; 16, 1—13), iar aceasta era o profeție despre ungerea creștinilor cu untdelemn sfințit. În Legea Darului, a Noului Testament, această sfîntă Taină a mirului, a «ungerii», era administrată numai de către apostoli, prin punerea mîinilor, și numai celor ce primiseră botezul creștin. Din cauza formei prin care este împărtășită această Taină se mai chema și «punerea mîinilor» (Fapte, 8, 15—18), spre deosebire de hirotonie, ce se chema «punerea mîinilor preoției» (I Tim., 4, 14). Despre această Taină vorbește Sfînta Scriptură cînd zice: «Iar apostolii din Ierusalim, auzind că Samaria a primit cuvîntul lui Dumnezeu, au trimis la ei pe Petru și pe Ioan, care, coborînd, s-au rugat pentru ei, ca să primească Duh Sfînt, căci nu Se pogorîse încă peste nici unul dintre ei, ci erau numai botezați în numele Domnului Iisus. Atunci își puneau mîinile peste ei și luau Duh Sfînt» (Fapte, 8, 14—19). Din acest text se vede că este vorba de împărtășirea Duhului Sfînt celor ce primiseră botezul și că această împărtășire o făceau numai apostolii, prin punerea mîinilor (vezi și Fapte, 19, 1—6). Și marele apostol Pavel adevereşte că această sfîntă Taină se dădea și pe atunci, îndată după botez, cînd zice: «Nu întristați pe Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu, întru Care ați fost pecetluiți pentru ziua răscumpărării» (Efes., 4, 30).

Iată, dar, de ce se dă această mirungere sau «pecetea Duhului Sfînt», îndată după botez:

— Întîi, pentru că așa s-a moștenit de la sfinții apostoli, prin Tradiție;

— Al doilea, pentru că așa ne arată și Sfînta Evanghelie cînd zice: «Întru care voi (creștinii), auzind cuvîntul adevărului, Evanghelia mîntuirii voastre, crezînd în El (Iisus), ați fost pecetluiți cu Sfîntul Duh al

făgăduinței, Care este arvuna moștenirii noastre, spre răscumpărarea celor dobîndiți de El și spre lauda slavei Sale» (Efes., 1, 13—14). Așadar, întîi se arată credința în Evanghelie și în Iisus și apoi se pune pecetea Duhului Sfînt.

ÎNVĂȚĂCELUL: Sfînta Scriptură nu pomenește nimic despre o «Taină a Mirului» împărtășită prin ungere. Ea pomenește, cel mult, despre «punerea mîinilor» în această Taină. Nu cumva este o inovație care nu poate fi socotită nici ca provenind de la Hristos, nici ca fiind o Taină sfîntă?

PREOTUL: Nu este nici o inovație, deoarece lucrarea de transmitere a Sfîntului Duh în om prin această Taină se numește în Sfînta Scriptură «ungere» (II Cor., 1, 21—22 și I Ioan, 2, 20—27). În aceste locuri, deși se vorbește în special despre întărirea lăuntrică prin Duhul Sfînt, totuși cuvintele «întărire» și «ungere» presupun și ungere externă, prin care se împărtășește harul. Că punerea mîinilor peste cei botezați și ungerea cu mir este una și aceeași Taină, se adevereşte prin aceea că sfinții părinți și scriitori bisericești din vechime arată, ca temeiuri scripturistice ale Tainei mirului, locurile din Faptele Apostolilor care vorbesc de punerea mîinilor. Prin urmare, atît punerea mîinilor, cît și ungerea cu mir sînt apostolice. Apostolii au săvîrșit aceasta sub ambele forme, mai ales atunci cînd, răspîndindu-se creștinismul, ei n-au mai putut merge personal la toate comunitățile și au administrat această Taină prin ungere cu sfîntul mir. În nici un caz nu se poate presupune că practicarea ungerii cu sfîntul mir s-ar fi introdus într-un timp postapostolic, deoarece Biserica n-a introdus și n-a permis nici o schimbare în cele orînduite de apostoli; și chiar dacă s-ar fi încercat vreo schimbare, s-ar fi născut opoziții despre care ar fi cu neputință să n-avem vreo mărturie, dacă ele ar fi existat (vezi *Teologia dogmatică și simbolică*, manual pentru institutele teologice, București, 1958, vol. II, p. 859).

Esențialul în această Taină este revărsarea Sfîntului Duh, ungerea, în acest caz, reprezentînd ceva secundar și fiind identică cu «punerea mîinilor». «Ungerea» și «punerea mîinilor» sînt cuvinte reprezentînd două acțiuni care în cazul de față sînt deosebite numai ca formă, dar în fond avînd același efect.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă prin Taina Mirului se împărtășește Sfîntul Duh și dacă ea se aplică numai celor botezați, în ce măsură mai este

ea necesară, de vreme ce cei botezați au primit la botez și Sfîntul Duh? În acest sens se lămuresc cuvintele Scripturii: «v-ați spălat, v-ați sfințit, v-ați îndreptat întru numele Domnului Iisus Hristos și întru Duhul Dumnezeului nostru» (I Cor., 6, 11). De ce mai este nevoie de o altă Taină prin care să se împărtășească Duhul Sfînt, mai ales imediat după botez?

PREOTUL: Trebuie să știi că, într-adevăr, botezul și mirungerea sînt două Taine ale Bisericii lui Hristos, deosebite una de alta, dar și darurile Sfîntului Duh sînt deosebite și felurite (Rom., 12, 6; I Cor., 12, 4—6). Așa încît în Taina sfîntului botez se dă darul Sfîntului Duh spre ștergerea păcatului strămoșesc și a celorlalte păcate, pe cînd în Taina sfîntului mir se dă darul Sfîntului Duh de a stărui în curăția primită de la botez. Mai mult, prin această Sfîntă Taină se dă și darul cunoștinței, care este unul din cele șapte daruri ale Sfîntului Duh. Sfînta Scriptură, arătînd acest adevăr zice: «Dar voi ați primit ungerea din partea Celui Sfînt și știți toate» (I Ioan, 2, 20); și iarăși: «Cît despre voi, ungerea pe care ați primit-o de la El rămîne întru voi și nu aveți trebuință să vă învețe cineva, ci precum ungerea Lui vă învață despre toate, și învățătura aceasta este adevărată și nu este minciună, rămîneți întru El, așa cum v-a învățat» (I Ioan, 2, 27). Din aceste cuvinte dumnezeiești putem destul de clar a înțelege că ungerea cu sfîntul mir are o mare importanță pentru mîntuirea noastră.

Mai întîi de toate, prin pecetluire ni se dă Duhul Sfînt, Care ne fusese făgăduit și Care este «...arvuna moștenirii noastre, spre răscumpărarea celor dobîndiți de El și spre lauda slavei Sale» (Efes., 1, 14; 4, 30). În al doilea rînd, ni se dă darul cunoștinței prin care știm toate lucrurile (I Ioan, 2, 20, 27). Deci, «ungerea» ne învață tot ce trebuie să cunoaștem spre a ne mîntui, adică: să credem statornic în Iisus Hristos și în cuvintele Evangheliei Lui; să fim ascultători față de apostolii Lui (Evr., 13, 17; Luca, 10, 16; Ioan, 13, 20; 20, 19—21); să răbdăm pînă la moarte, cînd vom fi prigoniți, pentru adevărul lui Hristos și pentru Evanghelia Lui; să dăm dovadă de aceste virtuți creștinești, pentru ca să rămînă cu noi «ungerea», «pecetea Duhului Sfînt», arvuna luată pentru ziua răscumpărării, căci altfel ni se va lua «arvuna» înapoi și nu mai avem răscumpărare. «Eu vin curînd, ține ce ai, ca nimeni să nu-ți ia cununa» (Apoc., 3, 11).

Prin urmare, iată pe scurt în ce constă puterea Tainei Sfîntului Mir. Formula prin care se împărtășește Taina Sfîntului Mir este deci: «Pecetea darului Sfîntului Duh». Această formulă este alcătuită pe baza textelor biblice care sînt în legătură cu sfînta Taină a Mirului, ținîndu-se seama de sensul și de esența sa, de partea internă a acestei sfinte Taine. În Sfînta Scriptură sînt texte în care Taina aceasta este numită «pecetluire» (II Cor., 1, 21—22; Efes., 4, 30) și în care se spune că prin ea se împărtășește darul Sfîntului Duh, după cum este scris: «Petru le-a răspuns: «Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfînt» (Fapte, 2, 38).

Primirea darului Sfîntului Duh se face, cum am văzut, prin Taina ce urmează imediat botezului, prin punerea mîinilor sau prin ungerea cu mir. Sfînta Scriptură deosebește «punerea mîinilor» (Fapte, 8, 15—18; 19, 6) de «punerea mîinilor preoției» (I Tim., 5, 22; II Tim., 1, 6).

De la început această Taină se chema «punerea mîinilor» (Fapte, 8, 15—18), dar se chema și «ungere» (Ioan, 2, 20—27) și «pecetluire» (II Cor., 1, 22—23 ș.a.).

Atît «punerea mîinilor» cît și «ungerea» sînt de origine apostolică și se referă la una și aceeași Taină: Taina Sfîntului Mir sau Taina mirungerii.

ÎNVĂȚĂCELUL: Care este materia văzută, folosită în Taina mirungerii?

PREOTUL: Sfîntul și Marele Mir se compune din untdelemn amestecat cu mirodenii, pregătit (fiert) după o rînduială anumită, în fiecare an, în primele trei zile din Săptămîna Patimilor, apoi sfințit de către episcopii unei Biserici autocefale, în frunte cu cel dintîi dintre ei, Joi în aceeași săptămînă, la Sfînta Liturghie, apoi se împarte episcopilor și tuturor bisericilor. Prin mulțimea mirodeniilor din care se compune, el închipuiește felurimea darurilor și puterilor Duhului Sfînt. Sfîntul Mir e folosit nu numai la a doua Taină după botez, ci și la sfințirea bisericilor (cf. *Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 178).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum se face, practic, ungerea cu Sfîntul și Marele Mir?

PREOTUL: După săvîrșirea botezului, preotul citește îndată rugăciunea în care cere lui Dumnezeu să învrednicească pe noul botezat de Darul ungerii cu Sfîntul Mir și de împărtășirea cu Sfintele Daruri ale Sfîntului Duh. Apoi unge pe botezat cu Sfîntul Mir, făcîndu-i semnul crucii: la frunte, pentru sfințirea minții și a gîndurilor; la ochi, gură, urechi, pentru sfințirea simțurilor; la piept și pe spate, pentru sfințirea inimii și a dorințelor: la mîini și la picioare, pentru sfințirea faptelor și a căilor creștinului. De fiecare dată zice cuvintele: «Pecetea Darului Sfîntului Duh», «Amin». Aceste cuvinte sînt luate din a doua epistolă a sfîntului apostol Pavel către corinteni, unde spune: «Iar cel ce ne adevereşte pe noi împreună cu voi, întru Hristos, și ne-a uns pe noi, este Dumnezeu Care ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului în inimile noastre» (II Cor., 1, 21—22).

Ungerea aceasta este, așadar, semnul Darului Sfîntului Duh, Care S-a pogorît în chip nevăzut asupra Mîntuitorului ca om și asupra sfinților apostoli și care ni se dă și nouă după botez, în chip nevăzut. Prin ungere, noul botezat devine creștin adevărat și deplin, un nou Hristos, adică uns al Domnului, căci cuvîntul grecesc «Hristos» înseamnă «uns» *(Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 179).

Capitolul 19

DESPRE TAINA SFINTEI ÎMPĂRTĂȘANII

ÎNVĂȚĂCELUL: Te rog acum, Părinte, să-mi vorbești despre Taina cuminecării.

PREOTUL: Mîntuitorul spune: «De nu veți mînca Trupul Fiului Omului și de nu veți bea Sîngele Lui, nu veți avea viață întru voi». (Ioan, 6, 55).

Sfînta Împărtășanie (Euharistia sau Cuminecătura) este Taina în care, sub chipul pîinii și al vinului, se împărtășește creștinului însuși Trupul și Sîngele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci, înfățișîndu-se totodată, real și nesîngeros, jertfa de pe Cruce a Mîntuitorului.

Această Sfîntă Taină a orînduit-o Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, care nu numai că a vorbit despre ea, ci a și înfăptuit-o Însuși, în ajunul răstignirii Sale. După ce a mîncat cu apostolii Săi, luînd o pîine și rugîndu-se Tatălui ceresc, a binecuvîntat-o și, frîngînd-o, a zis: «Luați, mîncați, acesta este Trupul Meu». Apoi a luat un pahar și, după ce a mulțumit, le-a dat zicînd: «Beți dintru acesta toți, acesta este Sîngele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcate-

lor» (Matei, 26, 26—28; Marcu, 14, 22—24); «Să faceți lucrul acesta întru pomenirea Mea» (Luca, 22, 19—20).

Iată cum Mîntuitorul a poruncit ca acei ce vor să aibă viață veșnică să-I mănînce Trupul și să-I bea Sîngele sub forma pîinii și a vinului, pîinea și vinul sfințite prin slujba sfîntă către Tatăl, prin rugăciuni și cîntări de laudă (Matei, 26, 26—30; Marcu, 14, 22—26).

Iar această minune a minunilor — ca pîinea și vinul să fie prefăcute în Trupul și Sîngele Domnului, spre a le mînca și a le bea creștinii — a fost dată spre săvîrșire numai apostolilor Săi, episcopilor și preoților hirotoniți prin alegerea și punerea mîinilor preoțești (Tit, 1, 3—9). Creștinii ceilalți — oricît de buni ar fi ei înaintea lui Dumnezeu și oricîte minuni ar face — nu pot săvîrși Taina «frîngerii pîinii», ci numai episcopii și preoții. Acest lucru este dovedit în mod limpede de Scriptura Vechiului și Noului Testament. Astfel, în Legea Veche, Dumnezeu a orînduit preot pe Aaron și pe copiii copiilor lui, din neam în neam, pînă avea să vină Mesia Hristos, iar cei ce au îndrăznit să slujească fără să fie din neamul lui Aaron preotul au fost pedepsiți groaznic (Num., 3, 10; 16, 1—50; I Regi, 13, 1—14; II Par., 26, 16—18). În Noul Testament, Domnul nostru Iisus Hristos, schimbînd preoția și Legea Veche (Evr., 7, 12), a orînduit preoția nouă ca putere de a lucra cele sfinte și de a ierta păcatele — ca și El însuși — celor ce se pocăiesc (Ioan, 20, 19—23; Apoc., 1, 6; 5, 10; II Cor., 5, 18—20; I Cor., 4, 1; Ps. 13, 9—16).

Astfel, această minunată hrană — Trupul și Sîngele Domnului — se dăruiește numai prin preoții creștini. Cine vrea să se mîntuiască merge la Biserică; și primește, chiar și cei ce n-au bani, căci se dă în dar (Isaia, 55, 1—13; Mal., 1, 11; Apoc., 21, 6; Rom., 5, 14—16). Sfîntul apostol Pavel spune: «Paharul binecuvîntării pe care-l binecuvîntăm nu este, oare, împărtășirea cu sîngele lui Hristos? Pîinea pe care o frîngem nu este, oare, împărtășirea cu trupul lui Hristos?» (I Cor., 10, 16). Da, nu este o închipuire, căci cine nu are această credință este rătăcit și nu are mîntuire (cf. Rom., 14, 23). Despre acest sînge euharistic ni se spune: «Sîngele lui Iisus, Fiul Lui, ne curățește pe noi de orice păcat» (I Ioan, 1, 7).

Trupul și Sîngele Domnului se poate mînca și mai des, atunci cînd ne ferim de rele și cînd avem viața neprihănită și conștiința noastră

curată și neosîndită, pe cînd botezul nu se mai poate repeta, după cum este scris (Efes., 4, 5). A ne împărtăși cu Trupul și Sîngele Domnului este chiar poruncă de la Dumnezeu, ca toți — de la prunci pînă la cei mai bătrîni — să se împărtășească cel puțin o dată pe an. Acest lucru ni se arată prin închipuire cu mielul pascal din Vechiul Testament (Ieș., 12, 1—28; Num., 9, 1—14). Însă sfinții apostoli — ni se istorisește — îi împărtășeau pe creștini în fiecare Duminică, deoarece aceia care credeau în Iisus stăruiau în învățătura apostolilor și în comuniune, fiind nelipsiți de la biserică în toate zilele. Pentru aceasta, apostolii frîngeau pîinea și luau împreună hrana cu bucurie și întru curăția inimii (Fapte, 2, 42—46; 20, 7—11).

Mai tîrziu, Biserica a statornicit ca creștinii să se împărtășească de patru ori pe an, în cele patru posturi. Desigur, unii din cei evlavioși s-au împărtășit și de mai multe ori, după cum și astăzi sînt mulți care se împărtășesc mai adeseori într-un an și e cu atît mai bine, numai să aibă pregătirea cuvenită, căci ori de cîte ori mîncăm și bem Trupul și Sîngele Domnului, vestim moartea Lui, pînă va veni a doua oară (I Cor., 11, 26).

Această Sfîntă Taină este administrată de preoți și noului botezat chiar la botez, după ce a fost uns cu sfîntul mir sau cu pecetea Duhului Sfînt. Astfel li se dă pînă la vîrsta de 7 ani, urmînd ca de la această vîrstă mai înainte să se spovedească la preotul duhovnic (să-și mărturisească păcatele, cf. Ioan, 1, 9) și să se vadă dacă e vrednic de Trupul și Sîngele Domnului. Pentru cei ce vor să se împărtășească fiind maturi, sfîntul apostol Pavel recomandă ca fiecare să se cerceteze pe sine și numai apoi — după spovedanie și cu dezlegarea duhovnicului — să se împărtășească cu Trupul și cu Sîngele Domnului. Căci cine va mînca și va bea cu nevrednicie Trupul și Sîngele Domnului, judecată lui își mănîncă și bea, nesocotind Trupul și Sîngele Domnului (I Cor., 11, 27—29; Evr., 9, 4—6).

ÎNVĂȚĂCELUL: Sînt unii creștini care afirmă că pîinea și vinul de la «Cina Domnului» este pîine naturală și vin natural. Ele numai închipuiesc sau simbolizează Trupul și Sîngele Domnului, fără să fie de fapt. Așa a fost chiar și la Cina cea de Taină, ceea ce se vede în cuvintele de atunci ale Mîntuitorului: «Adevăr grăiesc vouă, că de acum nu voi mai bea din rodul viței pînă în ziua aceea cînd îl voi bea

nou, întru împărăția lui Dumnezeu» (Marcu, 14, 25; Matei, 26, 29). Deci, este vorba de «rodul viței», ceea ce înseamnă că vinul a rămas vin natural și nu s-a prefăcut în Sînge. De aici rezultă că el simbolizează numai, iar nu și este, Sîngele Domnului.

PREOTUL: Cuvintele de mai sus (Marcu, 14, 25; Matei, 26, 29) au fost spuse de Mîntuitorul cu privire la primul pahar care, în adevăr, conținea vinul natural, însă Sfînta Împărtășanie a fost așezată de Mîntuitorul după cină, la al doilea pahar, căci atunci a zis Mîntuitorul: «Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sîngele Meu...» (Luca, 21, 17—20). Deci, ceea ce la Marcu este incomplet se completează și se lămurește la Luca. Matei nu vorbește decît de un singur pahar, anume de cel euharistic (al Cuminecăturii); la Luca însă observăm că este vorba de două pahare — și că Sfînta Taină a fost așezată la al doilea pahar. Astfel, cuvintele care se referă la primul pahar nu sînt în legătură cu Sfînta Împărtășanie, cum este cazul și cu citatul de la Marcu (14, 25).

ÎNVĂȚĂCELUL: În legătură cu ce spuneam mai sus, acei creștini spun că Împărtășania sau «Cina Domnului» ar fi o simplă cină comemorativă, un ospăț, un banchet sau o masă colegială, la care se consumă pîine și vin, în amintirea Cinei celei de Taină, a patimii și a morții Domnului. Așa a rînduit Mîntuitorul zicînd apostolilor Săi: «...aceasta să faceți întru pomenirea Mea» (Luca, 22, 19; I Cor., 11, 24—25). Iar sfîntul apostol Pavel zice: «De cîte ori mîncați această pîine și beți acest pahar, moartea Domnului vestiți, pînă la venirea Lui» (I Cor., 11, 26). Scopul ar fi, așadar, adîncirea credinței și a evlaviei creștine, prin simbolul ce-l reprezintă, iar nu mîncarea cu adevărat a Trupului și a Sîngelui Mîntuitorului, nici permanentizarea jertfei de pe Golgota.

PREOTUL: «Cina Domnului» nu este o simplă comemorare a morții Domnului, căci pîinea și vinul de la această «Cină» sfîntă nu au fost numai simboluri ale Trupului și Sîngelui Domnului, ci cu adevărat Trup și Sînge al Său. Mîntuitorul ne-a învățat acest adevăr. Căci El nu a zis: Luați, mîncați, căci acesta este un simbol al Sîngelui Meu. Nu! Ci a zis: «Aceasta (pîinea) este Trupul Meu» și «acesta (vinul) este Sîngele Meu» (Matei, 26, 26—28; Luca, 22, 19—20). Așadar, după cum pîinea și vinul euharistic nu sînt numai niște simboluri, ci adevărat Trup și Sînge al Mîntuitorului, tot astfel și «Cina Domnului» — cum o numesc unii — nu este doar o simplă cină prietenească unde se mănîncă pîine și se bea

vin, ci această cină a Mîntuitorului are caracterul de Taină, deoarece prin ea se împărtășește darul Sfîntului Duh, care iartă păcatele și sfințește; totodată, ea are și un caracter de jertfă, pentru că ea întrunește toate condițiile unei jertfe: Trupul și Sîngele Domnului care se frînge și se varsă pentru noi spre iertarea păcatelor, deci, și însușirea de jertfă ispășitoare. Aceste caracteristici, fiind de cea mai mare însemnătate pentru noi, nu trebuie să fie trecute cu vederea și interpretate greșit.

ÎNVĂȚĂCELUL: Cum poate să fie Euharistia o jertfă nesîngeroasă a Mîntuitorului, de vreme ce Mîntuitorul S-a adus pe Sine jertfă o singură dată, pe Golgota, și ea nu se mai poate repeta niciodată (Evr., 9, 28; 10, 14)? Or, dacă Euharistia ar fi acea jertfă, ar însemna că se repetă de atîtea ori de cîte ori este săvîrșită Sfînta Împărtășanie, ceea ce ar fi în contradicție cu Sfînta Scriptură.

PREOTUL: Într-adevăr, Hristos S-a jertfit o singură dată și jertfa Lui nu se mai repetă, pentru că, de s-ar repeta, ar însemna că n-a avut efectul așteptat și ar fi fost asemenea jertfelor din Vechiul Testament. De vreme ce ea, însă, a avut acel efect, orice repetare a ei ar fi fără rost. Pînă aici sîntem de perfect acord.

Dar din aceasta mai rezultă că Sfînta Euharistie nu poate să fie jertfa unică a Domnului de pe Golgota, adusă în chip nesîngeros. Ea repetă jertfa de pe Golgota, o oferă, o actualizează și o permanentizează, făcînd ca roadele ei să fie întotdeauna prezente și vii în trupurile și sufletele noastre, pînă la a doua venire a Domnului. Jertfa euharistică repetă jertfa de pe Golgota, care atunci a fost în chip sîngeros, iar acum nesîngeros. Mîntuitorul însuși ne-a îndemnat ca jertfa Trupului și Sîngelui Său — și în același timp aducerea ei — să nu înceteze pînă la venirea Sa cea de apoi (Luca, 22, 19; I Cor., 11, 25—26). Pe de altă parte, se spune că jertfa Sa se aduce o singură dată, iar pe de alta, că acea jertfă va trebui să o aducem pînă la venirea a doua.

ÎNVĂȚĂCELUL: Cum poate un preot, care este și el un om păcătos, să săvîrșească o minune ca aceasta, neînchipuit de mare, de a preface pîinea și vinul, în Trupul și Sîngele Domnului?

PREOTUL: Preoții, în adevăr, pot fi păcătoși, pentru că și ei sînt oameni; totuși nu toți sînt atît de păcătoși pe cît sînt învinuiți. Însă trebuie să se știe următorul lucru: nu preoții sînt cei care prefac pîinea

și vinul în Trupul și Sîngele Domnului, ci Duhul Sfînt. Preoții numai se roagă lui Dumnezeu împreună cu obștea credincioșilor, ca să trimită Duhul Sfînt și să prefacă aceste Sfinte Daruri în Trupul și Sîngele Mîntuitorului. Oricît de păcătoși ar fi preoții, au de la hirotonie darul special al Sfîntului Duh pentru săvîrșirea slujbei și a celor sfinte. Darul acesta nu-l au nici îngerii din cer și nimeni dintre oameni, afară de preoți. Iată de ce le este cu putință această minune, mai presus de minte și de cuvînt.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar ce pregătire trebuie să-și facă cei ce voiesc a se împărtăși cu Sfintele Taine ?

PREOTUL : Pregătirea pentru Sfînta Împărtășanie este de două feluri : trupească și sufletească. Ea constă în :

a) Mărturisirea păcatelor, fără de care nimeni nu se poate împărtăși. Numai copiii pînă la vîrsta de 7 ani sînt scutiți de spovedanie ;

b) Împăcarea cu toți ; să nu fie certat cu nimeni și să nu aibă nimic împotriva cuiva ;

c) Înfrînarea de la orice faptă rea și de la împreunare trupească (cel puțin cu cîteva zile înainte) (I Cor., 7, 5 ; Sf. Timotei al Alexandriei, *Canon* 5, la Milaș, *op. cit.*, p. 162), abținere de la mîncare și băutură în ziua împărtășaniei și seara în ajun. Numai bolnavilor pe moarte li se poate da Sfînta Împărtășanie pe mîncate (Sf. Nichifor Mărturisitorul, Can. 9, la Nicodim Milaș, *op. cit.*, p. 231) ;

d) Citirea pravilei pentru Sfînta Împărtășanie, cu vrednicie. Unele rugăciuni din ea le citește preotul în numele credincioșilor, în sfînta biserică, înainte de împărtășire. În Cartea de rugăciuni se găsește pravila de cuviincioasă pregătire sufletească și trupească pentru împărtășire.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar împărtășirea bolnavilor cum se face ?

PREOTUL : Bolnavii pot fi împărtășiți de preoți și în afara Bisericii, pe la casele lor sau la spital, cu părticele din Sfîntul Trup sfințit anume pentru acest scop, în Joia cea Mare, și păstrate în sfîntul Altar, în chivotul de pe sfînta masă. În aceste cazuri împărtășirea se face după o rînduială deosebită, scrisă în Molitfelnic *(Rînduiala grabnicei împărtășiri)*. Nu se poate da însă Sfînta Împărtășanie bolnavilor căzuți în stare de inconștiență (nesimțire) sau celor ieșiți din minte (nebuni) (*Înv. de cred. ort.*, întreb. 198).

Capitolul 20

DESPRE TAINA POCĂINȚEI

ÎNVĂȚĂCELUL : În ce fel este pocăința o Taină ?

PREOTUL : Pocăința este Taină pentru că Dumnezeu iartă, prin duhovnic, păcatele creștinilor care se căiesc sincer și se mărturisesc înaintea preotului.

Pocăința este, după sfîntul Ioan Damaschin, întoarcerea dintru cel afară din fire la cel după fire și de la diavolul la Dumnezeu, prin nevoință și osteneală. Altfel spus, ea este întoarcerea, de bunăvoie, de la greșeală la starea de curățenie. Pocăința are patru părți : 1. căința ; 2. mărturisirea păcatelor prin viu grai ; 3. împlinirea canonului dat de duhovnic ; 4. dezlegarea păcatelor. Nici un duhovnic nu are voie de a face dezlegarea aceluia care nu primește de a face un anumit canon ce i se rînduiește (Sfîntul Nicodim Aghioritul, *Învățătura către duhovnic).*

Pocăința, ca Taină, a fost anunțată și instituită de către Mîntuitorul, Care a vestit-o atunci cînd le-a spus tuturor apostolilor Săi : «Adevărat grăiesc vouă, oricîte veți lega pe pămînt vor fi legate și în cer și oricîte veți dezlega pe pămînt vor fi dezlegate și în cer» (Matei, 18, 18) și a instituit-o după Învierea Sa, ca pe una din roadele Învierii Sale, cînd,

arătîndu-Se apostolilor Săi, le-a zis: «Luați Duh Sfînt, cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute» (Ioan, 20, 22—25).

În legea lui Moise nu există pocăință, nici răbdare împotriva păcătosului, moartea răsplătindu-se cu moarte, ucigașul fiind scos chiar de la altar spre a fi omorît: «Viață pentru viață, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mînă pentru mînă, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, vînătaie pentru vînătaie» (Ieș., 21, 12—25). Cine purta vreo povară pe el sîmbăta sau făcea vreo lucrare, chiar de s-ar fi căit și ar fi făgăduit că nu mai face, nu era iertat, ci trebuia neapărat să moară. Cine ar fi făcut foc în casă sîmbăta nu era iertat, trebuia omorît (Ieș., 31, 13—15; Num., 15, 32—36). De făcea cineva desfrînare, negreșit trebuia omorît (Lev., 20, 10—21) și altele de acest fel.

Astfel era legea dată evreilor. Dar în legea cea nouă, a lui Hristos, Evanghelia sau Legea Credinței, oare este tot așa? Nu, hotărît, nu! Căci Dumnezeu a trimis pe sfîntul Ioan Botezătorul să strige: «Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor... Faceți deci roade vrednice de pocăință» (Matei, 3, 1—8). «Cel ce are două haine să dea celui ce nu are și cel ce are bucate să facă la fel». Vameșilor le spunea: «Să nu cereți nimic mai mult decît ce vă este rînduit». Ostașilor, care întrebau și ei ce să facă spre a fi iertați, le spunea: «Să nu asupriți pe nimeni, nici să pîriți și să vă mulțumiți cu solda voastră» (Luca, 3, 11—14). Venind Domnul Hristos zicea: «Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie» (Marcu, 1, 15); «Legea și proorocii au fost pînă la Ioan; de atunci Împărăția lui Dumnezeu se vestește și fiecare se silește spre ea» (Luca, 16, 16). «Căci Legea a fost dată prin Moise, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos» (Ioan, 1, 17). Iar marele apostol Pavel ne spune: «Hristos este sfîrșitul Legii» (Rom., 10, 4; 6, 14; 7, 1—6) și cine crede în Iisus este prin El iertat de toate lucrurile de care n-a putut fi iertat prin Legea lui Moise (Fapte, 13, 38—39).

Pocăința a fost prezisă de prooroci, după cum este scris: «Spune-le: viu sînt Eu, zice Domnul, nu voiesc moartea (osînda) păcătosului, ci să se întoarcă la calea lui și să fie viu. Întoarceți-vă, întoarceți-vă de la calea voastră cea rea! Pentru ce vreți să muriți în păcat, casa lui Israel?» (Iez., 33, 11; Isaia, 1, 16—18; 43, 25—26; 44, 21—23). Și prin ceea ce Duhul Sfînt zice: «Întoarce-te, Israele la Domnul Dumnezeul

tău, că tu te-ai pocăit prin fărădelegea ta. Găsiți rugi de pocăință, întoarceți-vă la Domnul și-I ziceți Lui: Iartă-ne orice fărădelege, ca să ne bucurăm de milostivirea Ta și să aducem, în loc de tauri, lauda buzelor noastre» (Os., 14, 2—3). În psalmi, de asemenea, se vorbește mult despre iertarea prin pocăință.

Pocăința constă în întoarcerea la Domnul Hristos și la învățătura Evangheliei Sale, în întoarcerea de la calea cea rea, la cea bună, adică pe calea Bisericii. Pocăința constă în a fugi de calea cea rea a desfătărilor și a umbla pe calea cea strîmtă și aspră (Matei, 7, 13—14). Pocăința constă în a-ți părea rău de relele pe care le-ai făcut și să te hotărăști să nu le mai faci (II Petru, 2, 20—22). Pocăința constă în a-ți mărturisi păcatele la preot (I Ioan, 1, 9; Luca, 17, 11—14; Ioan, 20, 19—23; Matei, 14, 18—19; 18, 18; Ioan, 1, 9; Fapte, 19, 18). Pilde de iertarea păcatelor prin preot a arătat Domnul Hristos în iertarea slăbănogului (Matei, 9, 1—8), a femeii păcătoase, Maria Magdalena (Luca, 7, 36—50), la întoarcerea fiului risipitor (Luca, 15, 11—32), în neosîndirea femeii care a fost prinsă în desfrînare (Ioan, 8, 1—11). În scurt, Domnul nostru Iisus Hristos, după cum Însuși arată, «...a venit ca să mîntuiască pe cel pierdut», să mîntuiască pe cei păcătoși ce se pocăiesc (Matei, 18, 11—14), căci «nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi» (Matei, 9, 12; Luca, 19, 1—10). Idealul credinței creștine este ca nimeni să nu mai păcătuiască. Mai spune însă sfîntul evanghelist Ioan: «Copiii mei, vă scriu aceste lucruri, ca să nu păcătuiți. Dar dacă cineva a păcătuit, avem la Tatăl un mijlocitor, pe Iisus Hristos cel drept. El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre, dar nu numai pentru ale noastre, ci și pentru ale lumii întregi», adică jertfa ce se face în Sfîntul Altar, la Biserică (I Ioan, 2, 1—2).

ÎNVĂȚĂCELUL: Nu cumva mărturisirea păcatelor nu trebuie făcută preotului, ci celorlalți credincioși? Nu cumva ea nu trebuie să fie secretă, ci, dimpotrivă, publică? Așa ar reieși din cuvintele Scripturii: «Mărturisiți-vă unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul» (Iacov, 5, 16).

PREOTUL: Nu este rău să ne mărturisim, cum zice sfîntul Iacov; dar numai cei ce au darul preoției pot da și iertarea păcatelor, dezlegarea lăsată de Mîntuitorul, pentru că numai apostolilor — și, prin ei, urmașilor lor care au darul preoției — le-a încredințat Mîntuitorul pu-

terea și dreptul de a ierta și de a ține păcatele, de a lega și a dezlega (Matei, 16, 19; 18, 18 ș.a.). Expresia «unul altuia» (Iacov, 5, 16) înseamnă preotul care primește pocăința, pe de o parte, și credinciosul care se pocăiește și cere dezlegarea păcatelor, pe de alta. Cînd marele apostol Pavel a predicat Evanghelia lui Hristos în Efes, mulți dintre cei ce crezuseră veneau să se mărturisească și să-și spună faptele (Fapte, 19, 18). Dar la cine veneau, decît la Pavel, spre a primi de la el iertarea păcatelor? Fiindcă numai apostolii lui Hristos au primit puterea de a lega sau dezlega păcatele oamenilor. Sfîntul apostol Pavel a excomunicat și iarăși a primit în Biserică — după ce s-a pocăit — pe cel ce făptuise un mare păcat în Corint (vezi I Cor., cap. 5 și II Cor., 2, 5—11). Același apostol Pavel a dat satanei pe Imeneu și pe Alexandru, ca și alții să se învețe să nu hulească (I Tim., 1, 20). Așadar, puterea de a lega și a dezlega păcatele oamenilor, precum și puterea disciplinară în Biserica Sa, Hristos a dat-o sfinților Săi ucenici și apostoli, iar nu oricui, cum înțeleg unii. La dreapta judecată a lui Hristos se va vedea cine a avut putere pe pămînt, dată de la El, spre a dezlega și ierta păcatele oamenilor, dar atunci, pentru unii, va fi prea tîrziu.

ÎNVĂȚĂCELUL: Într-adevăr, spun unii că mărturisirea trebuie făcută direct lui Dumnezeu: «Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și, după mulțimea îndurărilor Tale, șterge fărădelegea mea. Mai vîrtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește. Că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea» (Ps. 50, 1—4). Același psalmist zice, adresîndu-se, de asemenea, direct lui Dumnezeu: «Păcatul meu l-am cunoscut și fărădelegea mea n-am ascuns-o împotriva mea. Zis-am: mărturisi-voi fărădelegea mea Domnului; și Tu ai iertat nelegiuirea păcatului meu» (Ps. 31, 5).

PREOTUL: În cele de mai sus ți-am arătat că dezlegarea vine după Jertfa Mîntuitorului. El o dă prin preoți.

În Vechiul Testament mărturisirea se făcea direct lui Dumnezeu, căci în altă formă nu se putea face. Dar mărturisirea aceasta era numai o pocăință, nu o Taină o pocăinței, de vreme ce în Legea Veche nici preoția nu era o Taină prin care preoții să fi primit de la Dumnezeu puterea de «a lega» sau «a dezlega», de «a ierta» sau de «a ține» păcatele oamenilor. Aceste două Taine s-au instituit de abia în Noul Testament,

anume după Învierea Domnului și după ce El a trimis în lume pe Duhul Sfînt cu darurile Sale sfințitoare.

Cu toate acestea, chiar și în Vechiul Testament se întîlnesc cazuri cînd mărturisirea păcatelor nu se făcea direct lui Dumnezeu. Așa, de pildă, însuși psalmistul David s-a mărturisit lui Nathan Proorocul (II Regi, 12, 13), iar Aaron s-a mărturisit cu căință lui Moise, iar nu direct lui Dumnezeu (Num., 3, 11—22). Iată, deci, că și în pocăința Vechiului Testament există posibilitatea mărturisirii indirecte.

ÎNVĂȚĂCELUL: Mai spun aceia că iertarea păcatelor vine direct de la Dumnezeu, nu prin mijlocirea preoților, căci așa ne-a învățat Mîntuitorul să cerem: «Și ne iartă nouă greșelile noastre...» (Matei, 6, 12). De la Dumnezeu direct au primit iertare: slăbănogul din Capernaum (Marcu, 2, 5; Luca, 5, 20); femeia păcătoasă în casa lui Simon (Luca, 7, 48); vameșul în templu (Luca, 18, 14); tîlharul pe cruce (Luca, 23, 43) ș.a. Nici unul dintre aceștia nu a avut nevoie de mijlocirea preoților spre a primi iertarea.

PREOTUL: Textele de mai sus nu au nimic de-a face cu Taina pocăinței și cu mărturisirea păcatelor la preot, căci ele se referă la întîmplări petrecute pe vremea cînd Mîntuitorul încă nu instituise pocăința ca Taină și nici preoția cu putere de a lega și a dezlega păcatele. Pe atunci Mîntuitorul încă era de față și, deci, ca Dumnezeu adevărat, El însuși făcea dezlegările de păcate. Noi știm că această putere a dat-o apostolilor Săi după Învierea Sa cea din morți, cînd S-a arătat și le-a zis: «Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, și Eu vă trimit pe voi. Și zicînd acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: «Luați Duh Sfînt! Cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține vor fi ținute» (Ioan, 20, 21—23). Vezi că atît darul Preasfîntului Duh, cît și puterea de a ierta le-a dat Mîntuitorul ucenicilor Săi, după Înviere. În ce privește rugăciunea — sau mai bine zis cuvintele din rugăciunea «Tatăl nostru» — prin care ne adresăm direct lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor, ele nu înlătură mijlocirea preoților la dezlegarea păcatelor din Taina pocăinței, pentru că ele nu au nici o legătură cu această Taină. Noi putem cere de la Dumnezeu iertarea păcatelor și în afară de Taina pocăinței. Aceasta o putem cere direct, în orice pocăință și în orice rugăciune, mai ales atunci cînd făgăduim să facem fapte bune, după cum este cazul aici, cînd zicem în continuare: «...precum și noi

iertăm greșiților noștri». Iertarea unor păcate se poate obține și altfel decît prin Taina pocăinței sau prin rugăciunea preoților. De pildă, prin rugăciune, căință, fapte bune etc. Însă Taina pocăinței este un mijloc mult mai sigur și mai la îndemînă. Iertarea prin ea este totală, în măsura în care și ea este completă, de la temelia ei nelipsind nici faptele care atrag de la Dumnezeu iertarea: rugăciunea, postul, evlavia, dragostea ș.a. În plus, în ea obținem și dezlegarea prin puterea pe care Însuși Mîntuitorul a dat-o apostolilor Săi și, prin aceștia, urmașilor lor. Astfel, textele de mai sus nu contrazic învățătura și practica noastră privitoare la Taina pocăinței, în care preoții duhovnici dau dezlegare.

ÎNVĂȚĂCELUL: Oare preoții au puterea de a ierta păcatele? Scris este: «Cine poate să ierte păcatele decît Unul Dumnezeu?» (Luca, 5, 21).

PREOTUL: În adevăr, numai Dumnezeu poate ierta păcatele. Dar în însăși Taina pocăinței, nu preotul este cel ce iartă păcatele, ci tot Dumnezeu, prin mijlocirea preotului. Dumnezeu este izvorul și stăpînul darului, al puterii de a ierta păcatele; preotul este numai un administrator al acestui dar. Deci și noi, la mărturisire, nu de la preot primim dezlegarea, ci de la Dumnezeu — prin harul Său — pe care îl transmite preotul. Preotul este acela care are calitatea de a da mai departe sau a mijloci harul. Harul nu este al său, ci al lui Dumnezeu (II Cor., 4, 7) și, chiar păcătos fiind, preotul primește și păstrează acest dar. Și apostolul Petru a fost păcătos, căci s-a lepădat de Domnul și Învățătorul său, și totuși a primit acest dar. De asemenea, l-a primit și apostolul Ioan, deși el însuși mărturisește că nu există om fără de păcat (I Ioan, 1, 8; Apoc., 15, 4). Iar apostolul Pavel se socotește cel dintîi dintre păcătoși (I Tim., 1, 15).

În această situație este și preotul, el avînd darul pe care l-a primit prin Taina preoției, de a lega și a dezlega păcatele (Matei, 18, 18; Ioan, 20, 21—23).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum trebuie făcută mărturisirea la preot, adică spovedania?

PREOTUL: Mărturisirea păcatelor înaintea preotului duhovnic trebuie să se facă astfel:

1) Să fie completă, adică să cuprindă toate păcatele săvîrșite de la ultima spovedanie și să nu ascundă nici unul din cele făptuite.

2) Spovedania trebuie să fie sinceră și de bună voie.

3) Spovedania trebuie să fie secretă, adică în taină.

4) Spovedania trebuie făcută cu umilință și cu zdrobire de inimă, adică cu părere de rău pentru păcatele săvîrșite și cu dorința sinceră de a nu le mai săvîrși. Simpla mărturisire sau înșirare a păcatelor nu aduce iertarea lor, căci zice Domnul: «De nu vă veți pocăi, toți veți pieri» (Luca, 13, 5). Important este ca, de la o mărturisire la alta, creștinul să se ostenească să-și îndrepteze cît mai mult viața, desăvîrșindu-se în virtute (vezi și *Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 187).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cînd și de cîte ori trebuie să se spovedească creștinii?

PREOTUL: Spovedania nu este legată de termene și de soroace din timpul anului. Putem alerga la duhovnic ori de cîte ori simțim nevoia de a ne ușura sufletul de povara păcatelor, sau de a primi mîngîierea harului și nădejdea iertării. Cu cît ne vom spovedi mai des, cu atît mai bine. De obicei însă spovedania este legată de posturi. De aceea, porunca a patra a Bisericii ne învață să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, adică în cele patru posturi: al Paștelui, al Crăciunului, al Sfintei Marii și al Sfinților Apostoli. Cei mai evlavioși pot să se mărturisească o dată pe lună, iar ceilalți, cel puțin o dată pe an (Ibidem, întreb. 188).

Capitolul 21

DESPRE TAINA PREOȚIEI (HIROTONIA)

ÎNVĂȚĂCELUL : Preoția este cu adevărat o Taină ? Sînt unii creștini care nu cred lucrul acesta.

PREOTUL : Ascultă cuvîntul Mîntuitorului : «Adevărat grăiesc vouă : oricîte veți lega pe pămînt vor fi legate și în cer și oricîte veți dezlega pe pămînt vor fi dezlegate și în cer» (Matei, 18, 18 ; Ioan, 20, 23). Iar Pavel scrie lui Timotei : «...îți amintesc să aprinzi... harul lui Dumnezeu, cel ce este în tine prin punerea mîinilor mele» (II Tim., 1, 6).

Preoția este cu adevărat o Taină, în care, prin punerea mîinilor arhiereilor și prin rugăciune, se împărtășește persoanei anume pregătite harul care dă puterea de a învăța cuvîntul lui Dumnezeu, a săvîrși Sfintele Taine și a conduce pe credincioși la mîntuire (Matei, 28, 19 ; 18, 18 ; Ioan, 20, 23).

În vechime, numărul funcțiilor preoțești era șapte : 1. portarii și următorii lor ; 2. jurătorii ; 3. citeții ; 4. ipodiaconii ; 5. diaconii ; 6. preoții ; 7. episcopii. Despre aceste funcții și rînduieli bisericești din

vechime amintește și canonul X din Antiohia, precum și canonul IV al Sinodului al IV-lea Ecumenic ș.a.

În Sfînta Scriptură sînt pomenite trei trepte ale preoției : episcopii, preoții și diaconii (vezi Tit, 1, 5—9 ; I Tim., 5, 19—22 ; Fapte, 20, 17, 28 ; 6, 6 ș.a.) Oricare alte grade ierarhice nu sînt trepte harice, ci doar distincții, grade administrative sau numai onorifice. Ele nu sînt rînduială dumnezeiască, ci omenească și sînt acordate de episcopi, tot prin rugăciuni și punerea mîinilor, dar nu prin Taina «hirotoniei», ci prin ierurgia «hirotesiei». Astfel de grade onorifice sau administrative există în fiecare treaptă a preoției, ca de exemplu : la treapta de episcop există : arhiepiscop, mitropolit, mitropolit primat, patriarh ; la treapta de preot : sachelar, protoiereu, iconom, iconom stavrofor (purtător de cruce) ; la treapta diaconiei : arhidiacon sau protodiacon.

Trebuie ținut în seamă că în Biserică sînt două feluri de membri, deosebiți între ei : preoții (sau păstorii) și credincioșii (sau turma). În Biserică, nu oricine dintre credincioși poate fi preot, ci numai cei care sînt chemați de Dumnezeu și cărora li s-a împărtășit darul preoției prin sfînta Taină numită «punerea mîinilor preoției» sau «hirotonia». Iar această Taină se administrează numai celor chemați care au calitățile cerute de Sfînta Scriptură (I Tim., 1, 2, 3, 8).

ÎNVĂȚĂCELUL : Există în Sfînta Scriptură o seamă de texte care se referă la o preoție generală, ca de exemplu : «Și voi înșivă, ca pietre vii, să fiți zidiți casă duhovnicească, spre preoția sfîntă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos» (I Petru, 2, 5). «Și I-ai făcut Dumnezeului nostru împărăție și preoți și vor împărăți pe pămînt» (Apoc., 5, 10). Și iarăși : «Fericit și sfînt este cel ce are parte de învierea celui dintîi. Peste aceștia moartea cea de a doua oară nu are putere, ci vor fi preoți ai lui Dumnezeu și ai lui Hristos și vor împărăți cu El mii de ani» (Apoc., 20, 6) ; sau : «Iar voi sînteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată» (I Petru, 2, 9) ; sau : «Și acum de veți asculta cuvîntul Meu și veți păzi legămîntul Meu, veți fi Mie popor ales din toate neamurile, că al Meu este tot pămîntul. Îmi veți fi Mie preoție împărătească și neam sfînt...» (Ieș., 19, 5—6). Și iarăși : «Iar voi veți fi numiți preoți ai Domnului, slujitori ai Dumnezeului nostru» (Isaia,

61, 6). Cum trebuie ele înțelese față de ceea ce noi ortodocșii numim preoție ca Taină ?

PREOTUL : Pentru a putea răspunde cît mai complet, este nevoie ca mai întîi să cercetăm istoria din vechime și apoi să stăruim asupra Noului Testament. Deși Dumnezeu, prin Moise, a zis către poporul israelit că acesta Îi va fi preoție împărătească dacă va păzi așezămîntul încheiat cu El, totuși, încă în Vechiul Testament, chiar Dumnezeu însuși a instituit și preoția ca funcție specială (Ieș., 40, 12—15). Se înțelege clar că preoția generală, de care ai amintit în textele de mai sus — prin care tot poporul este numit preoție împărătească și neam sfînt (Ieș., 19, 5—6) — nu era tot una cu această preoție instituită de Dumnezeu ca o preoție conducătoare, aleasă de El numai din neamul lui Aaron. Această preoție conducătoare a poporului a ținut de genealogia lui Aaron pînă la venirea lui Hristos. Această preoție avea chemarea de la Dumnezeu (Ieș., 18, 1—3) și era rînduită printr-o anumită slujbă de sfințire și o ceremonie religioasă, după cum mărturisește Sfînta Scriptură în această privință : «Să aduci pe Aaron și pe fiii săi la ușa cortului mărturiei... și să-l ungi și să-l sfințești, ca să-Mi fie preot ; și să aduci și pe fiii lui... și să-i ungi, cum ai uns pe tatăl lor, ca să-Mi fie Mie preoți. Și această ungere îi va sfinți preoți pentru totdeauna în neamul lor» (Ieș., 40, 13—15 ; Lev., cap. 8 ș.a.). Deci, prin ungere și sfințire, Aaron a fost consacrat mare preot, iar fiii lui, preoți. De asemenea, ca ajutoare ale preoților la serviciul divin — după porunca lui Dumnezeu — s-au consfințit leviții (Num., 3, 6).

Îndeplinirea unor anumite ierurgii cădea numai în seama acestei ierarhii instituite de Dumnezeu. Astfel, regele Osia, îndrăznind să săvîrșească acte pe care nu le puteau face decît preoții, a fost lovit de Dumnezeu cu lepră (II Par., 26, 16—23). Pe Core, pe Datan și pe Gabiron, care s-au ridicat împotriva acestei ierarhii bisericești puse de Dumnezeu, i-a înghițit pămîntul de vii (Num., 16). Pe împăratul Saul l-a lepădat Dumnezeu de la împărăție ca pe un nebun și a murit străpuns de sabia lui, pentru că a adus jertfă lui Dumnezeu în locul preotului (I Regi, 13, 1—14 ; 31, 1—6).

Prin urmare, se vede lămurit că un lucru se înțelege prin preoție generală, prin care Sfînta Scriptură înțelege tot poporul, numindu-l «preoție împărătească și neam sfînt» (Ieș., 19, 5—6), și cu totul altceva

a fost preoția cea instituită de Dumnezeu din neamul lui Aaron, pe care, cu porunca lui Dumnezeu, Moise a împărțit-o în trei trepte : arhierească, preoțească și levitică (Ieș., 28, 1—3). Dar tot Dumnezeu însuși a fost Acela care — în vremile profetice, cu șapte sute de ani înainte de Hristos — a arătat că va veni vremea cînd El Își va alege preoții nu numai din semința lui Levi și din urmașii lui Aaron, ci, în general, dintre credincioși : «...iată, vin să strîng la un loc toate popoarele și limbile. Ele vor veni și vor vedea slava Mea, și le voi da un semn (Sfînta Cruce). Și pe cei scăpați cu viață îi voi trimite către popoare... și ei (sfinții apostoli) vor vesti neamurilor slava Mea și din toate neamurile vor aduce pe frații voștri prinos Domnului... în sfînta cetate a Ierusalimului... Și din ei vor lua preoți și leviți, zice Domnul» (Isaia, 66, 18—21).

Să vedem acum în ce fel a fost instituirea și așezarea de către Mîntuitorul a preoției Noului Testament și cu ce puteri a înzestrat El această preoție nouă și desăvîrșită, care este după rînduiala lui Melchisedec, fiindcă slujește lui Dumnezeu cu pîine și cu vin (Evr., 7, 1—3).

Hristos, fiind sfîrșitul Legii (Rom., 10, 4) și venind în lume, a așezat mai întîi noua preoție, pentru că, odată schimbată preoția, numaidecît trebuie să aibă loc și schimbarea Legii (Evr., 7, 12). Deci, întîi s-a rînduit preoția și apoi Legea. Dar iată cum a instituit și a așezat Hristos ierarhia preoției Legii Domnului (Noului Testament). El Și-a ales din mulțimea ucenicilor mai întîi doisprezece, pe care i-a numit apostoli (Luca, 6, 12—16 ; Matei, cap. 10 ; Marcu, 3, 13—19), și apoi alți șaptezeci de ucenici (Luca, 10, 1—24). Mai tîrziu, apostolii au așezat în Biserică și șapte diaconi (Fapte, 6, 3—6). Pe cei doisprezece apostoli Mîntuitorul i-a învățat cum să boteze, iar ei botezau poporul chiar în timpul cînd Domnul propovăduia Evanghelia, căci se spune : «Deși Iisus nu boteza El însuși, ci ucenicii Lui» (Ioan, 4, 1—2). Pe acești doisprezece apostoli i-a învățat cum să ungă pe bolnavi cu untdelemn și să scoată demonii din oameni (Marcu, 6, 7—13 ; Iacov, 5, 14—15). Pe acești doisprezece apostoli i-a învățat cum să se roage și să facă frîngerea pîinii — Liturghia de astăzi (Matei, 26, 26—28 ; Marcu, 14, 22—23 ; Luca, 22, 19—20). Apostolilor, după Înviere, timp de patruzeci de zile li S-a arătat adeseori și i-a învățat cele pentru împărăția lui Dumnezeu. Peste cei doisprezece apostoli, în ziua dintîi a săptămînii (Duminica) la cincizeci de zile

după Înviere (Cincizecime) S-a pogorît Duhul Sfînt în chip de limbi de foc, îmbrăcîndu-i cu putere de sus, spre a propovădui Evanghelia lui Hristos (Luca, 24, 48—49; Fapte, 1, 5; 2, 1). Pe cei doisprezece apostoli i-a trimis, după Înviere, să facă ucenici din toate neamurile, să-i boteze în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh și să-i învețe să păzească cele ce le-a poruncit (Matei, 28, 19—20). După pogorîrea Duhului Sfînt, înmulțindu-se numărul creștinilor, sfinții apostoli — din îndemnul Duhului Sfînt — au rînduit, prin rugăciune către Dumnezeu și prin punerea mîinilor pe capul celor aleși — hirotonie — darul diaconiei, al preoției și al episcopiei (arhieria), ei mai numindu-se prezbiteri sau bătrîni (Fapte, 6, 1—6; 8, 14—17; 13, 1—3; 14, 3; 20, 17—28; I Petru, 5, 1—4; Apoc., 1, 6; 5, 10; II Tim., 1, 6; I Tim., 5, 14). Episcopilor hirotoniți (Filip., 1, 1) li s-a poruncit să hirotonească dintre creștini pe unii diaconi și preoți, iar pe alții la treapta episcopatului (Tit, 1, 5; I Tim., 5, 21—22; 3, 1—13; Tit, 1, 6—7). Pe acești episcopi și preoți îi numește Dumnezeu și «slujitori» și «iconomi» (ispravnici) «ai Tainelor lui Dumnezeu» (I Cor., 4, 1; Tit, 1, 7), robi puși peste alți robi (Matei, 24, 45). Acești apostoli, numiți episcopi și preoți, sînt lucrătorii cărora le-a încredințat Domnul via — lumea creștină — să o lucreze, în locul celor din Lumea Veche (Matei, 21, 33—43). Acești episcopi și preoți sînt slugile ce pregătesc masa și amestecă vinul și cheamă lumea la mîntuire (Prov., 9, 2—6). Aceștia se mai numesc și părinți și învățători (I Cor., 4, 15). De aceștia au creștinii poruncă să asculte și să facă cele ce îi învață, căci aceștia vor da socoteală pentru sufletele lor (Evr., 13, 17; I Tes., 15, 12—13). Pe acești episcopi și preoți îi numește Domnul Hristos «sarea pămîntului» (Matei, 5, 13). Acestora le-a dat Hristos-Dumnezeu puterea de a ierta păcatele celor ce vor mîntuirea sufletelor (Ioan, 20, 19—23; Fapte, 19, 18). Aceștia au cheile împărăției cerurilor și puterea să încuie și să descuie, să lege și să dezlege (Matei, 16, 18—19). Acestora le este dat să cunoască tainele împărăției cerurilor (Matei, 13, 10—11). Despre acești episcopi și preoți s-a proorocit că vor fi preoți ai lui Dumnezeu, îmbrăcați cu mîntuire (Ps. 131, 16; Ier., 23, 3—5). Cu aceștia S-a făgăduit Domnul Hristos a fi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului (Matei, 23, 20).

ÎNVĂȚĂCELUL: Înțeleg. Cum poate fi înțeles însă textul din I Petru, 2, 5, referitor la o preoție universală, menită să aducă «jertfe duhovnicești»? Nu anulează textul acesta principiul preoției ierarhice?

PREOTUL: Nu-l anulează nicidecum. Jertfele duhovnicești pe care le poate aduce fiecare creștin sînt deosebite — după cum se vede din Sfînta Scriptură — constînd în dispoziția sufletului către pocăință, în părerea de rău pentru păcate: «Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi» (Ps. 50, 18); în laudă și rugăciune (Ps. 49, 15); în milă: «milă voiesc, iar nu jertfă» (Matei, 9, 13); de asemenea, «facerea de bine și dărnicia nu le uitați, căci jertfe ca acestea sînt bine-plăcute lui Dumnezeu» (Evr., 13, 16). Ele mai constau în aducerea de voie bună a trupurilor noastre ca jertfă: «Rogu-vă dar pe voi, fraților,... să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfîntă, bine-plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească» (Rom., 12, 1); jertfele cer ca creștinii să nu-și facă din mădularele lor arme ale nedreptății și ale păcatului, ci să se înfățișeze pe ei înaintea lui Dumnezeu ca vii, sculați din morți, iar mădularele lor să fie arme ale dreptății înaintea lui Dumnezeu (Rom., 6, 13). În sfîrșit, jertfa supremă creștină sau adevărata ardere-de-tot este mucenicia pentru credința cea în Hristos, despre care Apostolul a scris lui Timotei: «Că eu, iată, eu de acum mă jertfesc...» (II Tim., 4, 6). Astfel de jertfe duhovnicești, sfinte, se pot aduce lui Dumnezeu în Biserica lui Hristos, căci zice Apostolul: «Și de se va lupta cineva... nu se încununează dacă nu se va lupta după lege» (II Tim., 2, 5).

Aceste jertfe duhovnicești însă nu pot înlocui darurile harului dumnezeiesc, primite de credincioși în Tainele săvîrșite de păstori, fără de care Taine — cum este, de pildă, Taina botezului sau a Împărtășaniei — după cuvîntul lui Dumnezeu, nimeni nu poate moșteni viața de veci.

ÎNVĂȚĂCELUL: Despre cei ce săvîrșesc slujba preoțească și predică, se spune că nu trebuie să fie oameni învățați pentru că nici apostolii n-au fost învățați la școli înalte. Mîntuitorul a spus chiar că Dumnezeu ascunde celor învățați și știutori tainele cerurilor și le descoperă numai «pruncilor» (Matei, 11, 25). Sfîntul apostol Pavel citează cuvintele lui Dumnezeu: «Pierde-se-va înțelepciunea înțelepților și isteții-mea celor isteți se va nimici» (Isaia, 29, 14), apoi adaugă: «Au n-a dovedit Dumnezeu nebună înțelepciunea lumii?» (I Cor., 1, 19—20). Unui predicator Dumnezeu îi descoperă ceea ce trebuie să știe și el nu ar avea, deci, trebuință de știință (învățătură) omenească și de școli înalte (Matei, 10, 19—20; Ioan, 14, 26; I Ioan, 2, 20—27).

PREOTUL : Într-adevăr, apostolii n-au fost oameni învățați în școli, ba chiar dintre cei mai simpli și neștiutori pescari galileeni. Dar Dumnezeu le-a descoperit lor — fie direct, prin gura Mîntuitorului, fie prin inspirație de la Duhul Sfînt — învățătura sfîntă și adevărurile de credință (I Cor., 2, 10; 11, 23; II Cor., 12, 1; Gal., 1, 12 ș.a.), dîndu-le și priceperea necesară. Deci ei nu aveau nevoie de școală și de învățătură omenească. Nu tot așa stau lucrurile cu ceilalți oameni, adică cu credincioșii de rînd. Mîntuitorul a zis către apostoli: «Vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele Împărăției cerurilor, pe cînd acelora nu li s-a dat» (Matei, 13, 11). Ar fi de neînțeles ca prin textele de mai sus, citate de dumneata, să fie osîndită adevărata știință și înțelepciune, cînd știm, de pildă, că Apostolul Neamurilor a fost un om cu școală înaltă, după cum el însuși ne mărturisește și cum rezultă din scrierile sale, care vădesc un autor cultivat, cu un stil superior, cu cunoștințe temeinice, avînd o logică și o dialectică de fier. Cu toate acestea, a fost chemat la apostolat chiar de Mîntuitorul, și cine nu știe cît de mare folos ne este nouă — celor de azi — știința și înțelepciunea lui? Deci, cum ar fi putut să osîndească chiar el însuși știința cea adevărată, pe care o avea și el? Sutașul Cornelie (Fapte, 10, 1), Iosif din Arimateea (Luca, 23, 50), Nicodim (Ioan, 3, 1) ș.a. sînt cazuri care arată luminat că știința cea adevărată nu este osîndită și nici măcar disprețuită. Însă există «știință» și «înțelepciune» care depărtează pe om de la Dumnezeu; numai acestea sînt osîndite, nu adevărata știință și învățătură — mai ales teologia — care ne învață cunoștința amănunțită a Sfintei Scripturi și a lui Dumnezeu. Însuși Mîntuitorul ne-a poruncit să ne îndeletnicim cu această învățătură cînd a zis: «Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viața veșnică. Și acelea sînt care mărturisesc despre Mine» (I Ioan, 5, 39). Dacă este un păcat a învăța, apoi ar însemna un păcat a cerceta și Sfintele Scripturi, prin care învățăm noi cele spre mîntuire.

ÎNVĂȚĂCELUL : Preoții trebuie să fie fără prihană, nebetivi, blînzi, pașnici etc. (I Tim., 3, 3—6; Tit, 1, 7—9). Or, mulți dintre preoții noștri sînt tocmai dimpotrivă, asemenea cu păcătoșii de rînd: betivi, lacomi, zgîrciți etc. Merită ei, oare, ascultare și cinstire?

PREOTUL : În adevăr, mulți preoți nu sînt așa cum ar trebui să fie și nici noi nu zicem că sînt sfinți. Totuși, nu toți sînt așa de vinovați și de păcătoși cum sînt acuzați îndeobște. Dar cine poate afirma că este

sfînt și fără prihană? Numai Dumnezeu știe și cunoaște așezarea fiecărui suflet. De ce să ne facem noi judecători înainte de vreme? (Matei, 7, 1—2; Luca, 6, 27; Rom., 14, 10—13; Iacov, 3, 1; 5, 9). În al doilea rînd, trebuie știut că validitatea Tainelor nu depinde de vrednicia preotului, ci de darul Sfîntului Duh pe care l-a primit el prin Taina hirotoniei (preoției) (I Tim., 4, 14; II Tim., 1, 6). Fariseii erau și ei păcătoși, ba chiar dintre cei mai mari, numai că încercau să se ascundă de fața oamenilor. Mîntuitorul, ca un adevărat Dumnezeu, văzînd cele ascunse ale fariseilor, după dreptate i-a mustrat, dar n-a dat acest drept și oamenilor de rînd, cărora le-a zis: «Toate cîte vă vor zice vouă (fariseii), faceți-le și păziți-le, dar după faptele lor să nu faceți, că ei zic, dar nu fac» (Matei, 23, 3). Faceți ce zic ei, dar nu faceți ce fac ei. Acest răspuns poate fi dat și tuturor acelora care învinuiesc pe preoți de imoralitate, dar nu vor să vadă bîrna din ochii lor (Matei, 7, 3—4).

ÎNVĂȚĂCELUL: «În dar ați luat, în dar să dați». Așa le-a spus Mîntuitorul apostolilor Săi, cînd i-a trimis să predice Evanghelia și să vindece pe cei bolnavi prin puterea și darurile minunate cu care i-a înzestrat (Matei, 10, 8). Preoții însă nu fac nimic în dar, ci iau plată pentru orice slujbă. Nu înseamnă, oare, că ei calcă porunca Mîntuitorului, și ca atare, nu pot fi recunoscuți ca trimiși ai Lui?

PREOTUL : Preoții nu iau plata aceasta pentru darul pe care îl au sau pe care îl împărtășesc, ci pentru munca lor. «Căci vrednic este lucrătorul de plata sa» (Luca, 10, 4—7; Matei, 10, 9—14). Marele apostol Pavel zice în această privință: «Cine slujește vreodată în oaste pe cheltuiala lui? Cine sădește vie și nu mănîncă din roada ei? Sau cine paște turmă și nu bea din laptele turmei? Nu după om spun eu acestea. Nu și legea zice așa? Căci în legea lui Moise este scris: «să nu legi gura boului care treieră». Oare de boi se îngrijește Dumnezeu? Sau în adevăr pentru noi zice? Căci pentru noi s-a scris: Cel ce ară trebuie să are cu nădejde, și cel ce treieră trebuie să treiere cu nădejdea că la treieriș va avea parte de roade... Au nu știți că cei ce lucrează cele sfinte mănîncă din prinoasele templului și cei ce slujesc altarului au parte de la altar? Tot așa a rînduit și Domnul pentru cei ce propovăduiesc Evanghelia, ca să trăiască din Evanghelie» (I Cor., 9, 7—14; Deut., 25, 4). Iată deci că întreținerea preoților este un drept al acestora, care este în conformitate și cu Testamentul Vechi, și cu porunca Mîntuitorului.

ÎNVĂȚĂCELUL: Preoții n-ar trebui să poarte îmbrăcăminte specială, cum purtau din mîndrie fariseii și cărturarii, fapt pentru care Mîntuitorul i-a osîndit (Matei, 23, 5). De asemenea, nu li se cere nicăieri în Biblie să poarte barbă și să-și lase părul lung, așa cum își lasă și azi unii dintre ei. Căci sfîntul apostol Pavel spune: «Nu vă învață însăși firea că bărbatul dacă își lasă părul lung este de ocară?» (I Cor., 11, 14). De aceea, bănuiesc, se spune că preoții, chiar și prin portul lor se poartă împotriva cuvintelor Domnului și a firii înseși.

PREOTUL: Mîntuitorul n-a osîndit îmbrăcămintea și portul fariseilor și cărturarilor, căci acestea fuseseră rînduite în Testamentul Vechi (Num., 15, 38; Deut., 22, 12), ci a osîndit trufia acestora, deoarece nu purtau cele prescrise dintr-un sentiment de evlavie, ci numai din mîndrie. De altfel, pe atunci încă nu existau preoți ai Testamentului Nou și deci cuvintele de mustrare adresate de către Mîntuitorul fariseilor și cărturarilor nu pot fi nicidecum considerate ca adresate preoților Noului Testament.

În ce privește citatul din sfîntul apostol Pavel, el are, de asemenea, alt înțeles, referindu-se la preoție. Din el, dar mai ales din context (I Cor., 11, 1—16) se arată următoarele: capul descoperit — după credința de atunci — simbolizează independența, iar capul acoperit arată supunerea sub stăpînirea cuiva. Bărbatul nu are un stăpîn peste el, și de aceea el trebuie să-și țină capul descoperit. Femeia, avînd ca stăpîn pe bărbat, nu poate sta (la cultul public) cu capul descoperit. În caz că ar sta astfel, ar dovedi nesupunere, cum făceau numai cele văduve și cele stricate. Prin aceasta ele și-ar necinsti capul — adică pe bărbatul lor — sau s-ar necinsti pe ele însele, arătîndu-se ca avînd o purtare ușuratică. Părul lor e o podoabă, dar fiindcă ele au aici de stăpîn pe bărbat, nu au voie să-l lase descoperit. Iar faptul că preoții poartă haină lungă și îmbrăcăminte specială se bazează pe argumente și mărturii dintre cele mai trainice; îmbrăcămintea lor este un semn distinctiv și simbolic, amintind haina lungă a Mîntuitorului numită «hiton» (Ioan, 19, 23; Ieș., 28, 4). Iar dacă preoții poartă uneori culioane sau episcopii, mitre, o fac după exemplul preoților din Testamentul Vechi (vezi Ieș., 28, 4—40; Lev., 8, 9—13). Ei poartă barbă și păr lung după modelul nazireilor din Testamentul Vechi (Num., cap. 6; Jud., 13, 5). Sfîntul apostol Pavel a avut și el asupra sa această făgăduință de nazireu (Fapte, 18, 18; 21, 20—24). Cîtă

vreme ținea această juruință, nazireii nu-și tundeau părul și barba. Preoții Noului Testament au și ei juruință asupră-le, pe care — ca și nazireii Vechiului Testament — o exprimă prin această formă exterioară a părului lung și prin barbă. La Levitic se vede că Dumnezeu poruncește preotului să nu-și radă (tundă) capul și să nu-și reteze barba (Lev., 21, 5).

Iată, așadar, pentru ce preoții poartă îmbrăcăminte specială, barbă și părul lung. Așa au purtat proorocii, patriarhii, apostolii și Însuși Domnul nostru Iisus Hristos și așa trebuie să poarte și preoții Legii Domnului.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cine are dreptul să săvîrșească hirotonia și hirotesia?

PREOTUL: Am arătat mai sus, dar fiindcă nu ai înțeles repet: Atît hirotesiile, premergătoare diaconiei, cît și hirotoniile se săvîrșesc numai de episcopi (arhierei).

ÎNVĂȚĂCELUL: Unde se săvîrșesc hirotoniile și hirotesiile?

PREOTUL: Atît hirotoniile cît și hirotesiile, după sfintele Canoane, se săvîrșesc în biserică (Canonul 37 al Sfîntului Teofil al Alexandriei) și anume: «Hirotoniile se săvîrșesc în lăuntrul altarului, înaintea Sfintei Mese, iar hirotesiile se fac în fața altarului, pe locul dinaintea ușilor împărătești» (Cf. *Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 200—201).

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce fel de slujbă se face pentru hirotonie și hirotesie?

PREOTUL: Hirotonia preotului și a arhiereului se săvîrșește în timpul Liturghiei, adică la Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur sau la aceea a sfîntului Vasile cel Mare, adăugîndu-se un scurt ritual, după caz, în anumite momente. Hirotonia diaconului se poate face și la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite (Sf. Simion Tesaloniceanul, *Răsp. la întreb. 25, și Arhieraticonul*, ed. 1926, p. 12).

Nu pot fi hirotonite mai multe persoane pentru aceeași treaptă la o Liturghie; dar hirotesii se pot face mai multe la una și aceeași Liturghie (Sfîntul Simeon Tesaloniceanul, *Răsp. la întreb. 38*), adică mai mulți citeți sau ipodiaconi.

Hirotonia diaconului se face după sfințirea Darurilor și anume după ce arhiereul zice ecfonisul: «Și să fie milele Marelui Dumnezeu...». Hirotonia preotului se face înainte de sfințirea Darurilor (după Heruvic); iar a arhiereului se face mai înainte, și anume după cîntarea «Sfinte Dumnezeule» (vezi *Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 202).

Capitolul 22

DESPRE TAINA NUNȚII (CĂSĂTORIA)

ÎNVĂȚĂCELUL: Te rog, Părinte, să-mi spui acum dacă și Taina nunții a fost întemeiată de Mîntuitorul, și ce anume oferă ea.

PREOTUL: Nunta este Taina prin care un bărbat și o femeie, învoindu-se în mod liber să trăiască împreună toată viața, pentru a se ajuta reciproc și a naște și a crește prunci, primesc prin preot harul care le sfințește legătura și ajută la împlinirea scopului lor.

Taina nunții a fost reașezată în omenire de Domnul nostru Iisus Hristos, dar Dumnezeu a rînduit-o chiar de la întemeierea lumii, dăruind o dublă viețuire primului om: «Nu este bine să fie omul singur, să-i facem ajutor asemenea lui» (Fac., 2, 18). Și îndată Dumnezeu i-a făcut omului femeie din oasele și carnea lui (Fac., 2, 21—24). După chipul și asemănarea Sa făcîndu-i bărbat și femeie, Dumnezeu i-a binecuvîntat zicîndu-le: «Creșteți și vă înmulțiți» (Fac., 1, 27—28). La noi ortodocșii, Taina căsătoriei se mai numește și «cununie». Putem spune, deci, că primii oameni au fost cununați direct de Dumnezeu, adică binecuvîntați

pentru a viețui împreună și a spori viața. Păcătuind primii oameni față de Dumnezeu prin călcarea poruncii și mîncînd din fructul oprit (Fac., 2, 15—17), Dumnezeu i-a scos afară din grădina raiului celui pămîntesc (Fac., 3, 1—24), iar binecuvîntarea primă a lui Dumnezeu se însoțește cu blestemul, astfel încît relațiile între oameni au decăzut. E adevărat că Dumnezeu a repetat binecuvîntarea în multe rînduri, zicînd multor perechi: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul» (Fac., 9, 1). Dumnezeu a mai binecuvîntat pe Avraam (Fac., 22, 17), apoi pe Isaac (Fac., 26, 1—4), iar prin Isaac Dumnezeu a binecuvîntat pe Iacov (Fac., 26, 1—29). Dar starea de păcat a stricat și raporturile între oameni. Astfel, bărbatul avea dreptul să-și ia soție și dacă aceasta nu-i mai plăcea îi da la mînă o scrisoare, o «carte de despărțire», o lăsa și-și putea lua alta pe care — dacă nu-i mai plăcea — de asemenea putea s-o îndepărteze (Deut., 24, 1—4; Matei, 5, 31; 18, 7).

Venind în lume înțelepciunea lui Dumnezeu, Cuvîntul întrupat (Ioan, 1, 1—14), Și-a zidit casa Sa întărindu-Și cei șapte stîlpi (Pilde, 9, 1). Într-adevăr, Domnul nostru Iisus Hristos, prin șapte Taine a venit să împlinească tot ce a fost proorocit în lege și în profeți (Matei, 5, 17; 11, 13), căsătoria fiind și ea reașezată ca un stîlp al credinței, ca o Taină a învățăturii Dumnezeului și Mîntuitorului nostru. Astfel, schimbînd Legea lui Moise (Evr., 7, 12) cu Legea credinței (Rom., 3, 27), adică Legea cea Nouă (Matei, 26, 26—28; Marcu, 1, 15; Gal., 6, 2), El a schimbat și imperfecțiunea rînduielii căsătoriei Legii Vechi (Evr., 8, 7—13), care nu numai că nu se mai bucura de binecuvîntarea cerului, dar mai avea și neajunsul că omul își putea lăsa soția din orice pricină.

Venind Domnul Hristos spre a îndrepta toate strîmbătățile, spunea celor ce Îl ascultau: «S-a zis iarăși (celor din vechime): cine va lăsa pe femeia sa, să-i dea carte de despărțire. Dar Eu vă spun că oricine își va lăsa femeia, afară de cuvînt de desfrînare, o face să săvîrșească adulter și cine va lua pe cea lăsată săvîrșește adulter» (Matei, 5, 31—32). Altădată, fariseii au venit la Iisus ca să-L ispitească și I-au zis: «Se cuvine, oare, omului să-și lase femeia pentru orice pricină? Răspunzînd, El a zis: N-ați citit că Cel ce i-a făcut de la început, i-a făcut bărbat și femeie? Și a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va însoți cu femeia sa și vor fi amîndoi un trup. Așa încît nu mai sînt doi, ci unul. Deci ce a unit Dumnezeu omul să nu despartă. Și i-au zis Lui: Pentru ce, dar, Moise a poruncit să-i dea femeii carte de despăr-

țire și să o lase? El le-a zis: Din pricina învîrtoșării inimii voastre... dar dintru început nu a fost așa. Eu însă zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de vina de desfrînare, și va lua alta, săvîrșește adulter; și cine s-a însurat cu cea lăsată, săvîrșește adulter» (Matei, 19, 3—9). Astfel, prin Hristos căsătoria este ridicată pe o treaptă superioară: El face din ea Taină.

ÎNVĂȚĂCELUL: Totuși în Sfînta Scriptură nu ni se spune că nunta sau căsătoria este o Taină, în înțeles ortodox.

PREOTUL: Chiar dacă Mîntuitorul nu ne spune direct acest lucru, este de-ajuns că ea ne este înfățișată ca atare, cum sînt și celelalte Taine. Nici nu este nevoie să se spună deschis acest lucru, de vreme ce ele sînt înfățișate ca lucrări văzute prin care se împărtășește harul cel nevăzut al lui Dumnezeu. Despre căsătorie ni se arată, totuși, că în ea este ceva tainic, ascuns vederii și priceperii noastre, și anume: unirea, prin puterea lui Dumnezeu, a celor doi soți, în așa fel încît nu mai sînt doi, ci unul singur; prin aceasta ni s-a spus îndeajuns. Dar Sfînta Scriptură ne spune chiar și direct că unitatea rezultată din împreunarea celor doi soți în căsătorie e Taină și încă «Taină mare» (Efes., 5, 32), asemuită fiind cu unirea dintre Hristos și Biserică.

ÎNVĂȚĂCELUL: În epistola către Efeseni, 5, 32, sfîntul apostol Pavel nu vorbește despre căsătorie ca Taină, ci numai despre Taina unirii între Hristos și Biserică: «Taina aceasta este mare; iar eu zic în Hristos și în Biserică». S-ar părea că apostolul însuși îl previne pe cititor să nu înțeleagă ceva greșit, că anume ar vorbi despre căsătorie în sens de Taină. Nu cumva noi, ortodocșii, forțăm înțelesul textului?

PREOTUL: Pentru a vedea mai limpede de ce este vorba cînd zice apostolul «taina aceasta», trebuie să recurgem la context. Or, din context, rezultă clar că este vorba de căsătorie, căci începînd de la versetul 22, apostolul vorbește despre raporturile speciale dintre soți. Iar pentru a le explica în chip mai convingător și mai potrivit însemnătății lor, le aseamănă cu cele dintre Hristos și Biserică. Se știe că Hristos însuși S-a numit pe Sine «Mire» (Matei, 9, 15; Marcu, 2, 19—20), iar Biserica Sa este reprezentată ca o mireasă de către apostol, chiar aici în context (vezi și Apoc., 22, 17), comparația fiind cît se poate de potrivită.

Domnul nostru Iisus Hristos a arătat că aprobă și binecuvintează căsătoria prin prezența Sa la nunta din Cana Galileii, împreună cu Maica

Sa și ucenicii Săi, făcînd cu acest prilej și prima minune, prin prefacerea apei în vin (Ioan, 2, 1—11). Apoi, prin sfîntul Pavel zice: «Cinstită să fie nunta întru toate și patul neîntinat. Iar pe desfrînați îi va judeca Dumnezeu» (Evr., 13, 4; Apoc., 21, 8). Bețiile și jocurile care atrag pedeapsa lui Dumnezeu n-au ce căuta cu acest prilej (I Cor., 10, 7; I Petru, 4, 3—6). În cazul cînd moare unul din soți, celălalt este liber să se căsătorească, nefiind nici un păcat (Rom., 7, 2—8), dar cine trăiește necununat (nebinecuvîntat de Biserică) trăiește în desfrînare (I Cor., 6, 16—20). Bărbații trebuie să-și iubească soțiile lor cum își iubește Hristos Biserica, iar soțiile să se teamă de soții lor și să le fie supuse ca Domnului Hristos (Efes., 5, 22—33; I Petru, 4, 1—7).

ÎNVĂȚĂCELUL: Nicăieri nu se vorbește de un anumit ceremonial al căsătoriei, săvîrșit numai de preoți. Unii spun că ritualul ei nu trebuie să fie altceva decît o solemnitate religioasă în care viitorii soți își dau consimțămîntul în mod solemn de a conviețui în vederea întemeierii unei familii sau a nașterii de fii.

PREOTUL: Deși nu se vorbește nicăieri de un ceremonial special pentru săvîrșirea acestei Taine, totuși, deoarece este o Taină, trebuie să aibă un ritual al ei, așa cum de altfel are fiecare Taină. Ritualul — în centrul căruia e formula «Cunună-se robul lui Dumnezeu...» — constituie partea externă, văzută a Tainei căsătoriei, partea necesară în săvîrșirea oricărei Taine. În ceremonialul Tainei căsătoriei au fost rînduite de Biserică diferite acte simbolice (încununarea, schimbarea inelelor, gustarea de vin, ocolirea mesei ș.a.), care își au rostul și importanța lor, alături de binecuvîntarea lui Dumnezeu pentru întemeierea unei familii. Astfel, încununarea simbolizează cununa virtuților pe care mirii trebuie să o aibă în viață; legarea — unirea celor doi miri într-un singur trup; schimbarea inelelor — credința și dragostea reciprocă între soți, care trebuie să fie fără sfîrșit ca și inelul; gustarea de vin — conviețuirea mirilor în armonie între ei, și la bine și la rău.

ÎNVĂȚĂCELUL: Unde se face slujba cununiei?

PREOTUL: Slujba cununiei se cuvine a se face în biserică, deoarece cununia este una din cele șapte Taine și aici e locul sfînt în care se săvîrșesc și celelalte Taine, pentru că aici se adună lumea și Biserica, — în înțelesul de comunitate — adică obștea credincioșilor care iau parte și se bucură împreună cu noi la unul din cele mai de seamă prilejuri de

bucurie din viața noastră, după cum iau parte și la durerile și necazurile noastre. De aceea, săvîrșirea cununiei se face în biserică și este numai rareori îngăduită, din motive binecuvîntate, a se face și prin case, cu dezlegarea arhiereului, care hotărăște de la caz la caz.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar cînd se săvîrșește cununia ?

PREOTUL : Cununia, fiind prilej de bucurie și de veselie, se săvîrșește în zile de sărbători, îndată după Sfînta Liturghie, cînd toți creștinii se află în sfînta biserică.

ÎNVĂȚĂCELUL : Cînd se pot face nunți ?

PREOTUL : Potrivit poruncii a 9-a a Bisericii, nu se pot face nunți în următoarele zile și răstimpuri din cursul anului : în cele patru posturi de peste an, ca și în toate zilele de post ale anului ; miercurea și vinerea ; Ziua Crucii (14 septembrie) ; Tăierea Capului sfîntului Ioan Botezătorul (29 august). Aceasta, pentru că petrecerile — ospețele ce însoțesc de obicei nunta — nu se potrivesc cu pocăința și înfrînarea pe care ne-o impune postul (vezi tălmăcirea la canonul 69 Apostolic, canonul 52 al Sinodului din Laodiceea și la sfîntul Simeon Tesaloniceanul, răspuns la întrebarea 25).

În Păresimi este îngăduită, la nevoie, logodna, și aceasta numai în ziua Bună-Vestirii, dacă nu cade în săptămîna Sfintelor Patimi sau în Duminica Floriilor (*Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 206).

Capitolul 23

DESPRE TAINA SFÎNTULUI MASLU

ÎNVĂȚĂCELUL : A mai rămas, Părinte, să-mi vorbești despre Taina maslului. Ce temei avem în Noul Testament ?

PREOTUL : Sfîntul apostol Iacov ne dă următoarea îndrumare : «Este cineva bolnav între voi ? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungîndu-l cu untdelemn întru numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mîntui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica și de va fi făcut păcate, se vor ierta lui» (5, 14—15).

Înțelegem deci că maslul este Taina prin care creștinul bolnav care este uns cu untdelemn sfințit dobîndește, cu rugăciunile preoților, harul vindecării de bolile trupești și sufletești.

Această Sfîntă Taină dovedește, o dată mai mult, cît adevăr este în sfînta noastră credință, cîtă întemeiere este în privința celor ce se săvîrșesc de către preoți. Sfînta rugăciune a preoților cu ungerea cu untdelemn a celor bolnavi noi o numim «maslu», dar, pe lîngă aceasta, ea mai are și alte numiri — care se folosesc mai rar — cum ar fi : untdelemn împreunat cu rugăciune (evheleon), ungere cu untdelemn sfințit etc. Potrivit învățăturii Domnului nostru Iisus Hristos, Biserica a prac-

ticat această slujbă îndeosebi pentru cei bolnavi care nu și-au găsit leacuri la doctori. Deși doctorii sînt și ei buni pentru bolile trupești, căci și pe ei i-a hărăzit Domnul (Înț. Sir., 28, 12), sînt totuși boli cărora pînă azi nu li s-a găsit leacul. Însă ce nu este cu putință la oameni este cu putință la Dumnezeu (Matei, 19, 26; Luca, 1, 37). Astfel vedem că Domnul nostru Iisus Hristos, propovăduind Evanghelia prin sate și prin cetăți, tămăduia orice boală și orice neputință în popor (Matei, 4, 23—25; 8, 1—4; 9, 27—35). Tămăduirea o dădea însă numai pe temeiul credinței că El poate vindeca.

Prin puterea Duhului Sfînt și pe temeiul credinței, Domnul Hristos le-a dat și apostolilor Săi puterea să scoată afară duhurile necurate și să tămăduiască orice fel de boală și orice neputință, spunîndu-le: «Și mergînd, propovăduiți și ziceți: Împărăția cerurilor este aproape! Tămăduiți pe cei bolnavi, înviați pe cei morți, curățiți pe cei leproși, pe demoni scoateți-i» (Matei, 10, 1, 7—8). Apostolii tămăduiau pe bolnavi — după cum îi învățase Domnul (Marcu, 6, 12—13), iar pe temeiul acesta ne-a lăsat scris și sfîntul apostol Iacov acele cuvinte pe care le-am amintit mai sus (Iacov, 5, 14—15). Astfel, prin faptul că se spune «preoții», Sfînta Biserică învață că la bolnavul căruia i se face sfîntul maslu este necesar să fie chemați cel puțin 2—3 preoți. Pot fi și mai mulți (cel mai indicat este șapte), dar în cazul cînd acest lucru nu este posibil, să fie cel puțin doi. Numai la cazuri de mare urgență și nefiind posibilă reuniunea a minimum doi preoți, se admite și unul.

ÎNVĂȚĂCELUL: Bine, dar Sfînta Scriptură nu spune nicăieri că această Taină ar fi fost instituită de Mîntuitorul.

PREOTUL: Nu ți-am arătat în cele de mai sus că această Taină a fost practicată de sfinții apostoli din însăși porunca Domnului (Marcu, 6, 12—13)? N-ai auzit pe sfîntul apostol Iacov cît de clar vorbește despre această Taină și cum învață să o practicăm și noi (Iacov, 5, 14—15)? Apostolii nu se numesc întemeietori ai Tainelor, ci «iconomi», adică administratori (I Cor., 4, 1). Deci Taina este întemeiată de Hristos, nu de apostoli.

ÎNVĂȚĂCELUL: Totuși, unii pretind că maslul n-a fost o Taină, ci o simplă ungere simbolică, sau chiar numai o punere a mîinilor peste cei bolnavi, de către apostoli. Vindecările puteau fi făcute și fără untdelemn, elementul principal fiind rugăciunea. Untdelemnul putea să fie folosit sau nu, deoarece vindecări s-au făcut și fără untdelemn (Marcu, 16, 18; Fapte, 14, 10 ș.a.).

PREOTUL: Sfîntul maslu este o Taină așezată de Mîntuitorul prin sfinții apostoli, iar nu o lucrare simbolică. Din faptul că Mîntuitorul sau sfinții apostoli făceau vindecări și fără a se folosi de untdelemn, nu rezultă nicidecum că maslul nu ar fi Taină sau că untdelemnul poate lipsi de la săvîrșirea acestei Taine. Noi vom crede învățătura sfinților apostoli, care ne arată prea clar și luminat să ungem cu untdelemn pe cei bolnavi (Marcu, 6, 12—13; Iacov, 5, 14—15).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă maslul este o Taină prin care se împărtășește harul vindecărilor de către Sfîntul Duh, de ce nu se vindecă toți bolnavii cărora li se administrează?

PREOTUL: Nu știi că nici Însuși Mîntuitorul nu a putut face minuni «în patria Sa», la localnici, pricina fiind numai «necredința» lor (Marcu, 6, 1, 5—6)? Cînd vindeca pe bolnavi mărturisea în fața tuturor credința celor ce se învredniceau de binefacerile și tămăduirile Sale (Matei, 9, 22—29; 8, 10).

În afară de aceasta, rugăciunile de la maslu cer și iertarea de păcate. Iar dacă cineva bolnav moare totuși după slujba maslului, socotim că Dumnezeu i-a iertat păcatele de care era bolnav sufletul său, dacă nu a voit să-l lase să se mai bucure de sănătate, în viață.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar de ce la romano-catolici Taina maslului nu poate fi săvîrșită decît de episcopi și numai pentru cei bolnavi pe patul de moarte? De ce ei o numesc «ungere din urmă» (extrema unctio)?

PREOTUL: În Sfînta Scriptură, și anume unde se vorbește despre practicarea acestei Taine (Iacov, 5, 14—15), nu ni se spune să fie chemați episcopii la săvîrșirea ei, ci «preoții». E adevărat că, pe acele vremuri, cuvîntul preot putea să desemneze și pe episcopi, așa cum alteori cuvîntul episcop desemna pe preot; de asemenea, este adevărat că Taina maslului a fost practicată de sfinții apostoli (Marcu, 6, 7, 12—13). Dar nu ni se spune că săvîrșirea ei ar fi rezervată numai episcopilor și nici că trebuie aplicată numai celor ce sînt pe moarte, ci, «dacă este cineva bolnav», apostolul spunînd limpede că Dumnezeu «va ridica» pe cel suferind. Or, dacă Taina aceasta ar fi o «ungere din urmă», ar fi trebuit să spună că Dumnezeu ia la Sine pe cel muribund. Unde crezi că este adevărul?

Iar pentru iertarea păcatelor înaintea morții, ortodocșii cred că este necesară împărtășirea muribundului, sau a bolnavului, și pe aceasta o practică, iar nu ungerea cu untdelemnul sfințit, ca la catolici.

ÎNVĂȚĂCELUL : E limpede. Am înțeles că adevărul este de partea ortodocșilor. Dar unde se face sfîntul maslu ?

PREOTUL : În biserică sau în casa bolnavului pentru care se face sfîntul maslu.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar în ce zile se face sfîntul maslu ?

PREOTUL : Nu sînt zile sau timpuri anumite pentru săvîrșirea sfîntului maslu. Se poate face oricînd este nevoie. În popor se obișnuiește a se face mai ales în zilele de post. În săptămîna Sfintelor Patimi se obișnuiește a se face miercurea, joia și vinerea, dar mai ales în sfînta și marea Miercuri, înaintea ceasurilor, în amintirea ungerii Mîntuitorului cu mir de către femeia cea păcătoasă (Luca, 7, 37—38). Atunci se face în biserică maslu de obște, adică pentru mai mulți bolnavi, cu sobor de mai mulți preoți. De regulă, bolnavul pentru care se face sfîntul maslu trebuie mai înainte să se spovedească, pentru ca să i se dea prin sfîntul maslu curățire sufletească, adică iertarea păcatelor sale și tămăduirea trupului său de boală (vezi *Molitfelnicul,* povățuirea de la începutul rînduielii sfîntului maslu).

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar se poate face sfîntul maslu și pentru cei sănătoși ?

PREOTUL : Întrucît prin sfîntul maslu se dobîndește nu numai tămăduire de bolile trupului, ci și iertarea păcatelor, se poate face sfîntul maslu nu numai pentru cei bolnavi, ci și pentru cei sănătoși, și nu numai o singură dată, ci și de mai multe ori (Sfîntul Simion Tesaloniceanul, *Despre sfîntul maslu,* cap. 291).

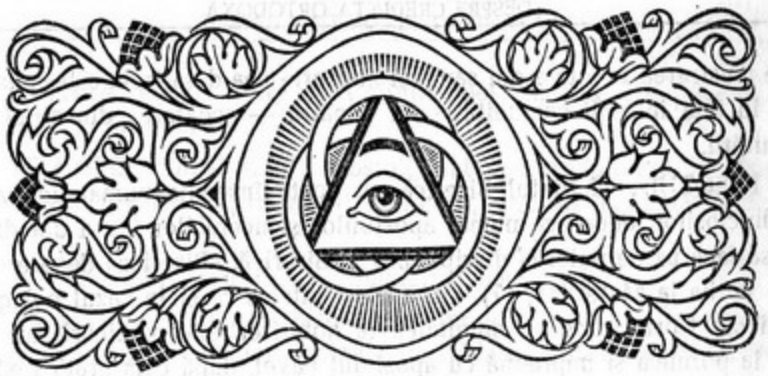

Capitolul 24

DESPRE PUTEREA DISCIPLINARĂ

Noi credem că dreptul și puterea disciplinară asupra credincioșilor, pentru diferite abateri, le are Biserica. Sînt însă unii creștini care prin cuvîntul «Biserică» înțeleg comunitatea credincioșilor, fără distincție între laici și clerici, pe cînd noi, ortodocșii, înțelegem că puterea disciplinară o are numai ierarhia superioară a Bisericii, deoarece știm precis că Hristos — Mîntuitorul nostru — a dat puterea de «a lega și a dezlega» ucenicilor Săi ; El le-a dat, în general, «toată puterea» (Matei, 18, 18—19 ; 23, 18—19) și, de asemenea, cunoaștem că după învierea Sa «...a suflat asupra lor (a ucenicilor Săi) și le-a zis : Luați Duh Sfînt ; cărora le veți ierta păcatele, vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute» (Ioan, 20, 22—23).

ÎNVĂȚĂCELUL : Cu toate acestea, cînd Mîntuitorul, vorbind despre pedepsele disciplinare, zice : «...spune-l Bisericii» (Matei, 18, 15—17), înțelege : «spune-l comunității», nu spune-l conducătorilor (episcopilor), căci despre ei nu este vorba nicidecum. Cuvîntul Biserică ar însemna deci comunitatea credincioșilor. Despre pedepse, de asemenea, a vorbit limpede : prima — este mustrarea între patru ochi ; a doua

este mustrarea în fața a doi sau trei martori ; cea de a treia este mustrarea în fața întregii comunități ; iar a patra — scoaterea din sînul comunității.

PREOTUL : Cuvîntul Biserică nu poate însemna numai adunarea credincioșilor, deoarece numai apostolilor și ucenicilor li s-a dat dreptul să facă uz de puterea disciplinară în Biserică. «Biserica» despre care este vorba la Matei (18, 17) are același înțeles ca și în cazul nelegiuitului din Corint, unde comunitatea ia hotărîrea excomunicării lui numai la porunca și împreună cu apostolul Pavel, după cum arată textul : «Ci eu, deși departe cu trupul, însă de față cu duhul, am și judecat, ca și cum aș fi de față, pe cel ce a făcut una ca aceasta : în numele Domnului nostru Iisus Hristos, adunîndu-vă voi și cu duhul meu, cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos, să dați pe unul ca acesta satanei, spre pieirea trupului, ca sufletul să se mîntuiască în ziua Domnului Iisus» (I Cor., 5, 3—5). Iar mai departe : «Scoateți afară dintre voi pe cel rău» (I Cor., 5, 13). Iar ceva mai jos, apostolul Pavel scrie acelorași : «Gata sîntem să pedepsim orice neascultare, atunci cînd supunerea voastră va fi deplină» (II Cor., 10, 6). Deci, cel ce are dreptul de a se pronunța în materie disciplinară este episcopul locului. Mai este oare cu putință ca în urma analizei acestor exemple să se mai facă obiecția că nu Apostolul, ci comunitatea deține acest drept ? Și tesalonicenilor le scrie în același înțeles : «Dacă vreunul nu ascultă de cuvîntul nostru prin epistolă, pe acela să-l însemnați și să nu mai aveți cu el nici un amestec, ca să-i fie rușine» (II Tes., 3, 14). Tot apostolul Pavel a făcut uz de această putere în cazul excomunicării lui Imeneu și a lui Alexandru, căci îi scrie lui Timotei : «...i-am dat satanei, ca să se învețe să nu hulească» (I Tim., 1, 19—20).

Prin urmare, apostolii au avut putere disciplinară în Biserică, nu comunitatea. De la apostoli, această putere a trecut asupra urmașilor lor, episcopii și preoții ; apostolii au instituit și alți apostoli, așa cum au fost Timotei în Efes și Tit în Creta. Iar lui Timotei, marele Pavel îi scrie : «Pîră împotriva preotului să nu primești, decît din gura a doi sau trei martori. Pe cei ce păcătuiesc mustră-i de față cu toți, ca și ceilalți să aibă teamă» (I Tim., 5, 19—20). Așadar, Timotei avea dreptul și puterea de a aplica pedepse disciplinare chiar și preoților.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar, după sfinții apostoli, cine are puterea disciplinară în Biserică ?

PREOTUL : După sfinții apostoli, puterea disciplinară în Biserică a rămas la urmașii lor, episcopii și preoții, care au întemeiat legiuirile bisericești.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar ce sînt legiuirile bisericești ?

PREOTUL : Legiuirile bisericești sînt legile date de conducătorii Bisericii, în virtutea puterii primite de la Întemeietorul ei de a cîrmui pe credincioși în numele Său și a-i îndatora la ascultare spre buna lor viețuire (Matei, 10, 40 ; Luca, 10, 16 ; Ioan, 13, 20).

ÎNVĂȚĂCELUL : Unde sînt cuprinse legile bisericești ?

PREOTUL : Cele mai însemnate sînt canoanele și cele nouă porunci bisericești.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar canoanele ce sînt ?

PREOTUL : Canoanele sînt legi date de sinoadele ecumenice ale Bisericii și de sinoadele locale ale ei, dar întărite de cele ecumenice. Pe temeiul învățăturii Mîntuitorului și a sfinților Săi apostoli, canoanele statornicesc felul de organizare și conducere a Bisericii, precum și drepturile și îndatoririle membrilor ei — clerici, monahi și credincioși — spre buna lor viețuire.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar cum se numesc poruncile privitoare la îndatoririle credincioșilor față de Biserică și cîte sînt ?

PREOTUL : Se numesc porunci bisericești și sînt nouă la număr, iar dacă vrei să știi pe larg despre aceste nouă porunci bisericești, ca și despre Canoane, citește cu atenție în *Pidalionul* de Neamț, ediția 1844 și *Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 29, 30, 31 și mai departe.

Capitolul 25

DESPRE SFINŢIREA NATURII

ÎNVĂŢĂCELUL: Dar în natura creată sînt şi lucruri spurcate, de care nu trebuie să ne atingem?

PREOTUL: Prin căderea lui Adam, toată făptura a fost supusă «deşertăciunii şi stricăciunii» (Rom., 8, 20—21), îngreuindu-se mai mult viaţa omului. Odată cu omul a căzut şi natura sub blestem, trecînd, împreună cu acesta, sub stăpînirea diavolului, care este numit de atunci încoace «stăpînitorul acestei lumi» (Ioan, 12, 31; 14, 30; 16, 11; Efes., 2, 2; 6, 12). Nu numai omul, ci şi natura tinde să se elibereze de sub puterea tiranică a diavolului, «împreună suspină şi împreună are dureri», dar eliberarea ei deplină se va face abia la venirea a doua a Mîntuitorului, căci pînă atunci şi ea rămîne în deşertăciune, ca urmare a căderii omului (Rom., 8, 15—22). Dar, precum omul — după venirea Mîntuitorului — poate fi scos de sub stăpînirea diavolului prin botez, şi lucrurile din natură, prin sfinţire, se eliberează şi pot fi folosite astfel în slujba lui Dumnezeu. Cînd Mîntuitorul a săvîrşit în pustie minunea înmulţirii pîinilor, sfîntul evanghelist ne spune că mai întîi El S-a rugat şi a binecuvîntat pîinile, pe care apoi le-a înmulţit (Matei, 14, 19;

15, 36). A făcut rugăciunea (ce se obişnuieşte pentru masă) şi a binecuvîntat pîinile pentru a le scoate de sub blestem şi a le pune în slujba măririi lui Dumnezeu, prin minunea ce avea să facă. La fel a procedat şi la aşezarea Sfintei Împărtăşanii, cînd, luînd pîinea, a binecuvîntat-o şi, luînd paharul şi mulţumind, le-a dat ucenicilor (Matei 26, 26—27), căci, şi în această împrejurare, pîinea şi vinul trebuiau scoase de sub blestem spre a putea fi puse în slujba lui Dumnezeu. Tot aşa şi după înviere, cinînd cu doi ucenici la Emaus, a luat pîinea şi a binecuvîntat-o (Luca, 24, 30). Iată deci mai multe împrejurări în care Mîntuitorul ne-a dat pildă ca, prin rugăciune şi binecuvîntare, să sfinţim obiectele de care ne folosim.

ÎNVĂŢĂCELUL: În Sfînta Scriptură se spune că nimic nu este necurat (Fapte, 10, 15; Rom., 14, 14—20; I Tim., 4, 4—5; Tit, 1, 5 ş.a.). Iar dacă Dumnezeu le-a curăţit, pentru ce le mai trebuie sfinţire?

PREOTUL: Într-adevăr, Apostolul arată că «...orice făptură a lui Dumnezeu este bună şi nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulţumire. Căci se sfinţeşte prin cuvîntul lui Dumnezeu şi prin rugăciune» (I Tim., 4, 4—5). Dar prin aceasta e de la sine înţeles că sfinţirea nu o pot face decît persoanele liturgice, cărora li s-a încredinţat misiunea de a fi «iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu» (I Cor., 4, 1) şi de a face lucrul slujbei (Efes., 4, 12) «spre cele către Dumnezeu» (Evr., 5, 1).

Cel mai obişnuit element spre sfinţire este apa, care devine apoi ea însăşi un agent curăţitor şi sfinţitor, stropind alte obiecte (Ieş., 30, 18—20; Lev., 8, 6; 14, 8; Num., 8, 7; 19, 9—12). În Testamentul Vechi sînt numeroase mărturii ce arată rolul apei în istoria lumii. Astfel, încă de la începutul lumii, Duhul lui Dumnezeu Se purta deasupra apei (Fac., 1, 2). Prin apa sfinţită — potrivit legii — se curăţă tot cel necurat, spălîndu-se, pînă chiar şi hainele sale, cu apă (Lev., 15, 10). De pildă, Ilie a udat cu apă jertfa (III Regi, 18, 28—32) etc. Tot în Legea Veche s-a prezis că şi în creştinism va fi o apă curăţitoare, care va curăţi nu numai trupul, ci şi sufletul omului (Iez., 36, 25—26). În Noul Testament, apa sfinţită este întrebuinţată ca element curăţitor şi sfinţitor (Ioan, 5, 4; 3, 2—7).

Alt element de sfinţire arătat în Scriptură este şi untdelemnul, cum am mai arătat în cele spuse mai înainte.

În afară de aceasta, Biserica sfințește pămîntul, arăturile, roadele, casele etc., cu diferite slujbe (ierurgii), aducînd darul Sfîntului Duh peste toate aceste elemente care intră în viețuirea zilnică a credincioșilor.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar unde se vede în Sfînta Scriptură că elemente ca apa, untdelemnul, precum și alte obiecte, trebuie să fie sfințite?

PREOTUL: Ți-am arătat destul de clar în cele de mai sus, dar văd că ai rămas nelămurit. De aceea, ascultă! Să știi că, chiar în Legea Veche se sfințeau și se curățau atît oamenii, cît și elementele prin diferite rituri și rugăciuni, ca de exemplu: curățirea femeii lehuze la 40 de zile după naștere (Lev., 12; Luca, 2, 22—24), iar rugăciunea pentru sfințirea untdelemnului și a apei (aghiazma), binecuvîntarea pruncilor, a pîinii și a vinului și a paștelor le găsim la sfinții părinți și scriitori ai Bisericii din primele veacuri creștine, ca: Iustin Martirul și Filosoful (*Apologia* 1, cap. 61, 65), Tertulian (*De baptismo*, cap. 7, *De corona militis*, cap. 3, 4 ș.a.) sau sfîntul Vasile cel Mare (*Despre Sfîntul Duh*, cap. 67).

Rugăciuni pentru binecuvîntarea și sfințirea apei (aghiazma), a untdelemnului și a fructelor, sfeștanii pentru ploaie și altele, le găsim amintite chiar și în cele mai vechi rînduieli și așezăminte bisericești, ca *Așezămintele Sfinților Apostoli* din veacurile III, IV (cartea VII, cap. 27, 42, 43; cartea VIII, cap. 29, 40, 41, 42 ș.a.), precum și în cele mai vechi cărți de slujbă ca *Evhologhionul* (Molitfelnicul) lui Serapion de Thmuis din Egipt, din veacul IV. Pe toate le găsim în aceeeași carte de slujbă, unde aflăm și rînduiala Sfintelor Taine, adică în Evhologiu sau Molitfelnic (cartea de rugăciuni sau de molitfe, vezi *Înv. de Cred. Ort.*, întreb., 229).

Capitolul 26

DESPRE SERBAREA DUMINICII ÎN LOCUL SÎMBETEI

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă Noul Testament este urmarea Vechiului Testament, de ce nu urmăm noi și sărbătorirea sîmbetei?

PREOTUL: De la Adam pînă la sfîrșitul lui Avraam au trecut, după unii cronografi, 3678 de ani (*Cronograful* lui Gheorghe Kedranos, trad. rom. de Mitrop. Veniamin Costachi, Mînăstirea Neamțu, 1837, p. 44—45; vezi și prefața *Mineiului* pe februarie, de starețul Mînăstirii Neamțu-Secu, Neonil), la care, adăugînd cei 430 de ani cît au stat israeliții robi în Egipt (Gal., 3, 17), fac 4108 ani. În această perioadă de timp, de la Adam pînă la Moise, nici Scriptura nu era scrisă, nici sîmbăta nu se ținea ca sărbătoare de vreun popor. Timp de atîtea mii de ani, patriarhii cei de mai înainte de lege și toți cei credincioși s-au povățuit la calea mîntuirii numai prin Sfînta Tradiție și abia după acest îndelungat răstimp a fost instituită de Dumnezeu prăznuirea sîmbetei — în timpul trecerii poporului Israel prin pustia Arabiei — în amintirea facerii lumii în șapte zile, după care, în ziua a șaptea, Dumnezeu S-a odihnit, pre-

cum și în amintirea ieșirii din robia Egiptului a poporului Său, Israel. Căci Sfînta Scriptură spune: «Și a binecuvîntat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o; căci întru ea S-a odihnit de toată lucrarea Sa pe care a făcut-o Dumnezeu» (Fac., 2, 3). Și iarăși este scris, referitor la ieșirea israeliților din robie: «Adu-ți aminte că ai fost rob în pămîntul Egiptului și te-a scos Domnul Dumnezeul tău de acolo cu mînă tare și cu braț înalt; pentru aceea ți-a poruncit Domnul-Dumnezeul tău să păzești ziua sîmbetei» (Deut., 5, 15).

Dar trebuie știut și faptul că sîmbăta nu a fost dată de Dumnezeu ca sărbătoare obligatorie pentru toate popoarele lumii, ci a rînduit-o, ca sărbătoare și ca legămînt veșnic, numai pentru poporul Său, Israel. Acest lucru îl arată Sfînta Scriptură clar, cînd zice: «Să păzească fiii lui Israel sîmbăta, prăznuind ziua odihnei din neam în neam, ca un legămînt veșnic. Și să fie aceasta semn veșnic între Mine și fiii lui Israel, pentru că în șase zile a făcut Domnul cerul și pămîntul, iar în ziua a șaptea a încetat și S-a odihnit» (Ieș., 31, 16—17).

În alt loc, Sfînta Scriptură ne arată, de asemenea, că atît sîmbăta, cît și celelalte porunci ale Legii nu au fost date decît poporului Israel: «Cel ce vestește cuvîntul Său lui Iacov, îndreptările și judecățile Sale lui Israel (adică poporului scos de El din robie), n-a făcut așa nici unui alt neam (adică necredincios, care nu se trăgea din sămînța lui Iacov) și judecățile Sale nu le-a arătat lor» (poruncile și sîmbăta) (Ps. 147, 8—9). Cînd păgînii au venit la Neemia, dorind să ia parte la zidirea templului, el le-a zis: «Dumnezeu cel ceresc ne va ajuta. Noi, slugile Lui, vom zidi; iar voi n-aveți parte, nici drept, nici pomenire în Ierusalim» (II Ez. 2, 19). Dacă păgînii ar fi avut sîmbăta, mai avea Neemia dreptul să le vorbească așa? Păgînii i-ar fi putut răspunde că și ei au sîmbăta ca semn al așezămîntului, la fel ca israeliții. Aici însă Neemia vorbește hotărît și limpede, spunîndu-le că nu au «parte, nici drept». Că păgînilor nu li s-a dat nici Legea și nici sîmbăta reiese și din epistola sfîntului apostol Pavel către romani, unde le spune: «Căci păgînii care nu au lege, din fire fac ale Legii» (Rom., 2, 14). Iar mai departe, același apostol mărturisește că israeliților le aparține înfierea și slava și așezămîntul (deci și semnul legăturii — sîmbăta) și punerea legii (sîmbăta face parte din ea) și slujba (legea ceremonială) și făgăduințele (Rom., 9, 4; Deut., 6—13).

Așadar, pe temeiul mărturiilor de mai sus reiese clar că sîmbăta era un semn de legătură între Dumnezeu și Israel și că a fost dată în urmă, numai pentru israeliți (Ieș., 3, 16—17), nicidecum pentru întreaga omenire.

Dar legiuirea sîmbetei nu s-a făcut pentru o durată nedeterminată. Apostolul Pavel, în epistola sa către galateni, ne arată că «Legea a fost adăugată pentru călcările de lege, pînă cînd era să vină Urmașul (prin urmare pînă la venirea Urmașului), Căruia I s-a dat făgăduința» (Gal., 3, 19). De asemenea, știm că «sfîrșitul legii este Hristos» (Rom., 10, 4). Deci, iată durata de timp pentru care a fost dată Legea: pînă la venirea Urmașului, Care este Hristos. Legea a fost — după cum știm — numai povățuitor către Hristos, ca să ne justificăm prin credință. După venirea credinței, nu mai sîntem sub povățuitor (Lege) (Gal., 3, 24—25). Vechiul Testament fiind înlocuit, s-a împlinit porunca lui Ieremia în care se zice: «Iată, vin zile — zice Domnul — cînd Eu voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda legămînt nou. Însă nu ca legămîntul pe care l-am încheiat cu părinții lor în ziua cînd i-am luat de mînă, ca să-i scot din pămîntul Egiptului ... Voi pune Legea Mea în lăuntrul lor și pe inimile lor voi scrie și le voi fi Dumnezeu, iar ei Îmi vor fi Mie popor» (Ier., 31, 31—33; Evr., 8, 8—10). Aici se vorbește despre încheierea unei noi legături și se arată și timpul cînd așezămîntul va fi înlocuit cu cel nou. Se naște întrebarea: care legămînt va fi înlocuit? Proorocul Ieremia a arătat: «...acela pe care l-am făcut cu părinții lor în ziua cînd i-am luat de mînă, ca să-i scot din pămîntul Egiptului...».

În ce constă acest legămînt ne arată proorocul Moise: «Domnul Dumnezeul vostru a încheiat cu voi legămînt în Horeb. Nu cu părinții noștri a făcut Domnul legămîntul acesta, ci cu noi, cei ce sîntem vii aici astăzi ... Eu am stat în vremea aceea între Domnul și între voi ... El a zis: Eu sînt Domnul Dumnezeul tău, Cel ce te-am scos din pămîntul Egiptului, din casa robiei ... Cuvintele acestea le-a grăit Domnul către toată adunarea voastră pe munte, din mijlocul focului, al norului, întunericului și al furtunii, cu glas de tunet și altceva n-a mai grăit. Și le-a scris pe două lespezi de piatră și mi le-a dat mie» (Deut., 5, 2—22).

Acest Așezămînt, această legătură trebuie să-i lase loc Noului Așezămînt. Deci, înlocuindu-se și dîndu-se la o parte legătura cea veche, de la sine cade și sîmbăta — semnul acestei legături.

ÎNVĂȚĂCELUL: Hristos Mîntuitorul nostru n-a desființat Legea Testamentului Vechi, căci Însuși a mărturisit: «Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii. N-am venit să stric, ci să împlinesc. Căci adevărat, zic vouă: înainte de a trece cerul și pămîntul, o iotă sau o cîrtă din lege nu va trece, pînă ce nu se vor face toate» (Matei, 5, 17—18). Ar însemna, deci, că și sfințenia simbetei rămîne în vigoare pentru totdeauna.

PREOTUL: Mîntuitorul n-a stricat Legea și proorocii, sau, în general, Vechiul Testament, ci numai l-a înlocuit cu Cel Nou, care este desăvîrșirea celui Vechi. Testamentul cel Vechi — după cum s-a arătat și mai sus — a avut numai un rol de învățător, spre a pregăti omenirea pentru primirea lui Mesia: «Astfel că Legea ne-a fost nouă călăuză spre Hristos, pentru ca să ne îndreptăm din credință. Iar dacă a venit credința, nu mai sîntem sub călăuză» (Gal., 3, 24—25). Mîntuirea noastră nu mai atîrnă de împlinirea faptelor poruncite de Testamentul Vechi sau de ținerea simbetei, ci de credința în Iisus, Mîntuitorul nostru. Prin Iisus Hristos, Legea (Testamentul Vechi) s-a împlinit și a încetat. «Căci Hristos este sfîrșitul Legii, spre îndreptarea a tot celui care crede» (Rom., 10, 4). Legea Veche a ținut numai pînă la Ioan Botezătorul, ultimul pregătitor al venirii lui Hristos (Matei, 11, 13). Cei de sub regimul ei au fost născuți sub robie, întocmai ca fiul lui Avraam, din roaba sa, Agar; pe cînd cei din Testamentul Nou sînt ca fiul lui Avraam, din soția sa liberă, Sara, fiind născuți spre libertate și moștenire. Căci Agar și Sara sînt închipuiri ale celor două Testamente (Gal., 4, 22—31). Prin urmare, cuvintele Mîntuitorului: «Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii» au acest înțeles: Eu n-am venit împotriva Legii și a proorocilor, sau: Venirea Mea nu îi este ceva străin, ci, dimpotrivă, ea este în deplin acord atît cu Legea lui Moise, cît și cu învățătura din celelalte cărți ale proorocilor (Vechiului Testament). În acest chip, Legea se împlinește desăvîrșit prin Mine — adică prin venirea Mea — deoarece această venire a Mea este însăși ținta ei (Rom., 10, 4).

Iar cuvintele prin care Mîntuitorul spune că nu va trece o iotă sau o cîrtă din Lege pînă ce nu se vor face toate, se referă la împlinirea lucrurilor proorocite despre El, care s-au împlinit întocmai — pînă la încheierea Noului Legămînt făcut prin Sîngele Său și instituit în seara Cinei celei de Taină, cînd legămîntul Vechiului Testament a luat sfîr-

șit. După ce a mîncat cu ucenicii Săi, Mîntuitorul a luat paharul și l-a dat lor zicînd: «Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sîngele Meu, care se varsă pentru voi» (Luca, 22, 20).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dumnezeu a binecuvîntat și a sfințit ziua a șaptea încă de la începutul lumii, cînd a isprăvit creația, după cum este scris: «Și a sfîrșit Dumnezeu în ziua a șasea lucrarea Sa pe care o făcuse și S-a odihnit în ziua a șaptea și a sfințit-o, căci întru ea S-a odihnit de toată lucrarea Sa, pe care a făcut-o Dumnezeu» (Fac., 2, 2—3). Deci, după cele șase zile ale creației, ziua a șaptea a fost cel dintîi sabat sfințit de Însuși Dumnezeu și, datorită acestui fapt, ea a rămas sfîntă pentru toți oamenii și pentru toate timpurile.

PREOTUL: În aceste două versete nu se vorbește decît despre Dumnezeu și lucrarea Sa, arătîndu-se că Dumnezeu Și-a sfîrșit lucrarea, S-a odihnit, a binecuvîntat și a sfințit ziua a șaptea. Însă despre om nu se spune nimic, și nici n-ar fi avut omul pentru ce să se odihnească, avînd el abia o zi de la crearea sa (Fac., 1, 26—31). Fiind așezat de Dumnezeu «...în grădina cea din Eden, ca s-o lucreze și s-o păzească» (Fac., 2, 15), primul om n-a primit nici o poruncă privind serbarea zilei a șaptea. Singura poruncă pe care i-a dat-o Dumnezeu a fost aceea de a nu mînca din pomul cunoștinței binelui și răului (Fac., 2, 16—17). Pentru om, toate zilele erau deopotrivă. Ba, mai mult, nici chiar atunci cînd Adam și Eva au călcat porunca și au cunoscut binele și răul, și nici după ce au fost izgoniți din rai, nu au primit poruncă să serbeze vreo zi. Dimpotrivă, toată viața omului devine o continuă muncă, fiind obligat ca în toate zilele să muncească pămîntul — blestemat întru toate lucrurile sale — pentru a-și dobîndi hrana. «Cu osteneală să te hrănești din el (din pămînt) în toate zilele vieții tale »(Fac., 3, 17).

Se arată, într-adevăr, că Dumnezeu S-a odihnit în a șaptea zi de lucrarea Sa, dar cum se numea acea zi, nu ni se spune. Ca atare, se ridică următoarele întrebări:

— Este ziua a șaptea una și aceeași cu sabatul?

— Se numărau pe atunci zilele săptămînii în așa fel ca ziua a șaptea să corespundă cu sîmbăta de azi?

— Unde se spune că se numărau zilele și cum se numeau ele în acel timp?

— Sau, cel puțin, cuvîntul «sabat» — atît de scump unora din cei cu care ai stat de vorbă — ai putea să-mi arăți unde este scris?

Vrînd, nevrînd, trebuie să recunoști că sîmbăta ca zi de odihnă nu-și are originea în rai și nici n-a fost dată primilor oameni ca zi de repaos, ci că începutul ei este abia cu circa 2500 de ani mai tîrziu. Date lămuritoare asupra felului de prăznuire — și al zilei anume care este prăznuită — nu avem nicăieri în Biblie.

Problema mai poate fi pusă și astfel: Dumnezeu, într-adevăr, S-a odihnit în ziua a șaptea și a sfințit-o. Dar ce înseamnă ziua a șaptea? Căci nu ni se mai spune că în această zi «s-a făcut seară și s-a făcut dimineață», cum ni se spune despre celelalte zile ale creației. Astfel, ar urma că în a opta zi — adică în întîia a săptămînii viitoare — Dumnezeu să fi început din nou a crea sau a lucra ceva, pentru ca apoi, după șase zile, iarăși să Se odihnească ... și să serbeze și El, în fiecare săptămînă, ziua a șaptea ... Ar însemna, prin urmare, că serbarea sîmbetei ar trebui să o ținem după exemplul lui Dumnezeu, iar nu pe baza vreunei porunci de la început. Porunca a venit însă mult mai tîrziu, iar a susține că și Dumnezeu serbează sîmbăta și că numai după exemplul Lui — cel puțin pînă la venirea acestei porunci — trebuie să o fi serbat oamenii, însemnează a cădea în cea mai mare rătăcire.

Deci, «ziua a șaptea» nu este decît ziua în care Dumnezeu a încetat creația universului. Nicăieri nu ni se spune în Biblie că, la început, și omul «s-a odihnit» în ziua a șaptea.

ÎNVĂȚĂCELUL: Există un text din care s-ar înțelege că porunca sfințirii zilei a șaptea nu ar fi fost dată abia în vremea lui Moise, în pustie, ci că ea a existat încă de la început: «Adu-ți aminte de ziua sîmbetei, ca să o sfințești» (Ieș., 20, 8). Iată, deci, că Dumnezeu atrage doar atenția (adu-ți aminte) asupra unei porunci deja existente și nu o statornicește acum pentru prima oară. Și, de vreme ce ea este de la început, înseamnă că este obligatorie pentru lumea de totdeauna, nu numai pentru cea de la Moise încoace.

PREOTUL: «Adu-ți aminte» se referă la ceea ce a existat mai dinainte (adică «adu-ți aminte» de ceva ce ți-am spus eu altă dată), căci, într-adevăr, porunca de a serba sîmbăta nu s-a dat, pentru prima oară, o dată cu celelalte porunci, pe Muntele Sinai. Dar nu este nici așa cum ți se pare dumitale, că ea a fost dată de la început, lui Adam, în rai.

Această poruncă s-a dat cu puțin mai înainte — și pentru prima oară — în pustia Sin, cînd Dumnezeu a poruncit evreilor, prin Moise, să nu adune mană în ziua sîmbetei (ziua a șaptea) (Ieș., 16, 25). Deci, atunci cînd a fost dată legea pe Sinai, evreii aveau cunoștință despre sabat — căci îl serbaseră, ba chiar îl și călcaseră, pentru care pricină au fost dojeniți de Dumnezeu (Ieș., 16, 27—29). De aceea, porunca întîia începe cu cuvintele: «Adu-ți aminte...» spre a aminti evreilor că această poruncă le-o dăduse cu puțin mai înainte. Deci, originea sabatului nu este în rai, iar el nu a fost serbat pînă la Moise.

ÎNVĂȚĂCELUL: Oare poate fi serbarea sîmbetei înlocuită de vreme ce ea este un semn și un legămînt veșnic între Dumnezeu și oameni, făcut pe temeiul cuvintelor lui Dumnezeu însuși? «Să păzească deci fiii lui Israel sîmbăta, prăznuind ziua odihnei din neam în neam, ca un legămînt veșnic. Să fie aceasta semn veșnic între Mine și fiii lui Israel...» (Ieș., 31, 16—17). Deci, înlocuirea sîmbetei prin Duminică sau prin oricare zi ar însemna înlocuirea unui așezămînt veșnic prin unul omenesc.

PREOTUL: Cu adevărat, sabatul este un legămînt veșnic, instituit de Dumnezeu, dar nu pentru toate popoarele lumii, ci numai pentru poporul lui Israel. Acest fapt se poate înțelege destul de clar din mărturiile Sfintei Scripturi. Mai întîi, vedem că Domnul a vorbit lui Moise și i-a zis să păzească fiii lui Israel sîmbăta, prăznuind ziua odihnei din neam în neam, ca un legămînt veșnic (Ieș., 31, 16). În al doilea rînd, acest legămînt este o aducere aminte de robia egipteană din care Dumnezeu îi scosese pe israeliți, poruncindu-le, spre amintire, să ție sabatul ca zi de odihnă: «Adu-ți aminte că ai fost rob în pămîntul Egiptului și te-a scos Domnul Dumnezeul tău de acolo, cu mînă tare și cu braț înalt; pentru aceea ți-a poruncit ție Domnul Dumnezeul tău să păzești ziua sîmbetei» (Deut., 5, 15). În al treilea rînd, vedem că sabatul este «semn» vizibil între Dumnezeu și copiii lui Israel. «Domnul a grăit către Moise zicînd: vorbește-le copiilor lui Israel și spune-le: «Vedeți și păziți zilele Mele de odihnă, căci acestea vor fi între Mine și voi și urmașii voștri un semn, ca să cunoașteți că Eu sînt Domnul, Cel ce vă sfințește» (Ieș., 31, 12—13). Tot în felul acesta se exprimă și proorocul Iezechiel: «Așa vorbește Domnul...; ...Le-am dat zilele Mele de odihnă, ca să fie semn între Mine și ei, ca să cunoască că Eu sînt Domnul, Sfințitorul

lor» (Iez., 20, 5, 12). În al patrulea rînd, reiese că sabatul și întreaga Lege sînt date numai evreilor — iar nu și celorlalte neamuri — din mărturia conducătorilor poporului ales întors din exil; căci atunci cînd cei străini din neamul lor au venit și le-au cerut permisiunea să ajute și ei la zidirea templului Domnului, zicînd: «Să zidim și noi împreună cu voi, pentru că și noi, ca și voi, căutăm pe Dumnezeul vostru și-I aducem jertfe încă din vremea lui Asarhadon, regele Asiriei...» (I Ez., 4, 2), la aceste cuvinte, trimișii neamurilor au primit un răspuns clar și categoric din partea lui Neemia: «Dumnezeul cel ceresc ne va ajuta. Noi, slujitorii Lui, vom zidi; iar voi nu aveți parte, nici drept, nici pomenire în Ierusalim» (II Ez., 2, 19). De subliniat ultimul cuvînt: «pomenire», care este repetat ori de cîte ori Dumnezeu sau Moise atrag atenția asupra serbării sabatului sau asupra legămîntului făcut, prin el, între Dumnezeu și poporul scos din robia Egiptului: «Adu-ți aminte de ziua sabatului...» (Ieș., 20, 8); «Adu-ți aminte că ai fost rob în pămîntul Egiptului... să păzești ziua sîmbetei» (Deut., 5, 15). Deci, această «aducere aminte» se referă la legămîntul sabatului pe care l-a făcut Dumnezeu cu poporul evreu, atunci cînd l-a scos din robia egipteană. Celelalte neamuri nu au acest legămînt, pentru că ele nu au avut nici un alt legămînt cu Domnul-Dumnezeu, ca poporul evreu, și nu au deci a-și aduce aminte de vreo promisiune.

După aducerea evreilor în robia babilonică, neamurile care au fost aduse în Palestina — și le-au luat locul — s-au amestecat cu evreii rămași și au crezut în Dumnezeul lor (I Ez., 4, 2). Această credință însă nu a putut să-i facă părtași la istoria poporului ales și la legămîntul lui Dumnezeu: sabatul. Pentru aceea ei sînt respinși de la zidirea templului, spunîndu-li-se că nu au «pomenire» (aducere aminte). Cu alte cuvinte, sabatul este o sărbătoare exclusiv evreiască și nu se transmite altor popoare, chiar dacă acelea cred în Dumnezeul lui Israel. Acesta este un adevăr care nu poate fi răstălmăcit și de care ar trebui să țină seama toți cei ce serbează sîmbăta, adevăr care se poate vedea clar atît în Vechiul cît și în Noul Testament.

Iar dacă acest așezămînt al sabatului este numit «veșnic», trebuie să înțelegem că cuvîntul «veșnic» are aici înțelesul de ceva durabil, care nu poate fi schimbat sau înlocuit de oameni. Dar nici nu se poate susține că Dumnezeu nu are putere să-l schimbe sau să-l înlocuiască,

deoarece știm că Mîntuitorul a schimbat acest așezămînt «veșnic» al sabatului. Deci cuvîntul «veșnic» înseamnă aici epoca Testamentului celui Vechi, după sfîrșitul căruia începe un veac nou și un legămînt nou, care fusese făgăduit chiar de Dumnezeu încă din Testamentul Vechi (Ier., 31, 31—33). Dar cuvîntul «veșnic» este folosit în Testamentul Vechi și cu alte prilejuri, cum ar fi, de pildă, la porunca prăznuirii mielului pascal, pentru care Dumnezeu poruncește evreilor: «...ca așezare veșnică să o prăznuiți»; sau la sărbătoarea azimilor, pe care, de asemenea, li se poruncește să o păzească, fiind «așezămînt veșnic» (Ieș., 12, 3, 14, 17, 21). Cu toate acestea, nici cei ce țin astăzi sîmbăta nu mai serbează mielul pascal după porunca «veșnică» de atunci, spre a-l mînca ritual, cu azimă și cu ierburi amare, stînd în picioare, cu toiege în mîini, gata de plecare (Ieș., 12, 1, 24; Num., 9, 11 ș.a.). «Legea veșnică» este și arderea neîntreruptă a candelei în fața perdelei de dinaintea chivotului Legii în templul din Ierusalim (Ieș., 27, 20—21), «așezămînt veșnic» este numit și modul de junghiere a animalelor de jertfă (Lev., 17, 7); cu toate acestea, nici cei ce țin legămîntul «veșnic» al sîmbetei nu le mai respectă pe acelea, căci, altfel, ar trebui să se întoarcă întru toate la cele ale Vechiului Testament.

ÎNVĂȚĂCELUL: Mi s-au adus și mie o seamă de mărturii biblice prin care s-ar dovedi că serbarea sîmbetei este obligatorie pentru toți creștinii, de toate neamurile. Astfel, Mîntuitoul «...a venit în Nazaret, unde fusese crescut și, după obiceiul Său, a intrat în ziua sîmbetei în sinagogă și S-a sculat să citească» (Luca, 4, 16, 31; Marcu, 6, 2 ș.a.).

De asemenea, este scris despre apostolul neamurilor că «...după obiceiul său, Pavel a intrat la ei (în sinagoga iudeilor din Tesalonic) și în trei sîmbete le-a grăit din Scripturi» (Fapte, 17, 2). Apoi: «Și femeile, care veniseră cu Iisus din Galileea, au privit mormîntul... și, întorcîndu-se, au pregătit miresme și mirturi; iar sîmbăta s-au odihnit, după Lege» (Luca, 23, 55—56). Deci, și ele au respectat porunca Legii, ținînd sîmbăta. Mîntuitorul, vorbind despre sfîrșitul lumii, a arătat că sîmbăta va rămîne pînă la sfîrșit și de aceea a zis: «Rugați-vă ca să nu fie fuga voastră iarna, nici sîmbăta» (Matei, 24, 20). Marele apostol Pavel, vorbind despre odihna din ziua sîmbetei, spune că Dumnezeu a dat poporului Său «odihnă» (Evr., 4, 4—11). «Poporul Său» sînt creștinii de

toate neamurile și din toate vremurile. Sînt ei obligați să țină odihna sîmbetei?

PREOTUL: Noi nu mai avem nici o obligație de a serba sîmbăta. Testamentul Nou a înlocuit pe cel Vechi și a instituit o altă zi de odihnă și de serbare, și anume — ziua dintîi a săptămînii sau Duminica. Instituirea acestei zile ca zi de sărbătoare și de odihnă este independentă de cea a sîmbetei vechi. Sîmbăta Legii Vechi — după cum am arătat mai sus, a fost instituită de Dumnezeu ca zi de sărbătoare și de odihnă în amintirea ieșirii din robia Egiptului a unui singur popor: a poporului Său, Israel. Iar Duminica creștină o serbăm în amintirea Învierii Domnului, prin care s-a făcut recrearea și înnoirea întregii lumi, și totodată ieșirea noastră din robia păcatului și a morții, precum și dobîndirea Canaanului ceresc.

Învățătura despre desființarea sîmbetei în Testamentul Nou se bazează: 1. pe temeiuri indirecte (de principiu sau generale) și 2. pe temeiuri directe, din practica Mîntuitorului și a sfinților apostoli, și iată cum:

1. Testamentul Nou a «învechit» pe cel dinaintea lui, numit «Vechi», și a înnoit toate vechile așezăminte, între care, desigur, și sîmbăta. Așezămîntul vechi nu era desăvîrșit; el era mai mult ca o umbră, o icoană (Evr., 10, 1; Col., 2, 16—17). Iată pentru ce a trebuit să se întemeieze «...un Testament mai bun», «...un Testament Nou» (Evr., 8, 5—8). «Și zicînd «unul Nou» Domnul a învechit pe cel dintîi» (Evr., 8, 13), care a fost pus numai la «vremea îndreptării», adică pînă cînd avea să fie îndreptat și desăvîrșit de altul nou (Evr., 9, 10; 10, 9). «Căci dacă Testamentul cel dintîi ar fi fost fără prihană, nu s-ar fi căutat loc pentru al doilea» (Evr., 8, 7; Gal., 2, 21). Iar pentru al doilea, toate cele ale Vechiului Așezămînt «...au trecut, iată, toate s-au făcut noi» (II Cor., 5, 17). Odată cu celelalte așezăminte ale Legii Vechi a fost scoasă din vigoare și înlocuită și sărbătoarea sabatului (Rom., 7, 1—6; Gal., 2, 18—19).

Acestea avîndu-le în vedere, marele apostol Pavel scrie împotriva acelora ce voiau să se mai țină cele ale Legii Vechi și învinuiau pe cei ce nu le mai țineau, adresîndu-se acestora din urmă astfel: «Nimeni deci să nu vă judece pentru mîncare sau băutură, sau cu privire la sîmbete, sau lună nouă, care sînt umbra celor viitoare, iar trupul este al lui Hristos» (Col., 2, 16—17). Cei ce voiesc să dobîndească mîntuirea trebuie să fie urmași ai lui Avraam. Aceștia însă nu sînt descendenții trupești ai patriarhului, ci cei care au credința lui în împlinirea făgăduințelor mesianice; iar aceștia sînt creștinii, deveniți fii ai lui Dumnezeu și eliberați de sub poruncile nefolositoare ale legii (Gal., cap. 3—5) pe care Hristos, prin poruncile Evangheliei, a șters-o ca pe un zapis ce ne era potrivnic (Col., 2, 14): «căci dacă dreptatea vine prin Lege, atunci Hristos a murit în zadar» (Gal., 2, 16—21). Nu din faptele Legii vine mîntuirea, ci prin credința cea în Hristos Iisus, «căci dreptul prin credință va fi viu» (Avac., 2, 4; Rom., 1, 17). Deci, Testamentul Vechi trebuie să se bucure în creștinism de cinstea ce i se cuvine, dar în nici un caz el nu trebuie prețuit mai mult decît cel Nou sau în paguba celui Nou.

2. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Care n-a venit să strice Legea sau proorocii (Matei, 5, 17), a ținut toate poruncile Legii în afară de una singură: aceea a sîmbetei. Căci dacă El mergea, ca fiecare iudeu, sîmbăta la sinagogă, mergea cu scopul de a propovădui poporului adunat aici sau pentru a vindeca pe bolnavi, dar nicidecum pentru a ne da nouă, creștinilor, pildă că trebuie să serbăm sîmbăta. Iudeii mai aveau obiceiul de a se aduna și vineri seara pentru rugăciunea în sinagogă, după cum se adună și azi. Dacă Mîntuitorul nostru Iisus Hristos S-ar fi dus și în această zi în sinagogă, ar urma pentru noi că trebuie să serbăm și vinerea?

Dumneata ești ispitit să admiți că Hristos și apostolii au respectat sîmbăta. Da, dar în ce fel? Se știe atît numai, că El a făcut o mulțime din minunile Sale sîmbăta, fapt pentru care era amenințat cu moartea (Ioan, 5, 16). Sîmbăta au fost vindecați: omul cu mîna uscată (Matei, 12, 9—14; Marcu, 3, 1—6; Luca, 6, 6—11); femeia cu duhul neputinței (gîrbovă) (Luca, 13, 10—17); bolnavul de idropică (Luca, 14, 1—6); omul cu duhul necurat (Marcu, 1, 21—26; Luca, 4, 31—37); slăbănogul bolnav de 38 de ani (Ioan, 5, 1—18) și orbul din naștere (Ioan, 9, 1—18). Trei din aceste vindecări: a omului cu mîna uscată, a femeii gîrbove și a omului cu duh necurat au fost făcute nu numai sîmbăta, ci și în sinagogă.

Cît despre textul : «Rugați-vă ca să nu fie fuga voastră iarna, nici sîmbăta» (Matei, 24, 20) e bine să știți că aici nu se vorbește de sfințirea sau respectarea sîmbetei. Sfîntul Efrem Sirul, un mare dascăl al adevărului, tîlcuiește «iarna» cu «să nu ne apuce iarna nepregătiți» ; iar «sîmbăta» cu «să nu fim căzuți în eres». Prin aceasta, Mîntuitorul nu a oprit călcarea sîmbetei, de vreme ce El însuși o călcase zicînd : «Sîmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sîmbătă, astfel că Fiul Omului este Domn și al sîmbetei» (Marcu, 2, 27—28). De asemenea, nici apostolii nu respectau ziua sabatului, căci au smuls și au mîncat spice de grîu chiar în această zi (Matei, 12, 1—3). Sfînta Evanghelie ne spune chiar că iudeii căutau să-L omoare pe Iisus «...pentru că nesocotea ziua sîmbetei» (Ioan, 5, 18), pe care Hristos, ca Domn al Sabatului, a desființat-o. «Desființînd vrăjmășia în Trupul Său, Legea poruncilor și învățăturile...» (Efes., 2, 15), Mîntuitorul a făcut un nou legămînt, întru Sîngele Său (Luca, 22, 20), și ne-a dat exemplu cu fapta să nu mai ținem ziua sabatului (sîmbetei). Iar dacă Însuși Hirstos ne-a învățat pe noi cu cuvîntul și cu fapta acest lucru, putem oare să nu-L ascultăm pe El noi, cei ce ne-am botezat și ne-am îmbrăcat în El (Gal., 3, 27) ?

Ai amintit și faptul că sfintele mironosițe au respectat ziua sîmbetei, în care «...s-au odihnit după Lege» (Luca, 23, 56). Într-adevăr, mironosițele, ca niște femei credincioase ce erau, respectau Legea și toate prevederile ei. Ele urmau pe Hristos, dar împlineau și Legea de teama iudeilor, așa cum o împlinea și Iosif din Arimateea, despre care Sfînta Evanghelie spune că era un sfetnic al Sinedriului «...bărbat bun și drept» (Luca, 23, 50—51). Și dacă Iosif din Arimateea, «om bogat» (Matei, 27, 57) și «sfetnic cu bun chip» (Marcu, 15, 43), se temea de iudei, urmînd pe Iisus «într-ascuns» (Ioan, 19, 38), iar pe față lucra ca orice iudeu, făcînd parte chiar și din Sinedriu, cu cît mai mult nu aveau să se teamă niște femei și să se odihnească în ziua sabatului, după Lege ?

Dacă cercetăm cu atenție Noul Testament, vedem că toate poruncile Decalogului sînt reproduse în cuprinsul lui, de către Mîntuitorul sau de către sfinții apostoli, în afară de aceea a sabatului. Astfel :

Porunca întîi o găsim la Matei, 12, 31—32 și la Marcu, 3, 29.

Porunca a doua, în I Corinteni, 10, 14 și I Ioan, 5, 21.

Porunca a treia, la Iacov, 4, 12 ; 5, 12.

Porunca a cincea, la Matei, 15, 4 ; 19, 19.

Porunca a șasea, la Matei, 19, 18 și la Marcu, 10, 19.

Poruncile a șaptea, a opta și a noua, la Matei, 19, 18 ; la Marcu, 10, 19 și în Romani, 13, 9.

Porunca a zecea, în Romani, 13, 9.

Dar în nici o parte a Evangheliei sau a epistolelor apostolești nu găsim vorbindu-se — sau făcîndu-se măcar o aluzie — la porunca a patra sau la ziua sabatului, ceea ce dovedește că ea nu există pentru Mîntuitorul și apostoli ; iar despre ceea ce nu mai există, e firesc ca nici să nu se mai vorbească. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a rezumat toate poruncile în două : iubirea de Dumnezeu și de aproapele, zicînd : «În aceste două porunci se cuprind toată legea și proorocii» (Matei, 22, 40). Și marele apostol Pavel a zis că «dragostea este plinirea legii» (Rom., 12, 9—10).

ÎNVĂȚĂCELUL : Se mai spune că apostolii și primii creștini — după mărturia istoriei — au serbat sîmbăta, și numai de la Constantin cel Mare, din anul 321, a fost introdusă, de către acest împărat, inovația de a se serba Duminica în mod obligatoriu.

PREOTUL : Nu este adevărat că apostolii și primii creștini au serbat sîmbăta. Marele apostol Pavel, dacă mergea sîmbăta la sinagogă, nu mergea acolo ca să prăznuiască sîmbăta, ci pentru că acolo se adunau iudeii (Ioan, 18, 20) și avea prilejul să le vorbească din Scripturi (Fapte, 17, 2). Dar apostolul Pavel vorbea nu numai prin sinagogi, ci și în piețe și prin case (Fapte, 17, 17 ; 18, 6—7), ba chiar și în afară de porțile cetății, în cîmp (Fapte, 16, 13) ; apoi, el vorbea nu numai sîmbăta, ci și în fiecare zi și noapte (Fapte, 20, 31). Și ce fel de odihnă avea Pavel în ziua sabatului, de vreme ce el se ostenea lucrînd pe ogorul inimilor, în slujba cuvîntului lui Dumnezeu ? (Fapte, 6, 2).

Dar nu numai apostolii au nesocotit serbarea sîmbetei, ci și urmașii lor : Varnava, Ignatie Teoforul, Policarp al Smirnei, Clement al Romei, Iustin Martirul, Tertulian și alți mulți din secolele I, II și III ; ei mărturisesc că creștinii din vremea lor serbau Duminica, întocmai cum știm din Scriptură că făceau și apostolii.

Istoria mărturisește despre Constantin cel Mare numai faptul că în timpul domniei lui, creștinismul a devenit religie liberă de stat, favori-

zîndu-se astfel generalizarea ulterioară, în Imperiul Roman, a practicilor religioase creștine, între care era și serbarea Duminicii, astfel încît statul roman nu a făcut altceva decît a recunoscut și a consfințit o stare de fapt.

ÎNVĂȚĂCELUL: Care sînt temeiurile scripturistice pentru serbarea Duminicii în locul sîmbetei?

PREOTUL: Pentru noi, creștinii dreptmăritori, sărbătoarea cea mai mare este Învierea lui Hristos, zi de bucurie, căci Însuși Domnul a întîmpinat în acea zi pe femeile mironosițe zicîndu-le: «Bucurați-vă!» (Matei, 28, 9). Ziua Învierii este ziua în care Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a eliberat pe noi de robia păcatului (I Petru, 2, 24), așa cum oarecînd Iehova a eliberat poporul Său ales, din robia Egiptului. Ziua Învierii este ziua sfințită prin Însuși scump Sîngele Său, este ziua încredințării că am înviat din moartea păcatului și că vom învia și din moartea trupească spre viața veșnică, dacă vom adormi în credința neîndoită în Hristos, căci zice sfîntul apostol Pavel: «Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră, sînteți încă în păcatele voastre; și atunci și cei ce au adormit în Hristos au pierit» (I Cor., 15, 17—18). În alt loc: «Și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră» (I Cor., 15, 14). Deci după mărturia marelui apostol Pavel credința creștinului nu valorează nimic fără încredințarea deplină că Hristos a înviat a treia zi din morți, așa cum El însuși spunea mai înainte. Și dacă Învierea lui Hristos este atît de însemnată pentru orice creștin, nu se cade oare să fie mereu în mintea sa și să o cinstească, serbînd-o îmbrăcat în hainele albe ale curăției, ca și ale îngerilor care au prăvălit piatra de pe mormînt (Matei, 28, 3; Marcu, 16, 5; Luca, 24, 4; I Ioan, 20, 11—12)?

Duminica — ziua izbăvirii noastre — se mai numește în Sfînta Scriptură și «una a sîmbetelor» sau «ziua întîia a săptămînii» (Matei, 28, 1; Marcu, 16, 1; Luca, 24, 1; Ioan, 20, 1), «a treia zi» (Matei, 16, 21; 17, 23; Marcu, 8, 31; 9, 31; 10, 34; Luca, 9, 22; 24, 7) sau «după opt zile» (Ioan, 20, 26) sau «ziua Domnului» (Apoc., 1, 10). Cele trei zile despre care vorbește Sfînta Scriptură sînt zilele în care Mîntuitorul a stat în mormînt, numărul lor fiind preînchipuit de cele trei zile cît a stat proorocul Iona în pîntecele chitului (Matei, 12, 40); numărul lor

corespunde, de asemenea, numărului zilelor în care Mîntuitorul a spus că va ridica templul dărîmat (Ioan, 2, 19—22). Și ceea ce spusese mai înainte ucenicilor Săi, că va învia a treia zi din morți (Matei, 17, 23; Marcu, 9, 31), Mîntuitorul a adeverit prin Învierea Sa (Marcu, 16, 9; Matei, 28, 1—10). În ziua întîia a săptămînii s-a săvîrșit, la Emaus, prima Liturghie prin «frîngerea pîinii» de către Mîntuitorul (Luca, 24, 30). În seara zilei celei dintîi a săptămînii, Mîntuitorul S-a arătat ucenicilor Săi, care erau adunați, cu ușile încuiate, de frica iudeilor, zicîndu-le: «Pace vouă» (Ioan, 20, 19—20). În ziua cea dintîi a săptămînii (Duminica), Mîntuitorul a suflat peste ucenicii Săi, dîndu-le puterea de a lega și a dezlega păcatele oamenilor. Apoi, tot în ziua Duminicii S-a arătat Mîntuitorul iarăși ucenicilor Săi și lui Toma pe care l-a încredințat despre Învierea Sa (Ioan, 20, 26). Și tot Duminica S-a arătat Mîntuitorul în Galileea (Marcu, 16, 14). Duminica S-a pogorît Sfîntul Duh peste sfinții apostoli (Fapte, 2, 1—10). În ziua Duminicii, sfinții apostoli săvîrșeau «frîngerea pîinii», adică Sfînta Liturghie (Fapte, 20, 7—12). În ziua Duminicii se făcea, de către apostoli, strîngerea de ajutoare pentru creștini (I Cor., 16, 1—2), astfel că Duminica, sfințită prin Învierea Domnului — ca zi de slăvire a Sa — devenea și sărbătoarea dragostei de frați. Despre ziua Duminicii a zis psalmistul: «Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne veselim într-însa» (Ps. 117, 24), iar prin Apocalipsă i S-a descoperit evanghelistului Ioan tot în ziua Duminicii (Apoc., 1, 10).

ÎNVĂȚĂCELUL: Mai sînt și alte mărturii din vechime că creștinii din primele veacuri au serbat ziua Duminicii?

PREOTUL: Cred că ți-am arătat destule mărturii din Sfînta Scriptură, despre serbarea Duminicii de către creștinii de la început și, totodată, și pentru care pricină ei țineau Duminica zi de odihnă, în locul sîmbetei. Să știi însă că, pe lîngă mărturiile din Sfînta Scriptură, pe care le-ai auzit mai sus, mai sînt foarte multe mărturii vrednice de crezare, de la sfinții bărbați apostolici, adică de la ucenicii sfinților apostoli, care au fost următorii lor și împreună-vorbitori cu ei. Unul din aceștia a fost și sfîntul Ignatie Teoforul, episcop al Antiohiei († 107). Acesta, în scrisoarea trimisă creștinilor din Magnezia (cap. 9), zice așa:

«Cei care au trăit în rînduielile cele vechi (adică evreii *n.n.*) și au venit la nădejdea cea nouă, să nu mai țină sîmbăta, ci Duminica, în care și viața noastră a răsărit» *(Scrierile Părinților Apostolici,* trad. de Pr. D. Fecioru, Buc., 1979, p. 167). Apoi sfîntul Iustin Martirul († 155) scrie, pe la mijlocul veacului al doilea după Hristos: «Duminica ne adunăm cu toții la un loc, pentru că aceasta este ziua în care Dumnezeu, la zidirea lumii, a despărțit lumina de întuneric și în care Mîntuitorul nostru a înviat din morți...» *(Apologia 1,* cap. 67). Asemenea mărturii mai găsim și în *Așezămintele Sfinților Apostoli* (cartea a II-a, cap. 59), în canoane și la o mulțime de sfinți părinți și scriitori bisericești din veacurile II—IV, ca de pildă: Tertulian, sfîntul Irineu, sfîntul Ambrozie, sfîntul Ioan Gură de Aur și alții.

De aceea, odată cu legalizarea creștinismului de către împăratul Constantin cel Mare (313), Duminica a fost recunoscută și consfințită de către stat ca zi de odihnă, chiar și pentru necreștini, rămînînd astfel pînă azi la toate popoarele creștine ca zi săptămînală de odihnă *(Înv. de Cred. Ort.,* întreb. 287; vezi și canonul 29 Laodiceea, anul 364).

Capitolul 27

DESPRE MÎNCĂRURI CURATE ȘI NECURATE

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce alte deosebiri sînt între poruncile Vechiului Testament, față de Noul Testament?

PREOTUL: Sînt deosebiri și cu privire la ceea ce e permis creștinilor să mănînce.

În Sfînta Scriptură a Vechiului Testament se vede că Dumnezeu a poruncit poporului Său Israel să se abțină de a mînca din carnea unor animale, păsări și a altor vietăți ce trăiesc în mare și pe uscat. În acest sens, Dumnezeu a vorbit cu Moise și cu Aaron, zicîndu-le: «Grăiți fiilor lui Israel și le ziceți: Iată animalele pe care le puteți mînca, din toate dobitoacele de pe pămînt: orice animal cu copita despicată, care are copita despărțită în două și își rumegă mîncarea, îl puteți mînca. Dar și din cele ce își rumegă mîncarea sau își au copita despicată sau împărțită în două, nu veți mînca pe acestea: cămila, pentru că aceasta își rumegă mîncarea, dar nu are copita despicată; aceasta e necurată pentru voi. Iepurele de casă își rumegă mîncarea, dar laba n-o are despicată; acesta e necurat pentru voi. Iepurele de cîmp își rumegă mîncarea, dar laba n-o

are despicată; acesta e necurat pentru voi. Porcul are copita despicată în două, dar nu rumegă; acesta e necurat pentru voi. Din carnea acestora să nu mîncați și de stîrvurile lor să nu vă atingeți, că acestea sînt necurate pentru voi. Din toate viețuitoarele care sînt în apă, veți mînca pe acestea: toate cîte sînt în ape, în mări, în rîuri și în bălți și au aripi și solzi, pe acelea să le mîncați. Iar toate cîte sînt în ape, în mări, în rîuri și în bălți, toate cele ce mișună în ape, dar n-au aripi și solzi, spurcăciune sînt pentru voi. De acestea să vă îngrețoșați, carnea lor să nu o mîncați și de stîrvurile lor să vă îngrețoșați. Toate vietățile din ape, care n-au aripi și solzi, sînt spurcate pentru voi. Din păsări să nu mîncați și să vă îngrețoșați de acestea, că sînt spurcate: vulturul, zgribțorul și vulturul de mare; corbul și șoimul cu soiurile lor; toată cioara și soiurile ei; struțul, cucuveaua, rîndunica și uliul cu soiurile lui; huhurezul, pescarul și ibisul; lebăda, pelicanul și cocorul; cocostîrcul, bîtlanul, cu soiurile lui; pupăza și liliacul. Toate insectele înaripate care umblă pe patru picioare sînt spurcate pentru voi... Din toate fiarele cu patru picioare, cele care calcă pe labe sînt necurate pentru voi...; cîrtița, șoarecele și șopîrla cu soiurile lor; ariciul, crocodilul și salamandra, melcul și cameleonul... Tot cel ce se va atinge de stîrvurile lor necurat va fi pînă seara» (Lev., 11, 2—31; Deut., cap. 14, 3—21).

În Legea Nouă nu avem aceleași porunci cu privire la mîncărurile curate și necurate deoarece nici Avraam n-a primit îndreptarea prin împlinirea faptelor poruncite de Lege (tăierea împrejur, sîmbăta, jertfele, mîncărurile curate ș.a.), ci numai prin credință (Rom., 4, 9). Fiindcă cei ce au umblat după «dreptatea din Lege» sau după dreptatea lor (10, 3—4) n-au putut dobîndi dreptatea cea adevărată, pe care numai Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a adus-o, iar noi ne-o însușim prin credință, fără faptele Legii (Rom., cap. 10); «Căci dacă dreptatea vine prin lege, atunci Hristos a murit în zadar» (Gal., 2, 16—21). Legea Veche «...ne-a fost călăuză spre Hristos pentru ca să ne îndreptăm din credință. Iar dacă a venit credința, nu mai sîntem sub călăuză» (Gal., 2, 24—25).

ÎNVĂȚĂCELUL: Totuși, s-ar părea că sîntem datori să facem deosebire între mîncăruri «curate» sau permise și mîncăruri «necurate», «spurcate» sau oprite consumației, de vreme ce în Sfînta Scriptură avem, în acest sens, porunci răspicate, după cum se poate vedea chiar din citatul pe care l-ai folosit (Lev., cap. 11; Deut., cap. 14).

PREOTUL: Același Dumnezeu care a dat poporului Israel lege în privința mîncărurilor curate și necurate, prin Legea Darului (a Noului Testament) ne-a izbăvit și ne-a scos pe noi de sub «jugul greu» al Legii Vechi (Fapte, 10). Însuși Dumnezeu Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a arătat că necurăția omului nu vine din afară (de la anumite mîncăruri), ci din lăuntrul lui, din inimă, căci zice: «Nu ceea ce intră în gură spurcă pe om... Nu înțelegeți că tot ce intră în gură se duce în pîntece și se aruncă afară? Iar cele ce ies din gură pornesc din inimă și acelea spurcă pe om. Căci din inimă ies: gînduri rele, ucideri, adultere, desfrînări, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule. Acestea sînt care spurcă pe om...» (Matei, 15, 11, 17—20).

Dar și sfinții apostoli, urmînd învățăturii Mîntuitorului și în această privință — cînd s-au adunat în Ierusalim la primul Sinod, spre a stabili dacă legea lui Moise este obligatorie și pentru neamuri, au hotărît că Legea Vechiului Testament este o sarcină nefolositoare, «un jug» prea greu (Fapte, 15, 10) și de aceea nu mai trebuie pusă asupra creștinilor. Pentru aceasta, dintre toate poruncile, așezămintele, legile, legămintele și semnele veșnice ale Vechiului Testament, au stabilit ca obligatorii următoarele: 1) ferirea de desfrînare; 2) de cele jertfite idolilor; 3) de mîncarea dobitoacelor sugrumate și 4) de sînge (Fapte, 15, 20—29).

Dar chiar și în privința acestora, marele apostol Pavel a mai făcut unele pogorăminte (Rom., 14, 14—23; I Cor., 8, 4—13; 10, 25—32). Prin urmare, numai din punct de vedere subiectiv se mai poate face deosebire între mîncăruri; dar această deosebire, tocmai pentru că este subiectivă, este greșită, căci altfel, toate mîncărurile sînt curate (Rom., 14, 14 ș.a.).

Sfîntul apostol Petru, în vedenia pe care a avut-o (Fapte, 10, 10—16), a mîncat din animalele pe care — după Legile Testamentului Vechi — el însuși le numise «spurcate». Hotărîtoare sînt următoarele: stăruința cu care Petru a fost îndemnat «de trei ori» să mănînce (Fapte, 11, 10); asigurarea ce i s-a dat că Dumnezeu a curățit mîncărurile ce erau socotite în Vechiul Testament ca «necurate» (Fapte, 10, 15; 11, 9); a mers îndată să încreștineze pe păginul Cornelie, pe baza tîlcuirii în acest sens a vedeniei (Fapte, 10, 28, 4); a fost învinuit de iudeo-creștinii rigoriști (iudaizanți) care i-au zis: «Ai intrat la oameni netăiați împrejur și ai mîncat cu ei» (Fapte, 11, 3), dar n-a tăgăduit, ci numai

s-a apărat, justificîndu-și comportarea prin vedenia ce a avut-o (Fapte, 11, 3—18); la Sinodul Apostolic, ținut mai apoi în Ierusalim (anul 51), pentru a se lua o hotărîre în legătură cu obligativitatea Legii, sfîntul apostol Petru ia cuvîntul și susține — încredințat fiind, în urma vedeniei ce i s-a arătat — că poruncile din Vechiul Testament, între care se aflau și cele privitoare la mîncăruri, nu mai trebuie ținute în Testamentul cel Nou (Fapte, 15, 7—11).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dacă, după creștinism, toate animalele sînt curate, atunci de ce nu mîncăm și șerpi, șopîrle, broaște, șoareci, cîini, pisici și alte jivine care mișună în lume?

PREOTUL: Cu adevărat, toate jivinele sînt curate în sine. Dacă însă noi nu consumăm carnea anumitor jivine, nu înseamnă că ele sînt în sine spurcate, ci numai că nu ne prieste carnea lor sau nu se potrivește cu gustul nostru, care adeseori este numai o obișnuință sau un moft, iar nu o lege pe care o urmează toți oamenii de pretutindeni. Știut este că pe alocuri oamenii s-au deprins a mînca și animale care în alte locuri sînt socotite grețoase. Astfel, unii mănîncă pisici, alții cîini, alții broaște sau altele de acest fel. Deci, dacă un anumit fel de carne i se pare unuia grețos, apoi nu înseamnă neapărat că ea este spurcată, deoarece, în același timp, un altul o mănîncă. Iar dacă o carne a vreunei insecte sau a oricărei alte vietăți, mai mică sau mai mare, produce dureri, tulburări stomacale sau intoxicații, iarăși nu înseamnă neapărat că ea ar fi spurcată.

Dumnezeu pe toate le-a făcut bune și le-a curățit tuturor, dîndu-le un anumit rost și o anumită folosință. Vipera este un animal otrăvitor, dar dacă oamenii nu-i pot folosi carnea ca aliment, nu înseamnă că ea este «spurcată», deoarece chiar otrava ei aduce un mare folos, fiind știut că azi e utilizată în tratamentul contra reumatismului și a altor boli.

Așadar, noi știm că toate cîte a făcut Dumnezeu dintru început «erau foarte bune» (Fac., 1, 31), iar dacă noi nu consumăm carnea unor animale ca hrană, deoarece nu ne place sau nu este de folos sănătății noastre, nu trebuie să le socotim necurate; pe cele ce Dumnezeu le-a curățit, noi nu le numim spurcate (Fapte, 10, 15). Dacă vrei ceva mai mult și mai pe larg, recitește cu atenție capitolul 13 din această carte, «Despre Post», și vei înțelege.

Capitolul 28

DESPRE DATA CELEI DE A DOUA VENIRI A DOMNULUI

ÎNVĂȚĂCELUL: Despre data exactă a celei de a doua veniri a Domnului ce ne puteți preciza?

PREOTUL: Biserica Sa dreptmăritoare are numeroase mărturii biblice prin care dovedește că această dată nu a încredințat-o Dumnezeu nici îngerilor, nici oamenilor și nici chiar Fiului Său, ca om. Iată care sînt cuvintele dumnezeiești Scripturi: «Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl. Și precum a fost în zilele lui Noe, așa va fi și venirea Fiului Omului; căci precum în zilele acelea dinainte de potop oamenii mîncau și beau, se însurau și se măritau... și n-au știut pînă ce a venit potopul și i-a luat pe toți, la fel va fi și venirea Fiului Omului... Privegheați, deci, că nu știți în care zi vine Domnul vostru. Însă aceea cunoașteți că, de-ar ști stăpînul casei la ce strajă din noapte vine furul, ar priveghea și n-ar lăsa să i se spargă casa. De aceea și voi fiți gata, că în ceasul în care

nu gîndiți, Fiul Omului va veni» (Matei 24, 36—51). Dacă nici îngerii din cer și nici Fiul, ca om, nu știu cu precizie această dată, cum ar putea ea oare să fie cunoscută de către oameni? De aici înțelegem numai că trebuie să fim pururea cu mare grijă de mîntuirea noastră — spre a fi pregătiți pentru venirea Domnului — de vreme ce nu știm nici ziua, nici ceasul cînd va veni Domnul și nici ceasul sfîrșitului nostru. Venirea Sa va fi pe neașteptate, după cum ne-a prevenit Domnul atunci cînd a spus: «Drept aceea, privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul cînd a venit Fiul Omului» (Matei, 25, 13).

ÎNVĂȚĂCELUL: Adevărat este că la început apostolii n-au știut data exactă a venirii a doua a Mîntuitorului (Matei, 24, 36 ș.a.), dar după ce ei au fost întăriți cu putere de sus, prin venirea Sfîntului Duh, au devenit cunoscători a toate; căci Duhul Sfînt le-a descoperit toate Tainele, după cum le spusese înainte Mîntuitorul: «Încă multe am a vă spune, dar nu le puteți purta acum. Iar cînd va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci cîte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti» (Ioan, 16, 12—13). Sfîntul Duh a fost trimis apostolilor la Cincizecime și de atunci încoace, atît apostolii, cît și bunii creștini — prin priceperea și înțelepciunea pe care le-o insuflă Sfîntul Duh — pot cunoaște «tot adevărul», adică întreg planul divin al istoriei lumii și al sfîrșitului ei («planul divin al vîrstelor») și pot calcula din Sfînta Scriptură «cele viitoare», adică data venirii a doua. Este oare posibil un asemenea calcul?

PREOTUL: William Miller a calculat «după Scriptură» că între 1 martie 1843 și 1 martie 1844 va fi a doua venire a Domnului. El anunțase această dată încă din anul 1833, în broșura sa, *Învederare din Sfînta Scriptură despre venirea a doua a Domnului în anul 1843*. Un alt «proroc», Iosua Himes, calculase în revistele «Strigătul din miezul nopții» (1842) și «Trîmbița de alarmă» (1842), că Domnul vine în 1843.

Snow, ucenicul cel mai apropiat al lui Miller, care calculase că trebuie să adauge la «proorocia» lui Miller încă șapte luni și zece zile, fixînd data venirii a doua a Domnului la 10 octombrie 1844, a rămas și el de rușine. Aceștia anunțaseră, prin revistele lor, prin ziare și prin discursuri publice, data exactă a venirii Domnului. Toți cei ce au crezut

ca ei și-au cheltuit averile, împărțind tot ce aveau și cumpărîndu-și haine albe ba chiar și lumînări, cu care să întîmpine pe Domnul. Oare nu erau pe atunci pline vitrinele magazinelor din America de haine albe spre vînzare pentru cei ce vor călători la cer la 10 octombrie 1844? Și oare n-a trecut și acea zi ca toate zilele? Oare n-au rămas «proorocii» de toată rușinea și ocara, scăpînd numai cu fuga pentru a nu fi omoriți de oamenii cei înșelați de ei, care își risipiseră toate avuțiile în baza «proorociei» lor?

Cel puțin după aceste jalnice experiențe toți ar trebui să priceapă că făgăduința Mîntuitorului nostru Iisus Hristos despre descoperirea «celor viitoare» prin Duhul Sfînt nu s-a referit la data venirii Sale de a doua — cum li se pare unora — ci la proorociile ce se vor face în Biserică cu privire la diferite întîmplări și evenimente viitoare. Astfel de descoperiri, într-adevăr, s-au făcut prin Sfîntul Duh, căci vedem — de exemplu — că Apocalipsa este plină de ele, expuse în diferite cărți ale Sfintei Scripturi (vezi II Tim. 3, 1—8; II Petru, 2, 1—3; Fapte, 9, 29—30; 11, 27—28; Iuda, v. 17—18 ș.a.). Ele aveau să cuprindă îndeosebi învățături eshatologice (privind ivirea lui Antihrist, a proorocilor mincinoși, dezlănțuirea prigoanelor în viitor asupra creștinilor), precum și înțelepciunea necesară apostolilor spre a se putea apăra atunci cînd vor fi trași la răspundere în fața judecătorilor pentru învățătura ce o propovăduiesc (Matei 10, 19—20). Acestea sînt «cele viitoare» despre care Mîntuitorul vorbește în textul pe care l-ai citat.

ÎNVĂȚĂCELUL: Apostolul Pavel scrie: «Voi însă, fraților, nu sînteți în întuneric ca să vă apuce ziua aceea ca un fur. Căci voi sînteți fii ai luminii și fii ai zilei: nu sîntem ai nopții, nici ai întunericului» (I Tes., 5, 4—5). Din cuvintele acestea ar rezulta că noi, creștinii, putem și chiar trebuie să cunoaștem data exactă a venirii a doua, spre a fi pregătiți să o întîmpinăm.

PREOTUL: Pentru ce ai luat versetele 4 și 5 din capitolul 5 al epistolei către tesaloniceni, înlăturînd versetele 1 și 2, de mai sus, care îl tîlcuiesc pe cel de al 4-lea și al 5-lea și pe cele de mai jos? Auzi ce zice marele apostol Pavel acolo: «Iar despre ani și despre vremuri, fraților, nu aveți nevoie să vă scriem, căci voi înșivă știți bine că ziua

Domnului vine așa, ca un fur, noaptea» (I Tes., 5, 1—2). Deci, acesta este adevărul pe care îl păstrează Biserica lui Hristos. Căci Biserica cea dreptmăritoare învață, deopotrivă cu marele Pavel, că ziua Domnului va veni ca un fur, «noaptea» și nimeni nu știe «ziua și nici ceasul cînd vine Fiul Omului» (Matei, 25, 13).

Numai apropierea venirii celei de a doua poate fi cunoscută, după semnele ce vor trebui să se arate mai înainte și care sînt următoarele:

Propovăduirea Evangheliei la toate popoarele lumii (Matei, 24, 14); convertirea poporului evreu la creștinism, în urma propovăduirii Evangheliei la toată lumea (Rom., 11, 25, 34); apariția lui Antihrist (I Ioan, 2, 18), «omul nelegiuirii» (II Tes., 2, 3—11) sau «fiara» (Apoc., 13, 1—18), lucrînd împreună cu agenții săi — prooroci și hristoși mincinoși — și tot felul de semne, prin puterea satanei, pentru a amăgi pe oameni (Apoc., 20, 1—10); el se va substitui lui Dumnezeu și ca o fiară crudă va prigoni cu toată furia pe cei aleși ai Domnului (Matei, 24, 9); înmulțirea fărădelegilor și răcirea iubirii dintre oameni, care se vor urî și se vor trăda unii pe alții (Matei, 24, 10—12, 24); înmulțirea războaielor și a veștilor de războaie între neamurile, popoarele și statele lumii (Matei, 24, 6—7); producerea unor calamități ca: foamete, ciumă ș.a. (Matei, 24, 7, 9); producerea unor semne cosmice: întunecări de soare și de lună, căderea de stele, zguduiri ale cerului și pămîntului (Matei, 24, 7, 29); arătarea pe cer a semnului Fiului Omului (Matei, 24, 30), adică a Crucii, căci ea este semnul de biruință al Domnului nostru Iisus Hristos și nici un alt semn nu-L vestește atît de caracteristic precum Crucea.

Despre tîlcul acestor semne a grăit Domnul: «Învățați de la smochin pilda: cînd mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze, cunoașteți că vara este aproape. Asemenea și voi, cînd veți vedea toate acestea, să știți că este aproape la uși» (Matei, 24, 32—33). Așadar, despre semnele premergătoare celei de a doua veniri a Domnului avem tîlcuire și adeverire chiar de la Mîntuitorul Hristos, iar despre data exactă a venirii Lui, nimeni nu știe, nici chiar îngerii Lui și nici Fiul ca om (Matei, 24, 36), ci numai Tatăl.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar pentru ce va veni Domnul, dacă nimeni nu știe?

PREOTUL: Ți-am spus că va veni fără de veste și că nimeni nu știe «ziua și ceasul cînd vine Fiul Omului» (Matei, 25, 13). Ți-am arătat, cu mărturii din Sfînta Scriptură, semnele prevestitoare ale venirii Lui, iar acum trebuie să știi că Domnul Se va arăta cu mare slavă la a doua venire a Sa, după cum Însuși a arătat zicînd: «Și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă (Matei, 24, 30). Și iarăși vorbind despre a doua Sa venire, că va fi cu mare și negrăită slavă, zice: «Iar cînd va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe scaunul slavei Sale» (Matei, 25, 31). Pînă și stihiile lumii se vor înfricoșa de slava Lui, după cum ne mărturisește Sfînta Scriptură: «Și am văzut un tron alb, mare și pe Cel ce ședea pe el, de a Cărui față pămîntul și cerul au fugit și loc nu și-au mai aflat» (Apoc., 20, 11).

Deci, înțelege, frate, că venirea Domnului va fi cu mare și negrăită slavă, dar fără de veste, și nimeni nu știe ziua și ceasul venirii Domnului, fără numai Tatăl, după cum ți-am arătat mai sus. Iar fiindcă nu știm ziua și ceasul venirii Domnului, datoria noastră cea mai sfîntă este ca în toată vremea să priveghem, petrecînd în fapte bune și fiind gata de a întîmpina venirea Mirelui (Matei, 25, 1—13).

Capitolul 29

DESPRE ÎMPĂRĂȚIA DE MII DE ANI (MILENIUL)

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii susțin că între venirea a doua și sfîrșitul lumii, Hristos va întemeia pe pămînt o împărăție în care El va domni, împreună cu cei aleși ai Săi, vreme de o mie de ani. Ce este adevărat în această privință?

PREOTUL: Ideea aceasta este veche: în primele veacuri ale creștinismului ea a fost susținută de așa zișii «hiliaști» (în grecește *hilia* = mii). Împotriva lor s-a ridicat, încă de atunci, toată Biserica veche și i-a combătut prin cei mai aleși slujitori ai ei. Cei ce o susțin azi se numesc, în general, «milenariști» sau «mileniști».

Sfinții și dumnezeiești părinți ai Bisericii lui Hristos au arătat că această împărăție de mii de ani — despre care se amintește în Apocalipsă — este un număr nedeterminat, iar nicidecum un termen fix, căci știm bine, din Sfînta Scriptură, că «Împărăția lui Hristos nu este din lumea aceasta» (Ioan, 18, 36). Sfînta Scriptură ne arată luminat că «Împărăția cerurilor» se mai numește și «Împărăția lui Dumnezeu» sau «Împărăția lui Hristos», ea fiind vestită de către dumnezeiescul Ioan Botezătorul, precum și de Însuși Mîntuitorul (Matei, 3, 2; 4, 17; Luca, 8, 1; Efes., 5, 5 ș.a.). Această împărăție a lui Hristos va fi duhovnicească și va stăpîni viața lăuntrică a omului, manifestîndu-se în afară prin «dreptate și pace» și bucurie în Duhul Sfînt (Rom., 14, 17). Această împărăție Însuși Hristos a întemeiat-o (Col., 2, 13; II Tim., 4, 1; Apoc., 12, 10 ș.a.) și Însuși Mîntuitorul a arătat în pildele Sale cum va crește ea, pe cine va cuprinde și ce putere va avea; iar durata acestei împărății a lui Hristos nu va fi de o mie de ani, ci veșnică, fără sfîrșit (Luca, 1, 33). Ea va cuprinde pe toți oamenii credincioși și aleși din popoarele lumii (Ps. 116, 1—2), va domni peste toate făpturile (Dan., 7, 13—14; Matei, 28, 18; Fapte, 10, 36; Rom., 10, 12; I Cor., 15, 27; Efes., 1, 20—23; Filip., 2, 9—11 ș.a.) și va fi o împărăție a dreptății (Ps. 44; Evr., 1, 8—9; Isaia, 16, 5; 32, 1; Ier., 23, 5). Această împărăție duhovnicească va fi o Împărăție a sufletelor și în suflete (Luca, 17, 21) și numai aceia vor intra în ea, care o au deja în ei (Luca, 18, 17).

Această Împărăție a lui Hristos, organizată în afară, alcătuiește Biserica sau «Trupul lui Hristos», capul ei fiind Însuși Hristos (Efes., 1, 22; 5, 25; Col., 1, 24; I Cor., 11, 3; 12, 27 ș.a.); înfierea și intrarea în această împărăție este numai prin «baia nașterii celei de a doua» (Tit, 3, 5) sau prin naștere «de sus» (Ioan, 3, 3; Rom., 6, 3; Efes., 5, 26; Col., 2, 12—13; I Cor., 6, 11 ș.a.). Nimeni nu poate intra în această Împărăție decît numai prin botez, adică prin «nașterea cea de sus» sau «nașterea din apă și din Duh», după cuvîntul Mîntuitorului: «de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu» (Ioan, 3, 5). Această «naștere de sus» prin puterea Duhului Sfînt este o adevărată înviere din morți, fapt pentru care botezul este numit adeseori «înviere» (Col., 2, 12—13; Rom., 6, 3—5; II Tim., 2, 11; Gal., 3, 27 ș.a.). Deci, botezul creștin este o înnoire a vieții, «o naștere din nou», «o înviere din morți». Cînd marele apostol Pavel scrie: «Deșteaptă-te cel ce dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos» (Efes., 5, 14), el are în vedere tocmai această înnoire și înviere prin botezul creștin, căci în Împărăția lui Hristos nu intră decît cel ce «învie» din morți prin botezul creștin.

În termeni profetici și simbolici, Sfînta Scriptură ne vorbește și despre «o împărăție de mii de ani»; această împărăție de mii de ani este identică cu cea despre care am vorbit mai sus. Iată ce ne spune

sfîntul Ioan în descoperirea sa : «Și am văzut un înger pogorîndu-se din cer, avînd cheia adîncului și un lanț mare în mîna lui. Și a prins pe balaur, pe șarpele cel vechi care este diavolul și satana, și l-a legat pe mii de ani și l-a aruncat în adînc și l-a închis și a pecetluit deasupra lui ca să nu mai amăgească neamurile pînă ce se vor sfîrși miile de ani. După aceea, trebuie să fie dezlegat cîtăva vreme ... Și am văzut sufletele celor tăiați pentru mărturia lui Iisus..., care nu s-au închinat fiarei, nici chipului ei, și nu au primit semnul ei pe fruntea și pe mîna lor. Și ei au înviat și au împărățit cu Hristos mii de ani... Aceasta este învierea cea dintîi. Fericit și sfînt este cel ce are parte de învierea cea dintîi. Peste aceștia, moartea cea de a doua nu are putere, ci vor fi preoți ai lui Dumnezeu și ai lui Hristos și vor împărăți cu El mii de ani... Apoi, moartea și iadul au fost aruncate în rîul cel de foc. Aceasta este moartea cea de a doua : «iezerul cel de foc» (Apoc., 20, 1—14).

Din acest context constatăm mai întîi următoarele :

1. Împărăția lui Hristos de mii de ani este răstimpul în care Hristos a limitat (a legat) puterea diavolului asupra oamenilor (versetele 1—2).

2. La sfîrșitul acestui răstimp, diavolul va fi lăsat din nou, pentru cîtva timp, să acționeze asupra oamenilor (versetul 3).

3. Membrii acestei împărății de mii de ani sînt numaicei ce nu s-au închinat fiarei și semnului ei, au înviat la învierea cea dintîi (versetele 4—5).

4. Cei ce nu s-au învrednicit de această înviere vor învia abia la sfîrșitul acelor mii de ani, adică la «învierea a doua», căci această înviere, în raport cu cea dintîi, este a doua (versetul 5).

5. Peste aceștia (membri ai împărăției de mii de ani) moartea cea de a doua nu are putere (versetul 6).

6. La sfîrșitul acelor mii de ani și după un răstimp de acțiune nefastă asupra sfinților, diavolul, împreună cu cei ai lui, va fi aruncat în focul iadului care este «moartea cea de a doua» (versetele 4—15).

Din toate acestea rezultă evident că «împărăția de mii de ani» nu este altceva decît «Împărăția lui Hristos», «Împărăția lui Dumnezeu» sau «Împărăția cerurilor» despre care a fost vorba mai sus, deoarece :

1. În răstimpul acestei împărății, diavolul a fost învins și legat, luîndu-i-se puterea asupra oamenilor. Hristos a intrat în casa lui și «l-a legat» limitîndu-i puterea asupra omenirii răscumpărate (Matei, 19, 29 și contextul).

2. Intrarea în această Împărăție este condiționată de «Înviere» — numită «cea dintîi», care nu poate fi altceva decît botezul creștin, numit adeseori chiar «înviere», «nașterea de sus» sau «naștere din nou» ; această înviere prin botez este «întîia», în raport cu cea de a doua sau generală a trupurilor, care este numită învierea «cea de apoi» (Ioan, 11, 24 ș.a.).

3. La sfîrșitul acestei împărății, diavolul va fi din nou slobozit ca să amăgească popoarele și să lucreze cu putere și cu furie împotriva sfinților, sub formă de antihrist, fiară, sau prooroc mincinos (Apoc., 13, 1—11).

4. Durata acestei perioade va fi de scurtă vreme (Apoc., 13, 5 ; 20, 3 ; Matei, 24, 22) și ea va constitui unul din semnele care vor prevesti apropierea venirii a doua (a se vedea mai pe larg la cap. 22 din Apoc.).

Prin urmare, să se știe lămurit că «învierea cea dintîi» este învierea cea prin botez, iar cea de a «doua» este învierea cea de apoi. De asemenea, moartea «cea dintîi» este cea naturală sau despărțirea sufletului de trup, iar cea de a doua este chinul cel veșnic, denumită astfel în opoziție cu fericirea cea de veci numită «viață» (Matei, 18, 8 ; 19, 17 ; Marcu, 9, 43 ; Ioan, 5, 24 ș.a.). Se arată că această moarte de a doua nu are putere asupra celor învredniciți cu învierea cea dintîi ; de aici rezultă că moartea cea dintîi — de care nici sfinții nu scapă — este moartea naturală, trupească.

Moartea se mai numește în Biblie și starea păcătoasă a cuiva și, în acest sens, a spus Mîntuitorul că numai cei «morți» au mai mare grijă de a-și îngropa morții lor, decît a-L urma pe El (Matei, 8, 22) și că, prin credința în El, cineva devine, din mort, viu, chiar dacă, în mod firesc, va muri (Ioan, 11, 25). Acest înțeles l-a avut în vedere apostolul, scriind despre «cei morți păcatului» (Rom., 6, 11 ; 8, 10) și, tot în acest sens, grăiește îngerul descoperitor căpeteniei Bisericii din Sardes : «...trăiești, dar ești mort» (Apoc., 13, 1 ; vezi și Ioan, 5, 25 ; Efes., 2, 1—5 ; Col., 2, 13 ș.a.). Ea însă nu constituie «moartea cea dintîi», așa cum învierea prin botez constituie «învierea cea dintîi», deoarece această moarte este o stare ce duce la moarte, iar nu faptul de a muri. Or, în expresiile de mai sus, prin «înviere» și «moarte» se înțelege nu o stare, ci o acțiune, anume : de a învia și, respectiv, de a muri.

Durata acestei împărății a lui Hristos determinată în general ca fiind «de mii de ani» trebuie să o înțelegem ca indicînd o perioadă de

timp relativ lungă sau nehotărîtă. De aceea, și în ultima traducere românească a Noului Testament s-a tradus, ca și în alte cîteva ediții, prin «mii de ani» și nu prin o mie de ani, cum greșit s-a înțeles alteori (vezi și explicațiile preotului Ioan Mircea în revista «Biserica Ortodoxă Română» nr. 5—6/1979). Oricum ar fi tradus literal, înțelesul spiritual al expresiei rămîne același : mii de ani. Durata aceasta nu este altceva decît răstimpul dintre venirea întîia și venirea a doua a Domnului, sau, mai precis, răstimpul de la «întemeierea împărăției lui Dumnezeu» și pînă la venirea a doua. Așadar, este vorba de împărăția lui Dumnezeu, și durata ei în lume.

ÎNVĂȚĂCELUL : Am avut cu unii discuții foarte aprinse pe această temă și am reținut că «împărăția de mii de ani» nu ar putea fi confundată cu nici o altă împărăție, deoarece :

— se va întemeia abia la venirea a doua ; — va fi precedată de învierea drepților care vor împărăți cu Hristos ; — va dura o mie de ani, după care — se va petrece învierea celor păcătoși, judecarea și sfîrșitul lumii.

Așa rezultă din capitolul 20 al Apocalipsei, citat mai sus. Din acest capitol ar reieși că vor fi două învieri de apoi : învierea «cea dintîi», a drepților, la începutul mileniului, și o alta, a păcătoșilor, care, în raport cu cea dintîi, este «a doua», la sfîrșitul mileniului (v. 4—5).

În răstimpul mileniului, puterea de acțiune a diavolului va fi limitată pînă către sfîrșit, cînd, după o scurtă activitate nefastă, va fi aruncat în iad, împreună cu toți cei amăgiți de el (versetele 7—14), înviați acum și ei (verset 5) și judecați și condamnați la osîndă (versetele 12—15), după ce mai întîi se va petrece sfîrșitul lumii (verset 11). Învățătura despre mileniu, precedat de «învierea întîia» a celor sfinți și urmat de «învierea a doua», a păcătoșilor, ar fi confirmată și de alte texte biblice. Așa, de pildă, sfîntul apostol Pavel scrie creștinilor din Tesalonic : «Dacă credem că Iisus a murit și a înviat, tot așa (credem) că Dumnezeu pe cei adormiți întru Iisus îi va aduce împreună cu El... pentru că Însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trîmbița lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer și cei morți întru Hristos vor învia întîi» (I Tes., 4, 14—16). Deci, la venirea a doua, Hristos îi va învia pe cei morți întru El, căci despre ei zice apostolul «că vor învia întîi» și aceasta este «învierea cea dintîi». Învierea celor păcătoși, adică «a doua», va urma mai

tîrziu, fără a ni se spune cînd, dar după Apocalipsă, capitolul 20, ea va fi după o mie de ani, așa cum citesc în Biblia mea. Iată ce zice sfîntul apostol Pavel : fiecare va învia «în rîndul cetei sale : Hristos, începătură, apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui» (I Cor., 15, 23), adică drepții în ceata drepților, la începutul mileniului, iar păcătoșii în ceata lor, la sfîrșitul mileniului. Care este adevărul ?

PREOTUL : După cum ți-am mai spus, Biserica lui Hristos cea dreptmăritoare, prin cuvintele Sfintei Scripturi «o mie de ani», înțelege tainic și simbolic mii de ani, oricare ar fi traducerea. Dar, oare numai prin acest cuvînt vorbește Sfînta Scriptură — în chip tainic și acoperit — unele lucruri cu greu de înțeles ? Oare nu are ea multe cuvinte simbolice, tainice și alegorice, care nu se pot tîlcui prin slovă, ci au cu totul alt înțeles, mai înalt și mai duhovnicesc ? Cum să tîlcuim după slovă ce este cartea «cea pecetluită cu șapte peceți» din aceeași carte a Apocalipsei (5, 1) ? Ce este «calul roșu ca focul» (Apoc., 6, 4) ? Dar acel «cal negru» (v. 5) sau cel «galben-vînăt» pe care călărea Moartea (Apoc., 6, 8) ? Apoi ce sînt cei șapte îngeri cărora li s-au dat șapte trîmbițe (Apoc., 15, 1, 7) ?

Unii vorbesc de două învieri la sfîrșitul lumii și astfel, după ei, venirea Domnului se înțelege ca și cum El ar trebui să vină de trei ori ; dar acest lucru nu poate fi adevărat. Am arătat în cele de mai sus că învierea «cea dintîi» este cea prin botezul creștin, iar «cea de a doua» este «cea de apoi». Sfîntul Ioan Evanghelistul reproduce cuvintele Mîntuitorului referitoare la cele două învieri : «Adevărat, adevărat zic vouă : cel ce ascultă cuvîntul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață. Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul — și acum este — cînd morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei care vor auzi vor învia» (Ioan, 5, 24—25). Fiind vorba de învierea celor ce ascultă glasul Fiului lui Dumnezeu — și de vreme ce această înviere «acum este» — în nici un caz nu poate fi vorba aici de învierea «de apoi», ci de «învierea de acum» a celor ce învie din moartea păcatului la viața cea în Hristos, de învierea la o viață nouă prin credința creștină sau — așa cum completează același apostol și evanghelist în altă parte — prin botezul creștin (Ioan, 3, 3—5) ; aceasta este «învierea cea dintîi» despre care se vorbește în Apocalipsă. Apoi, Mîntuitorul continuă să vorbească și despre o altă

înviere care mai este «acum» și care va fi la sfîrșitul lumii, care nu este sufletească, ci trupească, și anume a celor ce sînt morți în morminte, și nu numai morți prin păcate sau sufletește. «Nu vă mirați de aceasta; căci vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea judecății» (Ioan, 5, 28—29). Adică, nu vă mirați de puterea ce o are Hristos de a învia sufletește (învierea cea dintîi), pentru că El va învia și pe toți morții din morminte. Textul acesta exclude clar posibilitatea existenței unei perioade de o mie de ani între învierea drepților și cea a păcătoșilor, arătînd lămurit că învierea cea de apoi este una singură și a tuturor, deodată; aceasta este «învierea a doua». Iar în ce privește pe «cea dintîi» s-a văzut că ea nu este «cea de apoi», ci «cea de acum». Iată deci cum înțelesurile se lămuresc de la sine, prin analiza și compararea acestor texte biblice, excluzîndu-se astfel orice posibilitate de a intercala «mileniul» între cele două «învieri». Miile de ani, după învățătura Bisericii celei dreptmăritoare a lui Hristos, pot fi înțelese ca existînd între învierea cea dintîi, prin botez, și învierea cea de a doua, «cea de apoi».

La fel stau lucrurile și cu textul I Tes., 4, 14—16, deoarece nici acolo nu este vorba despre a doua înviere, de apoi, ci despre una singură. Este adevărat că aici nu se vorbește decît despre învierea celor drepți, «morți în Hristos», despre cea a păcătoșilor neamintindu-se nimic, dar aceasta nu pentru că ei ar învia mai tîrziu, peste o mie de ani, ci pentru că pe apostolul Pavel și pe cititorii săi nu-i interesa decît soarta «celor morți în Hristos», despre cea a păcătoșilor neamintindu-se nimic, dar aceasta nu pentru că ei ar învia mai tîrziu, peste o mie de ani. Însă de ceilalți apostolul nu se preocupă deloc, scopul său în această epistolă fiind numai acela de a-i mîngîia pe cititorii săi (v. 18), neliniștiți și nelămuriți în această privință, iar nu de a-i întrista (v. 13).

În Epistola I către Corinteni (15, 23) se vorbește, în adevăr, de «cete», dar nu de două cete, așa cum înțeleg mileniștii, anume de a drepților și de a păcătoșilor, ale căror învieri ar fi despărțite de un răstimp de o mie de ani, ci de mai multe cete, potrivit gradelor de sfințenie sau păcătoșenie a celor ce vor învia, după cum rezultă din versetele 39—41.

Sfînta Scriptură este clară și categorică, mărturisind în multe locuri că venirea a doua a Domnului va fi o singură dată și a tuturor deodată,

atît pentru drepți cît și pentru cei păcătoși, fără ca între învierea și judecarea unora sau a altora să mai fie vreun răstimp de «o mie de ani». Mîntuitorul a zis: «Vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși: cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea judecății» (Ioan, 5, 28—29). Deci, un singur și același glas va rosti pentru învierea celor păcătoși și a celor drepți. Iar în altă parte, de asemenea, zice: «Iar cînd va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea Domnul pe scaunul slavei Sale. Și se vor aduna înaintea Lui toate neamurile și îi va despărți pe unii de alții, precum păstorul desparte oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stînga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu... Atunci va zice și celor de-a stînga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților...» (Matei, 25, 31—46). Mîntuitorul vorbește precis și limpede despre venirea a doua și despre judecata de apoi, arătînd că atît una cît și cealaltă vor fi deodată, și pentru drepți, și pentru păcătoși. În atîtea pilde frumoase El ne-a arătat acest adevăr: un singur seceriș va fi și pentru grîu și pentru neghină (Matei, 13, 30, 42—43); o singură dată va veni Mirele pentru toate fecioarele (Matei, 25, 1—13); o singură dată va veni Stăpînul ca să ceară socoteală tuturor lucrătorilor din via Sa (Matei, 21, 33—41); în același timp va cere socoteala slugilor cărora le-a încredințat talanții (Matei, 25, 14—30; 18, 23—35 ș.a.). Deci, o singură venire de apoi, o singură înviere și înfățișare a tuturor în fața Împăratului Judecător și o singură judecată pentru toți deodată va fi.

ÎNVĂȚĂCELUL: Am citit într-o broșură că data începerii mileniului poate fi precizată. Ea nu ar fi chiar identică cu data venirii a doua (din 1874), ci abia în anul 1914, căci acestea reprezintă sfîrșitul «timpului păgînilor». Data începerii mileniului în 1914 se calculează acolo astfel:

În anul 606 înainte de Hristos a început primul guvernămînt păgînesc, prin ducerea poporului ales în robia babilonică pentru 70 de ani (pînă în anul 536 î.d.Hr.) de către Nabucodonosor. Pe baza celor spuse în Levitic, la 26, 18, timpul păgînilor este înșeptit, adică de șapte ori un an de ani (ale cărui 360 de zile trebuie socotite ani 7, deci $7 \times 360 = 2520$ de ani). Astfel, de la începutul timpului păgînilor și pînă la Hristos au trecut 606 ani, iar de la Hristos mai trebuie să treacă încă 1914, ca să se împlinească cei 2520 de ani. Deci, odată cu mileniul, începe epoca de

viață veșnică, inaugurînd sfîrșitul lumii, adică prăbușirea tuturor regatelor, conducerea lumii fiind încredințată lui Avraam, Moise, Iosif, Noe și tuturor drepților pomeniți în Epistola către Evrei, la cap. 11. Istoria se împarte în trei epoci:

— întîia epocă, de la Adam pînă la potop, în care a domnit Dumnezeu cu îngerii Săi;

— a doua epocă, de la potop pînă la 1914, în care a domnit satana asupra lumii; această epocă, la rîndul ei, se subîmparte în trei: 1) de la potop pînă la moartea lui Iacov; 2) de la moartea lui Iacov pînă la moartea lui Iisus, sau răstimpul domniei evreilor; 3) de la învierea lui Iisus pînă la 1914, răstimpul creștin;

— a treia epocă, de la 1914, începînd cu epoca împărăției de o mie de ani și durînd în veci.

De la crearea lui Adam sînt 6000 de ani, căci fiecare din cele șase zile ale creației — care au fost de cîte 7000 de ani una — reprezintă pentru istoria omenirii cîte o mie de ani, deoarece, după II Petru 3, 8 și Psalmul 89, 4, o zi este o mie de ani, cei ai mileniului. Deci, în cursul celor 6000 de ani omenirea trebuie să lucreze, deoarece după ei urmează mia a șaptea, închipuită prin ziua a șaptea, a odihnei, care este «mileniul» și care a început deja, deoarece de la Adam și pînă acum au trecut mai mult de 6000 de ani. Care este adevărul?

PREOTUL: Mai întîi de toate să știi cu toată încredințarea că nu există nici un mileniu în înțelesul acelei broșuri. Și dacă data venirii a doua nu poate fi stabilită — deoarece nici îngerii și nici Fiul după omenitate nu o știu (Matei, 24, 36—44) — atunci desigur că nu poate fi stabilită nici data începutului «mileniului». De ce trebuie neapărat ca între a doua venire a Domnului, și mileniu, să intercalăm 40 de ani? De ce tocmai 40? Numai ca să iasă anumite socoteli tîlcuite dinainte? Cum se poate susține că venirea a doua s-a făcut pe neașteptate, cînd scris este că va fi «ca fulgerul» și întru răsunătorul glas de trîmbiță al «Arhanghelului», tocmai ca să constituie un eveniment măreț și universal, săvîrșit și văzut în auzul tuturor (I Tes., 4, 16; Matei, 24, 27—31; 25, 31)? Îl vor vedea pe Iisus cei drepți ai Săi, care Îl vor întîmpina în văzduh și Îl vor vedea și cei păcătoși, care vor plînge și se vor jeli (Matei, 24, 30; Marcu, 13, 26; Zah., 12, 12). Cum și cînd ar fi fost învierea morților? Oare știm că trebuie să aibă loc la venirea Domnului?

Dacă la începutul «mileniului» nu învie decît drepții, cum și cînd au înviat, de nu știe nimeni? Nici cele «trei epoci» nu au vreun temei biblic: de ce trei ani și nu șapte, zece ș.a.m.d.? Noi știm că în ce privește mîntuirea, istoria lumii nu se poate împărți decît în două epoci mari: una a Testamentului Vechi și alta a Testamentului Nou. O altă epocă nu va fi decît venirea a doua, iar aceasta va dura veșnic. În istoria mîntuirii lumii, de pînă acum, au fost și evenimente mai mici, care au subîmpărțit cele două epoci mari amintite, dar acestea n-au fost două sau trei, ci mai multe, putîndu-se în acest înțeles vorbi de epoca patriarhilor, a apostolilor,a persecuțiilor ș.a. Nu se poate trece peste anul 1 spre a ajunge la 1914, socotind anul 1914 ca un an epocal, iar anul 1 al Nașterii Domnului, numai ca început al unei subdiviziuni de epocă și nu al unei epoci de mare importanță; pentru că nu anul 1914, ci anul 1 — respectiv anii de la 1 la 33 după Hristos — au determinat întorsătura fără seamăn în istoria mîntuirii noastre. Iar epoca a treia va fi, de asemenea, inaugurată prin evenimente reale, de o importanță capitală pentru toată omenirea și vizibile tuturor, iar nu imaginare și impuse de anumite socoteli făcute tendențios și fără a fi verificate prin ceva concret.

În ce privește cifrele din Testamentul Vechi, ele nu au tîlcuiri cabalistice, ca și cînd ar fi magice sau vrăjitorești, ci ele sînt reale sau simbolice, după cum este caracterul cărții din care sînt luate. De unde se poate ști că cele șase zile ale creației au fost de cîte șapte mii de ani și că ele reprezintă, totuși, fiecare, pentru durata omenirii, cîte o mie de ani? Dacă o zi este ca o mie de ani, de ce au fost ele totuși de cîte șapte mii de ani fiecare și nu de cîte o mie? De unde știm că nu au fost de cîte douăzeci și patru de ore, ca orice zi obișnuită, sau numai de o clipă, sau, în sfîrșit, de cîte o sută de mii de ani?

Orice am face și orice am dori noi, ele nu pot fi combinate ca să ajungem la cifra dorită. Dacă unele cifre biblice sînt reale sau concrete, altele, în schimb, — recunoaștem și noi — sînt simbolice. Cele reale vor fi înțelese numai după valoarea lor aritmetică, însă celelalte vor fi înțelese simbolic, ele alcătuind o durată mai mică sau mai mare, sau foarte mare, dar o durată nedeterminată precis. Astfel, dacă cele șase zile reprezintă cîte șapte mii de ani fiecare, iar cele o mie două sute șaizeci de zile ale lui Antihrist reprezintă o mie două sute șaizeci de ani,

atunci cei o mie de ani ai «mileniului» trebuie să reprezinte atîția ani cîte zile cuprind ei, sau chiar de șapte ori atîtea...

Nicăieri nu ni se spune că o zi din Biblie este egală cu o mie de ani, ci numai că înaintea lui Dumnezeu nu există timp și că timpul pentru El nu contează ca durată, o zi înaintea Lui fiind ca o mie de ani și o mie de ani, ca o zi (II Petru, 3, 8) sau chiar numai ca o strajă de noapte. De aici însă nu urmează că cifrele care reprezintă în Sfînta Scriptură un număr de zile să le socotim în ani; tot așa le-am putea socoti atunci și pe cele ce reprezintă mii de ani; și iarăși, atunci am putea zice cu același drept că și cei 1000 de ani ai mileniului însemnează o zi. În cazul acesta, ce mai rămîne din socoteala mileniștilor? Toate calculele lor au fost dezmințite de însuși adevărul lucrurilor.

ÎNVĂȚĂCELUL: Despre ceea ce se spune în Simbolul Credinței: «A Cărui împărăție nu va avea sfîrșit», mileniștii (cei cu mia de ani) zic că Domnul va veni mai înainte de Judecata cea de apoi, ca să împărățească cu ei o mie de ani, ca apoi să-i învie și pe cei păcătoși spre judecată. Oare nu va împărăți Domnul în veacuri nesfîrșite după Judecata cea din urmă?

PREOTUL: Biserica noastră dreptmăritoare mărturisește că «Împărăția Domnului nu va avea sfîrșit» (Simbolul Credinței). Împărăția lui Iisus Hristos, ca om, și Slava Lui nu vor înceta niciodată, deci vor dura veșnic. Căci, pe de o parte, Iisus Hristos nu este numai om, a cărui slavă să-i fie luată cîndva de Dumnezeu, iar, pe de altă parte, Fiul lui Dumnezeu nu va lepăda niciodată firea Sa omenească. El nu va înceta în veci să fie și om, deci om plin de slavă dumnezeiască. Așadar, nici cinstea dumnezeiască a omenității noastre nu va înceta vreodată, ca să apară alt neam de ființe mai înalt.

Împărăția fără de sfîrșit a lui Iisus Hristos a fost prevestită de arhanghelul Gavriil (Luca, 1, 33). Este drept că apostolul Pavel spune că, întru sfîrșit, Iisus va supune toate Tatălui și apoi pe Sine (I Cor., 15, 25—28). Dar aceasta înseamnă aducerea lumii întregi la supunere față de Tatăl și încetarea lucrării Sale mîntuitoare, ca o lucrare deosebită a Sa, primită la întrupare (cf. *Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 221).

Așadar, cei cu mia de ani să înțeleagă că cu tainele cele neștiute de îngeri și de Însuși Fiul lui Dumnezeu, ca om, nu se pot face calcule omenești și de aritmetică.

Capitolul 30

DESPRE VEȘNICIA CHINURILOR IADULUI

ÎNVĂȚĂCELUL: Am auzit pe unii creștini spunînd că iadul nu poate fi veșnic, căci această veșnicie ar contrazice bunătatea lui Dumnezeu.

PREOTUL: Noi știm cu bună întemeiere, din mărturiile Sfintei Scripturi, că muncile iadului pentru păcătoși vor fi veșnice. Iată ce zice Sfînta Evanghelie în această privință: «Atunci (la Judecata de apoi) va zice (Împăratul) și celor de-a stînga: Duceți-vă de la Mine, blestematilor, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui» (Matei, 25, 41). Apoi, în continuare, arătînd rezultatul Judecății de apoi, zice: «Și vor merge aceștia (păcătoșii) la osîndă veșnică, iar drepții, la viață veșnică» (Matei, 25, 46). De asemenea, Mîntuitorul, voind să definească veșnicia chinurilor iadului, le-a numit «...gheena, focul cel nestins, unde viermele nu moare și focul nu se stinge» (Marcu, 9, 43—48). Și în alt loc Mîntuitorul, referindu-Se tot la veșnicia chinurilor iadului, a zis: «Iar dacă mîna ta sau piciorul tău te smintește, taie-l și aruncă-l de la tine,

căci este mai bine pentru tine să intri în viață ciung și șchiop, decît, avînd amîndouă mîinile și amîndouă picioarele, să fii aruncat în focul cel veșnic» (Matei, 18, 8). Marele prooroc Isaia, adeverind realitatea veșniciei focurilor iadului, a spus următoarele: «Și cînd vor ieși, vor vedea trupurile moarte ale celor ce s-au răzvrătit împotriva Mea, căci viermele lor nu va muri și focul lor nu se va stinge. Și ei vor fi pentru toată făptura priveliște de groază» (Isaia, 66, 24). Iar Daniel proorocul zice, arătînd același lucru: «Și mulți dintre cei ce dorm în țărîna pămîntului se vor scula, unii la viață veșnică, iar alții spre ocară și osîndă veșnică» (Dan., 12, 2). Cuvîntul «mulți» înseamnă aici «toți», fiind vorba de «mulți» în înțeles de mulțime a morților care vor învia.

ÎNVĂȚĂCELUL: Unii spun că nu se poate ca chinurile iadului să fie veșnice, de vreme ce citim în Sfînta Scriptură: «Vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit este moartea» (I Cor., 15, 26). De aici ar rezulta că moartea — adică iadul — nu va fi. Deci, ceea ce se numește iad sau moartea cea veșnică nu va fi altceva decît o distrugere sau o nimicire a celor păcătoși, spre a nu fi în veci (Apoc., 20, 9). Iadul propriu-zis nu ar fi altceva decît ebraicul «șeol» (groapă de mormînt) sau grecescul «hades» (infern, adică loc subteran, locuința celor morți). Iar expresia «foc» sau «chin» veșnic nu ar însemna ceva fără sfîrșit, ci numai o moarte, o aruncare în pămînt. Căci omul nu are suflet nemuritor și de aceea moartea înseamnă numai întoarcerea în pămînt.

PREOTUL: Dacă ar fi după această înțelegere, atunci nici Judecata de apoi nu ar trebui să mai fie, nemaiavînd nici un rost. Noi însă știm, atît din dumnezeiasca Scriptură, cît și de la sfinții părinți și dascăli ai Bisericii lui Hristos, că Judecata cea de apoi urmează a se face, mai ales pentru patru lucruri:

1) ca să arate dreptatea lui Dumnezeu; 2) ca să arate nedreptățile oamenilor; 3) ca să fie răsplătite faptele cele bune ale celor drepți; 4) ca să fie pedepsite cu chinuri veșnice păcatele celor răi (Rom., 2, 5; II Petru, 3, 7; Iov, 34, 11; Ps. 61, 11; 95, 13; Pilde, 24, 12; Ecl., 11, 9; 12, 14; Ier., 17, 10; Matei, 16, 27; 13, 43; 25, 46; Isaia, 13, 11 ș.a.).

Dacă omul nu este decît «pămînt», fără suflet, muritor, cum se face totuși că unii vor învia? Și cum se face că Mîntuitorul ne învață să prețuim sufletul mai mult decît trupul și, de asemenea, să nu căutăm spre cele ale trupului, ci spre cele ale sufletului, ca unele care sînt — ca și sufletul — netrecătoare? Ți-am dat explicații mai pe larg la capitolul despre cinstirea sfinților. Mîntuitorul ne învață că sufletul nostru este mai scump decît toată lumea (Matei, 16, 26; Marcu, 8, 36) și că este nemuritor (Matei, 22, 31; Marcu, 9, 4 ș.a.). Mîntuitorul Hristos ne spune că iadul este un loc de chin veșnic (Matei, 18, 8; Marcu, 9, 45; Luca, 16, 23—28; Apoc., 14, 10—11; 20, 10). Dumnezeiasca Scriptură ne arată că în iad suferă trupul și sufletul chinuri veșnice (Deut., 21, 21; Marcu, 9, 43; Rom., 2, 9) și că va exista o osîndă veșnică (Matei, 5, 22; 25, 46; Marcu, 3, 29; II Tes., 1, 9; Apoc., 14, 11; 20, 10; Isaia, 66, 24; 10, 26—27 ș.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: Mai este o părere, foarte veche, că Dumnezeu este atotbun, că iubirea Lui este nemărginită față de oameni și de aceea este cu neputință să pedepsească pe oameni cu chinuri veșnice. El le este tuturor Tată, și ce fel de Tată ar fi, dacă și-ar pedepsi fiii neascultători cu pedepse veșnice? Oare un tată nu este întotdeauna iertător față de fiii lui? Cu atît mai mult Dumnezeu, Tatăl nostru, va fi iertător față de noi.

PREOTUL: Într-adevăr, Dumnezeu este iertător și îndelung răbdător față de cei ce greșesc asupra noastră numai în viața aceasta, fiindcă numai acum este timpul nostru de îndreptare, iar dobîndirea iertării din partea Lui depinde de pocăința noastră. În viața de dincolo însă, noi nu ne mai putem pocăi (Ioan, 9, 4), deoarece acolo Dumnezeu nu ne mai judecă după atotputernicia și iubirea Sa, ci după dreptatea Sa, răsplătind fiecăruia după faptele sale (Înț. Sir., 16, 16; Matei, 25, 35; 10, 41 ș.a.). Dacă Dumnezeu ar fi iertat toate păcatele oamenilor fără dreptate, atunci ce rost ar mai fi avut ca El să ne înfricoșeze necontenit cu grovăzia chinurilor celor veșnice, dacă ele nu ar exista? Cum ar fi cu putință, oare, ca Dumnezeu să ne mintă pe noi, în loc de a ne spune adevărat?

ÎNVĂȚĂCELUL: Totuși, cum se poate ca, pentru niște păcate săvîrșite în viața trecătoare, de aici, să primească cineva pedeapsă netrecătoare? Această pedeapsă trebuie să fie, și sub raportul durabilității, în proporție cu păcatul; un păcat trecător nu poate fi pedepsit cu o pedeapsă eternă, căci aceasta ar constitui o judecată nedreaptă din partea lui Dumnezeu, Care se numește drept și atotbun.

PREOTUL: În cazul acesta, nici fericirea drepților nu ar trebui să fie veșnică, fiindcă aceeași proporție există între această fericire și faptele

de vrednicie pe care ea le răsplăteşte. Sau poate ai vrea ca răsplata şi fericirea drepţilor să ţină o veşnicie, iar munca şi osînda celor răi să fie vremelnice ? Dumnezeu dă fericire veşnică pentru faptele cele bune făcute de cei drepţi vremelnic, pe acest pămînt, dar fiind Dumnezeu drept, pedepseşte tot veşnic pe cei păcătoşi ce au păcătuit vremelnic. Pentru ce ? Pentru că urmările păcatului neispăşit în viaţa de aici, prin pocăinţă corespunzătoare, rămîn veşnic neşterse înaintea lui Dumnezeu ; pentru că şi faţa lui Dumnezeu — pe care o defăimăm noi făcînd păcate cu voie liberă — nu are sfîrşit întru slavă, putere, dreptate şi întru toată desăvîrşirea însuşirilor Sale. De aceea chinul pentru păcate nu are sfîrşit.

Nu ai văzut sau nu ai auzit atîtea cazuri întîmplate chiar în viaţa de aici, cînd cineva, pentru păcatele făcute într-o clipă sau într-un minut, primeşte osîndă pe ani îndelungaţi sau chiar pe viaţă, pînă la moarte ? Căci nu durata de timp în care s-a săvîrşit greşeala este hotărîtoare în stabilirea pedepsei, ci gravitatea ei şi intenţia. Unul, cu o armă automată, seceră sute de oameni într-un minut, dar dacă a făcut atîtea ucideri nedrepte în acest timp, pentru fapta sa nu va fi pedepsit numai un minut. Trebuie ştiut că cel ce moare în păcate grele moare îndepărtat de Dumnezeu, iar în viaţa de dincolo nu se mai poate îndrepta (Ioan, 9, 4) ; acolo păcatele lui rămîn veşnice şi de aceea şi chinul lui urmează să fie veşnic.

ÎNVĂŢĂCELUL : Mai sînt şi alte mărturii în Sfînta Scriptură despre veşnicia chinurilor iadului ?

PREOTUL : Sînt destule. Dacă vrei să le cunoşti, citeşte în Sfînta Scriptură la aceste locuri : Matei, 18, 8 ; 23, 33 ; 25, 41—46 ; Marcu, 9, 44 ; 3, 29 ; Luca, 3, 17 ; II Tes., 1, 9 ; Evrei, 10, 27 ; Apoc., 14, 11 ; 20, 10 ; Isaia, 33, 14 ; 66, 24 ; Dan., 12, 2 ş.a.

Capitolul 31

STATUL ÎN CONCEPŢIA BIBLICĂ sau DATORIILE CELOR CREDINCIOŞI FAŢĂ DE STAT

ÎNVĂŢĂCELUL : Unele secte, cum sînt studenţii în Biblie sau russeliştii (următorii lui Carol Russel), apoi o grupare a lor zisă «martorii lui Iehova», adventiştii reformişti, inochentiştii ş.a. susţin că, după învăţătura biblică, statul şi autorităţile de stat nu trebuie recunoscute, deoarece ele sînt unelte ale lui Antihrist, întocmai cum sînt şi organizaţiile bisericeşti ; ca atare, ele trebuie să dispară, iar nu să fie recunoscute şi respectate. Autorităţile de stat — zic ei — procedează la fel ca şi «instrumentul clerical» în Biserici : susţin deosebirile de clasă şi vrăjmăşia între oameni şi popoare, producînd războaie, conflicte economice etc. Îmi dau seama că nu poate fi adevărat tot ce susţin ei. Dar care este realitatea şi adevărul expus de Biserica noastră ?

PREOTUL : Învăţătura aceasta ei o propagă mai mult prin grai — şoptind-o cu precauţie — fără a-i preciza în scris temeiurile biblice, fie

de teama de a nu fi urmăriți, fie în scopul de a nu produce ezitări în ceea ce privește recunoașterea lor din partea statului ca asociații libere religioase. Se supun numai de silă sau de frică, unii dintre ei uneori nevenind să depună jurămîntul la înrolarea în armată și să ia arma, alții refuzînd serviciul militar, cel puțin sîmbăta (ca și activitatea în această zi, în instituțiile și serviciile de stat), iar alții, neîmpotrivindu-se cu fapta, îndeplinesc totul împotriva convingerii lor, încredințați fiind că nu sînt «vinovați» de faptele pe care le săvîrșesc sub presiune.

Față de aceste învățături și practici străine literei și spiritului Evangheliei, noi învățăm cu totul altceva, precum urmează:

1. Organizațiile de stat și instituțiile trebuie să fie recunoscute, deoarece autoritățile garantează și realizează ordinea societății. Tot ceea ce este ordine este de la Dumnezeu, căci numai dezordinea și anarhia sînt de la diavolul. Dacă autoritățile de stat garantează ordinea, ele nu pot fi decît de la Dumnezeu, indiferent dacă puterea acestor autorități este deținută de persoane care plac unora și nu plac altora. Iată ce scrie sfîntul apostol Pavel, în timpul cînd în fruntea imperiului roman se afla Nero, unul din cei mai aprigi prigonitori ai creștinismului: «Tot sufletul să se supună înaltelor stăpîniri, căci nu este stăpînire, decît de la Dumnezeu; iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite. Pentru aceea, cel ce se împotrivește stăpînirii se împotrivește rînduielii lui Dumnezeu. Iar cei ce se împotrivesc își vor lua osînda. Căci dregătorii nu sînt frică pentru fapta bună, ci pentru cea rea. Voiești, deci, să nu-ți fie frică de stăpînire? Fă binele și vei avea laudă de la ea. Căci ea este slujitoare a lui Dumnezeu, spre binele tău. Iar dacă faci răul, teme-te, căci nu în zadar poartă sabia; pentru că ea este slujitoarea lui Dumnezeu și răzbunătoarea mîniei Lui asupra celui ce săvîrșește răul. De aceea este nevoie să vă supuneți, nu numai de frica pedepsei, ci și pentru cugetul vostru» (Rom., 13, 1—5).

Prin aceste cuvinte clare și firești pentru oricine, apostolul arată că, de vreme ce ordinea este de la Dumnezeu, atunci și cei ce o reprezintă, reprezintă ceva dumnezeiesc; nu persoanele în concret, ci autoritatea sau instituția în abstract. Autoritatea poate fi deținută — uneori — de persoane abuzive. Dar, oricum ar fi, Dumnezeu nu-i împiedică nici pe abuzivi și nu le ridică libertatea, fiecare urmînd a răspunde direct și personal de abuzurile sale, la judecata ce-l așteaptă. Iar dacă unii oameni

pot fi răi, nu înseamnă că și ordinea pe care ei o reprezintă, prin calitatea lor, este rea. Iată pentru ce spune sfîntul apostol Petru următoarele: «Supuneți-vă, pentru Domnul, oricărei orînduiri omenești, fie împăratului, ca înalt stăpînitor, fie dregătorilor, ca unora ce sînt trimiși de el, spre pedepsirea făcătorilor de rele și spre lauda făcătorilor de bine; căci așa este voia lui Dumnezeu, ca voi, prin faptele voastre cele bune, să închideți gura oamenilor fără de cunoștință și fără de minte...» (I Petru, 2, 13—18).

Apostolii Petru și Pavel trăiau în aceeași vreme și cuvintele lor au înțelesuri identice. Sfîntul Pavel spune: instituțiile de stat trebuie respectate ca unele ce reprezintă ordinea, supunerea față de ele fiind «voia lui Dumnezeu», arătîndu-i lui Tit cum să învețe pe credincioși în privința atitudinii lor față de autoritățile statului: «Adu-le aminte să se supună stăpînirilor și dregătorilor, să asculte, să fie gata la orice lucru bun...» (Tit, 3, 1). Iar lui Timotei îi scrie mai mult: «Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri, pentru toți oamenii, pentru împărați și pentru toți care sînt în înalte dregătorii, ca să petrecem viață pașnică și liniștită... că acesta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu» (I Tim., 2, 1—3). Cînd apostolul Petru a scos sabia pentru a lovi pe unul din cei ce veniseră cu oaste romană ca să prindă pe Mîntuitorul, a auzit de la El cuvintele: «Întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabie de sabie vor pieri» (Matei, 26, 52). Se găseau în fața ostașilor romani și deci, nu era cazul să faci uz de forță împotriva lor. Împotrivirea cu arma în mînă ar fi fost socotită ca nesupunere față de stăpînire și ca o vrăjmășie împotriva imperiului și ar fi avut ca urmare uciderea împotrivitorului, conform prescripțiilor dreptului roman. Din cele arătate pînă aici, rezultă două aspecte, două adevăruri:

a) Datoria noastră de a ne supune autorităților de stat.

b) Dreptul lor de a fi respectate și ascultate în această calitate, ca unele ce «nu în zadar poartă sabie» (Rom., 13, 4), avînd dreptul și puterea legiuită de a impune supușilor ascultare și de a pedepsi neascultarea și încălcarea legilor statului.

2. Împreună cu statul și rolul său, în Sfînta Scriptură sînt recunoscute și diferite alte așezăminte prin care se susține, cum ar fi, de pildă, serviciul militar și impozitul.

În ce privește serviciul militar, nu se cere nicăieri în Scriptură desființarea lui. Cînd au venit ostașii la sfîntul Ioan Botezătorul, întrebîndu-l ce să facă, le-a răspuns: «Să nu asupriți pe nimeni, nici să învinuiți pe nedrept, și să fiți mulțumiți cu solda voastră» (Luca, 3, 14). Nu le-a cerut să-și lase slujba de ostași (mercenari) ca să se ocupe cu alta, ci numai să fie corecți, de unde rezultă că serviciul militar corect îndeplinit este admis. Apoi, cînd un sutaș din Capernaum I-a cerut Mîntuitorului să vindece pe sluga sa, Mîntuitorul nu i-a condiționat împlinirea cererii de lăsarea slujbei sale ostășești, ci de credința lui (Matei, 8, 5—15; Luca, 7, 1—10). De asemenea este semnificativ și faptul că cel dintîi păgîn încreștinat a fost un ostaș: sutașul Cornelie, ofițer în cohorta «Italica», în Cezareea Palestinei (Fapte, cap. 10), tocmai prin exemplul încreștinării lui arătînd Dumnezeu că păgînii sînt chemați la creștinism. Sfînta Scriptură nu are nici un cuvînt împotriva slujbei ostășești, căci de cîte ori este vorba de vreun ostaș, nu i se face nici un reproș pentru slujba lui, ci numai i se laudă credința — dacă o are — sau cel puțin este sfătuit să fie corect în slujba lui de ostaș, fără a i se adresa vreun cuvînt batjocoritor pentru această calitate (I Cor., 9, 7; Matei, 27, 54 ș.a.).

În ceea ce privește plata impozitului către stat, Mîntuitorul S-a pronunțat clar și categoric: «Dați cezarului cele ce sînt ale cezarului...»; un răspuns afirmativ și răspicat adresat celor ce, cu gîndul de a-L ispiti, I-au pus întrebarea privind legitimitatea plății impozitului către stăpînirea politică păgînă (romană) de atunci (Matei, 23, 13—33). Altădată, cînd I s-a cerut impozitul către templu, i-a zis lui Petru: «Ce ți se pare, Simone? Împărații pămîntului de la cine iau dări sau bir? De la fiii lor sau de la străini? El I-a zis: De la străini. Iisus i-a zis: Așadar, fiii sînt scutiți» (Matei, 17, 24—27). Deci numai fiii împăratului sînt scutiți de impozite, nu și ceilalți supuși ai lui.

Iată pentru ce apostolul Pavel îndemna pe credincioșii din Roma să-și achite impozitele către stat fără nici o ezitare: «Dați deci tuturor cele cu care sînteți datori; celui cu dajdia — dajdie; celui cu vama — vamă; celui cu frica — frică; celui cu cinstea — cinste».

3. În Sfînta Scriptură este admis și patriotismul ca sentiment de simpatie și adeziune față de națiunea din care ne tragem și față de patria unde locuim. Însuși Mîntuitorul a dat precădere celor de un neam cu El după trup («oile cele pierdute ale casei lui Israel»), față de păgîni

(Matei, 15, 24—25) și tot El a poruncit apostolilor Săi să propovăduiască la toate neamurile, începînd de la Ierusalim (Luca, 24, 47; Fapte, 1, 8). Apoi a vorbit despre conducătorii de state, fără a arăta că nu ar fi nevoie de ei (Matei, 22, 21).

Apostolul Pavel, de asemenea, respectă dreptul oricărui popor la «mărire» și «cinste» înaintea lui Dumnezeu dacă «lucrează binele» (Rom., 2, 10), iar cînd a fost maltratat pe nedrept, el a făcut apel la dreptul lui de «cetățean roman» și la judecata împăratului (Fapte, 22, 25), deși împăratul era păgîn și deși el însuși mustrase pe cei ce judecaseră înaintea păgînilor (I Cor., 6, 1—5). De aici rezultă nu numai importanța statului ca garant al dreptului omului, ci și dreptul acestuia de a face uz de calitatea sa de cetățean al statului, ca un supus loial. Din această situație se naște un sentiment de demnitate. Cînd, la primele Rusalii, alături de creștini erau de față în Ierusalim și iudeii din diaspora (împrăștiați printre neamuri) de peste 15 limbi diferite — apostolii, fiind insuflați de Duhul Sfînt, nu i-au învățat să se împotrivească rînduielii din statele lor, ci le-au vorbit în limba fiecăruia din ei (Fapte, 2, 1—11), respectînd prin aceasta dreptul fiecărui popor la specificul său — cum este bunăoară limba — și confirmînd că Dumnezeu a lăsat ca toate neamurile să meargă în căile lor (Fapte, 19, 16). Deci, recunoașterea statelor naționale nu este nicidecum un păcat, Împărăția cerurilor nefiind împotriva conducerii pămîntești a popoarelor. Hotarele ei atotstăpînitoare cuprind toate celelalte guvernăminte și popoare, fără să le desființeze. De la amestecarea limbilor, la Turnul Babel, existența națiunilor grupate în state naționale e ceva firesc. Diversitatea limbilor înseamnă și tradiții diferite, la care s-au grupat mai ales cei care simt și vorbesc la fel. Însă adesea, între diferitele popoare păcatul a pus vrăjmășie, ridicînd între ele ziduri de ură și venin, din cauza șovinismului și naționalismului exagerat, denaturat și abuziv, naționalismul exclusivist.

În creștinism, însă, s-au auzit cuvinte ca acestea: «Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici slobod; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți sînteți una întru Hristos Iisus» (Gal., 3, 28). Aici nu mai încape elin sau iudeu, tăiere împrejur și netăiere împrejur, barbar, scit, rob, slobod, ci toate și întru toate e Hristos (Col., 3, 11). Dar prin aceasta nu se înțelege că s-ar desființa popoarele, ci numai că ele sînt datoare a se înfrăți și a trăi cu

dragoste și în colaborare frățească, spre binele lor și spre slava lui Dumnezeu, Care iubește toate neamurile deopotrivă.

4. Dacă în Sfînta Scriptură serviciul militar este admis, atunci e de la sine înțeles că e admis și războiul de apărare. Tocmai acest rol îl are armata: de a asigura apărarea statului în eventualitatea răzvrătirilor din lăuntru sau a năvălirilor unor armate din afară.

Așadar, armata are în general datoria de a păzi statul, patria sau pe cetățeni în totalitatea lor, față de cei ce îi periclitează din afară sau altfel, precum și de a apăra integritatea teritorială sau suveranitatea morală a statului și drepturile pe care le garantează cetățenilor săi. Statul — după învățătura Sfintei Scripturi — nu are voie să atace cu armata un popor, ci numai să se apare, ca orice individ, dacă este atacat. Dacă, după învățătura Bibliei, se admite existența statelor, a armatei, precum și războiul de apărare și dacă, potrivit cuvîntului Sfintei Scripturi, se cere ascultare, supunere și respect față de stat, fără îndoială că și cetățenii din acel stat au datoria sfîntă de a se jertfi pentru apărarea statului și a patriei în care trăiesc.

5. Însăși buna chibzuință a oricărei minți sănătoase cere supunere față de stat. Căci dacă statul garantează viața, libertatea și avutul cetățenilor săi — adică bunurile și drepturile lor sfinte — atunci aceștia trebuie negreșit să aibă datorii față de stat: să-și plătească impozitele, să contribuie la apărarea lui, să facă serviciul militar, să fie supuși autorităților, să le dea cinstea cuvenită și să contribuie cu toată convingerea la ordinea impusă de cei ce au menirea de a veghea la executarea legilor statului.

Dacă am încerca să ne închipuim ce ar fi dacă nu ar exista autoritatea de stat și legile sale, am descoperi o lume în care ar domni bunul plac și anarhia, în care nimeni nu ar mai putea fi sigur de viața sa, de libertatea sa, deoarece nu și le-ar putea asigura singur. Prin stat însă, toate acestea îi sînt garantate, căci statul reprezintă ordinea și siguranța. Iată pentru ce existența lui nu poate fi împotriva voii lui Dumnezeu, ci numai în conformitate cu ea. Anarhia, dezordinea și bunul plac sînt de la diavolul, deoarece sînt tot atîtea pricini care duc la rău și la dezbinare în lume.

ÎNVĂȚĂCELUL: Mai pe scurt, care sînt datoriile cetățenilor față de stat?

PREOTUL: Mai pe scurt, datoriile creștinului și ale fiecărui cetățean față de stat sînt acestea:

1) Dragostea de patrie și de poporul din care face parte.

2) Supunerea și ascultarea față de ocîrmuitori și de legile statului (Rom., 13, 1—2).

3) Munca conștiincioasă pentru sporirea și binele obștesc și plata tuturor impozitelor față de stat (Rom., 13, 7; Matei, 22, 15—21).

4) Rugăciuni pentru sănătatea și luminarea ocîrmuitorilor statului (I Tim., 2, 1—2).

5) Rugăciuni pentru înflorirea țării și ferirea ei de dușmani.

6) Apărarea țării, chiar și cu prețul vieții, în timp de război. Sfîntul Atanasie cel Mare spune că învățătura creștină oprește uciderile. «Dar în războaie — adaugă el — a ucide pe vrăjmaș este vrednic de laudă și îngăduit». De asemenea, sfîntul Vasile cel Mare zice: «Uciderile din războaie nu le-au socotit părinții noștri între uciderii; unii se pare că le dau iertare celor ce luptă în apărare, pentru cumințenie și buna cinstire de Dumnezeu» (Canonul 13; vezi *Înv. de Cred. Ort.*, întreb. 229 și altele).

Capitolul 32

DESPRE VORBIREA ÎN LIMBI (GLOSOLALIA)

ÎNVĂȚĂCELUL : Ce este aceea glosolalie ?

PREOTUL : Glosolalia — ca dar al Sfîntului Duh — este facultatea de a vorbi într-o limbă străină, fără a o fi învățat și cunoscut mai dinainte. Așa reiese din textul biblic care ne descrie întîmplarea de la primele Rusalii creștine, cînd a început a se arăta acest dar. Textul este complet și limpede, istorisind o întîmplare adevărată și, ca atare, însuși textul nu poate fi tîlcuit în sens spiritual sau mistic, ci numai literal. Dar să lăsăm să ne vorbească însuși textul, ce este și în ce constă vorbirea în limbi prin darul Sfîntului Duh. Iată ce spune : «Și cînd a sosit ziua Cincizecimii, erau toți apostolii împreună în același loc. Și din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vînt ce vine repede, și a umplut toată casa unde ședeau ei. Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfînt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi. Și erau în Ierusalim locuitori iudei, bărbați cucernici din toate neamurile care sînt sub cer. Și, iscîndu-se vuietul acela, s-a adunat mulțimea și s-a tulburat, căci fiecare îi auzea pe ei vorbind în limba sa. Și erau uimiți toți și se minunau zicînd : Iată, nu sînt aceștia care vorbesc toți galileeni ? Și cum auzim noi, fiecare, limba noastră în care ne-am născut ? Parți și mezi și elamiți și cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea și în Capadocia, în Pont și în Asia, în Frigia și în Pamfilia, în Egipt și în părțile Libiei, cea de lîngă Cirene, și romani în treacăt, iudei și prozeliți, cretani și arabi, îi auzim pe ei vorbind în limbile noastre despre faptele minunate ale lui Dumnezeu ! Și toți erau uimiți și nu se dumireau, zicînd unul către altul : Ce va să fie aceasta ? Iar alții, batjocorindu-i, ziceau că sînt plini de must» (Fapte, 2, 1—13).

Din analiza celor 13 versete care alcătuiesc cheia dezlegării problemei, constatăm următoarele :

a) Vorbirea în limbi — prin darul Sfîntului Duh și ca minune (glosolalia) — acum s-a manifestat întîia dată. De aceea și este descrisă pe larg, pentru ca cititorii să poată ști ce este și în ce constă.

b) Apostolii, prin darul harismatic al Sfîntului Duh, au început a predica în alte limbi, și anume în peste cincisprezece limbi diferite, iudeilor de alte limbi, aflați la acea dată în Ierusalim, cu ocazia sărbătorii.

c) Acești iudei de alte limbi (străine) se minunau auzind predicîndu-se în limba lor maternă de către niște oameni simpli, galileeni, care nu aveau de unde să cunoască altă limbă decît pe cea galileană (aramaică) vorbită la ei acasă.

d) Ascultătorii de alte limbi înțelegeau tot ce li se predica — fiindcă li se vorbea de-a dreptul în limba lor — neavînd trebuință de vreo tălmăcire, și tocmai în aceasta consta minunea de care nu se puteau dumiri, fiind uimiți ; căci înțelegeau perfect ce li se predica, auzind și știind bine ce li se vorbește «despre faptele minunate ale lui Dumnezeu».

e) Totuși, printre ascultători erau și unii care nu înțelegeau nimic din cele ce se predicau acolo și de aceea îi luau în rîs pe apostoli, învinuindu-i că sînt beți. Acești ascultători nu pot fi alții decît localnicii din Ierusalim, și poate, din alte părți ale Palestinei, care nu cunoșteau alte limbi decît pe cea ebraică (aramaică). Pentru aceștia, vorbirea apostolilor era cu totul neînțeleasă, socotind-o simplă bolborosire — iar dacă noi ținem cont și de faptul că apostolii predicau «în alte limbi»,

cu toată însuflețirea, nu ne mai mir că iudeilor localnici le făceau impresia unor oameni beți care bolboroseau cu exaltare cuvinte neînțelese.

Astfel, localnicii nu înțelegeau nimic din cele predicate decît doar dacă le-ar fi tălmăcit cineva, iar tălmaci nu se găsea. Dar, după cum există darul glosolaliei, tot așa există și un alt dar, al tălmăcirii. Acesta era dat — după cum se va vedea mai jos — atunci cînd ascultătorii erau numai localnici necunoscători de alte limbi, cum erau de pildă în Corint (I Cor., cap. 14). În Ierusalim însă, de data aceasta nu i se simțea lipsa. Darul tălmăcirii era și el minunat și uimitor, întocmai cum era și cel al vorbirii în limbi, cu care era în strînsă legătură. Neavîndu-l, ascultătorii localnici judecau lucrurile numai după aparență.

Dar — se poate întreba cineva — cum se face că în Ierusalim erau atunci de față două feluri de iudei : localnici (de limbă ebraică) și străini (de peste 15 limbi diferite) ? Se știe că mulți dintre evrei trăiau în «diaspora» (în împrăștiere), risipiți prin alte țări și printre alte popoare, atrași acolo de felurite interese. Aceștia — după cîteva generații — nu mai aveau ca limbă maternă ebraica, ci pe cea a poporului sau a țării în care se stabiliseră, limba evreiască devenindu-le cu vremea total necunoscută. Așa erau, de pildă, iudeii așezați în Alexandria Egiptului, unde se vorbea limba greacă. Așezarea lor de aici fiind puternică, își zidiseră și un templu și puseseră să li se traducă în limba lor Legea (Testamentul Vechi), pentru a o putea citi, înțelege și folosi în rînduielile cultului de la templul lor, deoarece în limba ebraică nu o mai înțelegeau. Aceasta este «Septuaginta» sau traducerea «celor șaptezeci», adeseori citată cu scrierea numărului în cifre romane : LXX. Din cauza limbii grecești pe care o vorbeau, acești iudei purtau numele de «eleniști». Dau doar un exemplu, dar astfel de iudei — deși în număr mai mic, formînd așezări mai puțin puternice — erau stabiliți în toate părțile.

Toți iudeii însă, indiferent unde s-ar fi aflat așezați, erau obligați prin Lege ca în fiecare an să meargă de trei ori la templul din Ierusalim, și anume, cu prilejul celor trei mari sărbători : a Paștilor, a Cincizecimii și a Corturilor (colibelor), pentru a ține legătura cu Legea și cu cultul de la templu și a-și împlini jertfele și curățirile cerute, precum și pentru a-și plăti impozitul către templu. Impozitul către templu se

plătea atunci în bani evreiești numiți «sicli», și era de o jumătate de siclu de fiecare evreu major (Matei, 17, 24—27). Cei din împrăștiere, veniți aici, nu aveau sicli, ci numai bani din țările lor, dar în templu se găseau zarafi sau schimbători de bani care se îndeletniceau cu aceasta. De asemenea, aici se găseau și vînzători de animale de jertfă, pentru cei care, venind de departe, nu-și puteau aduce cu ei animalele de jertfă cu care erau datori după lege. Se știe că Mîntuitorul i-a scos afară și pe unii și pe alții, cu biciul, din acest locaș, la o sărbătoare a Paștelui (Matei, 21, 12—13 ; Ioan, 2, 14—16). Numai în caz de mari impedimente putea cineva lipsi de la una din cele trei mari sărbători de la templul din Ierusalim ; participarea era cu totul obligatorie (Ieș., 23, 17 ; 34, 23 ; Deut., 16, 16).

Așa se explică pentru ce la această Cincizecime se găseau în Ierusalim două feluri de iudei : localnicii din Ierusalim, din Palestina, care vorbeau numai limba lor evreiască, și iudeii «străini» sau «risipiți», din «împrăștiere», care nu mai vorbeau limba ebraică, ci numai pe aceea a țării în care se așezaseră. Deci, din analiza versetului 5 din text, se înțelege lămurit că acești iudei de limbi străine, din toate neamurile care sînt sub cer, erau fie din Ierusalim, veniți vremelnic, cu ocazia sărbătorii, fie, probabil — unii dintre ei — acum stabiliți aici definitiv, reîntorși fiind de prin alte țări. Textul era desăvîrșit de clar : el istorisește o întîmplare și, ca atare, nu poate avea decît o interpretare literală. Din el se poate deduce cu ușurință și scopul darului duhovnicesc al «vorbirii în limbi» : de a li se da apostolilor posibilitatea să propovăduiască credința creștină la toți oamenii a căror limbă ei nu o cunosc și de a face ca toate popoarele să rămînă uimite de darurile care se manifestă în creștinism, spre a se lăsa mai ușor convinse de noua credință și a se converti (versetele 6—7 și 11). Contextul este și el perfect de acord cu cele zise mai sus despre «glosolalie», iar textele paralele concordă de asemenea cu textul și contextul, fără a le contrazice decît doar în aparență și numai pentru cei ce nu vor să pornească de la acest capitol-cheie din Faptele Apostolilor, atunci cînd vor să definească «glosolalia».

Lămuririle date în context de apostolul Petru asupra vorbirii în limbi, care pe unii îi uimea, iar pe alții îi făcea să-i ia în rîs pe apostoli, sînt în deplin acord cu cele constatate mai înainte, din textul citat.

Într-adevăr, în atmosfera contradictorie creată pentru ascultători se manifestă darul «glosolaliei», care atunci s-a arătat pentru prima oară. Apostolul Petru se vede silit să dea următoarele explicații: «Și stînd Petru cu cei unsprezece, a ridicat glasul și le-a vorbit: Bărbați iudei și toți care locuiți în Ierusalim, aceasta să fie cunoscută și luați în urechi cuvintele mele, că aceștia nu sînt beți, cum vi se pare voua, căci este al treilea ceas din zi; ci aceasta este ce s-a spus prin proorocul Ioel: Iar în zilele din urmă, zice Domnul, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul și fiii voștri și fiicele voastre vor prooroci și cei mai tineri ai voștri vor vedea vedenii și bătrînii voștri vise vor visa. Încă și peste slugile Mele voi turna în acele zile din Duhul Meu și vor prooroci. Și minuni voi face sus în cer și jos pe pămînt semne: sînge, foc și fumegare de fum. Soarele se va schimba în întuneric și luna în sînge, înainte de a veni ziua Domnului cea mare și strălucită» (Fapte, 2, 14—20). (La iudei pe atunci ziua se începea cu ceasul I și se sfîrșea cu al XII-lea, după cum începea noaptea cu ceasul I și se sfîrșea dimineața cu ceasul al XII-lea. Ceasul al «treilea din zi» era ora 9 dimineața, după felul nostru de a număra ceasurile).

Constatăm, mai înainte de toate, că apostolul se adresează numai iudeilor localnici și de aceea lor nu le vorbește în vreo limbă străină, ci în limba ebraică. Iar după felul cum apostolul se justifică în fața lor, înțelegem că numai acești iudei îi luaseră în rîs pe apostoli zicînd că sînt beți, pe cînd pentru străini — cei de altă limbă — am văzut că ceea ce auzeau era perfect înțeles și minunat. Deci, este în perfect acord cu cele constatate deja în text. Pentru că le spune că vorbirea în limbi nu provine dintr-o stare de beție, ci dintr-un dar al Sfîntului Duh, constituind o minune dumnezeiască prezisă din vechime de Dumnezeu, prin profetul Ioel care a scris că în zilele din urmă — adică în ultima epocă a lumii, care este epoca creștină a Noului Testament — Dumnezeu va face această minune (Ioel, 3, 1—3).

O parte din aceste semne au început deja să se arate acum, de vreme ce proorocia, prin puterea Darului Sfîntului Duh revărsat peste apostoli — ceea ce iudeii localnici au socotit ca o bolborosire de oameni beți — nu este altceva decît o proorocie sau un dar special al Sfîntului Duh. Aceste adevăruri sînt în legătură uneori cu tainele viitorului (Fapte, 11, 27—28), însă nu totdeauna. Cei ce prezic sau descoperă

anumite taine de viitor printr-o inspirație specială a Duhului Sfînt sînt profeții sau proorocii. Așa au fost cei patru profeți «mari» și cei doisprezece profeți «mici» din Testamentul Vechi, plus Moise, Ilie, Elisei ș.a. Dar și ei, nu numai pentru aceasta au fost numiți prooroci, căci unii nu prezic nimic din cele viitoare și totuși sînt prooroci. Numele sau atributul de «prooroci» îl au — cel puțin în creștinism — toți cei ce au darul dumnezeiesc de a lămuri cu însuflețire adevărurile de credință ale creștinismului (I Cor., 12, 1—10; 14, 1—5, 24, 29, 32 ș.a.).

Astfel, vorbirea în limbi din Duminica Pogorîrii Duhului Sfînt este o descoperire predicată cu însuflețire, adică o proorocie. Ea este o vorbire cu înțeles, deoarece străinii prezenți erau «uimiți» și știau că li se vorbește despre faptele minunate ale lui Dumnezeu (Fapte, 2, 11). Așadar, după lămuririle date de sfîntul apostol Pavel, vorbirea în limbi de la Pogorîrea Sfîntului Duh era o proorocire, adică o predicare în grai și cu înțeles, prin insuflare îmbelșugată («turnare») de la Sfîntul Duh, era o predică lămuritoare.

Proorocul a mai prezis și alte semne, dar unele din ele se vor împlini în apropierea sfîrșitului lumii, după cum ne-a învățat Însuși Mîntuitorul (Matei, 24, 6—7, 29 ș.a.).

Este cu totul exclus ca vorbirea în limbi prin darul Sfîntului Duh să însemneze o bolborosire de vorbe într-o limbă inexistentă și de nimeni pricepută, căci atunci nu s-ar mai vorbi de limbi și nici de «limbi noi» (Marcu, 16, 17); iar, mai presus de toate, ar fi de neînlăturat contrazicerea cu textul atît de limpede al cap. 2 din Faptele Apostolilor.

Să se știe că «glosolalia» (vorbirea în limbi) numai atunci este proorocire, cînd ascultătorii sînt străini și înțeleg ce li se vorbește. În adunarea unde se găseau numai localnici, fie la Corint, fie la Ierusalim sau oriunde, vorbirea în limbi nu avea nici un rost.

ÎNVĂȚĂCELUL: Da, dar unii afirmă că ei nu au nevoie să înțeleagă oamenii care vorbesc «în limbi», pentru că cine vorbește în limbă «insuflată» nu vorbește oamenilor, ci lui Dumnezeu; și nimeni nu-l înțelege «fiindcă el, în duh, grăiește taine» (I Cor., 14, 2).

PREOTUL: Dar cum se face, atunci, că la Cincizecime, cînd S-a pogorît Duhul Sfînt și apostolii au început a vorbi «în limbi», fiecare din cei adunați acolo la praznicul Cincizecimii, din diferite țări, îi auzea și îi înțelegea pe ei «vorbind în limba sa» (Fapte, 2, 6)?

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar nu înțelegeau toți cele ce vorbeau apostolii prin insuflarea Duhului Sfînt, fiindcă unii îi luau pe ei în rîs, socotindu-i că sînt beți (Fapte, 2, 13).

PREOTUL : Am arătat în cele de mai sus, pe larg, că numai cei localnici din Ierusalim și din Palestina, care nu știau altă limbă decît pe cea aramaică — ce se vorbea pe atunci în Galileea — numai aceia, neînțelegînd «limbile noi» (Marcu, 16, 17) în care vorbeau apostolii, aveau impresia că vorbirea lor este o bolborosire și că sînt «beți». Iar cei străini, care veniseră la praznicul Cincizecimii din mai mult de 15 țări, îi auzeau vorbind în limbile lor «faptele minunate ale lui Dumnezeu!» (Fapte, 2, 11). Dacă unii vorbesc în limbi și nimeni nu-i înțelege, cum zidesc ei Biserica și cum o folosesc? Căci scopul glosolaliei și al vorbirii în limbi străine tocmai acesta a fost ca, prin vorbirea în limbile străine, sfinții apostoli să poată răspîndi creștinismul la toate popoarele lumii și să vestească Evanghelia în tot pămîntul, după cum era scris : «În tot pămîntul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii, cuvintele lor» (Ps. 18, 4). Așadar, glosolalia a fost un semn al puterii lui Dumnezeu manifestat între necredincioși și ca mijloc hotărîtor de convertire (I Cor., 14, 22—25). Ce rost are însă să-mi vorbești mie într-o limbă străină despre Hristos, dacă eu am crezut, am învățat și mi-am însușit credința lui Hristos din pruncie?

Chiar de ar avea cineva un dar ca acesta, trebuie să înțeleagă că «vorbirea în limbi» nu este cel mai mare dar. Marele apostol Pavel ne arată că sînt alte daruri ale Sfîntului Duh mai mari decît vorbirea în limbi, căci auzi ce zice : «Voiesc ca voi toți să grăiți în limbi ; dar mai cu seamă să proorociți. Cel ce proorocește este mai mare decît cel ce vorbește în limbi, afară numai dacă tălmăcește, ca Biserica să ia întărire» (I Cor., 14, 5). Vezi că sînt daruri mai mari decît «vorbirea în limbi» — precum sînt darul proorocirii și al tălmăcirii — prin care Biserica primește mai mult folos decît prin vorbirea în limbi? Acest lucru arătîndu-l, apostolul Pavel spune : «Deci, dacă s-ar aduna Biserica toată laolaltă și toți ar vorbi în limbi, și ar intra în lăuntru cineva dintre cei neștiutori, din cei necredincioși, nu va zice oare că sînteți nebuni?» (I Cor., 14, 23). «Înțelegeți, deci, că prin vorbirea voastră neînțeleasă și bolborosită, sînteți ca niște oameni care vorbiți în vînt» (I Cor., 14, 9).

Așadar, darurile proorocirii, al predicării și al tălmăcirii sînt mult superioare darului «vorbirii în limbi», deoarece prin aceste daruri mai mult se zidește și se folosește Biserica lui Hristos decît prin vorbirea în limbi (I Cor., 14, 2—4). Iar mai presus de toate darurile este dragostea, căci auzi numai ce zice marele apostol Pavel : «De aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, dar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător» (I Cor., 13, 1).

ÎNVĂȚĂCELUL : Cei despre care spuneam pretind că, atunci cînd vine darul Sfîntului Duh peste ei și vorbesc în limbi, se află în stare de extaz (răpire) și atunci numai cu limba mai pot șopti anumite sunete nearticulate și neînțelese de oameni, sau au unele manifestări de înălțare sufletească, cum ar fi exclamările de bucurie sau strigătele de întristare pentru păcatele lor, precum și alte mișcări ale corpului, care se fac atunci în ei prin lucrarea Duhului Sfînt. O asemenea manifestare sufletească ar fi avut și Saul, atunci cînd urmărea pe David și, venind în Rama, a fost cuprins de un Duh proorocesc și profețea zbuciumîndu-se ca profet, aruncîndu-și hainele de pe el și stînd gol toată ziua și toată noaptea la pămînt (I Regi, 19, 22—24).

PREOTUL : E de neînțeles pentru o minte sănătoasă, clară și chibzuită, cum ar fi posibil ca prin sunete nearticulate — adică prin ceva neserios — să-Și descopere Dumnezeu tainele Sale cele mărețe, cum știm că Și le descoperă în glosolalie (I Cor., 14, 2—4).

Asemenea manifestări aveau și păgînii greci, din vechime, cînd se rugau zeului lor, Dionisos. Aceștia, cînd ajungeau în fața unui idol diavolesc, cădeau în extaz (în transă), tremurau făcînd mișcări ritmice ale trupului, cădeau la pămînt, se tăvăleau pe jos și unii spumegau la fel cu îndrăciții din vremile biblice, apoi se sculau și cîntau cîntece diatribice, scoțînd exclamații de bucurie drăcească. La fel cu ei făceau și montaniștii, ereticii secolelor I—II ale erei creștine, gnosticii, iar mai tîrziu metodiștii, quakerii ș.a. care aveau mișcări extravagante și halucinații pe care ei le socoteau că le au de la Dumnezeu, dar pe care de fapt le aveau de la «teologii întunericului» și «filosofii iadului» și de la dracii numiți arhiconi, care, știind Scripturile, duc la rătăcire pe cei neiscusiți, înșelîndu-i pe ei cu cuvinte luate din chiar Sfînta Scriptură.

ÎNVĂȚĂCELUL : Mai spun că prin «darul vorbirii în limbi», ei țin trează lucrarea Duhului Sfînt între oameni și în Biserica lui Hristos

ca și la începutul creștinismului, căci și acum, ca și atunci, prin acest semn simțit al darului, Sfîntul Duh aduce mirare și uimire asupra celor necredincioși. De asemenea, prin această lucrare văzută a darului vorbirii în limbi străine, se face cunoscut celor credincioși că încă există o lucrare a Sfîntului Duh în Biserică, cum a fost la primele Rusalii ale creștinilor.

PREOTUL: Acest dar, al vorbirii în limbi, nu a fost dat de Dumnezeu pentru toate veacurile, pînă la sfîrșitul lumii. El a fost un semn dat Bisericii numai pentru o vreme, cu scopul de a se converti mai ușor neamurile păgîne la creștinism. Căci iudeii localnici — care nu înțelegeau cele ce vorbeau apostolii la pogorîrea acestui mare dar — nici așa nu au crezut, ci le spuneau că sînt «plini de must» (Fapte, 2, 13). Această necredință a lor în fața acestui mare dar a proorocit-o marele prooroc Isaia zicînd: «Grăi-voi către acest popor prin oameni de altă limbă și prin buzele străinilor, și nici așa nu vor asculta de Mine, zice Domnul» (Isaia, 28, 11—12). Și într-adevăr, la Rusalii le-a vorbit prin buzele străinilor, căci, după cum se vede, cei străini de limba lor i-au auzit pe apostoli vorbind «în limbile lor» despre «faptele minunate ale lui Dumnezeu» (Fapte, 2, 11) și au crezut. Despre acest dar al vorbirii în limbi, apostolul Pavel a proorocit că «va înceta» (I Cor., 13, 8), în Biserică, deoarece a fost un dar și un semn numai pentru vremea cea de la început a creștinismului și pentru cei necredincioși (I Cor., 14, 22—28). Acest adevăr al încetării darului vorbirii în limbi în Biserică îl arată și sfîntul Ioan Gură de Aur, marele dascăl și luminător al Bisericii lui Hristos, care zice în această privință:

Dar poate că cineva ar spune: pentru care pricină nu se fac acum semne? În această privință, ascultați-mă cu dinadinsul, căci de la mulți aud acestea și adeseori și pururea se întreabă: pentru ce toți cei botezați vorbeau în limbi atunci, dar acum nu?

Să cunoaștem mai întîi ce înseamnă să vorbim în limbi și atunci vom spune și pricina. Ce înseamnă, așadar, a vorbi în limbi? Cel botezat grăia în limba indienilor, în a egiptenilor, a perșilor, a sciților, a tracilor, căci omul primea darul vorbirii în multe limbi; chiar aceștia de acum, dacă ar fi fost botezați atunci, îndată i-ar fi auzit glăsuind în diferite limbi. Pavel, după cum se spune în Sfînta Scriptură, a găsit pe unii botezați cu botezul lui Ioan și le-a spus: «Primit-ați Duhul Sfînt

cînd ați crezut? Iar ei au zis către el: Dar nici n-am auzit dacă este Duh Sfînt» (Fapte, 19, 2). Și îndată a poruncit ca să fie botezați. «Și punîndu-și Pavel mîinile peste ei, a venit asupra lor Duhul Sfînt și vorbeau toți în limbi și prooroceau» (Fapte, 19, 6). Pentru care pricină dar, a fost dus și a fost luat dintre oameni acest dar? Nu pentru motivul că Dumnezeu nu ne cinstește, ci pentru că ne cinstește foarte mult. Și iată cum: Oamenii erau atunci mai nepregătiți, deoarece erau de curînd izbăviți de idoli și mintea lor era încă neascuțită și mai nesimțitoare; erau atrași și încîntați de toate cele trupești, nu aveau însă nici o idee de darurile netrupești și nici nu știau ce este darul spiritual, care se contemplă numai prin credință. Pentru aceea se făceau atunci semne. Unele dintre harismele cele duhovnicești sînt nevăzute și se înțeleg numai prin credință. Iar altele se dau prin semne văzute, pentru încredințarea celor necredincioși. Spre exemplu: iertarea păcatelor este un lucru spiritual, este o harismă nevăzută, căci nu vedem cu ochii trupului cum ni se curățesc păcatele. Pentru ce? Pentru că sufletul este cel curățit; iar sufletul nu este văzut cu ochii trupului. Așadar, curățirea păcatelor este un dar spiritual care nu poate fi dat vederii trupești. A vorbi însă în diferite limbi este și aceasta una din lucrările spirituale ale Duhului, dar este un semn văzut și ușor de priceput de cei necredincioși.

Într-adevăr, vorbirea care se aude în afară este o învederare și o dovadă a lucrării lăuntrice petrecute în suflet, adică a celei nevăzute. Pentru aceasta și Pavel zice: «Fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos» (I Cor., 12, 7). Eu, acum deci, nu am nevoie de semne. Cel care nu crede are nevoie de zălog, dar eu cred, n-am nevoie de zălog și nici de semne. Știu că am fost curățit de păcate, chiar dacă nu aș vorbi în limbi. Cei de atunci însă nu credeau dacă nu primeau semn. Pentru aceasta li se dădeau semne, ca un gaj al adevărului în care credeau. Prin urmare, nu li se dădeau semne ca la niște credincioși, ci ca la niște necredincioși, ca să ajungă credincioși; în acest sens zice și Pavel: «Limbile sînt spre semne, nu credincioșilor, ci necredincioșilor» (I Cor., 14, 22). Vedeți, dar, că dacă s-au îndepărtat de noi semnele, nu se datorește faptului că Dumnezeu ne necinstește, ci că ne cinstește. A făcut astfel, voind să arate credința noastră. Că noi credem în El fără gajuri și fără semne. Cei de la început, dacă n-ar fi avut mai întîi gaj

și semn, n-ar fi crezut în El, cu privire la cele nevăzute. Eu însă, și fără semn, îi arăt toată credința. Aceasta este pricina pentru care nu se fac semne» (Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Cuv. I la Rusalii,* în vol. «Cuvîntări din Praznicele Împărătești», trad. de Pr. Dumitru Fecioru, București, 1942, pp. 258—260).

ÎNVĂȚĂCELUL : Cei cu care am stat eu de vorbă pretind că, pe lîngă darul «vorbirii în limbi», ei mai au și alt dar, botezul cu «Duh Sfînt și cu foc» (Luca, 3, 16), care este cu totul deosebit de cel cu apă. Acest botez revarsă asupra lor diferite daruri minunate ale Sfîntului Duh, dar mai ales darul «vorbirii în limbi» și al tălmăcirii, cum a revărsat la Cincizecime peste apostoli (Fapte 2, 1—13).

PREOTUL : Există oare două botezuri creștine? Oare nu spune Sfînta Scriptură că este un singur botez (Efes., 4, 5 ; I Cor., 12, 13) ? Iar «botezul cu Duh Sfînt și cu foc», de la Cincizecime, ce este altceva decît botezul creștin pe care îl vestise atît Ioan Botezătorul (Matei, 3, 11 ; Marcu, 1, 8 ; Ioan, 1, 33) cît și Mîntuitorul (Fapte, 1, 5) și despre care El a spus că va fi «cu apă și cu Duh» (Ioan, 3, 5) ; nu numai cu apă, ca al lui Ioan dar nici numai cu Duh. Însăși practica apostolică ne dovedește că, de cîte ori se împărtășește botezul creștin, se împărtășește cu apă și cu duh deodată, apa și duhul constituind două realități de neapărată trebuință ale unuia și aceluiași botez care este botezul creștin.

Chiar dacă, uneori, în legătură cu practica acestei Taine se vorbește fie numai de apă, fie numai de Duh, botezul creștin este unul singur și nedespărțit, «cu apă și cu Duh» (Ioan, 3, 5).

ÎNVĂȚĂCELUL : Mai pretind ei că vorbirea în limbi prin darul Sfîntului Duh constă în pronunțarea unor sunete care nu pot fi înțelese decît numai prin tălmăcire și deci printr-un alt dar al Sfîntului Duh.

PREOTUL : Limbile vorbite prin darul Sfîntului Duh pot fi înțelese de ascultători și nu întotdeauna au trebuință de darul tălmăcirii ; ele nu sînt nedeslușite și încîlcite, ci limbi cu înțeles și, deci, proprii unui popor străin. În virtutea celor constatate mai sus, se pot spune următoarele :

a) «Glosolalia» este «vorbire» ; în vreme ce pronunțarea unui amestec ciudat de sunete nu poate fi numită vorbire, ci bolborosire.

b) În Sfînta Scriptură este vorba de «limbă» sau «limbi» ; un amestec ciudat de sunete nu poate fi numit vorbire, iar sunetele încîlcite și

gîngave nu pot fi numite limbi, cîtă vreme sînt neînțelese și fără nici o noimă.

c) Prin darul vorbirii în limbi, Dumnezeu Își descoperă Tainele Sale cele minunate (Fapte, 2, 11 ; I Cor., 14, 2), însă este de neconceput ca Dumnezeu să facă vreo descoperire prin bolborosire. Dumnezeu ne-a dat la îndemînă, fiecăruia, limba noastră maternă, care este mijlocul cel mai bun și mai potrivit pentru a ne face să înțelegem ceea ce El ne descoperă. Prin mijlocirea bolborosirilor, El mai mult ne-ar încurca decît ne-ar lămuri.

d) Cînd cei de față nu sînt străini ci numai localnici, cel înzestrat cu acest dar este singurul care are un oarecare cîștig, folosindu-l însă cel mult ca mijloc de închinare și rugăciune (I Cor., 14, 2). Dar și această rugăciune nu e de prea mare valoare deoarece e făcută numai cu duhul, fără să fie și cu mintea (I Cor., 14, 14—15), adică fără să fie înțeleasă și cu judecata (Rom., 12, 1), spre a ne fi și nouă înșine și altora de folos (I Cor., 14, 16—17).

ÎNVĂȚĂCELUL : Aș vrea să fiu mai lămurit asupra textului citat mai înainte dar lăsat în suspensie : «Cel ce vorbește în limbă străină nu vorbește oamenilor, ci lui Dumnezeu ; și nimeni nu-l înțelege, fiindcă el, în duh, grăiește taine» (I Cor., 14, 2). Ar fi oarecum firesc ca ascultătorii să nu înțeleagă fără tălmăcire.

PREOTUL : Într-adevăr, în textul acesta ni se spune că cel insuflat de darul duhovnicesc al glosolaliei nu vorbește oamenilor, ci lui Dumnezeu. Dar în Faptele Apostolilor (2, 1—12), unde este descoperită pentru întîia dată manifestarea acestui dar, precum și în ce a constat acea vorbire minunată în limbi, apostolii nu au vorbit lui Dumnezeu, ci oamenilor. Ei s-au adresat direct ascultătorilor în mai mult de cincisprezece limbi diferite, iar aceștia au înțeles totul fără tălmăcire ; numai localnicii (unii) nu înțelegeau nimic. Deci, după I Cor., 14, 2, cel «insuflat nu vorbește oamenilor, ci lui Dumnezeu», iar după Fapte, 2, 1—12, el nu vorbește lui Dumnezeu, ci oamenilor.

Să ne găsim oare în fața unei contraziceri a Scripturii, care într-un loc spune într-un fel, iar în altul, cu totul altfel? Aceasta e cu neputință, de vreme ce Scriptura toată a fost inspirată de Duhul Sfînt, Care este Unul singur și Care nu Se contrazice. Atunci, care este adevărul? Cui vorbesc în limbi cei insuflați? Lui Dumnezeu sau oamenilor? Iar

ascultătorii pot înțelege totul, fără tălmăcire, sau nu pot înțelege nimic? Iată întrebarea care cere un răspuns! S-ar părea că răspunsul e greu de dat, totuși contradicții nu există, pentru că și într-un text și în altul se spune adevărul: cei insuflați vorbesc și oamenilor și lui Dumnezeu, uneori putînd fi înțeleși, iar alteori nu, în funcție de felul ascultătorilor pe care îi au, străini sau localnici.

În Ierusalim (Fapte, 2, 1—12) apostolii au vorbit oamenilor și au fost înțeleși, pentru că ascultătorii erau străini, oameni de altă limbă. În Corint însă, cei insuflați nu vorbeau oamenilor, ci lui Dumnezeu, pentru că ei nu aveau în față decît localnici — neștiutori de alte limbi — și de aceea nimeni nu înțelegea. În astfel de cazuri, se poate spune cu drept cuvînt că cel ce vorbește în limbi — ca în I Cor., 14, 2 — nu vorbește oamenilor, ci lui Dumnezeu, de vreme ce, pentru ascultători, cele vorbite de ei sînt «taine» (lucruri ascunse, neștiute), pe care nu le pot înțelege fără tălmăcire, așa cum n-au putut «unii» (localnici) de la Ierusalim și toți cei din Corint. Așadar textul I Cor., 14, 2 e limpede și, prin el, și cel din Faptele Apostolilor, 2, 1—12, ne lămurește deplin. Însă el nu poate fi luat ca punct de plecare singur, prin sine însuși, fără a se contrazice cu cel din Fapte, 2, 1—12. Aici este greșeala unora: nu pun textele de acord și de aceea ajung la contraziceri grave, atît în teorie, cît și în practică.

ÎNVĂȚĂCELUL: Pe fața pămîntului există nenumărate limbi care se vorbesc și nimeni dintre oameni nu poate să le cunoască pe toate. Deci, dacă limbile vorbite prin darul Sfîntului Duh sînt omenești, existente, este cu neputință ca ascultătorii să le înțeleagă fără tălmăcire, cită vreme poate nici nu le-au auzit vreodată.

PREOTUL: Într-adevăr, nimeni nu poate cunoaște toate limbile din lume și este foarte posibil ca, între localnici, limbile grăite prin darul Sfîntului Duh să fie neînțelese. Totuși, măcar o dată și undeva ar trebui să se întîmple ceea ce s-a întîmplat la Ierusalim și la primele Rusalii, adică vreunul sau altul dintre ascultătorii cunoscători ai cîtorva limbi străine să înțeleagă fără tălmăcire din bolboroselile «insuflaților» într-o limbă oarecare. Dar așa ceva încă nu s-a întîmplat, după cîte știu eu, nici pe la noi și nici în altă parte. Felul lor de a explica glosolalia face ca scopul ei să fie fără de nici un înțeles, în vreme ce încă dintru început — după cum s-a arătat mai sus — Dumnezeu i-a dat un scop cu înțeles bine determinat.

ÎNVĂȚĂCELUL: Fiecare creștin adevărat trebuie să aibă pe Sfîntul Duh în el, adică să fie un «vas ales» al Sfîntului Duh. Adepții unor grupări creștine spun că pot dovedi prezența Sfîntului Duh în ei prin practicarea vorbirii în limbi insuflate, dar ortodocșii nu o pot dovedi prin nimic. Deci, noi nu am fi creștini adevărați, căci lipsa lucrării Sfîntului Duh în noi ar fi o dovadă sigură că noi nu sîntem pe calea cea adevărată.

PREOTUL: Cu adevărat, fiecare creștin ar trebui să dovedească prezența și lucrarea Sfîntului Duh în el. Dar prezența Sfîntului Duh nu se dovedește numai prin vorbire în limbi. Marele apostol Pavel zice: «Roadele Duhului sînt: dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea, curăția» (Gal., 5, 22—23). Dar, iată că printre roadele Duhului nu este pomenită vorbirea în limbi, deoarece ea este un dar pentru un anumit timp al Bisericii, nu un rod al Sfîntului Duh, cum sînt cele enumerate mai sus, pe care trebuie să le aibă creștinul din toate timpurile. Cine se dovedește a avea aceste roade ale Sfîntului Duh, acela are și pe Sfîntul Duh; oare noi, ortodocșii, nu le avem deloc, sau le avem mai puțin decît alți creștini? A spune așa ceva înseamnă a-i osîndi pe alții din mîndrie și a judeca prea părtinitor. Darul vorbirii în limbi nu este un dar obișnuit, ci unul deosebit și nu este dat fiecăruia (I Cor., 12, 10). De ce atunci l-am socoti drept o condiție a mîntuirii și a prezenței Duhului Sfînt? Apostolul zice: «Oare toți vorbesc în limbi?» (I Cor., 12, 30). Deci, și cei ce nu vorbesc în limbi pot să fie buni creștini. În comunitatea creștinilor adevărați, nu toți au aceleași daruri. Atunci cum se poate pretinde că toți au darul vorbirii în limbi? Apostolii nu ni l-au cerut, ba chiar au arătat că între localnici e nefolositor. Nici ei înșiși nu l-au folosit decît doar în cazuri extraordinare cînd a avut un anume rost, cum a fost la întîia Cincizecime. Altfel, ni l-ar fi cerut tuturor.

ÎNVĂȚĂCELUL: Aș voi ca din toate cele ce am vorbit noi despre «Glosolalie» să precizați pe scurt punctele principale.

PREOTUL: Ascultă, frate, și ține minte: adevărata vorbire în limbi, prin darul Sfîntului Duh, se poate cunoaște numai atunci cînd va întruni condițiile acestea:

1) Cel care vorbește într-o limbă insuflată să fie înțeles de toți cei străini care sînt de față, cum a fost cazul citat în Fapte, 2, 1—13.

2) Cînd cineva vorbește într-o limbă insuflată între localnici care nu cunosc limbi străine, cum a fost cazul din I Cor., 14, 13, este nevoie și de un alt dar, acela al tălmăcirii; fără acesta, vorbirea în limbi este o vorbire în vînt și o nebunie (I Cor., 14, 23).

3) Darul vorbirii în limbi nu a fost dat Bisericii pentru totdeauna, ci numai la începutul creștinismului, spre a trezi pe păgîni și pe iudei, ca să creadă în Hristos. De aceea marele apostol Pavel a arătat că darul vorbirii în limbi va înceta în Biserică (I Cor., 13, 8).

4) După ce noi am crezut în Iisus Hristos, că e Dumnezeu adevărat, nu mai avem nevoie de vorbirea în limbi, deoarece limbile sînt semne (harisme) «nu pentru cei credincioși, ci pentru cei necredincioși» (I Cor., 14, 22).

5) Chiar la începutul creștinismului, darul vorbirii în limbi a fost unul din darurile cele mai mici în Biserică, pe cînd altele, ca acela al proorociei (predicii), al tălmăcirii, al dragostei și altele, erau mult superioare.

6) Este cu totul exclus ca vorbirea în limbi, prin darul Sfîntului Duh, să însemne o bolborosire de vorbe într-o limbă neexistentă sau de nimeni pricepută, căci atunci nu s-ar mai vorbi de limbi, ci de limbi noi (Marcu, 16, 17); dar, mai presus de toate, ar fi de neînlăturat contrazicerea cu textul din Faptele Sfinților Apostoli (cap. 2).

7) Bolboroselile și sunetele nearticulate, precum și cuvintele încîlcite, pe care le auzim la vorbitorii în limbi din ziua de azi, se aseamănă foarte mult cu manifestările păgînilor în fața zeului Dionisos și cu ale ereticilor montaniști, gnostici și quacheri de mai tîrziu, pe care Biserica lui Hristos cea dreptmăritoare i-a dat anatemei pentru totdeauna (vezi Canoanele 1, 2 ale Sinodului VI Ecumenic; *Pidalionul* de Neamț, ediția 1844, fila 145—150 și Canonul 1 al Sinodului VII Ecumenic; Canonul 1 al Marelui Vasile, *Pidalion*, fila 215—217, 405).

Așadar, frate, sînt cu totul străine de Duhul lui Dumnezeu vorbirile celor ce li se pare că au dar harismatic și îndrăznesc a răstălmăci adevărata Glosolalie, care a fost un dar harismatic la începutul creștinismului.

Capitolul 33

VORBIREA CU CEI MORȚI (NECROMANȚIA SAU SPIRITISMUL)

ÎNVĂȚĂCELUL: Știu că mulți oameni îndurerați de moartea unor ființe dragi au recurs la spiritism și au rămas să practice această vorbire cu morții. De ce Biserica nu permite acest lucru?

PREOTUL: Atît în dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament, precum și în învățăturile sfinților părinți avem o mulțime de mărturii temeinice prin care se dovedește că Dumnezeu pedepsește pe cei ce se ocupă cu «necromanția» (vorbirea cu morții). Mîntuitorul ne învață că sînt «fericiți cei ce nu au văzut și au crezut» (Ioan 20, 29; Luca, 1, 45). Iar marele apostol Pavel arată că nouă, celor ce am crezut în Hristos, ni se cade a umbla în puterea credinței și nu în a vederii, căci zice: «Umblăm prin credință, iar nu prin vedere» (II Cor., 5, 7). Dar demonii cei iscoditori îi învață pe unii oameni să nu fie mulțumiți cu învățătura Mîntuitorului și a apostolilor Săi — de a umbla în puterea și adeverirea credinței celei în Hristos — ci să voiască cu orice preț să vadă cu ochii lor în chip simțit cele ce trebuie a fi lăsate pe

seama credinței. Omul care recurge la practicarea necromanției este un vrăjmaș al lui Dumnezeu, care nu ascultă de poruncile Lui, nu se mulțumește cu cele descoperite pe calea credinței și cu cele descoperite nouă de Dumnezeu prin Sfintele Scripturi, ci caută să iscodească, asemenea demonilor care îl îndeamnă la lucruri neîngăduite de Dumnezeu. Și astfel, crezînd acelor năluciri, el ajunge să se depărteze de Dumnezeu și de învățătura Bisericii lui Hristos.

Unii dintre cei ce au astfel de îndeletniciri — de a chema spiritele morților — aduc ca mărturie exemplul lui Saul care ar fi practicat acest lucru prin chemarea sufletului lui Samuel, la vrăjitoarea din Endor (I Regi, cap. 28). Dar unii ca aceștia, care urmează în răutate pe Saul, să ia seama, că de pedeapsa lui Saul se fac vinovați înaintea lui Dumnezeu. Căci tocmai pentru această fărădelege a pierdut Saul și împărăția și viața și a fost osîndit de Dumnezeu să cadă în propria sa sabie (I Regi, cap. 31; I Par., cap. 10). Pedeapsa lui Saul pentru nelegiuirea vorbirii cu morții o arată Sfînta Scriptură zicînd: «Așa a murit Saul pentru nelegiuirea pe care o făcuse înaintea Domnului, pentru că n-a păzit cuvîntul Domnului și pentru că a întrebat și a cercetat o vrăjitoare și nu a cercetat pe Domnul. De aceea a și fost el omorît și domnia lui a fost dată lui David, fiul lui Iesei» (I Par., 10, 13—14). Așadar, cine vrea să-i urmeze lui Saul în nelegiuirea chemării spiritelor morților, să aștepte de la Dumnezeu urgie și pedeapsă asemenea aceluia.

Dumnezeu a poruncit în Vechiul Testament: «Să nu alergi la cei ce cheamă morții, pe la vrăjitori să nu umblați și să nu vă întinați cu ei» (Lev., 19, 31). Și iarăși: «Bărbatul sau femeia, de vor chema morți sau de vor vrăji, să moară neapărat; cu pietre să fie uciși, că sîngele lor este asupra lor» (Lev., 20, 27). Chemarea spiritelor morții este «urîciune» înaintea lui Dumnezeu și El nu o permite în poporul Său (Deut., 18, 9—14; IV Regi, 21, 6), socotind-o ca pe una dintre cele mai mari răzvrătiri ale omului împotriva voii Sale.

Noi nu avem nevoie să comunicăm cu morții, deoarece Dumnezeu ne-a descoperit tot ce știe El că este de folos și de nevoie mîntuirii noastre. De pildă, vorbirea cu morții ne poate da dovada că sufletele morților trăiesc. Dar acest lucru nu este o noutate, de vreme ce îl știm din dumnezeiasca descoperire — și este o chestiune de credință, nefiind nevoie de verificare prin vedere. Revelația dumnezeiască ne oferă toată

garanția adevărului, iar a o verifica prin experiențe simțuale înseamnă a pune la îndoială adevărurile descoperirii lui Dumnezeu.

Apoi, niciodată nu poate exista o deplină siguranță că în ședințele spiritiste ar fi de față spiritul presupus — adică cel care a fost chemat — deoarece și spiritele rele — demonii — se pot substitui spiritelor bune, după cum ne învață marele apostol Pavel zicînd: «Nu este de mirare deoarece însuși satana se preface în înger al luminii» (II Cor., 11, 14). Nu numai sfîntul Pavel, ci și sfîntul Ioan Evanghelistul ne atrage atenția să fim cu mare grijă și să nu credem ușor oricărui duh, zicînd: «Iubiților, nu dați crezare oricărui duh, ci cercați duhurile, dacă sînt de la Dumnezeu» (I Ioan, 4, 1—3).

Încă și sfinții părinți arată că, chiar în cazul lui Saul cu vrăjitoarea din Endor, nu a fost spiritul lui Samuel cel ce se arătase, ci un spirit diavolesc, care s-a dat drept spiritul lui Samuel. Așa, de pildă, sfîntul Grigorie de Nyssa zice: «Spiritul era atît de urît încît vrăjitoarea s-a îngrozit de el». Negreșit, ar fi fost cu neputință să fi fost al lui Samuel, căci — spune același sfînt părinte — la chemarea vrăjitoarei din Endor a venit «cel părut Samuel» (*Cuvînt pentru pitonistă*), iar nu cu adevărat proorocul Samuel, așa cum arată (cu acoperire) Scriptura (I Regi, 28, 12), deoarece acest fel de vorbire este folosit și cu alte prilejuri în Sfînta Scriptură. Spre exemplu, diavolul le-a spus protopărinților că dacă vor mînca din pomul oprit, li se vor deschide ochii și vor fi ca «niște dumnezei». Dar, după ce au mîncat, au văzut prăpastia în care au căzut și s-au ascuns. Atunci Dumnezeu, după greșeala lor, a zis: «Iată, Adam s-a făcut ca Unul din Noi». Iar dumnezeiescul părinte Maxim, comentînd aceste cuvinte, spune: Dumnezeu întrebuințează în chip ironic și osînditor pluralul: «S-a făcut ca Unul din Noi», care corespunde cu ideea despre Dumnezeu sădită în Adam de amăgirea șarpelui, ca să mustre pe omul care a ascultat de diavolul. Și ca să nu-și închipuie cineva că felul de vorbire laconică e străin obiceiului Scripturii, să asculte cum vorbește Scriptura în numele lui Dumnezeu către Israel: «Dacă veți umbla împotriva Mea cu viclenie, și Eu voi umbla împotriva voastră cu viclenie» (Lev., 26, 27—28). Întru nimic nu se deosebește viclenia de ironie» (Filoc., vol. III, p. 153). Deci, Dumnezeu îi grăiește lui Adam potrivit cu ideile despre dumnezeire pe care le învățase acela de la diavol. Scriptura oferă multe exemple cînd cel ce iu-

beşte minciuna e predat ei spre pierzare, ca să cunoască prin experienţă că din ascultarea şi răutatea sa a îmbrăţişat moartea în loc de viaţă, minciuna în locul adevărului, răul în locul binelui. Adam, în loc să se facă dumnezeu, cum îşi închipuise el, a căzut din darul lui Dumnezeu.

Tot astfel, Saul, în loc să vorbească cu Samuel, cum îşi închipuia el, a vorbit cu «cel părut Samuel», adică cu diavolul, care l-a înşelat, luînd chipul lui Samuel. Acest părut Samuel i-a spus lui Saul: «Mîine tu şi fiii tăi veţi fi cu mine». Şi oare cum i-ar fi spus aceste cuvinte el, care auzise împotriva lui Saul cuvintele lui Dumnezeu: «...l-am lepădat, ca să nu mai fie rege peste Israel» (I Regi, 16, 1) şi cînd însuşi Samuel îi spusese lui Saul: «Nu mă voi întoarce cu tine, pentru că ai lepădat cuvîntul Domnului şi Domnul te-a lepădat pe tine, ca să nu mai fii rege peste Israel» (I Regi, 15, 26)? Cuvintele aspre cu care Scriptura mustră fărădelegea lui Saul: «Aşa a murit Saul pentru nelegiuirea sa... pentru că a întrebat şi a cercetat o vrăjitoare şi nu a cercetat pe Domnul» (I Par., 10, 13—14) concordă întru totul cu tîlcuirea acestor sfinţi şi dumnezeieşti părinţi ai Bisericii lui Hristos.

Tocmai datorită primejdiei înşelării prin vedenii şi vise, unii din sfinţii părinţi nu primeau nici un fel de arătare, decît după o foarte atentă verificare. Iar sfîntul Ioan Scărarul spune că «cel ce tuturor vederilor şi viselor nu crede este filosof duhovnicesc», în timp ce «dracii slavei deşarte şi ai mîndriei pe cei slabi de minte în vedenii şi visuri îi fac proroci» *(Scara,* Cuv. VIII).

ÎNVĂŢĂCELUL: Spiritiştii spun că Sfînta Scriptură aminteşte de cîteva apariţii ale unor oameni morţi sau ale unor îngeri. Ea ar confirma astfel putinţa noastră de a comunica direct cu morţii, de unde rezultă că necromanţia nu este străină creştinismului şi, mai ales, nu este ceva anticreştin.

PREOTUL: Într-adevăr, în Sfînta Scriptură ni se spune că la Schimbarea la Faţă a Mîntuitorului s-au arătat Moise şi Ilie (Matei, 17, 3), iar după învierea Mîntuitorului s-au arătat mai mulţi morţi din morminte (Matei, 27, 52—53). Ea confirmă, de asemenea, apariţia unor îngeri, ca, de pildă, la vestirea naşterii sfîntului Ioan Botezătorul (Luca, 1, 11—20) şi a Naşterii Mîntuitorului (Luca, 2, 9—15), la suferinţele din Grădina Ghetsimani (Luca, 22, 43), la Învierea Domnului (Matei, 28,

2—7 ş.a.), precum şi intervenţia lor spre folosul şi slujba unor drepţi şi sfinţi ai Vechiului şi Noului Testament (Fac., cap. 19; Tob., cap. 5 şi 12; Fapte, 1, 10; 5, 19—20; 12, 7—9 ş.a.); ei au comunicat cu oamenii faţă către faţă, iar alteori în vis (Matei, 1, 20; 2, 13 ş.a.). Dar aceste apariţii nu s-au făcut la voia şi la chemarea oamenilor, ci la porunca lui Dumnezeu. Ele confirmă nemurirea sufletelor şi putinţa lor de a li se arăta oamenilor în mod excepţional — printr-o îngăduinţă sau printr-o misiune primită de la Dumnezeu — însă nu confirmă dreptul omului de a căuta comunicarea cu morţii.

ÎNVĂŢĂCELUL: În Testamentul Vechi s-a practicat necromanţia, dovadă fiind cazul lui Saul cu necromanta din Endor ş.a. În Biserica creştină, de asemenea, se practică ceea ce se numeşte invocarea sfinţilor şi a îngerilor, care în fond nu este decît o invocare a sufletelor bune sau o vorbire cu morţii în scopul chemării lor în ajutorul celor vii într-un fel oarecare. În virtutea acestor fapte, se afirmă că spiritismul reprezintă o doctrină biblică, recunoscută chiar în practica Bisericii.

PREOTUL: Adevărul despre Saul şi necromanta din Endor a fost lămurit prin cele spuse mai sus. În ce priveşte invocarea sfinţilor şi a îngerilor, nu este nicidecum acelaşi lucru cu necromanţia. Noi, invocîndu-i pe sfinţii şi îngerii lui Dumnezeu, nu avem nici intenţia şi nici pretenţia de a vorbi cu ei în chip simţit, de a-i vedea aievea sau de a le auzi vocea şi de a le cere prezenţa spre a ne descoperi anumite taine care sînt menite de la Dumnezeu să rămînă ascunse omului. Noi vorbim cu sfinţii şi cu îngerii în sfînta rugăciune numai prin privirea cea nevăzută a minţii şi prin credinţă, fără să avem pretenţia de a-i vedea sau de a-i auzi în chip simţit. Deci, lucrarea noastră în invocarea lor este nevăzută şi numai prin credinţă, căci, după învăţătura marelui apostol Pavel, «umblăm prin credinţă, nu prin vedere» (II Cor., 5, 7).

Necromanţii au scopul şi intenţia de a chema spiritele morţilor (eu cred că, în fapt, sînt ale demonilor care li se arată în chipul celor morţi), spre a li se descoperi, prin ei, şi anumite taine în legătură cu viitorul celor morţi şi alte curiozităţi nepermise în legea lui Dumnezeu. Auzi ce spune Sfînta Scriptură: «Nu se cuvine oare poporului să alerge la Dumnezeul său? Să întrebe, oare, pe morţi pentru soarta celor vii? Întrebaţi legea şi descoperirea» (Isaia, 8, 19—20). Iar cînd bogatul nemi-

lostiv ruga pe Avraam să trimită pe Lazăr în casa tatălui său ca să comunice starea în care se afla el și să-i aplece astfel prin pocăință pe frații săi, Avraam le-a răspuns că celor vii le este de ajuns descoperirea Legii («Moise și Proorocii») și, deci, nu au trebuință de mai mult (Luca, 11, 30—31). Și cu adevărat, prin descoperirea dumnezeiască ce ni s-a făcut prin Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, noi avem tot ce ne trebuie de știut spre mîntuire și nu avem nevoie să-i întrebăm pe morți — mai bine zis pe demoni — spre folosul mîntuirii noastre.

Cînd Dumnezeu ne trimite prooroci și nu ne descoperă direct, înseamnă că El nu voiește să ne facă alte descoperiri, știind că nu ne sînt de folos. Iar cînd un «descoperitor» nu este de la Dumnezeu, negreșit că este de la diavolul, întocmai ca proorocii mincinoși amintiți în Sfînta Scriptură, care nu sînt trimiși de Dumnezeu (Ier., 14, 15—16; 23, 16, 21, 32; 27, 15; 28, 15; 29, 8—9; Iez., 22, 6—7); aceștia vestesc vedenii mincinoase, proorocii deșarte și închipuiri ale inimilor (Ier., 14, 14). Și, chiar de ar spune și adevărul, unii ca aceștia nu trebuie crezuți, căci nu-l spun cu scopul de a ne folosi, ci cu viclenie, voind a ne duce la înșelare. Vezi, de pildă, pe roaba cea cu duh pitonicesc, din Filipi: cu toate că cele spuse de ea erau adevărate, marele apostol a adus-o la tăcere, scoțînd duhul cel pitonicesc din ea (Fapte, 16, 16—18).

După cum s-a arătat mai sus, prin invocarea sfinților și a îngerilor, în rugăciunile noastre către ei noi nu avem intenția și nici curiozitatea de a-i vedea sau de a-i auzi în chip simțit, așa cum fac vrăjitorii spiritiști la chemarea spiritelor, care li se arată și vorbesc cu ei și pe care unii spun că le-au și fotografiat. Noi, la invocarea sfinților sau a îngerilor, cerem prin ei de la Dumnezeu cele ce va voi El să ne dea spre folosul nostru, pe cînd vrăjitorii spiritiști cer, de la demonii care li se arată în chipul spiritelor morților, cele ce voiesc ei, din curiozitate.

Noi nu trebuie niciodată să ne rugăm sfinților sau îngerilor, sau chiar lui Dumnezeu însuși, cu scopul de a-L vedea sau de a vedea pe vreun sfînt sau înger la vremea rugăciunii noastre și de a vorbi cu el în chip simțit sau auzit, căci acest gînd este o nebunie sau o mîndrie diavolească, ce duce adeseori — după dumnezeiești părinți — la ieșirea din minți.

Iar dacă, prin îngăduința și porunca lui Dumnezeu, vreunul din sfinți sau îngeri ar voi să ni se arate în chip simțit, noi, pentru aceasta, nu avem păcat, deoarece nu am dorit noi acest lucru și nici nu l-am cerut. Dar, chiar și în aceste cazuri, este nevoie să fim cu mare atenție și să ne îmbrăcăm cu toată smerenia, cu cunoștința de sine și cu frica de Dumnezeu, ca nu cumva ceea ce se arată să fie nălucire de diavol, căci știm că și satana se preface în înger de lumină și slujitor al dreptății (II Cor., 11, 14—15). Ba, chiar de ar fi vedenie de la Dumnezeu și adevărată, e mult mai bine să nu o primim, căci Dumnezeu nu Se supără pe noi cînd facem lucrările smereniei, știind El că noi, prin aceasta, ne păzim să nu luăm lupul drept păstor. Iar a dori noi să chemăm pe sfinți și pe îngeri spre a vorbi cu ei, a-i vedea și a-i fotografia — cum încearcă vrăjitorii spiritiști — acest lucru este cea mai mare nebunie și înșelătorie drăcească, care depărtează pe om de la Dumnezeu. Noi nu avem nevoie să vedem pe sfinți și pe îngeri în vremea sfintelor rugăciuni, ci să ne rugăm numai prin credință și privirea cea nevăzută a minții, fără nici o imaginație. Căci legea cea mai de seamă a rugăciunii este «a nu ne închipui nimic» (Sfîntul Teofan Zăvoritul, *Zbornicul*, vol. II); iar sfîntul Nil Ascetul spune: «Fericită este mintea aceea care a ajuns a se închina fără de formă lui Dumnezeu» (*Filoc.*, vol. 1).

ÎNVĂȚĂCELUL: Spiritiștii afirmă că și reîncarnarea este admisă, după învățătura Sfintei Scripturi, care amintește cazul reîncarnării lui Ilie în persoana lui Ioan Botezătorul. Căci a grăit îngerul către Ioan: «Și va merge înaintea Lui cu duhul și puterea lui Ilie» (Luca, 1, 17). Iar Mîntuitorul a zis, de asemenea, despre Ioan: «El este Ilie, cel ce va să vie» (Matei, 11, 14), adică acela despre care vi s-a descoperit în profeți că trebuie să se reîncarneze (Mal., 3, 23—24). Altădată, ucenicii L-au întrebat pe Domnul: «Pentru ce dar zic cărturarii că trebuie să vie mai întîi Ilie? Iar El răspunzînd a zis: Ilie într-adevăr va veni și va așeza la loc toate. Eu însă vă spun vouă că Ilie a și venit, dar ei nu l-au cunoscut, ci au făcut cu el cîte au voit...». Și Scriptura zice mai departe: «Atunci au înțeles ucenicii că Iisus le-a vorbit despre Ioan Botezătorul» (Matei, 17, 10—13). Deci Ioan Botezătorul este Ilie reîncarnat sau născut din nou pe pămînt. De altfel, Iisus Hristos ar fi învățat că există «naș-teri din nou» — adică reîncarnări (Ioan, 3, 3—7 ș.a.). Care este adevărul?

PREOTUL: Proorocul Maleahi a proorocit, într-adevăr, reapariția lui Ilie, dar această reapariție nu se întîmpla înainte de nașterea lui Mesia, ci va fi «înainte de a veni ziua Domnului cea mare și înfricoșată» (Mal., 3, 23), iar aceasta însemnează înaintea judecății de apoi, adică în pragul sfîrșitului lumii.

Din cuvintele îngerului, care arată că Ioan va merge înaintea Lui cu duhul și puterea lui Ilie «reîncarnat», trebuie să înțelegem numai că el va fi la fel cu Ilie în ceea ce privește misiunea de a predica pocăința, apoi în ceea ce privește rîvna, activitatea, traiul, îmbrăcămintea etc. (IV Regi, 1, 8 ș.a.).

Cuvintele Mîntuitorului (Matei, 11, 14; 17, 10—13) s-ar părea că, într-adevăr, confirmă reîncarnarea lui Ilie în persoana lui Ioan și că această reîncarnare trebuia așteptată atunci, iar nu la sfîrșitul lumii. Totuși, pe baza spiritului învățăturii Mîntuitorului, Ioan Botezătorul nu poate fi identificat cu Ilie reîncarnat, ci numai asemănător cu el. Dovadă luminată și strălucită despre aceasta este faptul că, la întrebarea iudeilor din Ierusalim, adresată lui Ioan prin mijlocirea preoților și a leviților, dacă este sau nu Ilie, acesta le-a răspuns categoric «Nu sînt» (Ioan, 1, 21). Este exclus ca Ioan să fi contrazis pe Mîntuitorul, renegîndu-și identitatea lui Ilie. Dacă Ilie s-ar fi reîncarnat în persoana lui Ioan Botezătorul, cum ar fi putut el să apară împreună cu Moise pe Tabor, la Schimbarea la față a Domnului (Matei, 17, 3)?

«Nașterea din nou» despre care vorbește Mîntuitorul (Ioan, 3, 3—7) nu este reîncarnare, ci naștere spirituală «de sus» prin «apă și duh», adică prin botezul creștin. Textul însuși exclude înțelesul unei nașteri din nou în trup, subliniind că nu este vorba — cum greșit înțelesese și Nicodim — de o a doua naștere, naturală, trupească.

Dar nici mintea chibzuită nu admite posibilitatea identificării lui Ilie reîncarnat, și nici măcar după doctrina spiritistă, conform căreia reîncarnarea se face în scopul purificării și perfecționării, căci Ilie n-a avut nevoie de purificare și perfecționare. Și după învățătura creștină există reîncarnare, dar una singură, la sfîrșitul lumii, cînd va fi învierea tuturor, și cînd trupul material va fi transfigurat spre a fi adaptat vieții veșnice.

ÎNVĂȚĂCELUL: În legătură cu aceasta, am mai găsit în Biblie un text dificil, cu ocazia vindecării orbului din naștere de la lacul Siloam, cînd apostolii au întrebat ce greșeli ispășește acest om prin pedeapsa lipsirii de vedere, greșeli proprii sau greșeli ale părinților (Ioan, 9, 2). De aici ar rezulta că orbul putea să ispășească, eventual, păcatele sale dintr-o viață anterioară. Cel puțin, așa afirmă unii spiritiști.

PREOTUL: Una este reîncarnarea și cu totul altceva este ispășirea unor păcate proprii sau ale părinților. De altfel, în cazul de mai sus nu este vorba de o ispășire — cum în chip greșit au bănuit apostolii — căci Mîntuitorul a înlăturat această părere greșită, arătînd că acel orb nu ispășește nimic, ci este orb numai ca prin el să se arate lucrările lui Dumnezeu (Ioan, 9, 3), adică spre a-Și putea manifesta prin el puterea Sa vindecătoare. În învățătura Mîntuitorului nu există nicăieri pedeapsa unei dreptăți răzbunătoare încă în viața aceasta, ci El învață că aici există numai îndreptare și iertare. Ispășirea se face uneori și în viața de aici, dar adevărata ispășire se face abia după Judecata de apoi, cînd însă se va face nu pentru «purificare», ci ca răsplată. Răscumpărarea a făcut-o numai Mîntuitorul, pentru toți oamenii, și nimeni nu și-o poate face singur, în nici un chip.

Toate celelalte învățături spiritiste sînt tot atît de anticreștine ca și cele înfățișate mai sus, fiind demascate de învățătura Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, care ne învață:

— Sufletele sînt create direct de Dumnezeu.

— Despre preexistența sufletelor, după învățătura creștină nu poate fi vorba.

— Trupurile sînt create de Dumnezeu, nu de îngeri.

— Despre «perispirit» («învelișul spiritual»), Sfînta Scriptură nu face nici o amintire și nici Sfînta Tradiție.

— Locul de pedeapsă este iadul, a cărui existență este în chip stăruitor confirmată de cuvîntul Revelației.

— Demonii nu ne pot mîntui.

— Nu există decît o singură înviere și reîncorporare, cea de la sfîrșitul lumii.

Nu poate niciodată cineva dintre oameni să oblige un suflet să vină din rai sau din iad la chemarea sa, precum cred rătăciții spiritiști. Cum

s-ar putea face una ca aceasta, cînd noi știm prea bine că sufletele drepților sînt în mîna lui Dumnezeu? Mai știm că între noi cei vii, și cei morți, «prăpastie mare s-a întărit», ca nimeni de acolo să nu poată trece la noi (Luca, 16, 26). Oare poate cineva din oameni să ia un suflet din mîna lui Dumnezeu fără de voia Lui și să-l cheme spre a veni unde voiește el? Oare poate cineva să treacă peste prăpastia aceea netrecută — arătată nouă în Sfînta Evanghelie — și să aducă, prin chemarea lui, vreun suflet de acolo, pe pămînt? Și încă, folosindu-se de un mijloc care este «urîciune» înaintea lui Dumnezeu (Deut., 18, 9—13).

Dar poate că va zice cineva că, într-adevăr, sufletele drepților sînt în mîna lui Dumnezeu, dar că spiriții în ședințele lor nu cheamă sufletele celor drepți, ci pe ale celor păcătoși, care nu sînt în mîna lui Dumnezeu, ci în iad și în împărăția morții.

Dar oare, sufletele celor răi și păcătoși sînt lăsate în afara supravegherii lui Dumnezeu? Auzi ce zice Domnul în descoperirea sfîntului evanghelist Ioan în această privință: «Nu te teme! Eu sînt Cel dintîi și Cel de pe urmă și Cel ce sînt viu. Am fost mort, și iată, sînt viu în vecii vecilor, și am cheile morții și ale iadului» (Apoc., 1, 17—18).

Deci, așa cum sufletele drepților sînt în mîna lui Dumnezeu, așa și ale celor păcătoși, din iad și din împărăția morții, sînt sub cheia puterii celei negrăite și nemărginite a lui Dumnezeu și nu sînt lăsate la dispoziția unor spiriți care să le cheme cînd voiesc și să le slujească lor la lucrurile cele neîngăduite de Dumnezeu. Dacă prin «medium»-urile lor apar spiritele pe care ei le cheamă, acelea nu sînt spiritele rudeniilor sau ale prietenilor lor, ci sînt duhurile necurate ale întunericului, care pînă la judecata de apoi sînt lăsate libere să ispitească pe oameni, și a căror locuință — după mărturia Sfintei Scripturi — este în văzduh (Efes., 6, 12) și împotriva cărora se luptă fiecare creștin cu armele lui Dumnezeu (Efes., 6, 11, 13—17).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar se poate vorbi despre o doctrină a spiriților?

PREOTUL: Doctrina spiriților este foarte variată, după mărturiile sectanților și ale șefilor spiriți. În general:

a) tăgăduiesc dogma Sfintei Treimi și o înlocuiesc cu un dumnezeu suprem și cu alți dumnezei solari, ca fii, sau ca alți zei planetari, asemănați cu Sfîntul Duh, toți organizați în ierarhii;

b) unii consideră că Dumnezeu nu este creatorul lumii, ci numai organizatorul ei (demiurg);

c) ei spun că Iisus este spirit superior și dumnezeul nostru solar, care îndrumează pe om, dar nu-l mîntuiește. Adevărata revelație se face prin spiritele care se arată oamenilor prin medium-uri;

d) cred că omul este alcătuit din trup, perispirit și spirit; că sufletul omului are perispirit, se poate lăsa văzut și poate comunica cu cei vii, cînd ei sînt vrednici și cred;

e) spun că mîntuirea se capătă prin evoluția spre bine și reîncarnare sau metempsihoză. Spiriții admit un dumnezeu nemărginit avînd sub el alți dumnezei mai mici, care stăpînesc anumite planete și regiuni ale cerului, ajutați de îngeri. Universul este populat de spirite planetare, animale și raționale. Trupul omului se nimicește, dar perispiritul și spiritul sînt veșnice. Oamenii buni au în ei spirite bune, iar cei răi se reîncarnează pînă ce se fac buni ș.a.m.d. (Vezi pe larg toate acestea în *Pravila Bisericească* a Pr. Dr. Nicodim Sachelarie).

Capitolul 34

DESPRE CALENDAR

ÎNVĂȚĂCELUL : Părinte, dar în problema calendarului celui vechi și celui nou îmi puteți spune ceva ?

PREOTUL : Ce vrei să știi despre acesta ?

ÎNVĂȚĂCELUL : Aș vrea să știu dacă a fost nevoie de îndreptat calendarul cel vechi (iulian), căci cei ce țin pe stilul vechi zic că nu trebuia schimbat.

PREOTUL : Calendarul vechi nu s-a schimbat, ci s-a îndreptat, căci avea mare nevoie de îndreptare. Acest calendar a fost întocmit de filosoful păgîn Iulian Sosigene din Alexandria, în anul 44, înainte de venirea Domnului, din porunca împăratului Romei, Iulius Cezar. Acest calendar a fost întocmit și așezat la acea vreme, potrivit cu izomeria (echinocțiul), care era la data de 24 martie și 24 septembrie. Dar după întocmirea acestui calendar, astronomii cei vechi au observat că acest calendar rămînea în urmă, față de calendarul ceresc, la 300 de ani, cu o zi și o noapte, iar unii mai noi au dovedit că la 134 de ani, calendarul iulian rămînea cu o zi și o noapte în urmă.

ÎNVĂȚĂCELUL : Prea Cuvioase Părinte, dar a rămas scris în vreo carte această rămînere în urmă a calendarului celui vechi (iulian) ?

PREOTUL : Această rămînere în urmă a calendarului vechi o poți găsi în Pidalionul de Neamț, ediția 1844, pe fața foii a 9-a începînd cu rîndul al 9-lea, unde se vede scris așa : «După astronomii cei vechi, Ptolomeu și alții, o noapte și o zi se pogoară izomeria în 300 de ani și ceva mai mulți. Iar după cei mai noi, o noapte și o zi se pogoară la 134 de ani, precum se vede scris în cartea ce se cheamă «Tomos agapis». Așadar din această cauză, izomeria (echinocțiul), care în calendarul iulian era așezată la 24 martie și 24 septembrie, după 134 de ani a coborît cu o zi la 23 martie, apoi după alți 134 de ani la 22 martie, și în urmă, în anul 325, pe vremea Sfîntului și Marelui Sinod ecumenic de la Niceea, izomeria ajunsese la 21 martie. Lucrul acesta îl poți vedea scris în *Pidalion*, tot pe fața filei a 9-a, chiar în rîndul de sus, unde scrie așa : «Deci primăvărateca izomerie pentru nepotrivirea a însăși mișcării soarelui de la apusuri către răsărituri, nu se face totdeauna într-una și aceeași zi. Că în vremea sfinților apostoli era la 22 martie după mărturia acelorași apostoli (Cartea 5-a, cap. 17), ori, după alții, la 23. Iar în timpul întîiului sobor a toată lumea (de la Niceea), era la 21 martie, după Sevastos și alții».

Deci se vede, iubite frate, că creștinii chiar din vremea sfinților apostoli nu se mai țineau de izomeria calendarului iulian (cel vechi), care, după cum am văzut, rămînea în urmă. Așa că sfinții părinți de la Niceea fac prima îndreptare a calendarului iulian — după cum și sfinții apostoli mai înainte de ei au făcut-o — și izomeria cea de la 24, 23 și 22 martie, găsind-o în urmă cu trei zile pînă la venirea lor, o fixează la 21 martie unde era atunci.

ÎNVĂȚĂCELUL : Cum a fost cu rămînerea în urmă a calendarului vechi, după soborul întîi ?

PREOTUL : După cum ai văzut în Pidalion, la locul arătat, că izomeria calendarului iulian de la anul 44 înainte de Hristos și pînă la anul 325 în vremea Sfîntului și Marelui Sinod Ecumenic de la Niceea, a coborît cu trei zile în urmă, la fel s-a întîmplat și după Sinodul I ecumenic, izomeria rămînînd mereu în urmă. Acest lucru îl arată marele învățat Nichifor Grigoras (1324), care zice că : «Îndreptările calendarului iulian au rămas neglijate și trebuie negreșit de a se îndrepta» *(Proble-*

ma stabilirii datei Paștilor, de Teodor M. Popescu, «Ortodoxia», nr. 7—9, 1964, p. 381). Să știi că la anul 1325, cînd se împlineau 1000 de ani de la Sfîntul și Marele Sinod Ecumenic de la Niceea, marele învățat și istoric bizantin, socotind că este timpul potrivit pentru îndreptarea propusă de el, a adus proiectul său la patriarhul Isaia (1323—1324).

Iar alt mare om de știință, Matei Vlastares, recunoscînd și el justețea propunerii lui Grigoras, a întocmit singur o «Syntagmă» în acest scop, în 1355, prin care împărtășea aceeași temă. El constată ca și înaintașul lui, Grigoras, că tabelele pascale nu mai corespund, deoarece s-au depărtat de ziua lunii pline astronomice. Apoi alt mare învățat, călugărul Isac Arghyras, a reluat studiile problemei pascale (1271—1372). El a arătat că echinocțiul este socotit cu 7 zile mai tîrziu și a stabilit că acest lucru este o abatere de la hotărîrea Sfîntului Sinod de la Niceea, dacă la serbarea Paștilor nu se ține cont de luna plină care cade între 15 martie și 20 martie, adică după echinocțiul adevărat, și se așteaptă luna plină următoare. El a cerut îndreptarea calendarului pentru ca tabelele pascale să corespundă cu datele astronomice (după Ilarie de Pitavius, *Uranologion*, 1628, p. 204).

Iarăși de îndreptarea calendarului și de data Paștilor s-a ocupat mult Gheorghe Ghemist Plethon († 1450). Aceștia de pînă aici au fost învățați greci din Răsărit, care au avut preocupări pascalologice și de îndreptare a calendarului.

În Apus, foarte mulți învățați filosofi și astronomi, văzînd rămînerea în urmă a calendarului iulian s-au ocupat de îndreptarea lui, și fiindcă nu este locul și nici vremea voi aminti măcar puțini dintre ei, ca:

Ioan de Sacro Busto (de Holywood), Albertus Magnus († 1280), Roger Bacon († 1292), regele Alfons al X-lea al Castiliei, care în 1240 a convocat un colegiu de astronomi ca să calculeze datele exacte ale calendarului. În anul 1262, ei au întocmit Tablele planetare alfonsiene. Apoi renumitul sorbonist, Pierre d'Ailly († 1420), cardinalul german Nicolaus de Cus (= Cusanus † 1464), Paul de Midelburg († 1534), profesor de matematică și astronomie la Padua, învățătorul Andreas Stibonius, teolog și matematician, Georg Stannstetter, medic și filosof la Viena, dominicanul italian Ignazio Danti (Perusinus † 1586) și mulți alții au cerut îndreptarea calendarului și a Pascaliei și au arătat nepotrivirile calendarului iulian (vezi la Teodor Popescu, *Problema stabilirii...* p. 382—389).

În Pidalionul de Neamț se arată că pe la anul 1760 izomeria coborîse de la 21 martie la 10 martie: «Pentru că și noi vedem că izomeria a rămas cu adevărat cu 11 zile înapoi» (vezi canonul 7 apostolic, f. 8).

Învățatul apusean Roger Bacon — amintit mai sus — face un apel direct la papa Clement al VI-lea (1265—1268), în care cere îndreptarea calendarului vechi, iulian, arătînd că echinocțiul a ajuns la 12 martie și că Paștele se serbează adeseori greșit. În baza cercetărilor acestor mari învățați și a altor mulți care au fost după ei, Papa Grigorie al XIII-lea (1572—1585) a anunțat la 24 februarie 1582, prin bula «inter gravissimas», reforma calendarului iulian prin suprimarea a 10 zile (5—14 oct.) și readucerea echinocțiului de primăvară la data de 21 martie, cum era pe vremea sfinților părinți de la Niceea.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar eu am auzit pe cei cu stilul vechi spunînd despre calendarul nostru îndreptat că este catolic, ca cel gregorian, îndreptat de Papa Grigorie al XIII-lea la anul 1582. Oare așa să fie?

PREOTUL: Nu este așa, iubite frate. Ca să mai știi un lucru, află că între calendarul gregorian îndreptat, și cel astronomic, diferența anuală este de 26,02 secunde, ceea ce-l face să rămînă în urmă cu o zi și o noapte la 3500 de ani. Iar în calendarul ortodox îndreptat diferența dintre anul solar și cel civil este redusă prin modul de bisectare pînă la un minim de 2,02 secunde, ceea ce face ca diferența de o zi și o noapte să ajungă de abia după 42.772 de ani (amănunte, la V. Gheorghiu, *Sfintele Paști și reforma calendaristică ortodoxă română*, p. 74 și Const. Chiriței-escu, *Pascalia*, p. 50).

Să știi, de asemenea, că rămînerea în urmă a calendarului iulian era cunoscută în Biserica noastră cu sute de ani înainte. Acest lucru se arată din mărturia arhim. Nichifor, îngrijitorul Episcopiei Buzăului, care, la sfîrșitul *Ceaslovului* tipărit de Sfîntul Sinod în anul 1816, arată că din greșelile calendarului și pascaliei vechi sîntem cu 13 zile în urmă. El arată că autorul acestei *Pascalii* este Dr. Panaite Donici, inginer-șef.

Încă să mai știi că și tîlcuitorii canoanelor din Pidalion cunoșteau foarte bine rămînerea în urmă a calendarului iulian. Iată ce scrie la subînsemnarea canonului 61 din Cartagina, fila 339: «Este de nedumerit lucru pentru ce canonul acesta zice aici că la fiecare sinod de peste an să se arate cînd are să fie Pascha, de vreme ce întîiul sinod a făcut îndreptarea cea pentru Paschă ... Spre deslegarea nedumeririi zicem că toți

părinții africani au adus numai canoanele și hotarul credinței sinodului I, dar nu și practicile lui, întru care, după Balsamon, se cuprindea îndreptarea cea după Paști, precum se vede în practicalele întîiului sinod cele scrise de Ghelasie. Dar poate și pentru că încă nu era atîta de bine cunoscută îndreptarea aceasta și după urmare nici cu amănuntul știută și lesne aflată, ca acum».

Deci, ți-am spus atîtea mărturii și de la învățații din Răsărît și de la cei din Apus, căci cu adevărat calendarul era rămas în urmă și a trebuit negreșit să fie îndreptat.

ÎNVĂȚĂCELUL: Părinte, dar cum a fost îndreptarea calendarului în Biserica noastră? Căci cei cu stilul vechi zic că patriarhul Miron Cristea și cei ai lui și-au uitat de rînduiala veche și au stricat calendarul nostru cel sfînt și credința ortodoxă.

PREOTUL: Nu-i deloc așa cum zic oamenii cei simpli, care nu cunosc nici dogmele Bisericii Ortodoxe, nici ce este calendarul.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum și de cine s-a făcut îndreptarea calendarului?

PREOTUL: Nu patriarhul Miron Cristea a îndreptat calendarul, ci Biserica noastră dreptmăritoare de Răsărit, în frunte cu patriarhul ecumenic de la Constantinopol și cu toți patriarhii Bisericilor Ortodoxe care au fost acolo de față, sau au trimis delegați și împuterniciți pentru a semna în locul lor. Aceștia au făcut îndreptarea calendarului celui vechi care, după cum ai văzut, rămăsese în urmă ca și Pascalia cea din cadrul ei.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum și cînd s-a făcut această îndreptare?

PREOTUL: Iată cum. În anul 1923 s-au adunat la Constantinopol, într-un sinod, reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe. Acolo, cercetînd cu frica lui Dumnezeu și cu amănuntime chestiunea calendarului iulian și văzînd că prin îndreptarea lui nu se aduce nici o știrbire dogmelor, canoanelor Bisericii și rînduielilor sfinților părinți și că prin rămînerea în urmă a calendarului de la 21 la 8 martie, se calcă rînduiala stabilită de Sfîntul și Marele Sinod ecumenic de la Niceea, au hotărît cu toții să îndrepte calendarul iulian și să aducă echinocțiul de la 8 martie la 21 martie, așa cum îl așezaseră cei 318 sfinți și dumnezeiești părinți de la Niceea, pe vremea sfîntului și marelui împărat Constantin. Hotărîrea a fost primită de către toate Bisericile Ortodoxe, care au luat parte la sinod, prin mitropoliți, episcopi și delegații lor, urmînd ca fiecare Biserică să facă îndreptarea calendarului cînd va găsi vreme potrivită. Astfel, în anul 1924, la 10 martie, a îndreptat calendarul Patriarhia ecumenică de Constantinopol și Biserica Greciei. Apoi, pe rînd, Patriarhia Alexandriei, Biserica Serbiei, Patriarhia Antiohiei și în anul 1924, în octombrie, a îndreptat calendarul și Biserica noastră Ortodoxă Română, socotind ziua de 1 octombrie drept 14 octombrie, sărind peste cele 13 zile cu care rămăsese în urmă calendarul iulian.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar de ce serbăm Sfintele Paști după stilul vechi?

PREOTUL: Noi serbăm Sfintele Paști odată cu creștinii ce țin stilul vechi, nu pentru că așa ar trebui să facem — pentru că așa cum ți-am arătat, și pascalia veche ca și calendarul vechi sînt rămase în urmă și nu mai corespund rînduielilor celor puse de sfinții părinți de la Niceea — ci facem acest lucru pentru unitatea și pacea Bisericilor noastre surori, care încă nu au îndreptat calendarul, precum Biserica Rusă ș.a. Căci așa s-a făcut înțelegere la Moscova, în anul 1948, la Sinodul Panortodox, unde au fost de față aproape toate Bisericile Ortodoxe, prin reprezentanții lor. În privința serbării Paștilor și a îndreptării calendarului, ultima rezoluție are următorul conținut:

«I. În dorința de a păstra unitatea întregii Biserici, consfătuirea întîistătătorilor și reprezentanților Bisericilor Ortodoxe Autocefale de la Moscova a ajuns la concluzia că importanța calendarului pentru Biserica Ortodoxă se definește mai ales prin faptul că el se raportează la sărbătoarea Sfintelor Paști, fiindcă această prăznuire trebuie să se bazeze pe legile biblice în acord cu hotărîrile Sinoadelor și să fie săvîrșită pretutindenea la aceeași dată, în zi de Duminică, dar nu odată cu Paștele iudaic. Pascalia alexandrină satisface întru totul această cerință a Bisericii.

II. Pentru a înlătura deosebirile cu privire la sărbătoarea Sfintelor Paști, cauzate de diferite sisteme de calendare ce există în Bisericile autocefale, consfătuirea consideră obligatoriu pentru toată lumea ortodoxă a sărbători praznicul Sfintelor Paști numai după stilul vechi, potrivit pascaliei alexandrine.

III. Pînă în momentul în care va fi întocmit și recunoscut calendarul desăvîrșit, consfătuirea consideră că pentru sărbătorile stabile fiecare

Biserică autocefală să se poată folosi de calendarul întrebuințat actualmente în acea Biserică.

IV. Consfătuirea consideră obligatoriu pentru cler și credincioși de a urma stilul Bisericii locale pe teritoriul căreia se găsesc, ca unul din obiceiurile acestei Biserici, a cărui păstrare în numele unității și al iubirii ne este poruncită de către Sfintele canoane».

Iată deci cum reprezentanții a toată Biserica Ortodoxă s-au înțeles la sinodul de la Moscova din anul 1948, și au iscălit, ca pentru unitatea și pacea Bisericii să facem Paștile după stilul vechi, iar toate celelalte sărbători, după stilul nou îndreptat, pînă ce se va face un calendar desăvîrșit. Dar ai auzit că este obligatoriu ca toți preoții și credincioșii din fiecare țară să țină sărbătorile toate după stilul Bisericii din acea țară în care se găsesc. Și deci, cei cu stilul vechi din țară de la noi nu ascultă această hotărîre a conducătorilor Bisericilor Ortodoxe.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar poate, această hotărîre nu privește și pe cei cu stilul vechi.

PREOTUL: Ba da. Chiar Biserica Rusă din țara noastră, care ținea stilul vechi pînă la acest sinod, a primit poruncă de la patriarhul Moscovei să țină toate sărbătorile de peste an, afară de Sfintele Paști, după stilul nou îndreptat.

ÎNVĂȚĂCELUL: Unde se vede scris acest lucru?

PREOTUL: În declarația preotului de la Biserica Ortodoxă Rusă de la București, care, răspunzînd la adresa Sfintei Patriarhii Române, spune: «La adresa nr. 439, din 7 august 1954, am onoarea a vă comunica că Biserica Ortodoxă Rusă din București prăznuiește toate sărbătorile creștinești de peste an după calendarul îndreptat, adică pe stilul nou, după cum se prăznuiesc aceste sărbători în întreaga Biserică Ortodoxă Română», și semnează: Superiorul Bisericii Ruse — București, Preot C. Tomescu.

Deci iată că cei cu stilul vechi din țara noastră nu numai că nu ascultă de Sfintul Sinod al țării noastre, dar nu vor să asculte nici de marele sinod care s-a făcut la Moscova și de hotărîrea conducătorilor tuturor Bisericilor Ortodoxe care aveau acolo pe Prea Fericitul Patriarh Alexie, a toată Rusia.

ÎNVĂȚĂCELUL: Bine, dar cei cu stilul vechi zic că țin cu Ierusalimul și cu Sfîntul Munte Athos.

PREOTUL: Dacă țin cu Ierusalimul și cu Sfîntul Munte Athos, de ce Ierusalimul nu-i primește nici la slujbă și nici la împărtășire? Cînd am fost la Ierusalim, și cînd grupul nostru de peste patruzeci de pelerini au intrat în audiență la Prea Fericitul Patriarh Benedict al Ierusalimului, prima întrebare pe care ne-a pus-o a fost: «Nu este vreun stilist printre voi?», căci nici în audiență nu voiește să-i primească. Apoi, dacă zic că țin ca la Ierusalim, de ce nu fac ceea ce fac cei din Ierusalim, unde se ține stilul vechi? Căci atît Prea Fericitul Patriarh cît și înalt Prea Sfinții Mitropoliți, Episcopi, Preoți și Diaconi de la Sfîntul Mormînt slujesc și se împărtășesc cu toți creștinii care vin din toate țările unde se ține stilul nou (calendarul îndreptat). Dacă zic că țin cu cei de la Sfîntul Munte, de ce nu fac și ei ca cei de la Sfîntul Munte; adică să fie supuși Bisericii și Sfîntului Sinod și țării din care fac parte și să slujească împreună cu preoții și episcopii cei ce țin stilul nou, așa cum fac starețiii, preoții și monahii din Sfîntul Munte Athos? Cînd am fost la Sfîntul Munte în anul 1977, cîțiva preoți monahi din această sfîntă mînăstire Sihăstria am slujit și ne-am împărtășit cu Sfintele și Preacuratele Taine din același sfînt potir cu episcopii, starețiii și preoții din Sfîntul Munte Athos și nimeni, nici măcar un cuvînt nu ne-a amintit de stil vechi sau nou, măcar că acolo încă se ține stilul vechi. Dar de ce acest lucru? Pentru că atît episcopii, cît și starețiii și preoții monahi care am slujit împreună, sînt oameni luminați la minte de Duhul Sfînt și cunoscători ai dogmelor și canoanelor Bisericii Ortodoxe, care știu că problema calendarului nu este o dogmă de credință și nu voiesc ca din pricina calendarului să strice unitatea, dragostea și pacea Bisericii Ortodoxe, cum fac cei cu stilul vechi de la noi din țară, care nu se supun nici Bisericii, nici canoanelor Sfintei Biserici și nu primesc împărtășirea cu Biserica noastră Ortodoxă.

Dacă cei cu stilul vechi zic că țin cu Ierusalimul, de ce în anul 1982, la hramul Sfîntului și Marelui Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava (24 iunie), nu au voit să vină să slujească cu Prea Fericitul Patriarh Diodor al Ierusalimului? Oare sînt ei mai învățați în sfintele canoane și dogmele dreptei credințe decît Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului, care a venit înconjurat de atîția mitropoliți și episcopi și a slujit în atîtea bi-

serici ortodoxe din țara noastră și s-a împărtășit cu Sfintele și Prea curatele Taine din același Sfînt Potir cu Prea Fericitul Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române și cu alți mitropoliți și episcopi din țara noastră? Dacă zic că țin cu Ierusalimul, de ce Biserica Ortodoxă din Ierusalim nu-i recunoaște, așa cum nu-i recunoaște nici Patriarhia Ecumenică din Constantinopol? Ca să înțeleagă acest adevăr, îi rugăm pe cei cu stilul vechi să asculte cuvintele Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului, care le-a zis în această privință la hramul Sfîntului Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava: «Noi nu recunoaștem în România altă Biserică în afară de Biserica Ortodoxă Română, condusă de Prea Fericitul Patriarh Iustin și de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu ierarhii săi. Biserica Ortodoxă Română este sora noastră, a Bisericii noastre. Ea are comuniune cu Biserica Ierusalimului și succesiune apostolică asemenea cu toate Bisericile Ortodoxe din lume». Apoi, referindu-se la calendarul iulian cel neîndreptat sau, cum i se mai spune, cel vechi, a zis: «Noi, la Ierusalim, ținem calendarul iulian cel neîndreptat sau, cum se mai zice, cel vechi, dar acest lucru nu este o pricină de despărțire între noi și Biserica Ortodoxă Română și alte Biserici Ortodoxe și nici nu facem din calendar o dogmă de credință» (vezi predica Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului, din 24 iunie 1982, la hramul Sfîntului Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum stăm cu postul Sfinților Apostoli, căci cei cu stilul vechi zic că noi am desființat postul Sfinților Apostoli?

PREOTUL: Nu-i deloc așa cum zic acești creștini și conducătorii lor, care îi amăgesc cu minciunile lor. Postul Sfinților Apostoli nu este desființat, ci ținut sub iconomia Bisericii Ortodoxe Române, căci dacă ar fi fost desființat, nici într-un an nu am mai avea postul Sfinților Apostoli.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar de ce uneori postul Sfinților Apostoli este mai mic de 8 zile, căci după rînduiala canoanelor nu poate fi mai mic de 8 zile?

PREOTUL: Pentru că postul Sfinților Apostoli stă în strînsă legătură cu Sfintele Paști. Pascalia noastră ortodoxă are 34 de date pascale, care se schimbă din data de 22 martie pînă la 25 aprilie; așa că atunci cînd Sfintele Paști cad cel mai timpuriu, la 22 martie, prima zi de după echinocțiul de primăvară, atunci postul Sfinților Apostoli se întinde pînă

la șase săptămîni. Iar cînd Sfintele Paști cad cel mai tîrziu la 25 aprilie, postul Sfinților Apostoli rămîne de 8 zile. Dar, fiindcă am făcut ascultare de hotărîrea Sinodului Panortodox de la Moscova, din anul 1948, și am primit să facem Sfintele Paști după pascalia alexandrină, care este rămasă în urmă cu 13 zile, ca și calendarul iulian, atunci cînd Paștile cad tîrziu din cauza pascaliei vechi, la noi postul Sfinților Apostoli se suprimă sau este mai mic de 8 zile.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum se procedează atunci cînd postul Sfinților Apostoli lipsește, sau este mai mic de 8 zile?

PREOTUL: Atunci rămînem la hotărîrea Sfîntului Sinod și cîte zile rînduiește Sfîntul Sinod, atîtea zile postim.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar poate Sfîntul Sinod să rînduiască să postim chiar și în săptămîna de harți de după Sfînta Treime?

PREOTUL: Poate, desigur, Sfîntul Sinod are putere să poruncească, atunci cînd crede de cuviință și de nevoie, să se țină post, așa cum arată *Mărturisirea Ortodoxă*, partea I-a, răspuns la întrebarea 93. În porunca a 2-a a Bisericii se arată că: «Timpul pentru îndeplinirea postului îl hotărăște Biserica» (vezi *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, ediția Sfîntului Sinod, București, 1952, p. 409).

ÎNVĂȚĂCELUL: Părinte, dar care sînt oare abaterile canonice ale celor cu stilul vechi?

PREOTUL: Cei cu stilul vechi din țara noastră au și abateri canonice, căci:

1. Nu ascultă de hotărîrea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, din anul 1923, care a hotărît îndreptarea calendarului celui vechi;

2. Nu ascultă nici de Sfînta Patriarhie a Ierusalimului, de a sluji și a se împărtăși cu Biserica noastră Ortodoxă, așa cum a făcut Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului și mitropoliții săi cînd au venit și s-au împărtășit cu ierarhii Bisericii noastre la Suceava, în anul 1982 și în alte dăți;

3. Cei cu stilul vechi nu ascultă de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și de hotărîrea întîi-stătătorilor tuturor Bisericilor Ortodoxe, care s-au adunat la Moscova în anul 1948 și au hotărît ca toți preoții și credincioșii care mai sînt pe stil vechi să asculte de Sfîntul Sinod și să țină toate sărbătorile de peste an, afară de Sfintele Paști, după sti-

lul nou (calendarul îndreptat) (vezi aliniatul al IV-lea al Hotărîrii de la Moscova din 1948, în *30 zile în U.R.S.S.)*;

4. Cei cu stilul vechi, cu de la sine putere, fără aprobarea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, și-au făcut singuri episcopie și, prin aceasta, ei cad sub osînda următoarelor canoane: 33, 31, 34 apostolice; 18 al Sinodului al IV-lea Ecumenic; 64, 65, 95 și 109 al Sinodului din Cartagina; 6 al Sinodului din Laodiceea; 15 al Sinodului 1 și 2 din Constantinopol; 6 al Sinodului din Gangra; 34 al Sinodului al VI-lea Ecumenic; 8 al Sinodului al IV-lea Ecumenic și 5 al Sinodului din Antiohia;

5. Episcopii lor nu au fost aleși și nici hirotoniți cu aprobarea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și, prin aceasta, cad sub osînda canoanelor: 1 și 35 Apostolice; 1, 13, 19 și 22 ale Sinodului din Antiohia; 4 și 6 ale Sinodului al IV-lea Ecumenic; 3 al Sinodului al VII-lea Ecumenic; 12 al Sinodului din Laodiceea; 6 al Sinodului din Sardes; 1 al Sinoadelor 1 și 2 din Constantinopol;

6. Episcopii și preoții lor, precum și creștinii conduși de ei, se depărtează de la slujirea și împărtășirea cu preoții și ierarhii noștri, din ură, răzvrătire și neascultare, căzînd prin aceasta sub osînda canoanelor 12, 13, 14 și 15 ale Sinoadelor 1 și 2 din Constantinopol; 31 al Sfinților Apostoli; 18 al Sinodului al IV-lea Ecumenic; 31 și 34 ale Sinodului al VI-lea Ecumenic; 5 al Sinoadelor din Antiohia și altele;

7. Episcopii și preoții care țin stilul vechi din țara noastră săvîrșesc o erezie cînd botează a doua oară pe creștinii ce au fost o dată botezați în numele Prea Sfintei Treimi și, prin aceasta, ei cad sub osînda următoarelor canoane: 47, 68 Apostolice; 7 al Sinodului al II-lea Ecumenic; 95 al Sinodului al VI-lea Ecumenic; 57, 66, 77 ale Sinodului din Cartagina; 1 al sfîntului Vasile cel Mare și altele. Ei, făcînd al doilea botez celor botezați în numele Sfintei Treimi, răstignesc a doua oară pe Hristos (Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, cap. IX, Despre credință și Botez);

8. Episcopii și preoții stiliști din țara noastră au rupt legătura duhovnicească cu ierarhia canonică a Bisericii Ortodoxe Române și, prin aceasta, ei cad sub osînda următoarelor canoane: 31 apostolic; 17 al Sinodului al VII-lea Ecumenic; 4, 18 al Sinodului al VI-lea Ecumenic; 1 al Sinoadelor I și II din Constantinopol; 5, 6 ale Sinodului din Gangra; 5 al Sinodului din Antiohia și 14 al Sinodului din Cartagina;

9. Episcopii, preoții și creștinii stiliști din țara noastră hulesc și defăimează pe patriarhul, episcopii și preoții Bisericii Ortodoxe Române, îi numesc «catolici», «lipsiți de dar», «eretici» etc.; pentru aceasta ei cad sub osînda canoanelor: 12, 15, 105 și 108 ale Sinodului din Cartagina; 28, 74 și 75 ale Sfinților Apostoli; 6 al Sinodului al II-lea Ecumenic; 9 al Sinodului al IV-lea Ecumenic; 4 al Sinodului din Antiohia ș.a.;

10. Episcopii și preoții stiliști nu pomenesc la slujbele lor pe episcopul locului, nici pe mitropolit, nici pe patriarh și prin aceasta ei se osîndesc de următoarele canoane: 55 apostolic; 6 al Sinodului al II-lea Ecumenic; 13, 14 al Sinoadelor I și II din Constantinopol ș.a.;

11. Episcopii și preoții stiliști și-au făcut Mînăstiri fără aprobarea Sfîntului Sinod și, prin aceasta, ei cad sub osînda canoanelor: 31 Apostolic; 15, 16 ale Sinodului I Ecumenic; 4, 24 ale Sinodului al IV-lea Ecumenic; 21 al Sinodului al VII-lea Ecumenic; 2, 3, 4 și 5 ale Sinoadelor I și II din Constantinopol; 88 al Sinodului din Cartagina ș.a.;

12. Preoții stiliști se duc din sat în sat, în eparhii și parohii străine, și fac slujbe pe ascuns, fără să țină seama de aprobarea episcopului locului și a parohului din acele parohii și, prin aceasta, ei cad sub osînda următoarelor canoane: 3, 21 ale Sinodului din Antiohia; 15 al Sinodului I Ecumenic; 14, 15 Apostolice; 2, 3 ale Sinodului al II-lea Ecumenic; 6, 13 și 23 ale Sinodului al IV-lea Ecumenic; 36 al Sinodului al VI-lea Ecumenic; 16 al Sinodului din Sardinia; 57 al Sinodului din Cartagina ș.a.

Iată deci, așa cît mai pe scurt, care sînt greșelile și abaterile canonice ale celor ce țin stilul vechi în țara noastră. Mai sînt încă și alte neorînduieli canonice ale lor, dar pe care nu am vreme a le însuma aici.

ÎNVĂȚĂCELUL: Cei cu stilul vechi zic că Patriarhia Ierusalimului este cea dintîi și că ei țin cu Ierusalimul.

PREOTUL: Dacă ei socotesc așa, de ce nu ascultă de Patriarhul Ierusalimului, care, cum ai văzut mai sus, în cuvîntarea sa la hramul Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, din anul 1982, a arătat că problema calendarului nu este o dogmă de credință și o pricină de despărțire între Bisericile Ortodoxe? Iar dacă vor să știe rînduiala ierarhică și canonică a Patriarhiei din Ierusalim, să înțeleagă că: în rînduiala Bisericii Universale Ortodoxe, prima este Patriarhia Ecumenică de Constan-

tinopol, a 2-a este Patriarhia Alexandriei, a 3-a a Antiohiei și a 4-a este a Ierusalimului. Vezi despre aceasta în *Pidalionul* de Neamț, ediția 1844, canoanele : 3 al Sinodului al II-lea Ecumenic ; 34 Apostolic ; 28 al Sinodului al IV-lea Ecumenic și 36 al Sinodului al VI-lea Ecumenic. Așa că Patriarhia Ierusalimului, împreună cu celelalte patriarhii, ascultă de cea a Constantinopolului și, la vremea potrivită, va îndrepta și ea calendarul cel vechi, așa cum a fost înțelegerea tuturor patriarhiilor, în anul 1923.

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar stiliștii, adică creștinii cei cu stilul vechi, sînt eretici ?

PREOTUL : Nu sînt eretici, căci pînă acum, nu au greșeli dogmatice sau în cult. Ei au călcat numai legile bisericești administrative și au ajuns la neînțelegere cu ierarhia bisericească, organizîndu-și mînăstiri și biserici deosebite, fără aprobarea Sfîntului Sinod și de aceea ei sînt schismatici (dezbinați de Biserica Ortodoxă Română). Dar dacă vor îndrăzni să facă al doilea botez creștinilor care au fost botezați o dată în numele Sfintei Treimi, atunci de la sine se fac eretici, potrivit canonului 47 Apostolic și altor canoane. Numai creștinii care și-au format o doctrină rătăcită de la unele adevăruri ale învățăturii de credință ortodoxă se numesc eretici (vezi *Pravila bisericească* de Arhim. Nicodim Sachelarie, și altele).

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar dacă creștinii stiliști vor rămîne așa și nu vor voi să se mai supună Bisericii, ce are să fie cu ei ?

PREOTUL : Vor rămîne o ramură schismatică în Biserica Ortodoxă.

Capitolul 35

DESPRE «OASTEA DOMNULUI»

ÎNVĂȚĂCELUL : Dar despre «Oastea Domnului», ce îmi puteți spune ?

PREOTUL : Grăitorul de Dumnezeu, Gura lui Hristos și marele vas al alegerii, dumnezeiescul apostol Pavel, în multe locuri din epistolele sale ne arată că toți creștinii care s-au botezat în numele Sfintei Treimi sînt ostași ai lui Iisus Hristos. Avînd în vedere acest lucru, el sfătuiește pe ucenicul său Timotei să se lupte ca un adevărat ostaș al Domnului și îi zice : «Ia-ți partea ta de suferință, ca un bun ostaș al lui Iisus Hristos» (II Tim., 2, 3). Apoi, arătîndu-i că adevăratului ostaș al lui Hristos nu i se cade a se amesteca cu lucrurile și deșertăciunile lumii, îi zice : «Nici un ostaș nu se încurcă cu treburile vieții, ca să fie pe plac celui ce strînge oaste» (II Tim., 2, 4). Ba, și mai mult, marele apostol Pavel arată și care sînt armele duhovnicești și îi îndeamnă pe efeseni să le ia asupra lor : «Pentru aceea, luați toată armătura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotrivă în ziua cea rea și, toate biruindu-le, să rămîneți în picioare... îmbrăcați-vă cu platoșa dreptății și încălțați-vă picioarele, gata fiind pentru Evanghelia păcii, luînd pavăza credinței cu care veți putea

tinge toate săgeţile cele arzătoare ale vicleanului. Luaţi şi coiful mîn-uirii şi sabia Duhului, care este cuvîntul lui Dumnezeu» (Efes., 6, 13—18). i iar îi spune lui Timotei: «Luptă-te lupta cea bună a credinţei, cuce-eşte viaţa cea veşnică...» (I Tim., 6, 12). Apoi, arătîndu-i că şi el singur, a un bun ostaş al lui Iisus Hristos, s-a luptat în viaţă, îi zice: «Lupta ea bună m-am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit, de acum ni s-a pregătit mie cununa dreptăţii, pe care Domnul îmi va da-o în iua aceea» (II Tim., 4, 7—8). Deci, înţelege, frate, din mărturiile aces-ea ale Sfintei Scripturi, că toţi creştinii sînt ostaşi ai lui Iisus Hristos vezi *Kiriacodromion*, Cuvînt după Evanghelia Mironosiţelor, Bucureşti, 857, pag. 58). Şi dacă vor duce lupta cea bună şi după lege, vor lua cu-una vieţii celei veşnice (II Tim., 4, 7—8).

ÎNVĂŢĂCELUL: Aţi arătat din Sfînta Scriptură că toţi creştinii înt ostaşi ai lui Iisus Hristos. Dar eu vă întreb: cum au devenit creş-inii ostaşi ai lui Iisus Hristos?

PREOTUL: De la sfîntul şi dumnezeiescul botez, căci de atunci fiecare reştin botezat s-a îmbrăcat cu Hristos şi a devenit ostaş şi fiu al lui Dumnezeu, după har (I Cor., 6, 11; Tit, 3, 5; Gal., 3, 27). Aşadar, înţe-ege, frate, că Biserica este mama noastră duhovnicească. Ea ne-a născut pe noi la dumnezeiescul botez «prin apă şi prin Duh» (Ioan, 3, 5) şi de atunci sîntem fii după har ai lui Iisus Hristos şi ostaşi ai Lui. Iar cum că le la sfîntul botez am devenit ostaşi ai lui Iisus Hristos arată şi rugăciu-nea cea de la sfîntul botez, care, printre altele, zice: *«Şi îl fă pe acesta (copilul care se botează) ostaş ales al lui Iisus»* (vezi în *Molitfelnic* la rînduiala sfîntului botez). Iar pentru a te încredinţa şi mai puternic în această privinţă, ascultă pe sfîntul Ioan Gură de Aur care, vorbind către creştinii cei ce se botezaseră la Sfintele Paşti, zice: «Te-ai făcut ostaş al lui Iisus Hristos, ai luat mare putere, sabie ascuţită, cu ea împunge şarpele». Apoi, arătînd că Dumnezeu îngăduie ca şi după sfîntul botez să se înfrunte creştinul cu ispita spre a se încununa din luptă, zice: «În adevăr, Domnul putea să îndepărteze pe duşman (care ne luptă după botez), dar ca să cunoşti tu bogăţia darului şi măreţia puterii ce ai primit de la botez, lasă-l pe el să se lupte cu tine, oferindu-ţi ţie multe prilejuri de a te încununa din lupte (*Cuvînt la înviere*, «Izvoarele Orto-doxiei», nr. 5, Bucureşti, 1942, pag. 210).

ÎNVĂŢĂCELUL: Dar «Oastea Domnului» de astăzi cum a apărut?

PREOTUL: «Oastea Domnului» a fost o asociaţie creştină, la înce-put aprobată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Cît timp această asociaţie a avut conducători buni, ea a adus mare folos Bisericii, căci foarte mulţi creştini părăseau imoralităţile, beţiile, fumatul, desfrî-nările, hoţiile şi alte feluri de răutăţi, care periclitau moralitatea publică. După ce însă a rămas fără povăţuitori buni şi învăţaţi, cei ce au rămas adevăraţii ostaşi ai lui Iisus Hristos şi bunii creştini s-au împuţinat; mulţi din ei, din cauza lipsei de povăţuitori luminaţi şi necunoscînd Sfintele Scripturi, dogmele, Sfînta Tradiţie a Bisericii Ortodoxe, nici învăţăturile sfinţilor părinţi, s-au rătăcit de la adevăr. Marele apostol Pavel arată că ostaşii lui Iisus Hristos, dacă vor să se încununeze, tre-buie să se lupte după lege (II Tim., 2, 5), iar dacă sînt ostaşi numai cu numele şi au părăsit practica tradiţională a Bisericii lui Hristos, apoi unii ca aceştia nu mai sînt ostaşi ai lui Iisus Hristos, ci dezertori şi oa-meni nelămuriţi în credinţă, care, în loc de folos, aduc pagubă Bisericii.

Aici la noi vin preoţi de pe la multe parohii din diferite părţi ale ţării noastre şi se plîng de greutăţile pe care le fac unii din cei ce-şi zic «ostaşi ai Domnului», deoarece — spun preoţii — unii din «ostaşii Domnului» au trecut la sectari; alţii se adună singuri, fără voia şi ştirea preoţilor din parohia respectivă; alţii defaimă cîntările Bisericii şi zic că sînt greceşti şi vechi şi de aceea nu mai sînt bune azi şi că numai cîntările de la oastea Domnului sînt bune. Alţii, din aşa zişii «ostaşi ai Domnului», vin în biserică dar nu fac semnul sfintei cruci, nu vor să ia sfînta anaforă, nu vor să se închine şi să sărute sfintele icoane, şi alte multe abateri pe care nu le mai scriu aici.

Din aceste plîngeri, ale multor preoţi, vedem că mulţi din cei ce se socotesc că fac parte din «Oastea Domnului» se opun Bisericii Orto-doxe şi credinţei strămoşeşti a poporului nostru românesc, pe care noi am păstrat-o de la întemeierea Bisericii şi a neamului nostru. Noi nu tre-buie să închidem ochii faţă de aceste abateri ale acelora cărora le place să se cheme «ostaşi ai Domnului». Noi, cu credinţa noastră ortodoxă, pe care au păstrat-o din veac strămoşii noştri în frunte cu voievozii lor, am biruit toate necazurile şi furtunile vremurilor grele prin care

a trecut neamul nostru și de aceea trebuie să ținem cu sfințenie la dreapta noastră credință cea de totdeauna.

De aceea rugăm stăruitor pe frații noștri preoți care au în parohiile lor «ostași ai Domnului» să se ocupe cît mai de-aproape de ei și să-i învețe, cînd vin la biserică, rînduiala, dogmele, canoanele, liturghia și toată Sfînta Tradiție apostolică și învățăturile sfinților părinți. Numai așa vor putea să-i facă pe ei adevărați ostași ai Domnului și să-i aibă ca pe niște adevărați creștini și ajutători în misiunea lor preoțească. Mare plată vor avea acei preoți care se vor osteni să ducă pe drumul cel bun al Ortodoxiei noastre pe aceia dintre «ostașii Domnului» care se abat de la rînduiala unor buni fii ai Bisericii.

ÎNVĂȚĂCELUL: Am auzit că unii din cei ce-și zic «ostași ai Domnului» fac adunări și predică prin casele oamenilor, fără să știe preoții și fără să rămînă în legătură cu ei. E un lucru bun acesta?

PREOTUL: Nu este bun, fratele meu. Căci sfintele și dumnezeiești canoane nu dau voie mireanului și nici chiar preotului să predice în public, fără de porunca episcopului locului. În dreptul canonic al Bisericii de Răsărit se scrie așa: «Cu împuternicirea episcopului, și preoții pot să predice în biserică, dar episcopul le poate lua acest drept, cînd nu va fi convins sau va avea o îndoială asupra curăției credinței lor». Și iarăși zice: «Fără de împuternicirea episcopului, nimeni nu poate predica în biserică» (vezi, Nicodim Milaș, *Dreptul Canonic al Bisericii*, pag. 324—334 și 360).

ÎNVĂȚĂCELUL: Au fost cazuri în istoria Bisericii cînd episcopii au oprit pe preoți să predice în biserică?

PREOTUL: Au fost. În același *Drept Canonic*, arătat mai sus, citim: «În urma ereziei lui Arie, în Biserica Alexandriei li s-a interzis preoților de a mai predica» (cap. 139, pag. 360). Mai vezi despre acest lucru și la Socrate (*Hist. eccl.*, V, 22), și la istoricul Sozomen (*Hist. eccl.*, VII, 19). La fel spune și comentariul lui Nicodim Milaș la canonul 64 Trulan; Pravila I, 549—550.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar de ce episcopii îi opreau uneori chiar pe preoți să predice în biserică?

PREOTUL: Din cauză că mulți dintre preoți erau îmbolnăviți de blestematele învățături ale lui Arie. De aceea i-au oprit episcopii ca să

nu strecoare în popor erezia care a tulburat Biserica dreptmăritoare a lui Hristos.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar creștinii mireni au voie să predice în public?

PREOTUL: Nu au voie nicidecum, fără de aprobarea episcopului locului și a preotului.

ÎNVĂȚĂCELUL: Nici misionarii mireni nu pot predica în public și prin biserici fără voia episcopului?

PREOTUL: Nu au voie, deoarece, după cum ai auzit mai sus, atît preoții cît și misionarii laici nu au voie să predice, să învețe în adunări pe creștini, fără aprobarea verbală sau scrisă a episcopului locului. Iată ce spune Dreptul bisericesc în această privință: «Misionarii sînt totdeauna dependenți de episcopul locului și sînt obligați ca, la anumite intervale, să prezinte anumite rapoarte asupra activității lor» (*Drept Bisericesc*, cap. 132, pag. 361). Numai așa se menține unitatea credinței și a Bisericii.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar sfintele canoane ale Bisericii Ortodoxe ce zic în această privință?

PREOTUL: Iată ce zic: «Nu se cuvine creștinului mirean a porni cuvînt în public sau a învăța, însușindu-și lui dregătoria bisericească, ci a urma rînduielii celei predate de Domnul și a deschide auzul la cei ce au luat darul învățătorescului cuvînt și a învăța de la dînșii cele dumnezeiești. Căci într-o Biserică, osebite mădulare a făcut Dumnezeu, după glasul Apostolului, care, în tîlcuirea lui Grigorie Teologul, zice așa: «Această rînduială să o cinstim, fraților, pe aceasta să o păzim. Un oarecare să fie ureche, iar altul limbă; unul mînă, iar celălalt altceva. Acela să învețe, iar altul să se învețe». Și iarăși zice: «Și cel ce învață să fie întru bună smerenie, și cel ce dă, întru blîndețe, și cel ce slujește, întru osîrdie; să nu fim toți limbă, partea cea prea gata; au doară toți sîntem apostoli, au doară toți prooroci, au doară toți sîntem tîlcuitori?» (I Cor., 12, 29—30). Iar apoi adaugă: «Ce te faci pe tine păstor, oaie fiind? Ce te faci cap, picior fiind? Ce te apuci a comanda oști, fiind rînduit între soldați? Căci înțelepciunea poruncește: să nu fii grabnic în cuvinte; nu te întinde cu bogatul, sărac fiind; nici căuta să fii mai înțelept decît cei înțelepți. Apoi, spre încheierea acestui Canon, spune: «Iar de se va prinde cineva strămutînd Canonul acesta,

patruzeci de zile să se afurisească» (*Canonul 64* al Sinodului al VI-lea Ecumenic; *Pidalion* de Neamț, ediția 1844, fila 187 verso).

ÎNVĂȚĂCELUL: Deci nicidecum nu poate predica mireanul în biserică și în adunări?

PREOTUL: Numai dacă va avea autorizație scrisă sau învoire verbală (blagoslovenie) de la episcopul locului sau de la preotul parohiei unde vrea să predice.

Atunci, atît clericul cît și mireanul poate să predice în biserică și la adunări publice; dar și atunci va fi sub directa supraveghere a episcopului și a preotului din acea parohie și eparhie (vezi *Dreptul Canonic*, cap. 133, p. 363).

ÎNVĂȚĂCELUL: După cîte am înțeles, totuși, cineva din rîndul creștinilor mireni, dacă are darul cuvîntului, poate să predice, cu aprobarea episcopului sau a preotului, în biserici și în adunările creștinilor. Dar vă rog să-mi spuneți, unde se scrie că mireanul are voie să predice în biserică sau în oarecări adunări creștinești, cu voia episcopului locului sau a preotului din acea parohie?

PREOTUL: Iată unde: În *Pidalionul* de la Neamț citat mai sus, la fila 183 pe verso, e scris așa: «De va fi vreun mirean iscusit în cuvînt și cu chip cucernic, nu se oprește și de a învăța, îndeosebi pe cei ce îl întreabă, precum zice Zonara în cap. 32 al cărții a opta din *Apostoleștile Așezăminte*. Căci vor fi, zice, toți învățați de Dumnezeu. În acest chip a vorbit Apollo și învăța cele pentru Domnul, cu toate că nu știa decît de botezul lui Ioan (Fapte, 18, 25); la fel Acvila și Priscila, care l-au învățat pe acest Apollo, mai cu scumpătate, calea lui Dumnezeu».

ÎNVĂȚĂCELUL: Din cele de pînă aici am înțeles că fiecare creștin este ostaș ales al lui Iisus Hristos, de la sfîntul botez și că oricînd poate să se mîntuiască, chiar de nu s-ar înscrie în «Oastea Domnului», numai să facă cele făgăduite la sfîntul botez, prin martorul său (nașul de botez). Am mai înțeles că nici un creștin mirean și chiar nici un preot nu poate să predice în biserică sau în vreo adunare, fără voia scrisă sau verbală a episcopului locului sau a preotului respectiv. Dar, care ar fi, după Sfînta Scriptură, motivul de a nu predica cineva din creștini sau chiar din preoți fără voia episcopului locului?

PREOTUL: Ți-am arătat mai sus, destul de clar, că în Biserica lui Hristos nu toți sînt apostoli, nu toți dascăli, nu toți tîlcuitori (I Cor., 12, 29—30) și de aceea nu toți pot să fie predicatori. Iar pricina pentru care cineva are voie să predice numai cu voia episcopului locului, este, după Sfînta Scriptură, că el trebuie să meargă pe calea ascultării de cei ce sînt puși de Dumnezeu în Biserică episcopi (Fapte, 20, 28) și numai de aceștia să fie trimiși la predicarea cuvîntului lui Dumnezeu. Auzi ce zice Sfînta Scriptură: «Cum vor propovădui dacă nu vor fi trimiși?» (Rom., 10, 15). Deci, cel ce predică fără să fi fost trimis de episcopul sau preotul său, acela este pe calea neascultării și știm cu toții că neascultarea lucrează moarte (Fac., 3, 6—16; Rom., 5, 12).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar care a fost intenția celor ce au înființat asociația «Oastea Domnului» și ce au urmărit ei prin organizarea ei?

PREOTUL: Intenția celor ce au înființat la început asociația «Oastea Domnului» a fost bună și cu scopul bun de a aduce pe creștini la cele ce au făgăduit la sfîntul botez, cînd au zis: «Mă lepăd de satana și de toate lucrurile lui». Și cum am spus mai sus, această asociație creștină, cît a avut la cîrma ei conducători buni, duhovnicești și bine orientați în Ortodoxie, a fost de mare folos Bisericii noastre și moralei publice a poporului român. Dar acum destul de mulți din ei au deviat de la adevărul dreptei credințe și s-au rătăcit.

ÎNVĂȚĂCELUL: În acest caz, ce este de făcut?

PREOTUL: Cred că toată sarcina de îndreptare a celor ce au luat calea greșită și s-au depărtat de adevărata și Sfînta Tradiție a Bisericii Ortodoxe stă numai și numai pe seama fraților noștri preoți de la orașe și sate, unde sînt creștini «ostași». Ei trebuie să-i adune prin biserici, să-i lămurească, să le citească din învățăturile de credință ortodoxă, din catehisme, din colecțiile de canoane și din învățăturile sfinților și dumnezeiești părinți, spre a-i lămuri în credința ortodoxă, ca să devină cu adevărat ostași ai Domnului, așa cum au făgăduit la sfîntul și dumnezeiescul botez. Preoții care se vor osteni pentru lămurirea și îndreptarea celor ce au luat calea greșită, aducîndu-i pe ei la făgașul dogmelor și al rînduielilor canonice ale Bisericii noastre ortodoxe, vor avea mare plată de la bunul Dumnezeu, ca adevărați păstori de suflet și adevărați povățuitori sufletești ai poporului nostru românesc. Iar cei ce nu se vor îngriji de îndreptarea lor și a altor fii sufletești vor da seama în ziua Judecății de Apoi.

Capitolul 36

DESPRE DEASA SAU RARA ÎMPĂRTĂȘIRE CU SFINTELE ȘI PREACURATELE TAINE ALE DOMNULUI

ÎNVĂȚĂCELUL: Părinte, cum stau lucrurile cu acei ce zic că noi, creștinii, trebuie neapărat să ne împărtășim mai des cu Sfintele Taine?

PREOTUL: E bine ca un creștin să se împărtășească mai des, dar cu pregătirea cuvenită unei asemenea Sfinte și înfricoșate Taine. Ca să ne dăm seama de primejdia ce așteaptă pe cei ce vor a se împărtăși fără pregătirea cuvenită, să ascultăm cuvintele sfîntului și marelui apostol Pavel care, în această privință, spune așa: «Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănînce din Pîine și din Pahar să bea; căci cel ce mănîncă și bea cu nevrednicie osîndă își mănîncă și bea, nesocotind Trupul Domnului» (I Cor., 11, 28—29), iar cît privește deasa sau rara împărtășire cu Sfintele Taine, să ascultăm pe marele dascăl al lumii, dumnezeiescul părinte Ioan Gură de Aur, care în această privință ne vorbește așa: «Mulți cu Tainele acestea o dată într-un an se împărtășesc, alții de două ori, iar alții de mai multe ori. Deci către toți ne este nouă

cuvîntul, nu numai către cei de aici, ci și către cei ce șed în pustie (pustnicii). Că aceia se împărtășesc o dată în an, iar de multe ori după doi ani». Apoi zic: «La fel sînt primiți cei ce o dată, cei ce de multe ori, cei ce de puține ori se împărtășesc. Cei ce au știința gîndului curată, cei ce au viață neprihănită, cei ce sînt întru acest fel totdeauna, să se apropie. Iar cei ce nu sînt întru acest fel, niciodată să nu se apropie. Pentru ce? Pentru că își iau osîndă și muncă și pedeapsă» (*Împărțirea de grîu*, cuv. 53, Buzău, 1833, p. 449). Iar în alt loc zice: «Nu sărbătoarea Nașterii sau a Botezului Domnului, nici cele patruzeci de zile (Postul Mare), fac vrednici pe creștini a se apropia de împărtășirea cu Prea-curatele Taine, ci lămurirea și curățirea sufletului. Cu aceasta, totdeauna apropie-te; fără aceasta, niciodată» (*Ibidem*, cuv. 54, p. 455). Apoi, arătînd acest sfînt părinte cît de mare este primejdia preotului ce dă Sfintele Taine celor nevrednici — cînd va ști nevrednicia lor — zice așa: «Nu da sabie în loc de hrană, că nu mică muncă zace asupra voastră dacă, știind pe cineva nevrednic, îi veți îngădui să se împărtășească de masa aceasta». Apoi zice: «Sîngele lui Hristos din mîna voastră se va cere». Arătînd apoi cît de mult ținea el la darea cu grijă a Prea-curatelor Taine ale lui Hristos, zice: «Măcar voievod de ar fi, măcar eparh, măcar cel încununat cu coroană, dacă cu nevrednicie se apropie, oprește-l. Mai mare stăpînire ai tu decît acela. Căci mai rău decît cel îndrăcit este cel ce se apropie cu nevrednicie...». «Teme-te de Dumnezeu, nu de om. Iar de te vei teme de om, și de Dumnezeu vei rîde; iar dacă te vei teme de Dumnezeu, și oamenilor vei fi întru cinste; iar dacă tu nu îndrăznești să-l oprești, adu-l la mine. Nu voi îngădui să se facă aceasta. Mai degrabă de suflet mă voi despărți, decît a da Sînge Domnesc celor nevrednici. Tot sîngele meu îl voi vărsa, mai înainte de a da Sînge atît de înfricoșător celui ce nu i se cuvine. Dar dacă mult cercetînd pe cineva, vedem că n-a știut pe cel rău, nu este nici o vină» (*Ibid.*, Cuv. 55, p. 459). Și iarăși, în alt cuvînt al său zice: «Cînd aveți a vă apropia de masa aceasta înfricoșătoare și dumnezeiască și de Sfintele Taine, să faceți aceasta cu frică și cu cutremur, cu conștiința curată și cu rugăciune» (*Cuvînt la Nașterea Domnului*, «Izvoarele Ortodoxiei», Nr. 5, p. 22). Apoi, arătînd cine este vrednic a se apropia de Sfintele și Prea-curatele Taine ale lui Hristos, zice așa: «Cînd auzi zicîndu-se Sfintele Sfinților să știi că aceasta înseamnă că dacă nu este cineva sfînt, să nu se apropie;

nu numai curat de păcate, că pe cel sfînt nu numai izbăvirea de păcate îl face astfel, ci venirea de față a Duhului Sfînt și bogăția faptelor bune» (*Împărțirea de grîu*, Cuv. 53, p. 459).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum trebuie să se pregătească cineva cînd are a primi Sfintele și Dumnezeiești Taine ale Trupului și Sîngelui Domnului?

PREOTUL: Oricine voiește a se apropia de împărtășirea Sfintelor și Dumnezeieștilor Taine este dator mai înainte să fie spovedit cu de-amănuntul de păcatele sale și, dacă îi va da voie duhovnicul său, să se împărtășească. Apoi să se împace cu toți, să-și citească toată pravila (rugăciunile după rînduiala pusă în Ceaslov) și să petreacă cu grijă sfîntă, cu post și înfrînare, atît înainte de Sfînta Împărtășanie, cît și după ce o va primi. Acest lucru îl arată iarăși sfîntul Ioan Gură de Aur: «Iar tu, mai înainte de a te împărtăși, postește, ca să te arăți vrednic de împărtășire; iar după ce te-ai împărtășit, să sporești înfrînarea, pentru ca nu pe toate să le prăpădești, măcar că nu este același lucru să fii treaz înainte de a te împărtăși, și după ce te-ai împărtășit; căci trebuie să păzești înfrînarea întru amîndouă, dar mai vîrtos după ce ai primit pe Mirele; mai înainte (trebuie a păzi trezvia și înfrînarea), ca să te faci vrednic a-L primi, iar mai pe urmă, ca să te arăți vrednic de cele ce ai primit» (*Împărțirea de grîu*, cuv. 54, pag. 451).

Așadar, frate, înțelege că pregătirea cu evlavie și sîrguință ne este cerută și înainte de a ne împărtăși cu Sfintele și Prea-curatele Taine, și după ce Le-am primit, deoarece mai ales întru această vreme caută diavolul să ne ispitească și să ne jefuiască de bogăția cea duhovnicească pe care am primit-o prin împărtășirea cu Trupul și Sîngele Domnului.

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar cum poate cineva să se pregătească pentru împărtășirea cu o Taină ca aceasta, adică să primească prin împărtășire Trupul și Sîngele Domnului, și cine poate face vreodată acest lucru?

PREOTUL: Da, cu adevărat, nimeni din oameni nu poate să pretindă că s-a pregătit vreodată cît trebuie pentru primirea Înfricoșatelor Taine ale Trupului și Sîngelui Domnului. Dar nici nu trebuie să cadă în deznădejde și neglijență, din pricina acestei nevrednicii. Noi sîntem datori să ne pregătim după puterea noastră, iar pe cele ce nu putem a le împlini să le lăsăm pe seama milei și îndurării lui Dumnezeu, Care n-a venit să cheme pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință și Care știe

totdeauna și neștiința, și neputința noastră. Acest lucru îl știm tot de la dumnezeiescul părinte Ioan Gură de Aur: «Nu trebuiește nici să le lăsăm pe toate în seama lui Dumnezeu și să dorim, nici silindu-ne să socotim că prin ostenelile noastre pe toate le isprăvim, căci Dumnezeu nu voiește ca noi să dormim socotind că pe toate le lucrează El, nici nu voiește să ne mîndrim că noi le facem pe toate» (*Împărțirea de grîu*, cuv. 54, pag. 453).

ÎNVĂȚĂCELUL: Oare și preoții trebuie să aibă mare pregătire cînd slujesc Sfînta Liturghie, ca și creștinii care se pregătesc pentru Sfînta Împărtășanie?

PREOTUL: Cu adevărat, mare pregătire trebuie să aibă creștinii care vin la Sfînta Împărtășanie, dar mult mai mare pregătire trebuie să aibă preotul, care nu numai că se împărtășește cu Sfintele Taine, ci și jertfește pe Hristos la Sfînta Liturghie. Acest adevăr înțelegîndu-l, dumnezeiescul părinte Ioan Gură de Aur zice: «Mai curat decît razele soarelui trebuie să fie mîna aceea care taie acest Trup, gura care se umple de foc duhovnicesc, limba care se roșește cu sînge prea înfricoșător». Apoi zice: «Ia seama, cu ce cinste te-ai cinstit, de ce masă te îndulcești: de Cel de care îngerii se cutremură văzîndu-L și nici nu îndrăznesc să privească fără frică la raza ce iese de acolo. Cu aceasta noi ne hrănim, cu aceasta ne frămîntăm, și ne-am făcut noi ai lui Hristos, un trup și o carne. Cel ce va grăi puterile Domnului, auzite va face toate laudele Lui. Care păstor își hrănește oile cu propriile sale mădulare?» (*Ibid.*, Cuv. 54, pag. 454).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar dacă cineva este bolnav, bătrîn și neputincios și este sărac, neavînd ce da milostenie, cum poate unul ca acesta să se pregătească pentru împărtășirea cu Sfintele și Prea-curatele Taine ale lui Hristos?

PREOTUL: Ascultă, frate: Prea-Bunul, Prea-Îndelungatul, Prea-Milostivul și Atotștiitorul Dumnezeu nu cere de la om cele ce sînt peste puterea lui. Așadar, de la cel bolnav și neputincios El nu cere post, privegheri, mătănii și altele de acest fel pentru a se putea împărtăși cu Sfintele Taine, nici de la cel sărac nu pretinde milostenie, ci numai trei lucruri:

1) spovedanie curată și împăcare cu toți;
2) smerenie a inimii, cu umilință;

3) rugăciune de mulțumire, adică să se roage în toată vremea lui Dumnezeu și să-I mulțumească pentru boala, suferința, neputința și sărăcia ce i s-au dat, căci atît sărăcia, cît și boala și suferința smeresc inima omului. «Inima înfrîntă și smerită, Dumnezeu nu o va urgisi» (Psalm 50; vezi despre aceasta și la sf. Isac Sirul, *Cuvîntarea 21*, pag. 109, 110, 111 precum și la sf. Efrem Sirul, *Cuvîntare pentru faptele bune trupești*, tom. II, pag. 495 și altele).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar dacă cel bolnav nu poate citi rugăciuni multe, cum poate el să se pregătească pentru Sfînta Împărtășanie?

PREOTUL: În rugăciuni nu este nevoie de cuvinte multe, precum a zis Domnul (Matei, 6, 7); suferindul să spună cu smerenie «Tatăl nostru», «Doamne Iisus Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul», iar către Maica Domnului: «Prea Sfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-mă», precum și alte rugăciuni scurte ca: «Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta» (Psalm 50). Iar dacă nu poate citi cînd are a se împărtăși cu Sfintele și Prea-curatele Taine să roage pe cineva să-i citească rugăciunile și molitfele de împărtășire, iar el să le asculte cu evlavie.

Iată, frate, că la cele ce m-ai întrebat, ți-am răspuns, cu ajutorul Domnului, cît mai pe scurt. Să dea Domnul să le ții minte, spre folosul frăției tale și al altora, cărora vei voi să le spui. Și mai presus de toate, să ne rugăm Prea-bunului Dumnezeu să ne ajute cu mila și cu darul Său, ca să izbutim a face cele ce am vorbit împreună, spre folosul sufletelor noastre.

Capitolul 37

DESPRE MISIONARISMUL LAIC ÎN BISERICA ORTODOXĂ

ÎNVĂȚĂCELUL: Ce înseamnă misionarism laic, Cuvioase Părinte?

PREOTUL: Misionarismul laic, frate, se săvîrșește atunci cînd cineva din creștinii mireni predică cuvîntul lui Dumnezeu, fără ca el să aibă hirotonie sau hirotesie.

ÎNVĂȚĂCELUL: De la început a existat acest misionarism laic în Biserica lui Hristos?

PREOTUL: Da, a existat. Misionarismul laic este vechi ca însăși Biserica (vezi prof. Liviu Stan, *Mirenii în Biserică*, Studiu canonic, istoric, Sibiu, 1939, p. 3—7).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar ce înseamnă cuvîntul «misionar»?

PREOTUL: Cuvîntul «misionar» vine de la «misiune». El derivă din latinescul *missio-onis*; verbul mitto-ere, missi, missum = a trimite, a însărcina pe cineva, a da o putere cuiva într-o delegație, funcție sau serviciu (cf. Ispir Gh. Vasile, *Curs de îndrumări misionare*, București, 1930, p. 18). Ideologic și autoritativ, misiunea derivă din însăși porunca

Mîntuitorului: «Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, și Eu vă trimit pe voi» (Ioan, 20, 21; Matei, 10, 16; Luca, 10, 3). Așadar, nici un misionar mirean nu are dreptul să predice în public dacă nu este trimis de ierarhia bisericească. Acest lucru l-a arătat și marele apostol Pavel: Cum vor propovădui, de nu vor fi trimiși? (Rom. 10, 15).

Trebuie deci să înțelegem că «singură ierarhia bisericească are puterea și dreptul plenar de a trimite misionari, fie ei clerici sau laici» (Pr. prof. Dr. Corneliu Sîrbu, *Misionarismul laic în lupta antisectară*, Revista Teologică, Sibiu, 1945, nr. 1, p. 16).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar în Biserica Romano-Catolică, cum stau lucrurile cu misionarismul laic?

PREOTUL: În Biserica Romano-Catolică, misionarismul laic a fost multă vreme cu totul interzis. Dar în ultimul timp, papa — sub presiunea vremurilor și a evenimentelor — a revenit la o concepție mai creștină în această privință. Dovada concretă și expresia vie a acestei orientări este așa numita «Acțiune Catolică» sau «Acțiunea pentru apostolatul laic», care a luat ființă prin enciclica «Ubi arcano Dei Consilio», din 23 decembrie 1922 a Papei Pius al XI-lea și s-a generalizat în întreaga Biserică Romano-Catolică, fiind pusă sub patronajul lui Francisc de Assisi prin enciclica «Rite expiatis» din 2 februarie 1926. Odată cu această mișcare, s-a deschis drum destul de larg misionarismului laic, prin chemarea mirenilor să participe la misionarismul ierarhic, recunoscîndu-se, măcar parțial, importanța elementului mirean în Biserică și ridicîndu-l la starea de factor activ și colaborator al ierarhiei bisericești (Preot prof. Dr. Corneliu Sîrbu, *op. cit.* p. 12—13).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar în Protestantism cum stau lucrurile cu misionarismul laic?

PREOTUL: Protestantismul a căzut cu totul în extrema opusă, a unei libertăți fără margini a misionarismului laic. În concepția protestantă, Biserica, în sens de societate văzută, este o alcătuire ca oricare altă societate omenească, pentru organizarea căreia nu sînt dispoziții de ordin divin. Consecvența logică și firească a acestui punct de vedere a dus la negarea originii divine a ierarhiei ... Deosebirea dintre cler și laici n-are loc în protestantism (Pr. prof. dr. Liviu Stan).

Așa fiind, constatăm că în protestantism se acordă prea mare importanță elementului laic. În consecință, rolul misionarismului laic este aici

exagerat pînă la negarea existenței unei ierarhii de drept divin și, cu aceasta, a unui misionarism special al clerului (Corneliu Sîrbu, *op. cit.*, p. 13).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar în Biserica Ortodoxă în ce fel este văzut misionarismul laic?

PREOTUL: În Biserica Ortodoxă poziția și funcția misionarismului mirean în viața și dezvoltarea Bisericii se fundamentează și se lămurește deplin în baza celor două teze doctrinale: preoția generală și Biserica — Trupul tainic al Domnului. Preoția generală a creștinilor laici se întemeiază pe sfînta Taină a mirungerii (I Petru, 2, 5; I Cor., 12, 13; 12, 27; Gal., 3, 28). Căci spune sfîntul apostol Petru către «cei împrăștiați printre străini», numindu-i «preoție sfîntă»: «Iar voi sînteți semințe aleasă, preoție împărătească, neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată». Toți creștinii au deci misiunea de a propovădui chemarea lui Hristos, toți formează «poporul lui Dumnezeu» (I Petru, 2, 5—10). Dar organizarea acestei misiuni este de datoria ierarhiei bisericești. Prin ierarhie se recunosc și se reglementează drepturile mirenilor la misionarism, căci ierarhia deține întreaga putere în Biserică (Dr. Corneliu Sîrbu, *op. cit.*, p. 36).

Așadar, misionarismul laic, organizat și activ sub egida treptelor supraordonate ale ierarhiei, nu este o inovație dincolo de cadrul Ortodoxiei, ci o întoarcere la «instituțiunile creștinismului primar» (Mitrop. Nicolae al Ardealului, *Ortodoxia în mijlocul frămîntărilor de azi*, p. 7), care reprezintă întruchiparea clasică a celui mai adînc și mai autentic creștinism. Potrivit Sfintei Scripturi, și creștinii mireni — nu în aceeași măsură ca misionarii ierarhici, ci pe măsura preoției lor generale — pot să fie sarea pămîntului (Matei, 5, 13). Sfînta Scriptură zice: «După harul pe care l-a primit fiecare, slujiți altora ca niște buni iconomi ai harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu» (I Petru, 4, 10). Mîntuitorul a zis: «Oricine Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, îl voi mărturisi și Eu pe el înaintea Tatălui Meu care este în ceruri; iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda și Eu de el înaintea Tatălui Meu care este în ceruri» (Matei, 10, 32—33; Marcu, 8, 38; Luca, 9, 26). Marele apostol Pavel zice: «Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale aproapelui» (I Cor., 10, 24). Și dumnezeiescul

Ioan Evanghelistul a scris: «Și noi sîntem datori să ne punem sufletele noastre pentru frați» (I Ioan, 3, 16). Și iarăși îl auzim pe marele apostol Pavel zicînd: «Cuvîntul lui Hristos să locuiască întru voi din belșug: învățați-vă și mustrați-vă între voi, cu toată înțelepciunea» (Col., 3, 16).

Creștinul mirean este dator să lucreze la îndreptarea celor greșiți, după cum s-a scris: «Fraților, de va cădea vreun om în vreo greșeală, voi, cei duhovnicești, îndreptați-l pe unul ca acesta cu duhul blîndeții, luînd seama la tine însuți ca să nu cazi și tu în ispită» (Gal., 6, 1; Evr., 12, 12—14). Și iarăși zice: «Vouă vi s-a dat pentru Hristos, nu numai să credeți întru El, ci și să pătimiți pentru El, ducînd aceeași luptă pe care ați văzut-o la mine și ați auzit-o despre mine» (Filip., 1, 29—30).

ÎNVĂȚĂCELUL: Dar sfinții părinți ce zic în privința misionarilor laici?

PREOTUL: Și sfinții părinți, avînd în vedere învățătura Sfintei Scripturi, care îndeamnă pe toți creștinii la mîntuirea fraților lor, învață și arată despre misionarismul laic că este obligatoriu. Iată ce zice sfîntul Ioan Gură de Aur în această privință: «Spun aceasta nu numai celor arătăgoși, ci și vouă, care sînteți sănătoși, pentru ca voi pe toți aceia pe care îi cunoașteți, să-i abateți cu sîrguință și bunăvoință de la greșelile lor și să-i aduceți înapoi la mama comună (Biserica cea dreptmăritoare), căci nimic nu-i mai nobil decît armonia și pacea» (Omilia III, *Contra iudeilor*).

ÎNVĂȚĂCELUL: Între misionarii laici pot să fie și femei sau numai bărbați?

PREOTUL: Dacă cercetăm istoria veche a Bisericii Creștine, aflăm că și femeile — deși nu predică în biserică, avînd în vedere învățătura marelui apostol Pavel care le spune «să tacă în biserică» (I Cor., 14, 34), în afară de biserică făceau cu adevărat misionarism. Ca să ne dăm seama de acest lucru, să-l auzim pe apologetul Aristide de Atena care, arătînd misionarismul femeilor creștine din acea vreme, zice așa: «Femeile creștine sînt curate ca fecioarele. Ele predică din dragoste (cuvîntul lui Dumnezeu) sclavilor, sclavelor și copiilor acestora. Ele se străduiesc să încredințeze pe sclavi și, dacă aceștia sînt cîștigați pentru crédința în Iisus Hristos, atunci ei sînt numiți de-a dreptul — fără nici o deosebire — frați ai stăpînilor lor» *(Apologia XV-a)*. Iar bărbaților care sînt bine pregătiți, li se încuviința a predica chiar în biserică (Liviu Stan, *op. cit.*, p. 67—80; Popescu M. Teodor, *Primii didascăli*, în «Studii Teologice», anul III, nr. 2, București, 1932, p. 143).

ÎNVĂȚĂCELUL: Ați spus că numai bărbaților bine pregătiți li se poate da încuviințarea de a predica chiar și în biserică. Eu aș vrea să știu ce anume pregătire trebuie să aibă un misionar creștin ca să poată predica în biserică?

PREOTUL: În primul rînd trebuie să fie acreditat de Biserică pentru a răspîndi cunoștințele sale și celorlalți. El trebuie să aibă, pe lîngă însușirea învățăturii de credință, și unele însușiri care dau chipul ideal al adevăratului misionar laic, adică: a) credința riguroasă ortodoxă, luminată, fermă, trează și activă; b) adevărata sensibilitate pentru comuniunea frățească întru mîntuire; c) zel și stăruință statornică și neînfrînată; d) optimism sănătos și senin. Numai creștinul împodobit cu un buchet de astfel de însușiri poate fi un adevărat misionar ortodox. Zel misionar poate avea numai acela care înțelege și prețuiește valoarea bunurilor cerești și își dă seama, totodată, cît de mult trebuie compătimit cel care nu are aceste bunuri. Cine nu însetează după viața în Dumnezeu, acela nu poate fi aprins de zelul de a mijloci și altora această viață (Dr. Corneliu Sîrbu, *op. cit.*, p. 108—109 ș.a.).

ÎNVĂȚĂCELUL: În trecutul vechi al Bisericii Creștine au existat oare și misionari laici mai însemnați sau oameni învățați care nu au fost hirotoniți preoți sau episcopi?

PREOTUL: Da, au fost mari misionari și apologeți, oameni învățați care au apărat cauza creștinismului în fața împăraților păgîni și înaintea filosofilor celor străini de duhul Evangheliei lui Hristos. Așa au fost acei apologeți ai secolelor III și IV, începînd cu *Codrat*, pe care Eusebiu, istoricul bisericesc, îl numește părintele apologeticii, între anii 125—126, pe vremea împăratului Adrian (117—138) și continuînd cu *Aristide* de Atena, amintit mai sus, între anii 125—128; *Ariston de Pela*, cel mai vechi apărător în scris al creștinismului contra iudeilor — a fost iudeo-creștin de la jumătatea veacului II —, sfîntul *Iustin* Filosoful și Martirul, născut la Sihem Samaia, pe la anul 100—101; *Tatian*, născut în Asiria către anul 120; filosoful *Herma*, care a trăit pe la sfîrșitul veacului II; *Atenagora*, filosof creștin din Atena; *Minuciu Felix*, în secolul II; *Tertulian*, născut în Cartagina pe la anii 150—160. Toți aceștia, mari apologeți creștini și misionari de mare seamă ai Bi-

sericii lui Hristos, au fost mireni (a se vedea descrierea lor pe larg la Preot prof. Dr. Corneliu Sîrbu, *op. cit.*, p. 55—87).

ÎNVĂȚĂCELUL : Care sînt normele canonice ale misionarismului laic în funcțiunea sa din Biserică ?

PREOTUL : Prima normă a misionarismului laic este apărarea dogmelor dreptei credințe ortodoxe, deoarece dogmele sînt izvorul din care se nasc canoanele sau normele ce rînduiesc și reglementează viața Bisericii, ca organism social (cf. Valerian Șesan, *Curs de Drept Bisericesc Universal*, ediție îngrijită de Dr. Milan Șesan, Cernăuți, 1942, p. 116). A doua normă de care trebuie să țină seama misionarismul laic este aceea că el trebuie întotdeauna să fie subordonat ierarhiei, iar conducerea lui să-i aparțină ierarhiei. Misionarismul laic numai atunci este puternic și bine orientat, dacă acționează din însărcinarea, trimiterea și sub supravegherea ierarhiei.

ÎNVĂȚĂCELUL : Vă mulțumesc, Cinstite Părinte, pentru osteneala de a-mi fi dat aceste lămuriri. Îmi dau seama că întrebările mele au putut să fie și supărătoare, și plictisitoare. Dar m-am gîndit că este mai bine să întreb și să dau pe față îndoielile mele și ale altora cu care m-am întîlnit și am stat de vorbă. Socotesc că aceste convorbiri îmi vor fi de mare folos în viața mea duhovnicească. Grija care m-a făcut să întreb a fost aducerea aminte de cuvintele Sfintei Scripturi : «Sfatul bun te va păzi și cugetul drept te va apăra» (Pilde, 2, 11) ; și iarăși : «frate pe frate sfătuindu-se, sînt ca o cetate întemeiată și ca o împărăție nebiruită» (Pilde, 18, 19).

PREOTUL : Lui Dumnezeu se cuvine a-I mulțumi pentru toate, fratele meu, căci fără El nu putem face nimic.

CĂLĂUZĂ

cu indicarea locurilor pe care se bazează cele afirmate în această carte

Capitolul 1 : DESPRE ORTODOXIE

Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, București, 1938, pp. 26—27.
Dumnezeieștile Dogme ale Bisericii Ortodoxe, M-rea Neamț, 1816, p. 29, 30.
Învățătura de credință creștină ortodoxă, București, 1952, p. 167.
Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, pp. 272—277.
Pidalionul, Mînăstirea Neamț, 1844, fila 7, 75.

Capitolul 2 : DESPRE BISERICĂ

Învățătura de credință creștină ortodoxă, p. 154.
Hristos Cap al Bisericii, piatra din capul unghiului : Matei, 21, 42 ; Marcu, 12, 10 ; Luca, 20, 17 ; Ps. 117, 22 ; Isaia, 28, 16 ; Efes., 1, 22 ; 2, 20 ; I Petru, 2, 6.
Hristos temelie : I Cor., 3, 11.
Ierarhia bisericească : Ioan, 20, 22—23 ; Fapte, 20, 28 ; 6, 36 ; I Tim., 4, 14 ; 3, 8 ; Efes., 4, 11—12 ; Evr., 13, 17 ; Apoc., 21, 14.
Mîntuitorul a pus ierarhia în Biserică : Luca, 10, 16 ; Efes., 2, 20.
Puterile cu care a înzestrat Mîntuitorul ierarhia bisericească : Matei, 16, 19 ; 18, 18 ; 28, 18—20 ; 16, 19 ; Luca, 24, 49 ; Ioan, 20, 22—23 ; Fapte, 2, 2—4 ; I Cor., 4, 1 ; 5, 4—5 ; I Tim., 1, 20.
Biserica — turmă și păstor : Ioan, 10, 16 ; Fapte, 20, 28 ; Col., 1, 18—20, 24 ; I Petru, 5, 2 ș.a.m.d.

Biserica — locaș de închinare: Matei, 21, 13; Luca, 2, 46—49; Fapte, 11, 26.

Alte denumiri ale Bisericii în Sfînta Scriptură: «Ogorul Domnului» (I Cor., 3, 9), «Casa Domnului» (Efes., 2, 19—22); «Mireasa lui Hristos» (II Cor., 11, 2; Apoc., 21, 2, 9; 27, 17 ș.a.); «Adunarea celor întîi născuți» (Evr., 12, 23); «Turma lui Hristos» (Ioan, 10, 16); «Sfeșnic de aur» (Apoc., 1, 20; 2, 1); «Cetatea lui Dumnezeu» (Ps. 86, 2; Apoc., 3, 12); «cetatea Dumnezeului celui viu» (Apoc., 21, 2; 22, 19); «Stîlp și temelie a adevărului» (I Tim., 3, 15); «Trupul lui Hristos» (Efes., 1, 22—23; Col., 1, 24); «Zidire dumnezeiască» (I Cor., 3, 9); «Biserica Slavei» (Efes., 5, 27); «Mireasa Mielului» (Apoc., 19, 7; 21, 9); «Casa lui Hristos» (Evr., 3, 6); «Ierusalimul cel Nou» (Apoc., 3, 12; 21, 2); «Casa lui Dumnezeu» (I Tim., 3, 15; Evr., 10, 21 ș.a.).

Biserica este o turmă și un păstor avînd de cap pe Hristos: Ioan, 10, 16; I Petru, 2, 25; și e sfîntă, pentru că sfînt este Capul ei: Efes., 5, 25—27; Col., 2, 10; *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, p. 155.

Misiunea Bisericii este de a face îndreptare păcătoșilor, deoarece toți sîntem păcătoși: Matei, 9, 12; 13, 24—30, 49; Ioan, 1, 8; Iacov, 3, 2; II Tim., 2, 20.

Biserica noastră Ortodoxă se numește sobornicească, fiindcă ea are menirea de a se răspîndi în toată lumea și din toate timpurile: Matei, 28, 19.

Biserica se numește apostolică, fiindcă ea este zidită pe temelia apostolilor, piatra din vîrful unghiului fiind Însuși Hristos: Efes., 2, 20—22; Apoc., 21, 14.

Biserica cea luptătoare și cea biruitoare alcătuiesc o singură Biserică, avînd același Cap, pe Hristos: Rom., 14, 7—9; Efes., 1, 10; 2, 19; Filip., 2, 10; Evr., 12, 22—23.

Mîntuitorul a întemeiat Biserica Sa pe Cruce și la Rusalii cînd a trimis pe Duhul Sfînt: Fapte, 1, 8; 2, 1—4; 20, 28.

Noi ne facem membre ale trupului lui Hristos prin botez și Sfînta Împărtășanie: Matei, 3, 11; Ioan, 6, 50; I Cor., 12, 13—27; Efes., 4, 4—5.

Capitolul 3: DESPRE SFÎNTA SCRIPTURĂ

Sfînta Scriptură este colecția cărților sfinte, care au fost scrise sub insuflarea Duhului Sfînt: *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, întreb. 29, p. 18.

Sfînta Scriptură se numește și Biblie: *Înv. de cred. creșt. ort.*, p. 18.

Cărțile canonice ale Vechiului și ale Noului Testament: *Învăț. de cred. creșt. ort.*, p. 21.

Cărțile necanonice din Sfînta Scriptură: *Învăț. de cred. creșt. ort.*, p. 23.

Capitolul 4: DESPRE SFÎNTA TRADIȚIE

Sfînta Tradiție: Ioan, 21, 25; II Ioan, 1, 12.

Predaniile: I Cor., 12, 2.

Unele lucruri nu se găsesc scrise în Sfînta Scriptură: Iuda, 1, 9, 14—15; II Tim., 3, 8; Fapte, 20, 35.

Predania este ocrotită de Duhul Sfînt: Matei, 10, 19—20; Ioan, 16, 12—14; I Tim., 3, 15.

Capitolul 5: DESPRE CULTUL SFINȚILOR ȘI AL ÎNGERILOR

Sfinții sînt prieteni și casnici ai lui Dumnezeu: Ioan, 15, 14; Efes., 2, 19; Iacov, 2, 23.

Sfinții vor judeca lumea: I Cor., 6, 3; Matei, 19, 28; Evr., 12, 22—23.

Sfinții, în viața aceasta fiind, se roagă lui Dumnezeu pentru noi: Fac., 20, 7; Ieș., 32, 31; Ier., 14, 1; 15, 1—5; Dan., 10, 11—21; 14, 35—36; Zah., 1, 12; Iov, 43, 8; II Cor., 13, 9; Efes., 1, 16—17; Filip., 1, 4; Apoc., 5, 8; 8, 3—4; 6, 10—11; I Tes., 1, 2—3; II Tes., 1, 2; II Tim., 1, 3.

Sfinții au puterea de a face minuni mari: Rom., 2, 10.

Sfinții și îngerii primesc venerarea ce le-o aduc oamenii: IV Regi, 1, 13; 2, 15; Dan., 2, 48; 8, 17; Num., 22, 31; Fac., 19, 11; Ios., 14, 15; 15, 13.

Îngerii se îngrijesc de cei ce caută mîntuirea: Fac., 24, 7; Ps. 33, 7; 90, 11; Dan., 6, 25; Matei, 4, 6; Evr., 1, 14.

Îngerii se bucură de mîntuirea păcătoșilor: Luca, 15, 7—10.

Capitolul 6: DESPRE PREACINSTIREA SFINTEI FECIOARE MARIA

Prea-sfînta Fecioară Maria este mai sfîntă decît toți sfinții și îngerii: Luca, 1, 28—29, 40—43.

Este fericită de toate neamurile: Luca, 1, 48—49.

Mîntuitorul pururea ascultă de mama Sa și are grijă de ea: Ioan, 2, 3—10; 19, 26; Luca, 2, 51.

Prea-sfînta Fecioară Maria este plină de har și binecuvîntată între femei: Luca, 1, 28; ea este mai sfîntă decît toți sfinții și mai cinstită decît Heruvimii și Serafimii: Matei, 21, 6.

Capitolul 7: DESPRE CINSTIREA SFINTELOR MOAȘTE

Trupurile oamenilor botezați sînt locașuri ale Duhului Sfînt: Fapte, 19, 11—12; 5, 15; I Cor., 3, 16—17; 6, 19.

Trupurile oamenilor sfinți nu se supun legilor stricăciunii: Fac., 5, 24; Evr., 11, 5.

Capitolul 8: DESPRE CULTUL SFINTELOR ICOANE

În Vechiul Testament sfintele icoane au fost făcute din porunca lui Dumnezeu: Ieș., 25, 18; 31—32.

Înaintea acestor icoane sfinte, care s-au făcut cu porunca lui Dumnezeu, se închinau credincioșii Vechiului Testament, le tămîiau și le puneau candele să ardă, tot din porunca lui Dumnezeu: Ios., 7, 6; II Regi, 12, 20; Apoc., 11, 4.

Aceste icoane, făcute de mîini omenești, cu porunca lui Dumnezeu se țineau la mare cinste în Biserică: II Regi, 7, 2; III Regi, 5, 6.

Icoana se justifică prin întruparea Fiului lui Dumnezeu: Ioan, 1, 11.

Capitolul 9 : DESPRE VENERAREA SFINTEI CRUCI

Sfînta Cruce a fost altarul pe care s-a adus jertfa cea adevărată pentru toți oamenii din toate timpurile : Evr., 9, 11—14 ; Col., 1, 20.

În Sfînta Scriptură cuvîntul Cruce are două înțelesuri : unul spiritual și unul material : Matei, 10, 38 ; 27, 32 ; Marcu, 7, 34 ; 15, 21 ; Ioan, 19, 17, 25.

Crucea ca mijloc de mîntuire a fost prefigurată în Vechiul Testament : Num., 21, 9 și în Noul Testament : Ioan, 3, 14—15.

Cuvîntul Cruce celor pieritori nebunie este, iar pentru noi, cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu : Luca, 23, 26 ; I Cor., 1, 18 ; Gal., 6, 14 ; Efes., 2, 14—16 ; Filip., 2, 8—9 ; Col., 1, 19—20 ; 2, 14—15.

Capitolul 10 : DESPRE SEMNUL SFINTEI CRUCI

Iacov a binecuvîntat pe fiii lui Iosif, cu mîinile în chipul crucii : Fac., 48, 13—15.

Cei ce nu fac semnul crucii sînt vrăjmași ai Crucii lui Hristos : Filip., 3, 18, 19.

Semnul Sfintei Cruci va vesti venirea a doua a Domnului : Matei, 24, 30—31 ; este semnul puterii și al biruinței lui Hristos : I Cor., 1, 18 ; Col., 2, 15.

Capitolul 11 : RUGĂCIUNILE PENTRU MORȚI

La judecata particulară a fiecărui suflet, cel drept merge la rai : Luca, 23, 43 ; iar cel păcătos și nepocăit se duce în iad : Luca, 16, 23 ; Evr., 9, 27.

Noi avem poruncă să ne rugăm pentru toți oamenii : Marcu, 9, 23 ; 11, 24 ; Efes., 6, 19 ; Iacov, 5, 16 ; I Tim., 2, 1.

Pomenirile celor morți se întemeiază pe legea iubirii : Efes., 2, 19—20.

Pentru cei ce au murit nemărturisiți în păcate de moarte, nu ne putem ruga : Iacov, 5, 16.

Celor ce au păcătuit împotriva Duhului Sfînt nu li se iartă păcatele nici în veacul de acum, nici în cel viitor : Matei, 12, 31—32 ; Rom., 6, 10 ; I Cor., 13.

Capitolul 12 : SIMBOLURI ȘI RITURI

Sfîntul Duh este simbolizat prin cuvîntul «Apă» : Ioan, 3, 5—7 ; 38, 39 ; «Apă vie» : Ioan, 4, 20 ; 7, 37, 29 ; Apoc., 7, 17 ; 2, 6 ; 21, 22 ; 1, 17 ; «Apă roditoare» : Isaia, 27, 3 ; 44, 4 ; 58, 11 ; «Apă care potolește setea» : Isaia, 41, 17—18 ; 55, 1 ; «Apă curățitoare» : Iez., 16, 19 ; 36, 25 ; Efes., 5, 26 ; Evr., 10, 22 ; «Apă tainică și din destul» : Isaia, 58, 11 ; Ioan, 4, 14 ; Apoc., 22, 11 ; «Apă dată în Dar» : Isaia, 5, 1 ; Matei, 3, 11 ; Luca 3, 16.

Sfîntul Duh simbolizat și ca : «Vînt care bate unde vrea» : Ioan, 3, 8 ; I Cor., 12, 11 ; Filip., 2, 2 ; «Porumbel» : Matei, 3, 16 ; Marcu, 1, 10 ; Luca, 3, 22 ; Ioan, 1, 32 ; «Pecete» : Efes., 1, 13 ; 4, 30 ; II Cor., 1, 22 ș.a.

Creștinii sînt simbolizați prin cuvintele : «Miei» : Isaia, 40, 11 ; Matei, 10, 16 ; «Vulturi» : Ps. 102, 5 ; Isaia, 40, 31 ; «Arbori roditori» : Ps. 1, 3 ; Ier., 17, 8 ; «Cerbi» : Ps. 17, 36 ; Av., 3, 19 ; «Smochini buni» : Ier., 24, 1—8 ; «Oi» : Ps. 77, 57 ; Zah., 13, 7 ; Matei, 25, 33 ; 26, 31 ; Ioan, 10, 11—16 ; 21, 16 ș.a.

Capitolul 13 : DESPRE POST

Postul este cea mai veche poruncă dată de Dumnezeu omului : Fac., 2, 16, 17.

Legea veche recomandă postul și îl impune : Deut., 9, 18 ; Isaia, 58 ; Ier., 34, 28 ; Jud., 20, 26 ; I Regi, 7, 6 ; Ioel, 2, 15.

Mîntuitorul a postit 40 de zile și 40 de nopți în pustie : Matei, 4, 2 ; Luca, 4, 21 ; și ne-a învățat să postim și cum să postim : Matei, 6, 16—18.

Diavolul nu poate fi izgonit de la noi decît cu post și rugăciune : Matei, 17, 21 ; Marcu, 9, 29.

Posteau și sfinții apostoli : Fapte, 13, 2—3 ; II Cor., 6, 5.

Isaia ne arată cum trebuie să postim post bine primit la Dumnezeu : Isaia, 58, 6, 8 ; Matei, 6, 16—18.

Postul este de folos în vremea judecăților lui Dumnezeu : Ioel, 1, 14 ; 2, 11—12 ; Iona, 3, 4—7.

În vreme de necazuri și primejdii : Matei, 4, 3.

Postul trebuie însoțit de rugăciune : Luca, 2, 37 ; I Cor., 7, 5.

Capitolul 14 : DESPRE JURĂMÎNT

Jurămîntul este permis atunci cînd se ia ca martor Dumnezeu : Rom., 1, 9 ; II Cor., 1, 23 ; Evr., 6, 13.

Despre jurămîntul solemn : Fac., 14, 22—23 ; Ieș., 6, 8 ; III Regi, 8, 31—32 ; Apoc., 10, 5—6 ș.a.

Capitolul 15 : CONDIȚIILE MÎNTUIRII SUBIECTIVE

La mîntuirea subiectivă lucrează și Dumnezeu și omul : Ioan, 15, 5—7 ; Rom., 3, 23—24 ; 5, 15—17 ; Efes., 2, 8—10 ; Filip., 2, 13—16 ș.a. Lucrarea omului : Matei, 16, 24—26 ; Ioan, 5, 29 ; Rom., 2, 6—13 ; II Cor., 5, 10 ; Gal., 5, 6 ; I Tim., 6, 18—19 ; Iacov, 2, 14—16 ; Apoc., 20, 12 ș.a.

Capitolul 16 : DESPRE CELE ȘAPTE TAINE

Despre însemnătatea numărului șapte în Vechiul Testament : Fac., 2, 1—2 ; 4, 15 ; 7, 2—3 ; 6, 7 ; 8, 4, 10, 14 ; 33, 1—3 ; Ieș., 12, 19 ; 37, 23 ; Lev., 15, 13 ; 23, 15 ; 25, 8—10 ; Ps. 118, 164 ; Ier., 25, 11—12 ; 29, 10 ; Zah., 4, 1—2.

În Noul Testament : Matei, 18, 22 ; Luca, 17, 3—4 ; Apoc., 1, 4, 11 ; 2, 1 ; 5, 6 ; 15, 7—8 ; 16, 1, 17.

Șapte sînt și darurile Sfîntului Duh : *Inv. de Cred. Ort.*, p. 332 ; mai pe larg, cap. 16.

Capitolul 17: DESPRE TAINA SFÎNTULUI BOTEZ

Botezul din apă și din Duh este rînduit de Mîntuitorul spre intrare în Împărăția Cerurilor: Ioan, 3, 1—6; trebuie să se facă în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh: Matei, 28, 19—20; Marcu, 16, 16; este «naștere de sus»: Ioan, 3, 3—7.

Botezul li se face pruncilor precum, odinioară, tăierea împrejur: Fac., 17, 10—14; Luca, 2, 21.

Botezul «caselor» era al familiilor și deci și al copiilor: I Cor., 1, 16.

Capitolul 18: DESPRE TAINA SFÎNTULUI MIR

Despre sfințire prin untdelemn în Vechiul Testament: Fac., 28, 11, 18.

În Noul Testament: Rom., 12, 6; I Cor., 12, 4—6; I Ioan, 2, 20, 27.

În Noul Testament se administrează «ungerea cu sfîntul Mir» numai de către apostoli și urmașii lor: Fapte, 8, 15; I Tim., 4, 14; și numai celor ce primesc botezul creștin: Fapte, 8, 14, 19; Efes., 4, 30; Ungerea cu Sfîntul Mir se cheamă și «Pecete»: II Cor., 1, 22; Efes., 1, 13—14; 4, 30.

Capitolul 19: DESPRE TAINA SFINTEI ÎMPĂRTĂȘIRI

Taina Sfintei Împărtășiri a rînduit-o Însuși Domnul nostru Iisus Hristos la Cina cea de Taină: Matei, 26, 26—28; Marcu, 14, 22—24; Luca, 22, 19—23.

Această Taină a fost dată spre săvîrșire numai apostolilor și urmașilor lor: Tit, 1, 3—9.

Mireanul care va îndrăzni să săvîrșească această Taină fără a fi hirotonit episcop sau preot, va fi pedepsit de Dumnezeu: Rom., 15, 4; I Cor., 10, 1—12; Iacov 4, 5.

Cine vrea să primească Sfînta Împărtășanie trebuie să fie spovedit și bine pregătit sufletește: I Cor., 11, 27—29; Evr., 6, 4—6; I Ioan, 1, 9.

Capitolul 20: DESPRE TAINA POCĂINȚEI

Taina pocăinței a fost anunțată și instituită de către Mîntuitorul: Matei, 18, 18; Ioan, 20, 23; Fapte, 8, 22.

Pocăința constă în a-ți mărturisi păcatele la preot: Luca, 5, 32; 11, 18; Ioan 20, 19—23; Fapte, 2, 38; 3, 19; 19, 18; 20, 21.

Numai episcopii și preoții au această putere de a mărturisi și a dezlega sau de a ține păcatele: Matei, 18, 18; Marcu, 6, 12—13; Luca, 13, 5; Ioan, 20, 21—23; I Tim., 1, 20; II Cor., 4, 7.

Capitolul 21: DESPRE TAINA PREOȚIEI (HIROTONIA)

Taina preoției sau hirotonia este descrisă în: Matei, 18, 18; Ioan, 20—21—23; Tit, 1, 5—9; I Tim., 5, 19—22; Fapte, 6, 1—6; 20, 17, 28.

Sînt trei trepte ale preoției, care primesc sfințirea prin hirotonie sau «punerea mîinilor preoției»: Filip., 1, 1; Fapte, 6, 6; I Tim., 4, 14; 5, 22.

Preoția ca Taină: 1) chemarea apostolilor: Marcu, 3, 13; Luca, 6, 13—16; 2) chemarea celorlalți ucenici: Luca, 10, 1—24; 3) transmiterea harului: Fapte, 6, 5—8; Ioan, 4, 1—2.

Puterile harice date apostolilor, episcopilor și preoților: Matei, 5, 12—13; 13, 11; 28, 20; Marcu, 6, 7—13; Luca, 24, 48—49; Ioan, 20, 23; Fapte, 2, 4; 8, 16—17; 13, 10—11; 19, 18; 20, 11—12; I Tes., 1, 14; I Cor., 4, 1; I Petru, 5, 1—4; Apoc., 1, 6; 5, 10.

Mîntuitorul dă ierarhiei bisericești, episcopilor și preoților, daruri sau puteri vindecătoare: Matei, cap. 10.

Capitolul 22: DESPRE TAINA NUNȚII (CĂSĂTORIA)

Taina nunții sau a căsătoriei a orînduit-o Dumnezeu chiar de la întemeierea lumii: Fac., 1, 27—28; 2, 18, 21—24.

Mîntuitorul sfințește căsătoria, participînd la nunta din Cana: Ioan, 2, 1—11.

Apostolul Pavel o numește Taină: Efes., 5, 32.

Capitolul 23: DESPRE TAINA SFÎNTULUI MASLU

Taina Sfîntului Maslu este de origine evanghelică și apostolică: Marcu, 6, 12—13; Ioan, 5, 14—15; I Cor., 4, 1; Iacov, 5, 14—15.

Capitolul 24: DESPRE PUTEREA DISCIPLINARĂ

Puterea disciplinară în Biserica Ortodoxă o are numai ierarhia superioară a Bisericii: Matei, 10, 40; 18, 18; 28, 18—20; Ioan, 13, 20; 20, 22—23; Luca, 10, 15; I Cor., 5, 3—5; II Cor., 10, 6; II Tes., 3, 14; I Tim., 1, 19—20; 5, 19—20.

Capitolul 25: DESPRE SFINȚIREA NATURII

Prin căderea lui Adam, toată făptura a fost supusă deșertăciunii și stricăciunii din care se va izbăvi: Rom., 8, 20, 21.

Mîntuitorul ne-a dat pildă ca prin rugăciune și binecuvîntare să sfințim obiectele de care ne folosim: Matei, 14, 19; I Tim., 4, 4—5.

Cele mai obișnuite elemente pentru sfințire sînt: 1) apa: Ioan, 5, 14; 3, 2—7; 2) untdelemnul: Fac., 28, 18; Marcu, 6, 13; Luca, 10, 34; Evr., 1, 9; Iacov, 5, 14; Apoc., 6, 6; 3) vinul: Luca, 10, 34; Ioan, 2, 1—11.

Capitolul 26: DESPRE SERBAREA DUMINICII ÎN LOCUL SÎMBETEI

Prima sărbătorire a sîmbetei de către poporul lui Israel a fost de abia pe vremea lui Moise, în pustia Sim: Ieș., 16, 25; Deut., 5, 15.

Simbăta a fost dată pînă la venirea lui Hristos: Gal., 3, 19; sfîrșitul Legii este Hristos: Rom., 10, 4; după venirea Credinței nu mai sîntem sub călăuză: Gal., 3, 24—25.

Dumnezeu a făcut alt legămînt cu urmașii lui Hristos (Noul Israel): Ier., 31, 31—33; Evr., 8, 8—10. Legea ne-a fost dată călăuză spre Hristos, iar după El nu mai sîntem sub călăuză: Gal., 3, 24—25.

Legea cea nouă a așezat-o Mîntuitorul la Cina cea de Taină: Luca, 22, 20.

Testamentul cel Nou a înlocuit pe cel Vechi: Rom., 7, 1—6, care era numai o umbră, o icoană a celui Nou: Evr., 10, 1; Col., 2, 16—17; celé vechi au trecut, «toate s-au făcut noi»: II Cor., 5, 17; Gal., 2, 18—19.

Capitolul 27: DESPRE MÎNCĂRURI CURATE ȘI NECURATE

În Legea Darului nu mai sînt mîncăruri curate și necurate: Fapte, 10, 15; necurăția omului vine din inima lui: Matei, 15, 11; Marcu, 17, 20.

În Legea Noului Testament numai sîngele și animalele sugrumate sînt necurate: Fapte, 15, 20, 29. Din punct de vedere obiectiv, toate mîncărurile sînt curate: Rom., 14, 14; Fapte, 10, 13—16; 11, 8—10.

Capitolul 28: DESPRE DATA CELEI DE A DOUA VENIRI A DOMNULUI

Despre data venirii a doua a Domnului, nici îngerii și nici Fiul, ca om, nu știu: Matei, 24, 36—44; 25, 13 ș.a.

Ziua Domnului va veni noaptea «ca un fur»: Matei, 24, 43; I Tes., 5, 1—2.

Numai semnele sfîrșitului lumii și ale venirii a doua a Domnului ni s-a dat nouă a le cunoaște: Matei, 24, 6—7, 14, 29—33; Rom., 11, 25—27; II Tes., 2, 1—9; I Ioan, 2, 18; Apoc., 13, 1—18; 20, 1—10.

Capitolul 29: DESPRE ÎMPĂRĂȚIA CEA DE MII DE ANI (MILENISMUL)

Mia de ani despre care se scrie la Apocalipsă este un număr simbolic, iar nicidecum o realitate: Ioan, 18, 36.

Împărăția lui Hristos va fi duhovnicească: Luca, 17, 21; Ioan, 18, 36; Rom., 14, 17.

Împărăția nu va avea sfîrșit: Ps. 44, 8; Dan., 7, 14; Luca, 1, 33; Efes., 1, 20—21; ea va fi o împărăție a dreptății: Isaia, 16, 5; 32, 1; Ier., 23, 5.

Această împărăție este Biserica sau «Trupul lui Hristos»: Efes., 4, 4—15; 5, 23; Col. 1, 24; I Cor., 12, 27.

Intrarea în această împărăție a lui Hristos se face numai prin baia «nașterii celei de a doua»: Tit, 3, 5; sau prin «nașterea de sus»: Ioan, 3, 3; Rom., 6, 3; sau «îngropîndu-ne cu Hristos»: Rom., 6, 3—5; I Cor., 6, 11; Efes., 5, 26; Col., 2, 12—13; II Tim., 2, 11.

Nimeni nu poate intra în această împărăție, decît numai prin botez sau prin nașterea din apă și din Duh: Ioan, 3, 5.

Botezul creștin adeseori se numește «înviere» sau haină nouă: Col., 2, 12—13; Gal., 3, 27.

Împărăția lui Hristos cea de mii de ani este răstimpul în care Hristos a limitat, a legat puterea diavolului asupra oamenilor: Col., 1, 3.

Capitolul 30: DESPRE VEȘNICIA CHINURILOR IADULUI

Chinurile iadului vor fi veșnice: Isaia, 26, 24; Dan., 12, 2; Matei, 25, 41—46; Marcu, 3, 29; 9, 43—48.

Judecata de Apoi urmează a se face mai ales pentru patru lucruri: 1. Ca să se arate dreptatea lui Dumnezeu; 2. ca să se arate nedreptățile oamenilor; 3. ca să fie răsplătite faptele cele bune ale celor drepți; 4. ca să fie pedepsite păcatele celor răi: Iov, 34, 11; Ps. 61, 11; 95, 13; Ecl., 11, 9; 12, 14; Isaia, 13, 11; Ier., 17, 10; Matei, 16, 27; 13, 41—42; 25, 46; Rom., 2, 5; II Petru, 3, 7.

Mîntuitorul ne învață că sufletul omului este tot ceea ce e mai scump din viața lui: Matei 16, 26; Marcu, 8, 36; că este nemuritor: Matei, 22, 31.

Iadul este loc de chin veșnic: Matei, 18, 8; 23, 35; Marcu, 9, 45; Luca, 16, 23; Apoc., 14, 10—11; 20, 10; chinul și osînda sînt veșnice: Isaia, 66, 24; Matei, 25, 46; Marcu, 3, 29; II Tes., 1, 9; Apoc., 14, 11; 20, 10.

Capitolul 31: STATUL ÎN CONCEPȚIA BIBLICĂ SAU DATORIILE CELOR CREDINCIOȘI CĂTRE STAT

Toate stăpînirile care conduc țările sînt puse de Dumnezeu, iar cine nu se supune lor se împotrivește legii lui Dumnezeu: Matei, 26, 52; Rom., 13, 1—5; Tit, 3, 1; I Tim., 2, 1—3.

Despre armata statului: Matei, 8, 5—15; Luca, 3, 14; 7, 1—10; Fapte, cap. 10; I Cor., 9, 7.

Despre plata impozitului și alte datorii către stat: Matei, 17, 24—27; 22, 21; Rom., 13, 7—8.

Patriotismul: Matei, 15, 24—25; Rom., 2, 10.

Capitolul 32: DESPRE VORBIREA ÎN LIMBI (GLOSOLALIA)

Adevărata vorbire în limbi este cea care comunică ceva celor cărora se adresează: Fapte, 2, 4—13; dacă ascultătorii nu înțeleg este nevoie de alt dar, al tălmăcirii: I Cor., cap. 14.

Darul vorbirii în limbi a fost proorocit de prooroci: Ioel, 3, 1—5; Fapte, 11, 27—28; 2, 11.

Darul vorbirii în limbi a fost pentru cei necredincioși un mijloc hotărîtor de a se converti: I Cor., 14, 22—25.

Darul vorbirii în limbi este mai mic ca darul proorociei sau al tălmăcirii: I Cor., 14, 9, 23.

Valoarea dragostei depășește vorbirea în limbi: I Cor., 13, 1, 8.

Darul vorbirii în limbi nu s-a dat pentru toate timpurile în Biserică, ci, după proorocia marelui apostol Pavel, a încetat de mult în Biserică: I Cor., 13, 8.

Un adevărat creștin poate dovedi prezența Duhului Sfînt prin roadele Lui, care sînt: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea poftelor și curăția: Gal., 5, 22—23.

Printre roadele Duhului Sfînt nu este pomenită vorbirea în limbi, căci după cum am crezut, nu mai avem nevoie de glosolalie: I Cor., 12, 30.

Capitolul 33: DESPRE VORBIREA CU CEI MORȚI (NECROMANȚIA) SAU SPIRITISMUL

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a numit fericiți pe cei ce n-au văzut și au crezut: Luca, 1, 45; Ioan, 20, 29. Iar apostolul Pavel ne arată că prin credință umblă, iar nu prin vedere: II Cor., 5, 6—7.

Dumnezeu pedepsește aspru această iscodire drăcească și vorbire cu dracii, prefăcuți în chipul celor chemați: I Par., 10, 1; 10, 13—14; Lev., 19, 31; 20, 27; Deut., 18, 9—14; IV Regi, 21, 6; II Cor., 11, 14; I Ioan, 4, 1—3.

Spiritismul este o vrăjitorie, uriciune înaintea lui Dumnezeu: Deut., 18, 9—13; Lev., 19, 31; 20, 27.

Capitolul 34: DESPRE CALENDAR

Pe la anul 1760, calendarul rămăsese în urmă cu 11 zile (canonul 7 apostolic și canonul 61 al Sinodului din Cartagina).

Calendarul vechi pe la anul 1816 rămăsese în urmă cu 13 zile, cum arată și Nichifor, (Episcopia Buzăului), în Pascalia ce era scrisă de Dr. Panaite Donici și tipărită în acel ceaslov.

Cei mai mari învățați pascalogi au arătat despre calendarul cel vechi că a rămas în urmă și trebuie îndreptat.

Rămînerea în urmă a calendarului celui vechi și nevoia de a se îndrepta au arătat-o: la anul 1324, marele învățat Nichifor Grigoras; Matei Vlastares, la anul 1335; Isac Arghyras (1371—1372); Gheorghe Ghemist Plethon (1450).

În Biserica de Apus: marele învățat și astronom Ioan de Sacro Busto (De Holywood); Albertus Magnus († 1280); Roger Bacon († 1292); regele Alfons al 10-lea al Castiliei, de la anul 1240; Pierre d'Ailly († 1420); Cardinalul german Nicolaus de Cus (Cusanus † 1464); Paul de Midelburg († 1534); Andreas Stibonius, teolog și matematician; medicul și filosoful de la Viena, Georg Stannstetter; dominicanul italian, Ignazio Dante (Perusinus † 1586).

Îndreptarea calendarului celui vechi (iulian) în Biserica Ortodoxă nu s-a făcut după normele calendarului îndreptat de romano-catolici la 1582.

La Conferința Pan-Ortodoxă de la Moscova în anul 1948 s-a hotărît ca noi să serbăm data Sfintelor Paști după pascalia veche, alexandrină, pînă ce toate Bisericile vor îndrepta calendarul. Iar toate Bisericile care se mai află pe stil vechi, în țările unde nu s-a îndreptat calendarul, trebuie să țină toate sărbătorile de peste an după stilul nou îndreptat, și acest lucru s-a făcut pentru pacea și unitatea Bisericilor Ortodoxe.

Capitolul 35: DESPRE OASTEA DOMNULUI

Toți creștinii care au botezul ortodox în numele Prea Sfintei Treimi sînt ostași ai Domnului: II Tim., 2, 3, 4; Efes., 6, 13—18; I Tim., 6, 12; II Tim., 4, 7. Rugăciunea de la botez, din Molitfelnic, spune: «Și fă pe acest copil, care se botează, ostaș ales al lui Iisus».

Capitolul 36: DESPRE DEASA SAU RARA ÎMPĂRTĂȘIRE CU SFINTELE ȘI PREA CINSTITELE TAINE ALE LUI HRISTOS

Pregătirea cuvenită pentru împărtășire: I Cor., 11, 28.

Cine se împărtășește nepregătit va fi pedepsit: Evr., 10, 27; I Cor., 11, 27, 29.

Cei vinovați de neascultarea acestor porunci se îmbolnăvesc sau mor: I Cor., 11, 30.

Capitolul 37: DESPRE MISIONARISMUL LAIC ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Misionar laic (mirean) este acela care predică cuvîntul lui Dumnezeu, neavînd hirotonie sau hirotesie (Prof. Liviu Stan, *Mirenii în Biserică*).

Misionarul laic (mirean) are voie a predica în public numai dacă va fi trimis de ierarhia bisericească: «Și cum vor propovădui de nu vor fi trimiși?» (Rom., 10, 15).

Sfinții apostoli au mers la propovăduire din porunca Mîntuitorului: Matei, 10, 16; 28, 19; Marcu, 16, 15; Ioan, 21, 20.

Numai ierarhia bisericească are dreptul plenar de a trimite misionari, fie ei clerici, fie laici (Prof. Dr. Corneliu Sîrbu, *Misionarismul laic în lupta antisectară*).

CUPRINS

Pag.

Prefață la ediția a II-a 5

Predoslovie 7

Cuvînt înainte (la ediția I) 9

Cuvînt înainte (la ediția a II-a) 10

Capitolul 1 : **Despre ortodoxie** 11

Capitolul 2 : **Despre Biserică** 16

Capitolul 3 : **Despre Sfînta Scriptură** 24

Capitolul 4 : **Despre Sfînta Tradiție** 32

Capitolul 5 : **Despre cultul sfinților și al îngerilor** 43

Capitolul 6 : **Despre preacinstirea Sfintei Fecioare Maria** 52

Capitolul 7 : **Despre cinstirea sfintelor moaște** 69

Capitolul 8 : **Cultul sfintelor icoane** 75

Capitolul 9 : **Venerarea Sfintei Cruci** 85

Capitolul 10 : **Semnul crucii** 90

Capitolul 11 : **Rugăciunile pentru cei morți** 95

Capitolul 12 : **Simboluri și rituri** 103

Capitolul 13 : **Despre Post** 107

Capitolul 14 : **Despre jurămînt** 115

Capitolul 15 : **Condițiile mîntuirii subiective** 118

Capitolul 16 : **Depre cele șapte Taine** 128

Capitolul 17 : **Despre Taina Botezului** 131

Capitolul 18 : **Despre Taina Sfîntului Mir** 141

Capitolul 19 : **Despre Taina Sfintei Împărtășanii** 147

Capitolul 20 : **Despre Taina Pocăinței** 153

Capitolul 21 : **Despre Taina Preoției (Hirotonia)** 160

Capitolul 22 : **Despre Taina Nunții (Căsătoria)** 170

Capitolul 23 : **Despre Taina Sfîntului Maslu** 175

Capitolul 24 : **Despre puterea disciplinară** 179

Capitolul 25 : **Despre sfințirea naturii** 182

Capitolul 26 : **Despre serbarea Duminicii în locul sîmbetei** 185

Pag.

Capitolul 27: **Despre mîncăruri curate şi necurate** 201
Capitolul 28: **Despre data celei de a doua veniri a Domnului** 205
Capitolul 29: **Despre Împărăţia de mii de ani (mileniul)** 210
Capitolul 30: **Despre veşnicia chinurilor iadului** 221
Capitolul 31: **Statul în concepţia biblică** 225
Capitolul 32: **Despre vorbirea în limbi (glosolalia)** 232
Capitolul 33: **Vorbirea cu cei morţi** 247
Capitolul 34: **Despre calendar** 258
Capitolul 35: **Despre «Oastea Domnului»** 271
Capitolul 36: **Despre deasa sau rara împărtăşire** 278
Capitolul 37: **Despre misionarismul laic în Biserica ortodoxă** 283
Călăuză cu indicarea locurilor pe care se bazează cele afirmate în această carte 289
Bibliografie selectivă 300
Cuprins 302

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Biblia (Sfînta şi dumnezeiasca Scriptură), ed. 1914 şi 1968.

Pr. Conf. Alexe Şt., *Biserica una şi Bisericile cele multe*, «Ortodoxia», 2/1973.

Arhim. Baronian Z., *O importantă menţiune despre cultul sfintelor icoane*, «Studii Teologice», 9—10/1971.

Pr. Prof. Branişte Ene, *Problema unificării calendarului*, «Ortodoxia», 2/1955.

Pr. Prof. Branişte Ene, *Originea, instituirea şi dezvoltarea cultului creştin*, «Studii Teologice», 3—4/1963.

Pr. Prof. Branişte Ene, *Teologia icoanelor*, «Studii Teologice», 3—4/1952.

Bria Ion, *Sfînta Scriptură şi Tradiţia*, «Studii Teologice», 5—6/1970.

Pr. Lect. Bunea Ion, *Împărăţia lui Dumnezeu (sensul ei neotestamentar)*, «Mitropolia Ardealului», 11—12/1971.

Pr. Lect. Bunea Ion, *Cultul Maicii Domnului*, «Mitropolia Ardealului», 9—10/1971.

Dron C., *Canoanele*, ed. II, Bucureşti, 1933.

Chiricescu C. şi Nazarie C., *Călăuza predicatorului*, Bucureşti, 1901—1902.

Pr. Prof. Ciudin N., *Temeiurile biblice şi patristice ale ierarhiei bisericeşti*, «Studii Teologice», 3—6/1950.

Sfîntul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. în rom., de Pr. D. Fecioru şi Pr. Olimp Căciulă, Bucureşti, 1938.

Pr. Prof. Deheleanu P., *Manual de sectologie*, Arad, 1948.

«Filocalia», trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, vol. I—IV, Sibiu, 1945—46 şi vol. V—X, Bucureşti, 1976—1981.

Gavril, Mitropolit al Filadelfiei, *Tîlcuirea celor 7 Taine*, în rom. de Veniamin Costachi, Iaşi, 1808.

Gheorghe C. I., *Harismele după epistolele sfîntului apostol Pavel*, «Studii Teologice», 1—2/1973.

Gheorghe C. I., *Ierarhia bisericească după epistolele sfîntului apostol Pavel*, «Studii Teologice», 7—8/1971.

Ichim D., *Învăţătura ortodoxă despre sfintele icoane*, «Studii Teologice», 5—6/1970.

Ignătescu V., *Duhul Sfînt în viaţa Bisericii, iată de învăţătura neoprotestantă*, în «Ortodoxia», 1/1951.

Arhim. Ilie Cleopa, *Cuvînt de lămurire în legătură cu rătăcirile stiliştilor*, «Biserica Ortodoxă Română», 3—4/1955.

Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Cuvîntări la praznice împărăteşti*, Bucureşti, 1942.

Ispir Gh. Vasile Dr., *Curs de Îndrumări Misionare*, Bucureşti, 1930.

Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă, Bucureşti, 1952.

Kiriacodromion, ed. din 1857, Bucureşti.

Pr. Prof. Marcu Gr., *Duminica (sinteză biblio-teologică)*, «Mitropolia Ardealului», 11—12/1920.

Pr. Prof. Marcu Gr., *Tradiţia în Biblie*, «Mitropolia Ardealului», 11—12/1966.

Mehedinţi V., *Apostolicitatea Sfintei Tradiţii*, «Studii Teologice», 9—10/1967.

Pr. Mircea Ioan, *Preoţia împărătească sau duhovnicească*, «Studii Teologice», 7—8/1971.

Pr. Mircea Ioan, *Preînchipuirile Crucii în Vechiul Testament*, «Studii Teologice», 3—4/1969.

Pr. Prof. Neaga N., *Eshatologia creştină*, «Mitropolia Ardealului», 3—4/1971.

Pr. Prof. Negoiţă Atanasie, *Texte din Vechiul Testament interpretate fals de sectanţi*, «Studii Teologice», 3—6/1950.

Pr. Prof. Negoiţă Atanasie, *Despre sabat*, «Studii Teologice», 9—10/1951.

Pr. Paschia C., *Destiinţarea sîmbetei şi prăznuirea Duminicii*, Tipografia Bucovina, Bucureşti, f.a.

Pidalionul, Mînăstirea Neamţ, 1844.

Pârvu C., *Temeiurile ortodoxe ale cultului Maicii Domnului*, «Studii Teologice», 3—4/1954.

Popescu T., *Privire istorică asupra schismelor, ereziilor şi sectelor*, «Studii Teologice», 7—8/1950.

Popescu T., *Doctrina Bisericii Ortodoxe despre cultul sfinţilor*, «Studii Teologice» 5—6/1951.

Pr. Prof., Radu D., *Semnificaţia ortodoxă a Botezului Domnului*, «Ortodoxia», 4/1973.

Prof. Savin Ioan Gh., *Fraţii Domnului*, «Studii Teologice», 5—6/1961.

Stănescu N., *Sensul ortodox al icoanei*, «Ortodoxia», 2/1956.

Stănescu N., *Hiliasmul şi incoherenţele lui*, «Ortodoxia», 2/1957.

Pr. Prof. Stăniloae D., *Criteriile prezenţei Sfîntului Duh*, «Studii Teologice», 3—4/1967.

Pr. Prof. Stăniloae D., *Iisus Hristos ca protecţie a icoanei Sale*, «Mitropolia Moldovei», 3—4/1958.

Pr. Prof. Stăniloae D., *Temeiurile teologice ale ierarhiei şi ale sinodalităţii ei*, «Studii Teologice», 3—4/1971.

Şesan Valerian, *Curs de drept bisericesc universal*, Cernăuţi, 1942.

Pr. Prof. Todoran Isidor, *Apostolicitatea Bisericii*, «Mitropolia Ardealului», 3/1962.

Ţăranu Marin, *Tîlcuirea celor 7 Taine*, Bucureşti, 1958.

Vasilescu D., *Glosolalia*, «Studii Teologice», 7—8/1964.

Vasilescu D., *Originea şi aspectele milenarismului în primele două veacuri creştine*, «Studii Teologice» ,5—6/1964.

Pr. Prof. Zăgrean I., *Sfînta Taină a Hirotoniei*, «Mitropolia Ardealului», 9/1971.

Arhimandrit CLEOPA ILIE

DESPRE CREDINŢA ORTODOXĂ

TIPĂRITĂ CU BINECUVÎNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE

IUSTIN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDIŢIA A DOUA REVĂZUTĂ ŞI ADĂUGITĂ

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
BUCUREŞTI – 1985